KAYGUSUZ ABDAL'S *MESNEVÎ-İ BABA KAYGUSUZ* : CRITICAL EDITION AND TEXTUAL ANALYSIS

ZEYNEP OKTAY

BOĞAZİÇİ UNIVERSITY

2010

KAYGUSUZ ABDAL'S *MESNEVÎ-İ BABA KAYGUSUZ* : CRITICAL EDITION AND TEXTUAL ANALYSIS

Thesis submitted to the
Institute of Social Sciences
in partial satisfaction of the requirements for the degree of

Master of Arts
in
Turkish Language and Literature

by

Zeynep Oktay

Boğaziçi University

2010

Thesis Abstract

Zeynep Oktay, "Kaygusuz Abdal's *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*:

Critical Edition and Textual Analysis"

The aim of this thesis is to bring to light an unpublished *mesnevi* of Kaygusuz Abdal and to introduce a new approach to the reading of his works.

For the critical edition of *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, all of the manuscripts of the text have been examined and the three most correct manuscripts have been chosen for edition. The text has been edited in the transcription alphabet and the major variations among the three manuscripts have been given. All of the manuscripts have been described and the affinities between the three chosen manuscripts have been established.

In the introduction to the analysis of the edited text, all of the historical sources on Kaygusuz Abdal have been studied and Kaygusuz Abdal's life and works have been discussed. In the first part of the analysis, with the use of theoretical studies on mystical language, the text itself and other works of Kaygusuz Abdal , the concept of language in *Mesnevî-i Baba Kaygusuz* has been put forward.

In *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, language creates meaning through the opposition of the apparent and the hidden. Its power of representation comes from the fact that it incorporates a duality which is the very form of theophany. This form is manifest in the text through the use of opposing symbol groups and different levels of meaning corresponding to different degrees of teaching.

In the light of this concept of language, Kaygusuz Abdal's use of the major symbols and doctrinal terms in *Mesnevî-i Baba Kaygusuz* has been studied. This study has revealed the structure of the text and Kaygusuz Abdal's interpretation of the theory of *vahdet-i vücud* [unity of being] as expressed in *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*.

Kaygusuz Abdal's interpretation of the theory of *vahdet-i vücud* includes a twofold manifestation of the divine being. In the first stage God manifests itself in a single being which is the *batın* (hidden) of all manifest being. In the second stage this being is manifest in the plurality of the apparent. The gnostic is the person capable of traveling from the apparent to the hidden until s/he reaches the most hidden, God itself.

Tez Özeti

Zeynep Oktay, "Kaygusuz Abdal'ın *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'u:

Tenkitli Metin ve İnceleme"

Bu tezin amacı Kaygusuz Abdal'ın yayımlanmamış bir mesnevisini gün ışığına çıkarmak ve Kaygusuz Abdal'ın eserleri için yeni bir okuma biçimi ortaya koymaktır.

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'un tenkitli metni için eserin sekiz nüshası incelenmiş ve aralarından en doğru üç nüsha seçilmiştir. Metin transkripsiyon alfabesiyle ve varyantlar verilerek ortaya konmuştur. Eserin tüm nüshaları tavsif edilmiş ve seçilen üç nüsha arasındaki akrabalıklar tespit edilmiştir.

Tenkitli metnin incelemesinin giriş kısmında, Kaygusuz Abdal'a dair tarihsel kaynaklar taranmış, hayatı ve eserleri üzerinde durulmuştur. İncelemenin ikinci bölümünde, mistik dil üzerine kuramsal kaynaklar, metnin kendisi ve Kaygusuz Abdal'ın diğer eserlerinin yardımıyla *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'daki dil algısı ortaya konmuştur.

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da anlam, *zahir* ve *batın*, yani görünür ve gizli arasındaki karşıtlık aracılığıyla kurulur. Mistik dil ifade yetisini tecellinin yapısı olan bu ikiliği taşımasından alır. Bu yapı eserde karşıt simge gruplarıyla ve farklı mertebelerdeki öğretilerin bir arada bulunmalarından doğan anlam katmanlarıyla sağlanır.

Bu dil anlayışı esas alınarak *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'daki başlıca tasavvufi simge ve terimler incelenmiştir. Bu inceleme eserin kurgusunu ve *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da anlatıldığı biçimiyle Kaygusuz Abdal'ın vahdet-i vücud anlayışını ortaya çıkarmıştır.

Kaygusuz Abdal'ın vahdet-i vücud anlayışı ikili bir tecelli içerir. İlk evrede Tanrı tüm görünür varlığın batını olan tekil varlıkta zuhur eder. İkinci evrede ise bu varlık çoğul olan zahirde zuhur eder. Veli en batın olana, yani Tanrı'ya ulaşana kadar zahirden batına yolculuk eden kişidir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma yalnızca benim değil, bu süreçte bana yardım ve destekte bulunmuş birçok kişinin emeğidir. Öncelikle, bilmeden seçtiğim metnin tam çalışmak istediğim metin olması gibi, tasavvuf çalışmak için Boğaziçi Üniversitesi'ne geldiğimde kendisini tanımıyor olduğum, tanıdıkça bilgisine, yenilikçiliğine, sevecenliğine ve doğallığına hayran kaldığım sevgili hocam ve danışmanım Doç. Dr. Zeynep Sabuncu'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Kendisi aynı zamanda beni akademik ortamda tasavvufla ilk bir araya getiren, tasavvufun uçsuz bucaksız anlam zincirlerinden birinin ucuna beni takan ilk kişidir. Bu çalışmada da, yalnızca metnimi oluşturmamda bir numaralı kaynağım olmakla kalmamış, incelememi de büyük bir dikkatle okumuş, bana çalışmamı tamamlayıcı birçok kaynak göstermiş, çalışmamın hem yönünü, hem düzenini belirlememi sağlamıştır.

Kendisine sonsuz saygı ve minnet duyduğum, öğrencilerine gösterdiği koşulsuz sevgi ve ilgiye tümüyle hayran kaldığım çok sevgili hocam ve jüri üyem Prof.Dr. Günay Kut'a büyük şükran borçluyum. Kendisinin bana olan yardımlarını kısaca özetlemek oldukça zor olacak. Tezimin büyük bir kısmını teşkil eden *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'un tenkitli metnini oluşturmada kullandığım metodolojiyle Prof.Dr. Günay Kut'un derslerinde tanıştım. Hem Prof.Dr. Günay Kut, hem de sevgili hocam Prof.Dr.Zehra Toska, bana Divan Edebiyatı'nın karmaşık görüntüsünün arkasında yatan mükemmel düzeni, o kapalı anlamlar ağını tanıttılar. Bu ise edebiyat ve dil anlayışıma çok büyük katkıda bulunmakla kalmayıp, Halk Edebiyatı'nın "ne olmadığını" da anlamamı sağladı. Daha tez konusu seçtiğim dönemde, Prof.Dr. Günay Kut üzerinde çalışılmamış bir metin seçmemde büyük uğraş verdi. Metnimi seçtikten sonra, takıldığım her konuda sayısız defa kendisine danıştım ve o her seferinde, ne kadar meşgul olursa olsun bana zaman ayırdı, bütün sorularımla dikkatle ilgilendi ve karşılaştığım sorunlara sanki kendi çalışmasıymış gibi önem verdi. Tezimi büyük bir ilgi ve dikkatle okudu. Kendisine sonsuz bilgi dağarcığını sunmaktaki bu olağanüstü cömertliği için minnettârım.

Tezimi büyük bir sabırla okuyan değerli jüri üyem Prof.Dr.Cihan Okuyucu'ya da ayrıca teşekkür etmek istiyorum.

Saygıdeğer hocam Yrd.Doç.Dr. Köksal Seyhan, akademik ortamda Halk Edebiyatı metinleriyle beni ilk tanıştıran kişidir. Kaygusuz Abdal'ın insana şaşkınlık veren şathiyelerini büyük bir şevkle öğrencilerine sunuşu hâlâ aklımdadır. Bu çalışmamın kapsamında da Halk Edebiyatı'yla ve metnimin Halk Edebiyatı'na dayalı şekil ve içeriğiyle ilgili her sorumu ilgi ve titizlikle cevaplamıştır. Kendisine yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim.

Hem yazılı çalışmalarıyla, hem sohbetleriyle, hem de titizlikle okuduğu metnim üzerine yaptığı yorumlarla çalışmamın kuramsal altyapısını oluşturmamda çok büyük role sahip olan Doç.Dr.Paul Ballanfat'ya sonsuz teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Kendisi Kaygusuz Abdal'ın yorumlanış biçimlerindeki hataları görmemi mümkün kılmakla kalmayıp, elimdeki metnin ve bütün tasavvufun yalnızca içeriden bir gözle anlaşılabileceğini bana hatırlatarak, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'u anlamamın temel kaynağı olan kendi iç gözümü bulmamı sağlamıştır.

Almanca bir kaynağı benim için Türkçeye çeviren hocam Olcay Akyıldız ve arkadaşım Damla Sağlam'a, tezimi okuma nezaketi gösteren arkadaşım Ragıp Zık'a, teknik konularda bana yardımcı olan arkadaşlarım Zeliş Güler ve Canmert Koral'a, bütün bu süreçte her zaman desteğini hissettiğim, 15. yüzyılda yaşamadığımı her hatırlamak isteyişimde bir telefon mesafesinde olan ve tezimin son aşamalarında birçok uğraşıma yardımcı olan sevgili arkadaşım Yeşim Altunoğlu'na minnet borçluyum.

Tüm yaşamım boyunca olduğu gibi bu zamanda da sonsuz sevgi ve desteklerini bana her an hissettiren, yaşamdaki en büyük zenginliğim olan ailem Ahmet Bülent Oktay, Nazlı İlay Oktay, Zeren Oktay ve Ege Oktay'a da burada sonsuz teşekkürlerimi iletiyorum.

Son olarak, bütün bu çalışmayı anlamlı kılan çok sevgili amcam Mehmet Ayhan Oktay'a teşekkür etmek istiyorum. Kendisi bana yaşamda kendi yolunu çizişiyle, kendi kişisel zevkleriyle, özgür düşünceleriyle, yani kısacası, her biçimde kendine has oluşuyla, yaşamanın ne demek olduğunu gösterdi. Hayatta yaşadığım hiçbir deneyim, varlık ve yokluk arasında Kaygusuz Abdal'ın bahsettiği o birliği, yani varolmak denen şeyi, bana Mehmet Ayhan Oktay'ın kaybı gibi hissettirmemiştir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ viii
KISALTMALAR xi
BÖLÜM 1. GİRİŞ 1
14 ve 15. Yüzyıllarda Anadolu'da Tasavvuf 1
Teke İli ve Alâiye 4
Kaygusuz Abdal'ın Hayatı ve Eserleri 5
Kaygusuz Abdal'ın Menkıbevi Hayatı 5
Kaygusuz Abdal'ın Tarihi Hayatı 9
İsmi 9
Yaşadığı Devir 10
Hayatı 11
Tasavvufi Kişiliği Üzerine Yapılan İncelemeler 13
Eserleri 20
Manzum Eserleri 20
Mensur Eserleri 24
Manzum ve Mensur Karışık Eserleri 26
BÖLÜM 2. MESNEVÎ-İ BABA KAYGUSUZ 28
Velinin Sözü: Anlatılamazı Anlatmak 28
Eserdeki Tasavvufi Terim ve Simgeler 45
Ṣūret 45
Sırr, Pinhān (Nihān), Āşkāre 46
Nişān, bī-nişān 51
Ṣıfat, Ẕāt 52
Ten, Cān, Cānān 55
Cem', Farḳ 58
Ḥikmet 62
'Aḳl 63
Göñül 66
Ma'nā 68
Ḥāl 68
Dört kapı 72
Nūr, güneş, ẕerre 75
'Ummān, Gevher, Ṣadef 82
Dem 87
Defter 91

Teferrüc 92
Rakamlar 93
Eserin Şekilsel Özellikleri 99
BÖLÜM 3. SONUÇ 101
BÖLÜM 4. NÜSHALAR VE TENKİTLİ METİN 106
Nüsha Tavsifleri 106
Metin Tespiti İçin Seçilen Nüshalar 106
Metin Tespiti İçin Seçilmemiş olan Nüshalar 114
Nüsha Değerlendirmesi 118
Metin Tespitinde Dikkat Edilen Hususlar ve Transkripsiyon Sistemi 123
Tenkitli Metin 126
KAYNAKÇA 220
İNDEKSLER 226
Genel İndeks 226
Mesnevî-i Baba Kaygusuz İndeksi 229
METNİN ASLI 232
M Nüshası
B Nüshası
AE Nüshası

ÖNSÖZ

Tasavvuf çalışmak için Eski Türk Edebiyatı'na yönelirken aklımda şu sorular vardı: Kişisel dönüşümle toplumsal dönüşümü tek bir çatı altında toplayan bir dünya algısı nasıl mümkün olabilir? Birlik ve çokluğu bir arada deneyimlemek nasıl sağlanabilir? Bu deneyimden doğacak olan dil bir dönüşüm aracı, daha doğrusu dönüşümün kendisi olabilir mi?

Üçü de birer imkânsıza işaret eden bu soruların cevabını bulmada gördüğüm ışık, günümüzden değil, aynı topraklarda yüzyıllar öncesinde yaşayıp, günümüzde neredeyse tümüyle unutulmuş bir varoluş biçiminden geliyordu. Divan Edebiyatı ağırlıklı Eski Türk Edebiyatı çalışmalarının yeterince "edebi" bulmadığı, büyük isimlere odaklanan İlahiyat ve Felsefe çalışmalarının "basit" gördüğü Tasavvufi Halk Edebiyatı, benim için tam da bu iki özelliğinden dolayı değerliydi: ifadede sadelik ve deneyimin kendisine verilen öncelik. Bu iki özelliğin birlikteliği, deneyimi "olduğu gibi" anlatma niyetine sahip bir dile işaret ediyordu.

Yukarıya sorduğum sorulara bu çalışmada verilen cevaplar benim değil Kaygusuz Abdal'ın cevaplarıdır. Fakat bu imkânsız sorulara cevap verilebileceğine dair inancımı kuvvetlendirdiği ölçüde bu çalışma, Kaygusuz'un bir eserindeki içsel yolculuğunun anlatısı olduğu kadar benim de içsel yolcuğumdur.

Kaygusuz Abdal'ın yayımlanmamış birden fazla eseri olduğunu fark ettikten sonra değerli hocam Doç. Dr. Zeynep Sabuncu'nun yardımıyla bu eserlerden uzunluk bakımından yapacağım çalışmaya en uygun olanını, 1033 beyitlik *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'u seçtik. Eserin sekiz nüshası arasından metnin orijinaline en yakın olduğunu düşündüğümüz üçünü seçtikten sonra uzun süreli bir metin çalışmasına giriştik. Kazıldıkça ortaya çıkan bir antik şehir gibi, metni yavaş yavaş, her bir

sözcüğü anlamlandırmak için bütün bir düşünce sisteminden yararlanarak ortaya çıkardık. Zaman içinde yaptığım bu yolculuğu engin bilgisiyle hem mümkün hem de zevkli kılan hocam Doç. Dr. Zeynep Sabuncu'ya büyük teşekkür borçluyum.

Çalışmanın bu evresi aynı zamanda bir tür sürprizdi: Bütün bir sene üzerinde çalışacağım metin hakkında her gün yeni bir şey keşfediyordum. Bu metnin tam aradığım gibi bir metin olacağını Kaygusuz Abdal'ın diğer eserlerinden anlamış olsam da, nasıl bir inceleme yapacağımı, incelemeye başlayana kadar öngöremedim. Bu incelemede uygulayacağım metod, Kaygusuz Abdal'ın dil algısıyla birebir örtüşen bir metod olmalıydı. Bu nedenle öncelikle Kaygusuz'un dil anlayışını nasıl ortaya koyduğunu anlamak yolunda gittim. Kaygusuz hem dilin deneyimi ifade etme yetisi olduğunu, hem de bu ifadenin imkânsız olduğunu söylüyordu. Birbirine karşıt olan bu iki düşünce ile, eserin içerik ve yapısında karşıt kavramların bir arada kullanılış biçimi arasındaki ortaklığı keşfettiğimde, kendi metodumu da bulmuş oldum. Eserin yapısı vahdet-i vücud öğretisinin tecelli anlayışının bir parçası olan zahir-batın ikilisi üzerinden kurulmuştu. Eserin dilinin, deneyimi, yani Tanrı'yla birlik halini anlatabilme yetisi, evrenin yapısını kendi içinde barındırmasından kaynaklanıyordu. Bu nedenle eserdeki simge ve kavramları incelerken de zahir-batın ilişkisinden yararlandım ve bu kavramlar bu yolla anlam kazandıkları ölçüde zahir ve batın arasındaki çok katmanlı ilişkiye de ışık tuttular.

Eserdeki kavram ve simgeleri incelerken birincil kaynakların yanısıra Tasavvuf sözlükleri gibi ikincil kaynaklara ağırlıklı olarak başvurdum. Gerçekte yalnızca birincil kaynaklar üzerinden bir okuma yapacak birikime sahip olmak isterdim ve ileride bunun mümkün olacağını umuyorum. Bununla beraber, Kaygusuz Abdal üzerine kapsamlı bir içerik incelemesi yapan ilk kişi olmaktan da mutluluk duyuyorum. Kaygusuz Abdal'a dair şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğu,

hayatını, hangi tarikata mensup olduğunu ve eserlerini belirlemeyi hedefliyordu. Yaptığım bu incelemeyi mümkün kıldıkları nedenle bu kaynaklara çok şey borçluyum. Bundan sonra ise, yaptığım çalışmayla beraber, Kaygusuz Abdal gibi halk şairlerinin "basit" eserlerinin değerlerinin anlaşılmasına katkı sağladığım ölçüde, bu konudaki çalışmaların artmasını ve Kaygusuz'un yayımlanmamış diğer eserlerinin de araştırmacılar tarafından ilgi görmesini umuyorum.

KISALTMALAR

AE	İstanbul- Millet Kütüphanesi AE Manzum 797 Nüshası
A.g.e.	adı geçen eser
A.g.m.	adı geçen makale
AK	İstanbul- Atatürk Kitaplığı Oe Yz 001950 Nüshası
AÖ1	Ankara- Milli Kütüphane Hk 167 Nüshası
AÖ2	Ankara- Milli Kütüphane 06 Hk 805/1 Nüshası
B	Berlin - Staatsbibliothek, Ms. or. Oct. 4044 Nüshası
Bk.	bakınız
Çev.	çeviren
DB	İstanbul- Süleymaniye Kütüphanesi Düğümlü Baba 00411 Nüshası
H.	Hicri
Haz.	hazırlayan
HP	İstanbul- Süleymaniye Kütüphanesi Haşim Paşa 00019 Nüshası
Hz.	Hazret-i
M	Ankara- Milli Kütüphane 06 Hk 645 Nüshası
M.	Miladi
s.	sayfa
Sad.	sadeleştiren
y.y.	yayın evi yok

BÖLÜM 1. GİRİŞ

14 ve 15. Yüzyıllarda Anadolu'da Tasavvuf[1]

Bu bölümde Anadolu'da tasavvufun yayılış sürecinden kısaca bahsettikten sonra Kaygusuz'un yaşadığı dönemde Anadolu tasavvufunun içinde bulunduğu duruma değineceğim.

Selçukluların ilk zamanlarından itibaren Anadolu'ya yerleşen Türkmen boylarıyla beraber Anadolu'da yayılmaya başlayan tasavvuf, Moğol istilası sonrasında bu topraklarda önemli bir siyasi ve kültürel unsur olmuştur. Kaynağını Horasan Melametîliğinden alarak 12. (6.) yüzyılda tüm İslam sahalarına yayılan Kalenderîlik akımı, 13. (7.) yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Moğol istilasının etkisiyle gerçekleşen büyük göçlerin sonucunda Anadolu'da tam bir nüfuz kazanmıştır. Kalenderîlik akımına mensup zümreleri "popüler Kalenderîlik" ve "yüksek zümre Kalenderîliği" olarak ikiye ayıran Ahmet Yaşar Ocak, Anadolu'ya göç edenlerin büyük kısmının bu ilk zümreye mensup göçebe Türkmen babaları

[1] Bu bölümde yararlanılan kaynaklar: Ahmet Yaşar Ocak, *Kalenderîler (XIV.-VII. Yüzyıllar)* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992); Ahmet Yaşar Ocak, "Remarques sur le rôle des derviches kalenderis dans la formation de l'ordre bektachi," *Bektachiyya: Études sur l'ordre des Bektachis et les groupes relevant de Hadji Bektach*, haz. Alexandre Popovic ve Gilles Veinstein (İstanbul: Éditions Isis, 1995): 55-62; Cemal Kafadar, *Between two worlds: the Construction of the Ottoman State* (Londra: University of California Press, 1995); Mehmet Fuad Köprülü, "Anadolu'da İslamiyet," *Anadolu'da İslamiyet* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2000): 41-122; Köprülü, "Bektaşiliğin Menşeleri," *Türk Yurdu* 9 (Ankara: Tutibay Yayınları, 2001): 68-76 [Metnin orijinal baskısı için bk. *Türk Yurdu* 8 (1341/1925): 121-140]; Köprülü, "Abdal" maddesi, *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi : Ortaçağ ve Yeniçağ Türklerinin Halk Kültürü Üzerine Coğrafya, Etnoğrafya, Etnoloji, Tarih ve Edebiyat Lûgati* (İstanbul: Burhaneddin Basımevi, 1935), 23-56; Veinstein, Gilles ve Nathalie Clayer, "L'Empire Ottoman," *Les Voies d'Allah: Les Ordres Mystiques dans l'Islam des Origines à Aujourd'hui* (Paris: Fayard, 1996): 322-341; Ahmet T. Karamustafa, *God's Unruly Friends: Dervish Groups in the Islamic Later Middle Period 1200-1550* (Salt Lake City: University of Utah Press, 1994); Fatih Usluer, *Hurufîlik: İlk Elden Kaynaklarla Doğuşundan İtibaren* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2009), 24-26, 56-57.

olduğunu belirtir.[2] Nitekim Ocak'ın birbirinden ayırdığı bu iki tasavvuf modeli, daha Selçuklu döneminde var olan, Selçuklu sultanlarının desteğiyle İslam dünyasının çeşitli bölgelerinden Anadolu'nun büyük merkezlerine gelen İbnü'l-Arabî gibi meşhur şeyhlerin ve onların takipçilerinin öğretileriyle, yukarıda bahsi geçen Türkmen babalarının, teoriden çok pratiği öne çıkaran ve çeşitli kökenlere sahip inançları bünyesinde toplayan öğretileri arasındaki farka işaret eder.

Anadolu'da çok daha geniş bir çevreye yayılan bu ikinci grup, toplum ve din kurallarına uymak yerine toplum tarafından reddedilmeyi öğretisinin bir parçası sayan Melametîlik anlayışıyla, İslam öncesi inançlarından gelen birçok unsuru vahdet-i vücud öğretisi etrafında birleştirerek, batıni bir inanç yapısı ortaya koymuştur. Yeni unsurlarla sürekli bir değişim ve gelişim halinde olan bu yapı, bütün bu özellikleriyle geniş kitleleri etkisi altına almıştır. Cemal Kafadar bu zümrelerin inançlarının heterodoks olarak sınıflandırılamayacağını belirterek "metadoksi" [metadoxy] terimini ortaya atar. Kafadar'a göre bu terim "doksiden habersizliğin ve doksi-kafalı olmamanın bir birleşimi olan doksilerin ötesinde olma hali ve bir ortodoksiyi kesinlikle tanımlamak ve şiddetle uygulamak isteyen bir devletin yokluğu"[3] anlamına gelir. Kafadar'ın bu terimi, Anadolu tasavvufunun "senkretist" olarak tanımlanmasına sebep olan, çeşitli inanç sistemlerinin etkilerine açık, hem Sünni hem Şii özellikler barındıran esnek yapısını anlamaya yardımcı olur.

Babaî zümresinin Anadolu'daki rolü yalnızca kültürel olmayıp bir o kadar da siyasidir. Bu zümre tarafından gerçekleştirilen ilk büyük siyasi hareket 1240 (637) yılında Baba İlyas-ı Horasânî tarafından hazırlanan Babaî isyanıdır. Bektaşiliğin

[2] Ocak, *Kalenderîler*, 62. Ocak'ın "yüksek zümre Kalenderîliği" adını verdiği grubun yanı sıra bu dönemde Anadolu'ya yerleşen diğer "yüksek zümre" şeyhlerin de çoğunlukla Acem kökenli olmaları ve büyük merkezlere yerleşmeleri, aradaki siyasi ve dini ayrımın aynı zamanda etnik bir ayrım olduğunu gösterir.

[3] Kafadar, *Between two worlds*, 76.

kurucusu addedilen Hacı Bektaş'ın Baba İlyas'ın müridi olması, Anadolu tasavvufunun, daha ilk dönemlerinden büyük bir siyasi ağ olarak biçimlendiğini göstermesi açısından önemlidir. Nitekim Ahilik kurumuyla da güçlü ilişkileri olan, babaların gazi kimliklerinin ön planda olduğu Babaî zümresi, özellikle uç bölgelerin en önemli savaşçı ve İslamlaştırıcı unsuru olmuştur.

Anadolu'da M. 14 ve 15. (H. 8 ve 9.) yüzyıllar, Osmanlı Devleti'nin genişleme ve kurumlaşma sürecine paralel olarak, çeşitli tasavvufi zümrelerin siyasi rollerinin değiştiği bir dönemdir. Osmanlı Beyliği'nin ilk dönemlerinde hükümdarların en büyük askeri desteği olan Türkmen babaları, Orhan devrinden itibaren merkezi idarenin güçlenmesiyle yavaş yavaş siyasi önemlerini yitirmişlerdir. Büyük İslam merkezlerinden gelen ulema ve açılan medreselerle şehirlerde Sünni İslam önem kazanırken, Babaî zümresine mensup batıni tarikatlar merkezi kuvvetlerce Sünni İslam'a tehdit olarak görülmeye başlanmıştır. Bununla beraber bu tarikatlar Anadolu sahasındaki güçlerini korumuş ve yayılmaya devam etmiştir. 15. (9.) yüzyılda Hurufilik akımının Anadolu'da yayılmasıyla Sünni İslam'ın temsilcileriyle bu gruplar arasındaki muhalefet artmış, fakat nüfuzları geniş alanlara yayılan, ulema tarafından bile saygı gören Kalenderî şeyhleri varlıklarını sürdürmüşler, Bektaşilik başta olmak üzere mensup oldukları çeşitli tarikatlar gittikçe kurumsallaşmıştır.

Teke İli ve Alâiye

Kaygusuz Abdal'ın yaşadığı Alâiye (Alanya) ve Teke yöresi[4] bu devirde, yukarıda bahsi geçen, Sünni İslam ile batıni tarikatlar arasındaki itilafın daha az ve daha geç hissedildiği bir bölgedir. Alâiye 14. (8.) yüzyılda Karamanoğulları'na bağlıdır ve ancak II. Mehmed zamanında Osmanlı topraklarına katılır.[5] Antalya, Finike, Kaş, Kalkanlı, Milli, Gömbe, Elmalı, Korkuteli, Karahisar ve Antalya ile Alanya arasındaki sahil bölgesini kapsayan Teke İli veya o zamanki adıyla Teke-eli ise, 14. (8.) yüzyılda Hamitoğulları'na bağlıyken bu yüzyılın sonunda II. Beyazid tarafından alınır[6]. Alâiye ve Teke'de Osmanlı hâkimiyetine kadar Kıbrıs Kralı Pierre ile savaş ve mücadele devam eder. Osmanlı hâkimiyetinde Teke İli Ankara Savaşı sonrasında ciddi bir tahribata maruz kalır. Timur tarafından Karamanoğulları'na verildikten sonra II. Murad devrinde, 1423 (826) tarihinde Osmanlılara geçer.

Yukarıda anlatılan karmaşık siyasi tablo, 13. (7.) yüzyıldan itibaren bölgeye yerleşen Türkmen topluluklarının, merkezi bir otoriteye tabi olmadan yaşamlarını sürdürmelerini kolaylaştıran bir tablodur. Nitekim Ahiliğin kuvvetli olduğu, tekke ve zaviyelerin yaygın olduğu bu bölgede, beylerin bazı kasaba ve köyleri tekke ve zaviyelere vakfettikleri ve ellerine nişan verdikleri görülür.[7] "Anadolu'da İslamiyet"te Fuad Köprülü, Türkmen boylarının şeriatçıların nüfuzundan en uzak bölgelere yerleşmiş olduklarını söyler.[8] Bütün bu nedenlerden dolayı 14 ve 15. (8 ve 9.) yüzyıllarda bu bölge, geniş nüfuzu olan Türkmen babalarının yaşadığı, eski

[4] Bk. aşağıda Bölüm 1.1.2.

[5] İslam Ansiklopedisi, "Alâiye" maddesi, 288-289.

[6] İslam Ansiklopedisi, "Teke" maddesi, 125-126.

[7] A.g.e., 125.

[8] Köprülü, "Anadolu'da İslamiyet," 63.

geleneklere bağlı batıni tarikatların siyasi ve sosyal açıdan önemli bir rol oynamaya devam ettikleri bir bölge olmuştur.

Kaygusuz Abdal'ın Hayatı ve Eserleri[9]

Kaygusuz Abdal'ın hayatına dair eldeki bilgi ve tahminleri bir araya getirirken, Abdurrahman Güzel'in *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî)*[10] adlı çalışmasında yaptığı ayrımı devam ettirmeyi, yani Kaygusuz'un menkıbevi ve tarihi hayatını ayrı başlıklar altında incelemeyi uygun gördüm. Bunun bir sebebi, menakıpnamelerin, tarihi önem taşıyan belgeler olmakla beraber, keramet ve benzeri doğaüstü unsurlar içermeleri, diğer sebebi ise Kaygusuz'un tarihi hayatına dair eldeki bilgilerin sınırlılığı ve bununla beraber çelişen yorumların bolluğudur.

Kaygusuz Abdal'ın Menkıbevi Hayatı

Kaygusuz Abdal Menakıpnamesi nüshalarını bir araya toplayan tenkitli bir çalışma bulunmamaktadır. Eldeki metin ve özetler iki kola ayrılmaktadır: Mehmet Fuat Köprülü ve Muhtar Yahya Dağlı'nın ellerindeki nüshalardan verdikleri detaylı özetler[11] Kaygusuz'un Mısır'a yolculuğuyla son bulurken, Abdurrahman Güzel ve

---

[9] Türk Edebiyatı'nda Kaygusuz Abdal'dan başka iki ayrı Kaygusuz bulunmaktadır. Kaygusuz mahlasını kullanan Ahmed Sârbân için bk. Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966), 292 ve 296. Kaygusuz Vizeli Alâeddin için bk. Abdülbaki Gölpınarlı, *Kaygusuz : Vize'li Alâeddin*. İstanbul: Remzi Kitaphanesi, 1932. Rıza Tevfik "Kaygusuz Sultan ve Azmî Baba hakkında" adlı makalesinde Ahmed Sârbân ile Kaygusuz Abdal'ın ayrı şahsiyetler olduklarına değinmemiş ve Kaygusuz Abdal'ın *Dilgüşâ*'sından yaptığı bir alıntıyı Ahmed Sârbân'a atfetmiştir; bk. Rıza Tevfik, "Kaygusuz Sultan ve Azmî Baba hakkında," *Rıza Tevfik'in Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri*, haz. Abdullah Uçman (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982), 185.

[10] Abdurrahman Güzel, *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî)* (Ankara: Akçağ, 2004), 41-42.

[11] Bk. Mehmet Fuat Köprülü, "Mısır'da Bektaşılık," *Türkiyat Mecmuası* C. VI (1939): 14-16; Muhtar Yahya Dağlı, *Kaygusuz Abdal*. (İstanbul: Maarif Kitaphanesi, 1939), 7-14. Dağlı bu

Vahit Lütfi Salcı tarafından yayımlanan metinlerde bu yolculuğu Kaygusuz'un hacca gidişi, dönüş yolunda yaptığı ziyaretler ve Abdal Musa tekkesine varışı izlemektedir.[12] Köprülü'nün ve Dağlı'nın özetlerinde Kaygusuz'un hacca gitmek için şeyhinden icazetname aldığı kısmın bulunması, Vahit Lütfi Salcı'nın, Dağlı'nın nüshasının eksik olduğu yönündeki savını doğrular niteliktedir.[13]

Bu menakıpnamelerde Kaygusuz'un Teke İli Alâiye Sancağı Beyi'nin oğlu olduğu ve adının Gaybî olduğu yazılıdır. Gaybî iyi tahsil görmüştür; silahşorluk ve ok atma gibi işlerde hüner sahibidir. Meşhur menkıbeye göre Gaybî avlanırken bir geyik vurur, fakat oku geyiğin sol koltuk altına saplanır ve geyik kaçar. Gaybî geyiği takip ederek Abdal Musa tekkesine varır. Abdal Musa kendisini yanına çağırdığında okunun Abdal Musa'nın koltuk altına saplanmış olduğunu görerek Abdal Musa'ya intisap eder. Durumu öğrenen Alâiye Beyi Teke Beyi'ne müracaat eder, fakat Teke Beyi Abdal Musa'ya mağlup olur ve ölür. Bunun üzerine Alâiye Beyi Abdal Musa'nın elini öperek oğlunu kendi rızasıyla teslim eder. Bundan sonra şeyhi

---

çalışmasında elindeki nüshayı yer yer neşretmiş ve yer yer özetlemiştir. İslam Ansiklopedisi "Kaygusuz Abdal" maddesinde özetlenen menakıpname de yine aynı şekilde Kaygusuz'un Mısır yolculuğuyla sona erer (*İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002), "Kaygusuz Abdal" maddesi, 417-418). Abdurrahman Güzel, Rudolf Tschudi'nin verdiği özetin de bu yolda olduğunu kaydeder (Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 42. Künye bilgisi için bk. a.g.e., 487).

[12] Bk. Abdurrahman Güzel, *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Menâkıbnâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999; Vahit Lütfi Salcı, "Kaygusuz Abdal Hakkında Etütler," *Türk Folklor Araştırmaları* 1 (Ağustos 1949): 14-15, 2 (Eylül 1949): 31-32, 4 (Kasım 1949): 52-53, 5 (Aralık 1949): 74-75, 7 (Şubat 1950): 102-103. Vahit Lütfi Salcı, Dağlı'nın eksik menakıpnamesini tamamlamak niyetiyle elindeki menakıpnameden yalnızca Kaygusuz'un Mısır seyahatinden sonraki kısımları yayımlamış, Kerbelâ ziyaretinden sonrasını ise "Kaygusuz, nihayet bu kırk arkadaşile beraber Alâ'ye'ye dönerek Abdal Musa ile kavuşuyor" diyerek özetlemiştir (Salcı, 7: 102). Dolayısıyla elimizdeki tek tam metin Abdurrahman Güzel'in çalışmasıdır. Güzel metnini oluştururken kendi kütüphanesindeki istinsah tarihi ve müstensihi bilinmeyen bir nüsha ile istinsah tarihini 1229/ 1813 olarak belirttiği (Güzel, *Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi*, 19), Millet Kütüphanesi'nde bulunan ikinci bir nüshayı kullanmıştır. Abdurrahman Güzel'in kütüphanesindeki nüshanın dil özelliklerini açıklarken *–acak / -ecek* ve *-yor* eklerine rastlandığını belirtmesi nüshanın oldukça geç bir tarihte istinsah edildiğine işaret etmektedir. (bk. a.g.e., 19). Kaygusuz'un Mısır seyahatinden sonrasını içeren üçüncü bir nüsha ise, Rıza Nur'un, Dağlı'nın *Kaygusuz Abdal* adlı çalışmasında sözünü ettiği (Dağlı, 14) "Kaygusuz Abdal, Gaybi Bey, Kâhire'de Bektaşi Tekyesinde Bir Manuskri" adlı makalesinde incelediği nüsha olmalıdır. Ulaşamadığım bu makalenin künye bilgileri için bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 485.

[13] Salcı, 1: 14.

Gaybî'ye, "Ḳaygudan rehâ bulduñ, şimden ṣonra Kaygusuz olduñ"[14] diyerek kendisine Kaygusuz mahlasını verir.

Kaygusuz, Abdal Musa tekkesinde kırk yıl hizmet ettikten sonra hacca gitmek ister ve şeyhi ona bir icazetname yazar. Kaygusuz bu icazetnameyi ayranına doğrayarak yer ve şeyhine kâğıdı saklamaya kalbinden daha uygun yer bulamadığını söyler. Bunun üzerine şeyhinin "Ġayrı kimesneler ṭaşradan söyler, sen içünden söyleyesün"[15] demesiyle Kaygusuz "her kelâmın ḥikmet söziyle söylemeğe"[16] başlar.

Bilgim dâhilindeki beş nüshada da bundan sonra Kaygusuz kırk müridiyle beraber Mısır'a gider ve burada keramet göstererek tek gözü kör olan Mısır padişahının gözlerini açar. Dağlı ve Köprülü'nün özetleri burada biter. Salcı ise, Dağlı'da "Kasrı Ayn"a dair malumatın eksik olduğunu belirtmesine rağmen[17] kendi neşrinde bu malumata yer vermez. Abdurrahman Güzel'in menakıpnamesinde ise, Kaygusuz ve müritlerinin Nil Nehri kenarında konakladığını öğrenen Mısır padişahı burada büyük bir kasır inşa ettirir ve bu kasra "Ḳasrü'l-'Ayn"[18] adı verilir. Kaygusuz bir süre burada kaldıktan sonra Hacca doğru yola çıkar. Mekke'den sonra Medine'ye gelerek burada Peygamber'in kabri başında "Gevhernâme" adlı mesnevisini söyler.

Kaygusuz'un bundan sonraki çok sayıdaki durakları arasında "Dolâbnâme"[19] adlı kasidesini söylediği Hamâ kalesi, Bağdat ve Hz. Ali'ye bir methiye söylediği

[14] Güzel, *Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi*, 100. Çalışma boyunca yapılan alıntılar alındıkları metinlerdeki biçimlerinde bırakılmıştır.

[15] A.g.e., 102.

[16] A.g.e., 102.

[17] Salcı,14.

[18] A.g.e., 113.

[19] Bu eserin iki bölümü menakıpnamede "Ḳaṣîde-i ṭolâb min-kelâm-ı Ḳaygusuz Baba Sulṭân ḳaddesa'l-lâh" ve "Cevâb-dâden-i ṭolâb Baba Ḳaygusuz Sulṭân" ismiyle verilmiştir (a.g.e., 124-125). Fakat bu kasideden bahsederken Güzel ve diğer araştırmacılar "Dolâbnâme" ismini tercih etmişlerdir.

Kerbelâ bulunmaktadır. Kaygusuz yolculuğunun sonunda şeyhinin tekkesine ulaşarak "sultan Abdal Musa'ya" redifli nefesini söyler[20]. Abdurrahman Güzel'in menakıpnamesi Kaygusuz'un, ziyaret ettiği bir şehirde gittiği caminin hatibinin kendisine saygısızlık etmesi üzerine "Minber-nâme-i Kaygusuz Baba" adlı mesneviyi[21] ve "Salât-nâme" adlı koşmayı[22] söylemesiyle sona erer.

Kaygusuz Abdal'a dair ikinci bir menkıbevi kaynak *Abdal Musa Velâyetnâmesi*'dir.[23] Abdurrahman Güzel bu eserin yazılış tarihinin 1040/1630 olduğunu ve müellifinin kaynaklarda adına rastlanmayan Veli Baba adlı bir şahıs olduğunu ifade eder. Bu velayetnamede Kaygusuz, Abdal Musa'nın müritlerindendir. Burada Kaygusuz'un, şeyhinin pınarlardan yağ ve bal akıtmasına şahit olamadığı için üzülmesi, ettiği sitemin şeyhine malum olması, Kaygusuz'un kendisini affettirebilmek için kendini ateşe atması, şeyhinin eşiğinde yatmakla kendini affettirmesi anlatılmaktadır.[24]

Gönül Tekin ise "Kasîde-i Dolâb" ismini tercih etmiştir. Bk. Gönül Tekin, "Eski Türk Edebiyatında Ağaç Motifi ve Sembolizmi," *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan*, Haz., Ayşenur Külahlı Oğlu İslam ve Süer Eker, (Ankara: [y.y.], 2007), 494.

[20] Güzel, *Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi*, 130-131.

[21] A.g.e., 136-140.

[22] A.g.e., 141-142.

[23] Bk. Abdurrahman Güzel, *Abdal Musa Velâyetnâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999. Abdurrahman Güzel, eserin mevcut tek nüshası olduğunu belirtmektedir (s. 61).

[24] *A.g.e., 150-151.*

Kaygusuz Abdal'ın Tarihi Hayatı

İsmi

Kaygusuz Abdal üzerine yapılan araştırmaların çoğunda Kaygusuz'un asıl adının menakıpnamesinde geçen Gaybî olduğu kabul edilmiştir. Gaybî isminin bir mahlas olması gerektiği düşüncesi ilk olarak Muhtar Yahya Dağlı tarafından öne sürülmüş[25], Abdurrahman Güzel ise bu ismin Alâeddin olduğunu savunmuştur.[26] Güzel'in iki dayanağı vardır: Bunlardan ilki, Minbernâme'de geçen "Âşık olsam adum tenbel 'Alâyî / Eğer ṣofu isem dirler mürâyi"[27] beytidir. İkincisi ise, Sadeddin Nüzhet Ergun'un *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*'ndeki "Dolâbnâme" neşrinde "*Alâî Gaybi* bundan tekke kılmaz"[28] şeklinde okunan mısradır. Abdurrahman Güzel, Ergun'un hangi nüshaya dayandığını bilmediğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra Güzel, Kaygusuz'un babasının Alâiye beylerinden Hüsâmeddin Mahmud ve dedesinin de Alâeddin bin Yusuf olduğu ihtimali üzerinde durur ve bu durumda Alâeddin adının geleneğe uygun olarak dededen toruna geçmiş olabileceğini öne sürer.

Güzel tarafından verilen örnekler kesin kanıt işlevi görmemekle beraber araştırmalara yön vermeleri açısından değerlidir. Güzel'in Kaygusuz'un ismine ilişkin bu savı, "Remarques sur la Poésie de Kaygusuz Abdal [Kaygusuz Abdal Şiiri

[25] Dağlı, 36-37.

[26] Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 85-87.

[27] Güzel, *Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi,* 138.

[28] Sadeddin Nüzhet Ergun, *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri* (İstanbul: Maarif Kitaphanesi, 1956), 26.

Üzerine Yorumlar]" adlı makalesinde ve *La Folle Sagesse* [Deli Bilgelik] adlı eserinde Catherine Pinguet tarafından kabul edilmiştir.[29]

Yaşadığı Devir

Tarihi belgelerde Kaygusuz'un doğum ve ölüm tarihleriyle ilgili bilgi yoktur. Bu konuda en kapsamlı inceleme Abdurrahman Güzel'in *Kaygusuz Abdal (Alaaddin Gaybî)* adlı çalışmasıdır. Güzel, bu konudaki tüm çalışmaları incelemiş ve bu çalışmalardaki çelişkileri ortaya koymuştur. Kaygusuz'un yukarıda zikredilen "Sultan Abdal Musa'ya" redifli nefesinden[30], II. Murad'ın padişahlık devrinde şeyhülislamlık yapan İbn Fenârî'nin isminin geçtiği bir koşmasından[31], ve *Saraynâme* adlı eserindeki "İmdi bu derviş dahi Muhammed Mustafa'nın sekiz yüz yılında geldi"[32] ibaresinden yola çıkarak Kaygusuz'un 14. (8.) yüzyılın ikinci yarısıyla 15. (9.) yüzyılın ilk yarısında yaşadığı sonucuna varmıştır. Güzel, Rıza Nur hariç tüm araştırmacıların bu ibareyi Kaygusuz'un doğum tarihi olarak yorumladığını, bu yorumun ise Kaygusuz'un 14. (8.) yüzyılda yaşayan Abdal Musa'nın[33] müridi olduğuna dair ifadelerle çeliştiğini belirtmiştir. Bu nedenle 800 (1397/1398) Kaygusuz'un Mısır'a gidiş tarihi kabul etmiştir.

---

[29] Pinguet, Catherine, "Remarques sur la Poésie de Kaygusuz Abdal," *Turcica* 34 (2002): 13; Pinguet, Catherine, *La Folle Sagesse* (Paris: Patrimoines, 2005), 84.

[30] Bu nefes diğer ikincil kaynaklarda "şahım Abdal Musa'ya" rediflidir; bk. Abdülbâki Gölpınarlı, *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi* (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1972), 194-195.

[31] Abdurrahman Güzel bu koşmadan yaptığı alıntı için Berlin Staatsbibliothek'te Ms.or.Oct. 4044 numarada kayıtlı, istinsah tarihi 907 olan nüshayı kullanmıştır.

[32] Kaygusuz Abdal, *Saraynâme*, Haz., Abdurrahman Güzel (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989), 47.

[33] Abdal Musa için bk. Mehmet Fuat Köprülü, "Abdal Musa" maddesi, *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi : Ortaçağ ve Yeniçağ Türklerinin Halk Kültürü Üzerine Coğrafya, Etnoğrafya, Etnoloji, Tarih ve Edebiyat Lûgati* (İstanbul: Burhaneddin Basımevi, 1935), 60-64; Mehmet Fuat Köprülü, "Abdal Musa." *Türk Kültürü* 124 (Şubat 1973): 198-207.

Hayatı

Tarihi belgelerin eksikliği nedeniyle Kaygusuz Abdal'ın yaşamı üzerine yapılan tetkikler eserlerindeki kişi ve yer isimlerine ve menakıpnamesinde bu isimlerle uyum gösteren ifadelere dayanmaktadır. Alâiye Beyi'nin oğlu olduğu, Rum Abdalları zümresine mensup Abdal Musa'nın müridi olduğu, bir müddet şeyhine hizmet ettikten sonra Mısır'a giderek burada bir tekke kurduğu kabul edilmektedir.[34]

"Kaygusuz Abdal" adlı makalesinde Abdülbaki Gölpınarlı, Kaygusuz'un şiirlerinden iyi tahsil gördüğünün anlaşıldığını dile getirir.[35] *Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet*'te ise bu görüşünün kaynağının "tasavvuftan, dinden, mezheplerden, mezhep hükümlerinden, âyet ve hadislerden, büyük sûfîlerden, İran klasik edebiyatındaki unsurlardan bahset[mesi] ve her iki vezni de kudretle kullan[ması]" olduğunu söyler.[36] Kaygusuz'un bazı şiirlerinde rastlanılan Sarâyî mahlasını ise bey oğlu olmasına yorar.[37]

Kaygusuz'un Mısır seyahati hakkında tarihi kaynaklarda bilgi yoktur. "Mısır'da Bektaşılık" adlı makalesinde Köprülü, Evliya Çelebi'nin *Seyahatname*'sindeki ifadelere dayanarak Kaygusuz Abdal Menakıpnamesi'nde adı geçen Kasrü'l-'Ayn tekkesinin Kaygusuz Abdal ile bir ilişkisi olmadığını belirtir.[38]

---

[34] Abdal Musa ve Kaygusuz'un tasavvufi kişilikleri aşağıdaki bölümde incelenecektir.

[35] Abdülbaki Gölpınarlı, " Kaygusuz Abdal," *Türk Dili* 19/207: Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı (1968): 397-8.

[36] Abdülbaki Gölpınarlı, *Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet* (İstanbul: Varlık Yayınevi, 1962), 2.

[37] Gölpınarlı, "Kaygusuz Abdal," 397. Gölpınarlı'nın bu görüşü Abdurrahman Güzel tarafından da kabul edilmiştir (Bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 88).

[38] Köprülü, "Mısırda Bektaşılık," 25-27.

Evliya Çelebi, "Tekyei Kasrı Ayn yani Âsitanei Hacı Bektaşi Veli"[39] başlığı altında tanıttığı bu tekkenin yanı sıra, "Tekyei Bektaşiyanı Kaygısız Baba" adını verdiği ikinci bir tekkeden bahseder.[40] Köprülü'ye göre bu durum, Kasrü'l-'Ayn tekkesinin Kaygusuz adına inşa edildiğine dair geleneğin 17. (11.) yüzyıldan daha ileri bir tarihte, Evliya Çelebi'nin bahsettiği Kaygusuz tekkesinin kapatılmasından sonra ortaya çıkmış olduğunu gösterir. Köprülü bu görüşünü, 17. yüzyılın ilk yarısında böyle bir tekke bulunmadığını ve tekkenin Buhârî şarihi Aynî'ye ait olduğunu kaydeden tarihi kaynaklarla da desteklemişse de, bu görüş kendisinden sonraki araştırmacılar tarafından kabul görmemiştir.[41]

Menakıpnamede bu konuda bir kayıt olmamakla beraber, Kaygusuz'un bazı şiirlerinde geçen Rumeli'ye ait yer adları, araştırmacıları şairin Rumeli'de dolaştığı sonucuna götürmektedir. Muhtar Yahya Dağlı ve Abdurrahman Güzel, bu yer adlarını ve Manastır'da Kaygusuz Mahallesi ve Kaygusuz Çeşmesi bulunmasını Kaygusuz'un bu bölgede uzun yıllar yaşamasına bağlarlar.[42] Dağlı, Kaygusuz'un kendisine burada gösterilmiş olan hürmeti kazanabilmesi için bu bölgeye ileri yaşta gelmiş olması gerektiğini savunur. Nitekim diğer araştırmacıların aksine Köprülü, bu bölgede mevcut geleneğin Kaygusuz'un şöhretinden kaynaklandığını ve tarihi bir esasa dayanması gerekmediğini vurgular.[43]

Kalenderîler adlı çalışmasında Ahmet Yaşar Ocak, Tekke Köyü'ndeki zaviyenin Abdal Musa'nın ölümünden sonra bir süre Kaygusuz Abdal gözetiminde

[39] Evliya Çelebi. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* Cilt X (İstanbul: Devlet Basımevi 1938), 246-249.

[40] A.g.e., 249-250.

[41] Bk. Dağlı, 29-30; İslam Ansiklopedisi "Kaygusuz Abdal" maddesi, 418-419.

[42] Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 93; Dağlı, 18-19.

[43] Köprülü, "Mısır'da Bektaşılık," 20.

kaldığını ifade eder fakat kaynak göstermez.[44] Kaygusuz'un ölüm yeri konusunda ise iki ayrı gelenek mevcuttur: Bunlardan biri Kaygusuz'un Mısır'da öldüğü ve mezarının buradaki Mukattam dağında bir mağarada olduğu yönündedir. Kaygusuz'a Mısır halkı tarafından verilen Abdullahü'l-Magaravî'den bozma Abdullahü'l-Magavrî isminin kaynağı bu gelenektir.[45]

İkinci gelenek ise Kaygusuz'un Tekke Köyü'ndeki Abdal Musa Türbesi'nde gömülü olduğu yönündedir.[46] Evliya Çelebi'nin bu türbeyi betimlerken Kaygusuz'un mezarından bahsetmemesi, Güzel'in bu türbede bulunduğunu belirttiği[47] geç tarihli kitâbedeki, Kaygusuz'un burada gömülü olduğuna dair ifadenin doğruluğunu şüpheli hale getirir.

Tasavvufi Kişiliği Üzerine Yapılan İncelemeler

Bu bölümde, Kaygusuz üzerine yapılan çalışmalarda kendisine Anadolu tasavvufunda nasıl bir yer atfedildiği üzerinde durulacaktır. Araştırmacıların Kaygusuz'un tasavvuf anlayışına dair görüşlerine ise çalışmanın ikinci bölümünde, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'un incelemesinde değinilecektir.[48]

Kaygusuz'un hangi tasavvufi zümreye ait olduğu konusundaki görüş ayrılıkları, tek bir soru etrafında birleşmektedir: Kaygusuz Bektaşi sayılmalı mıdır

[44] Ahmet Yaşar Ocak, *Kalenderîler,* 194.

[45] Gölpınarlı, *Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet*, 7. Bursalı Mehmed Tâhir'in *Osmanlı Müellifleri*'nde ki ifadeleri de bu gelenek doğrultusundadır. Kaygusuz'un Karamanlı olduğunu, mezarının Mısır'da bir mağarada bulunduğunun ve halk arasında "abdullah mağaravî" ismiyle anıldığını, divanı ve *Budalanâme*'si olduğunu ve Abdal Musa'dan nasip aldığını belirtir. Bk. Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri I-II-III* (Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2000), 144-145.

[46] Bk. Güzel, Kaygusuz Abdal, 95-96; Irène Mélikoff, *Hacı Bektaş: Efsaneden Gerçeğe*, çev. Turan Alptekin (İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 1999), 280.

[47] Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 96.

[48] Bk. Bölüm 2.1.1.

sayılmamalı mıdır? Bu soruya verilen cevaplar arasındaki fark çoğu zaman Bektaşiliğin teşekkül tarihi hakkındaki ihtilaflardan ileri gelmektedir, yani bir terim sorunu görünümündedir. Kaygusuz'daki inanç hususiyetlerine dair kapsamlı bir çalışma yoktur. Bu konudaki en kapsamlı çalışma, Abdurrahman Güzel'in *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî)*'sidir, fakat bu çalışma da Kaygusuz eserlerinde bahsi geçen tasavvuf terimlerinin bir listesi niteliğindedir ve kavramsal bir inceleme içermemektedir.[49]

Kaygusuz'un tasavvuf inancını sınıflandırmaya yönelik çalışmalar çoğunlukla şiirlerinde veya kendisinden bahseden kaynaklarda geçen terimlere dayanır. Bununla beraber, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'un sonundaki, Kaygusuz'un Hacı Bektaş tekkesine mensubiyetini açıkça ortaya koyduğu ibareden, Muhtar Yahya Dağlı'nın *Kaygusuz Abdal* adlı çalışması[50] dışında başvurduğum kaynakların hiçbirinde bahsedilmemiştir:

> Rum ilinde Bekdāşīdür ol ʿāşıḳ
> Abdāl olmış cümle ʿālemden fārıḳ [1029]

Kaygusuz'un hem Bektaşi hem de Abdal olduğunu belirttiği bu beyit, yalnız Kaygusuz'un tasavvufi kişiliği açısından değil, Rum Abdalları zümresi ile Bektaşilik arasındaki ilişki yönünden de önem taşır. Bu beytin konuyla ilgili aşağıda aktarılan düşüncelere yeni bir yön getireceğini düşünmekteyim.

Bununla beraber, Kaygusuz'un Bektaşilik ve Hacı Bektaş tekkesiyle olan ilişkisi, kendini Bektaşi olarak tanımlamasıyla çözülebilecek basit bir sorunsal değildir. Bu ilişkinin belirlenmesi, Kaygusuz'un tüm eserlerinin incelenerek inanç

[49] Bu çalışmada Kaygusuz'un ait olduğu zümreye dair bilgi yoktur.

[50] Bk. Dağlı, 14. Dağlı bu beyti Kaygusuz'un Rumeli'de bulunmuş olduğunu belirtmek için alıntılamıştır.

hususiyetlerinin ortaya konmasını ve bunların bir yandan Hacı Bektaş'ın öğretisiyle, diğer yandan Kaygusuz'un yaşadığı dönemde Hacı Bektaş tekkesine mensup diğer mutasavvıfların eserleriyle bağının incelenmesini gerektirir. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'un metni aracılığıyla Kaygusuz'un tasavvuf inancına dair yapmış olduğum incelemenin, Kaygusuz'un inanç hususiyetlerini ortaya koyduğu ölçüde, Bektaşilik ile olan ilişkisi üzerine ileride yapılacak çalışmaların da yararına olacağını umuyorum.

Âşıkpaşazade Tarihi'nde Anadolu'da dört "tâife" bulunduğu belirtilir. Bunlar, "gâziyân-ı rûm," "ahiyân-ı rûm," abdâlân-ı rûm" ve "bacıyân-ı rûm"dur.[51] Bununla beraber Âşıkpaşazade Abdal Musa'dan bahsederken onun bu dört gruptan birine dâhil olup olmadığını belirtmez. Hacı Bektaş tekkesinde bir süre kaldığını ve Hacı Bektaş'ın manevi kızı Hatun Ana'nın "muhibbi" olduğunu söyler. Orhan zamanında gazaya katıldığını, gazada bir yeniçerinin üsküfünü giyerek memleketine döndüğünü ve Elifî tacın esasının bu olduğunu dile getirir. *Âşıkpaşazade Tarihi*'nde Kaygusuz Abdal'a dair bir kayıt yoktur. Fakat şeyhinin Bektaşilikle ilişkisini ortaya koyan bu ifadeler araştırmacılar için Kaygusuz'un Bektaşilikle ilişkisine dair önemli bir kaynak olmuştur.

Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar'da Fuad Köprülü, Kaygusuz Abdal ve şeyhi Abdal Musa'nın Abdallar zümresine mensup olduklarını ifade eder. Köprülü'nün bu çalışmasına göre Bektaşilik 15. (9.) yüzyılda kurumsallaşma aşamasında, Babaîliğin bir kolu olan Abdallar zümresinin birçok özelliğini kendine mal etmiştir ve Abdal Musa ve Kaygusuz'un Bektaşi addedilmelerinin sebebi

[51] Âşıkpaşazade, *'Ashiqpashazādeh ta'rikhī = A history of the Ottoman Empire to A.H.883 (A.D.1478)* (Farnborough: Gregg, 1970), 205.

budur.[52] Bektaşi edebiyatı kendine Kaygusuz'u örnek alarak gelişmiştir. Köprülü daha sonraki çalışmalarında bu ifadesini değiştirmiştir. "Mısır'da Bektaşılık"ta, eline geçen yeni belgeler nedeniyle Bektaşiliğin 15. yüzyılın ikinci yarısında kuruluşuna dair *Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar*'da belirttiği görüşünü değiştirdiğini dile getirmiş ve Abdal Musa'yı bir Bektaşi dervişi olarak tanımlamıştır.[53]

Köprülü'nün "Bektaşiliğin Menşeleri" adlı makalesi, bu değişimin sebebine açıklık getirmektedir. Bu çalışmasında Köprülü, Bektaşilik ile Abdallar zümresini de içine alan Kalenderiye ve Haydariye tarikatları arasında büyük yakınlıklar bulunduğunu ve bu nedenle sonraki yüzyıllarda bu terimlerin eş anlamlı olarak kullanıldıklarını vurgular.[54] Bunun yanı sıra, Osman Bey ve Orhan Bey zamanında savaşa katılan Rum Abdalları'nın çoğunlukla Hacı Bektaş müritlerinden olduğunu belirtir.[55] Köprülü bu çalışmasında, Bektaşiliğin kuruluşuna dair yeni bir tarih vermese de, zümreler arası bağlantıların ve Bektaşilik tarikatının oluşumunun çok daha eski tarihlere dayandığını ortaya koymuştur. *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin "Abdal" maddesinde ise Bektaşilerle Abdalları iki farklı zümre olarak değerlendirmiş ve bu iki zümre arasındaki yakınlıkları ayrıntılı olarak örneklendirmiştir.[56]

The Bektashi Order of Dervishes'de John Kinsley Birge, Bektaşilik tarihini Hacı Bektaş'tan başlatır ve Abdal Musa'yı "Yunus Emre'nin Bektaşi taklitçisi"

[52] Köprülü, *Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar*, 291.

[53] Köprülü, "Mısır'da Bektaşılık," 18.

[54] Köprülü, "Bektaşîliğin Menşeleri," 72. Metnin orijinal baskısı için bk. *Türk Yurdu* 8 (1341/1925): 121-140.

[55] A.g.m., 76.

[56] Köprülü, "Abdal" maddesi, 31-33.

olarak tanımlar;[57] fakat Kaygusuz'un Abdal tarikatına mensup olduğunu ve Bektaşi olup olmadığının bilinmediğini belirtir.[58] Muhtar Yahya Dağlı ise Abdal Musa tekkesinin Anadolu'nun ilk Bektaşilik merkezlerinden biri olduğunu söyler ve Kaygusuz'u Bektaşi addeder.[59] Mélikoff da *Hacı Bektaş: Efsaneden Gerçeğe* adlı çalışmasında Kaygusuz Abdal ve Abdal Musa'yı "ilk Bektâşî şairler" olarak tanımlar.[60] Dağlı ve Mélikoff tarafından ifade edilen bu görüş Bektaşi geleneği ile uyumludur ve Alevi-Bektaşi antolojilerinin hepsinde Kaygusuz Abdal'ın şiir ve nesrinden örnekler bulunmasının da sebebidir. Bektaşi geleneğine göre on iki dilimli Kalenderî tacını kabul eden Kaygusuz Abdal'dır; bu konuda bir terceman da mevcuttur. Bektaşi meydanındaki on iki posttan biri Kaygusuz'un, biri de Abdal Musa'nındır. Mısır'daki Kaygusuz tekkesi ise halife makamına sahip dört Bektaşi tekkesinden biridir.[61]

Bununla birlikte, araştırmacılar arasında Kaygusuz'u Bektaşi olarak sınıflandırmayanlar da mevcuttur. Abdülbaki Gölpınarlı, Bektaşiliğin 15. (9.) yüzyıl sonlarında ve 16. (10.) yüzyıl başlarında kurulduğunu ve bu nedenle Kaygusuz'un Bektaşi addedilemeyeceğini savunur.[62] Bununla beraber, kendisinden sonra gelen

[57] John Kinsley Birge, *The Bektashi Order of Dervishes* (Londra: Luzac & Co., Ltd.: 1965), 55 (dipnot). Çeviri bana aittir.

[58] A.g.e., 88-9.

[59] Dağlı, 8.

[60] Mélikoff, 79.

[61] Gölpınarlı, *Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet*, 7; Gölpınarlı, "Kaygusuz Abdal," 396; Dağlı, 32-33.

[62] Gölpınarlı, "Kaygusuz Abdal," 397. İslam Ansiklopedisi "Kaygusuz Abdal" maddesi de Gölpınarlı'nın bu görüşüne uymaktadır (s. 419).

şairler üzerindeki etkisi bakımından Kaygusuz'u Alevi-Bektaşi edebiyatın kurucusu ve ilk temsilcisi kabul eder.[63]

Ahmet Yaşar Ocak "Kitabiyat" adlı makalesinde ve *Kalenderîler* adlı eserinde Kaygusuz'un bir Kalenderî şeyhi olduğunu öne sürer.[64] "Kitabiyat"ında Rum Abdalları'nın Kalenderî tarikatının mensuplarını da içeren geniş bir zümre olduğunu belirtir;[65] "Remarques sur le rôle des derviches kalenderis dans la formation de l'ordre bektachi" adlı makalesinde ve *Kalenderîler*'de ise Rum Abdalları'nın, kaynağı Melâmetîlik olan Kalenderîlik akımına mensup olduklarını söyler.[66] "Kitabiyat"ta ve *Kalenderîler*'de bu zümreye "proto-bektaşîler" adını verir.[67] "Remarques sur le rôle des derviches kalenderis dans la formation de l'ordre bektachi" adlı makalesinde bu zümrenin "ilk Bektaşiler"[68] olduklarını söyler ve böylece Kaygusuz'un Bektaşiliğiyle Kalenderîliği arasındaki ayrımı ortadan kaldırmış olur. Ocak, Kaygusuz'un Kalenderî olduğuna dair görüşünü, şiirlerinde ve menakıpnamesinde görülen nemed, cür'adan, esrar yemek gibi Kalenderî terimlerine[69], *Kitâb-ı Maglata*'daki Hz. Ali inancına,[70] Kaygusuz'un çar-darb

---

[63] Gölpınarlı, *Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet*, 5; "Halk Edebiyatımızda Zümre Edebiyatları." *Türk Dili*. 19/207: Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı (1968): 370. İslam Ansiklopedisi "Kaygusuz Abdal" maddesi de bu hususta Gölpınarlı'yı tekrar etmektedir (s.420).

[64] Kaygusuz'u Kalenderî kabul etmekte Catherine Pinguet de Ocak'a katılmaktadır (Pinguet, *Remarques sur la Poésie de Kaygusuz Abdal*, 15 ve 20). Pinguet de Ocak'ın "Kitabiyat"ı doğrultusunda Rum Abdalları'nı, bir tarikat biçimine sahip olmayan Kalenderîleri bir araya toplayan bir zümre olarak tanıtmaktadır (A.g.e., 31).

[65] Ahmet Yaşar Ocak, "Kitabiyat." Osmanlı Araştırmaları : The Journal of Ottoman Studies 2 (1981): 247. Yazar ayrıca bu çalışmasında Kaygusuz'un Rum Abdalları zümresinden eserleri günümüze kadar gelebilen tek kişi olduğu ifade eder (s. 243).

[66] Ocak, Remarques, 58; *Kalenderîler*, 88.

[67] A.g.e., 88; Ocak, "Kitabiyat," 248-9.

[68] Ocak, "Remarques," 57.

[69] Ocak, "Kitabiyat," 247-8.

[70] A.g.m., 248.

ilkesine uyduğunu gösteren şiirlerine,[71] yaptığı seyahatlerin Kalenderîliğin seyahat erkânına uyduğu görüşüne[72] dayandırır. Ocak'a göre Bektaşilik, Kalenderîliğin içinden doğmuş ve gelişerek Kalenderîliğin yerini almış bir koldur. Kaygusuz'un Bektaşi şiirinin öncüsü sayılması, Bektaşi şiirinin aynı zamanda Kalenderî şiiri olduğunu da kanıtlar niteliktedir.[73]

[71] *Kalenderîler*, 166.

[72] A.g.e., 168-169.

[73] A.g.e., 210.

Eserleri

Kaygusuz Abdal'ın eserlerinin tam bir dökümü ilk defa Abdurrahman Güzel tarafından, *Kaygusuz Abdal (Alaaddin Gaybî)* adlı çalışmasında verilmiştir.[74] Bu tarihten önceki çalışmalar belirtilen eser sayısı bakımından eksiktir, daha sonradan Kaygusuz'a ait olmadıkları anlaşılan eserler Kaygusuz'a atfedilmiştir ve birçok defa eser isimlerinin birbirlerine karıştıkları görülür. Bu çalışmanın kapsamı içinde Kaygusuz'un basılmamış olan eserlerini inceleme olanağı bulamadığımdan dolayı bu eserlerin özetleri için Güzel'in çalışmasından yararlanacağım.

Manzum Eserleri

1. Divan

Kaygusuz'un mürettep bir divanı yoktur. Bununla beraber Berlin Staatsbibliothek'te Ms.or.Oct. 4044 numarada kayıtlı olan nüshada toplu halde bulunan 130 kadar şiiri "dîvân" başlığı altında verilmektedir.[75] *Bütün Yönleriyle Kaygusuz Abdal* adlı eserinde İsmet Zeki Eyüboğlu Kaygusuz'un divanının aruz ölçüsüyle yazıldığını söyler.[76] Abdurrahman Güzel ise Kaygusuz'un şiirlerinin yalnızca yüzde yirmi

[74] Bu eserin ilk baskısı Ankara'da Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 1981 yılında yapılmıştır. Eserde ayrıca Kaygusuz'un şiir ve nesrinden bu tarihe kadar yapılmış tüm neşirlerin bir dökümü de bulunmaktadır (Bk. ss. 99-100).

[75] Flemming, Barbara. *Türkische Handschriften, Teil* I, Wiesbaden: Steiner, 1968-1981. 330-331.

[76] İsmet Zeki Eyüboğlu, *Bütün Yönleriyle Kaygusuz Abdal* (İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım, 1992), 10.

kadarının hece ölçüsü ile yazılmış olduğunu belirtir. Kaygusuz'un nefesleri toplanmamıştır.[77]

Güzel, Kaygusuz'un "Dolâbnâme" adlı kasidesi,[78] iki terciibent, iki terkibibent, iki müstezat ve "Salâtnâme"[79] adlı koşmasını divanı dâhilinde kabul etmek gerektiğini söyler.[80] "Dolâbnâme" kasidesi, kesilerek su dolabı haline getirilmiş olan ve aslına dönmeyi arzu eden bir ağacın hikâyesidir ve Yunus'un da dâhil olduğu Dolâbnâme geleneğinin bir örneğidir. Soru cevap şeklinde yazılmıştır.[81] "Salâtnâme," namaz kılmadığına yönelik eleştirilere cevap olarak yazılmış bir koşmadır.

2. Gülistân

Kaygusuz'un bu mesnevisi yayımlanmamıştır ve en uzun nüshası yukarıda bahsi geçen Berlin Staatsbibliothek'teki nüshadır. Bu nüshanın sonunda eserin 3700 beyitli olduğu kayıtlıdır; fakat nüshanın baş kısmı eksik olduğu için eldeki beyit sayısı 2140'tır. Bu eserde lâ-mekân, evrenin ve insanın Muhammed'in nurundan yaratılışı, Âdem, Şît, Nuh, İbrahim, Musa, Davut ve İsa peygamberler, Hz. Muhammed'le nübüvvet devrinin bitişi ve velayet devrinin başlangıcı, velayetin anlamı

[77] Kaygusuz'un şiirlerinden yapılan neşirler arasında en geniş çaplısı, İsmail Özmen tarafından hazırlanan *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*'nde bulunmaktadır. Bu antoloji Kaygusuz'un mesnevilerinden, düzyazılarından ve "dolâbnâme" sinden parçaların yanı sıra otuz adet şiirini içerir (Bk. İsmail Özmen, Haz., *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), 215-247.

[78] Parça ve bütün halinde çok defa yayımlanmış olan bu kasidenin en uzun şekli Abdurrahman Güzel'in *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Menâkıbnâmesi*'nde mevcuttur; Bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Menâkıbnâmesi*, 124-127.

[79] Güzel, *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî Menâkıbnâmesi)*, 141-142.

[80] Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 113.

[81] "Eski Türk Edebiyatında Ağaç Motifi ve Sembolizmi" adlı makalesinde Gönül Tekin, bu ağacın tüm ağaçların arketipi olan cennetteki âb-ı hayat ile beslenen hayat ağacı olduğunu ifade eder (Tekin, 498.)

anlatılmaktadır. Daha sonra ise sade ve didaktik bir üslupla çeşitli tasavvufi konular işlenmektedir.

3. Mesnevî-i Baba Kaygusuz

Abdurrahman Güzel'in "Birinci Mesnevi" ismini verdiği bu mesnevinin *Mesnevî-i Baba Kaygusuz* olarak isimlendirilmesinin sebebi, eserin sekiz nüshasından dördünde bu isimle geçmesidir.[82] Bu eser aşağıda kapsamlı bir incelemeye konu olacağı için burada ayrıntılı olarak özetlenmeyecektir. 1033 beyittir ve tasavvufi konuları işlemektedir. Bazı yazmalarda *Mesnevî-i Sânî* ve *Mesnevî-i Sâlis* ile bir arada bulunur.

4. Mesnevî-i Sânî[83]

Mesnevî-i Sânî, Konu bakımından *Mesnevî-i Baba Kaygusuz* ile benzerlik gösterir. Tek bir hikâye etrafında toplanmadan çeşitli tasavvufi konular anlatılmaktadır. Abdurrahman Güzel, yayımlanmamış olan bu mesnevinin 388 beyit olduğunu söyler.[84]

[82] B, M, HP ve AÖ1 nüshaları; bk. aşağıda Bölüm 2.5. DB ve AK nüshalarında eserin başlığı yoktur. AE nüshasında "Kitāb-ı Meşnevī-yi büzürg-i evvel-i Ḳaygusuz Baba Sulṭān" başlığı vardır. AÖ1'deki başlık ise "Meşnevī-yi Ḳaygusuz Baba Sulṭān" şeklindedir.

[83] Gördüğüm nüshalarda bazen Mesnevî-i Sânî başlığıyla bazen de başlıksız olarak verilen bu mesnevinin ismini Abdurrahman Güzel Türkçeleştirerek "İkinci Mesnevi" biçiminde yazmıştır; bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 122. Aynı şekilde *Mesnevî-i Sâlis* de Güzel'in bu çalışmasında "Üçüncü Mesnevi" ismiyle verilmiştir. Güzel Berlin Staatsbibliothek Ms. Or. Oct. 4044 (B) nüshasında *Mesnevî-i Sânî*'nin isminin "küçük mesnevî" olduğunu kaydeder.

[84] Güzel bu rakamı hangi nüshaya dayandırdığını belirtmemiştir.

5. Mesnevî-i Sâlis

Konu bakımından *Mesnevî-i Baba Kaygusuz* ve *Mesnevî-i Sânî* ile benzerlik gösteren bu mesnevi Abdurrahman Güzel'in ifadesine göre 367 beyittir.[85] Yayımlanmamıştır.

6. Gevhernâme

Kaygusuz'un *Gevhernâme* adlı mesnevisinin en uzun neşri Abdurrahman Güzel'in *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Menâkıbnâmesi*'nde bulunmaktadır ve 70 beyittir.[86] Konusu, "gevher" olarak adlandırılan Muhammedî özdür. Kaygusuz derya, gevher, sedef sembolleriyle varlığın birliğini anlatır.

7. Minbernâme

Kaygusuz'un bu mesnevisi Tanrı'yı bildiğini iddia ederek minbere çıkıp dervişler aleyhine vaaz verenlerin ikiyüzlülüklerinden ve günahkârlıklarından bahsederken, bir yandan da Hak yoluna, tasavvuf yoluna çağrıda bulunur. Abdurrahman Güzel

[85] Güzel bu rakam için de hangi nüshaya dayandığını belirtmemiştir.

[86] Bu mesnevinin diğer yayımları için bk. Salcı, 2: 31-32; Mehmet Akalın, "Kaygusuz Abdal'ın Gevher-nâme'si."*Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi* 10 (1979): 189-197; Müjgan Cunbur, "Gülşehri ile Kaygusuz Abdal'ın Şiirlerini Kapsayan XV.Yüzyıldan Kalan Bir Mecmua," X.*Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler* :1963 (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1964), 25-28. 61 beyit uzunluğunda olmakla beraber Mehmet Akalın ve Müjgan Cunbur'un *Gevhername* neşirleri transkripsiyonlu metinlerdir ve Güzel'inkine göre daha doğrudurlar. Kaygusuz'a ait eserlerin bulunduğu en eski yazma olan 895 istinsah tarihli *Mecmûa-yı Latîfe*'ye dayanmaktadırlar.

tarafından *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Menâkıbnâmesi*'nde yayımlanmıştır ve 61 beyittir.[87]

Mensur Eserleri

1. Budalanâme

Kaygusuz bu eserinde sembolik bir dil ve lirik bir ifadeyle çeşitli tasavvufi konulardan bahseder. Ara ara "daḫı rūşenter ḫaber söylerem. Eger añlamaduñısa bu ḫaberden añlayasın"[88] ve benzeri ifadelerin tekrarıyla, aynı konuyu başka bir biçimde tekrar anlatmaya başlar ve böylece kendini tekrarlayarak derinleşen bir anlatı oluşturur. Eser Abdurrahman Güzel tarafından *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*'nde ve Bilâl Yücel tarafından "Kaygusuz Abdal'ın Budalanâme'si" adlı makalesinde yayımlanmıştır.[89]

[87] Güzel, *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Menâkıbnâmesi*, 136-140.

[88] Bilâl Yücel, "Kaygusuz Abdal'ın Budalanâme'si," *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri* 2 (2002): 53. Aynı ifade Abdurrahman Güzel'in neşrinde "Sana dahı rûşen haber söyleyem. Eger anlamadunsa bu haberden anlıyasın" biçimindedir; bk. Abdurrahman Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri* (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1983), 52.

[89] Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 49-74; Yücel, "Kaygusuz Abdal'ın Budalanâme'si," 50-80. Fikrimce bu eserin başlığının aptal, ahmak anlamına gelen "budala" yerine "bedîl" sözcüğünün çoğulu olan ve "abdâl" sözcüğüyle aynı anlama gelen "büdelâ" ile, yani "büdelânâme" şeklinde okunması daha doğrudur. Nitekim Yücel, başlıkta "budala" şeklinde okuduğu sözcüğü metnin içinde "budalâ" şeklinde okumuştur. Bununla birlikte iki yazarın da esere aynı ismi vermesi nedeniyle bu çalışmada *Budalanâme* ismi olduğu gibi bırakılmıştır. Eserin başında "bu kitâba delîl-i budala ve defter-i 'âşık ve siyer-i sâdık dirler ve hayâl-i nâdân dahi dirler" (Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 43, 49) [bu kitāba…Budalā ve Defter-i 'Āşıḳ ve Siyer-i 'Ārif dėrler ve Ḫayāl-i Nādān daḫı dėrler (Yücel, "Kaygusuz Abdal'ın Budalanâme'si," 50)] ibaresi vardır.

Güzel neşrinde 1170/1756 istinsah tarihli bir nüshayla istinsah tarihi bilinmeyen ikinci bir nüsha kullanmıştır. Bilâl Yücel ise istinsah tarihi bilinmeyen bir mecmuadan yararlanmıştır. Güzel *Budalanâme*'yi tanıtırken taş basmalarında *Kitâb-ı Maglata* ile birleşmiş olduğunu belirtir (Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 42). Nitekim Yücel tarafından yayımlanan *Budalanâme* ve *Kitâb-ı Maglata*'da bu durumu gözlemlemek mümkündür: *Budalanâme*'nin sonu, arada büyük farklılıklar olmakla beraber *Kitâb-ı Maglata*'nın başı ile aynı anlatıyı içermektedir (bk. Bilâl Yücel, "Kaygusuz Abdal'ın Kitābu Maġlata'sı," *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri* 3 (2003): 83-95; Yücel, "Budalanâme," 69-80). Güzel bu bölümü, konu bakımından anlatının devamıyla uyumlu olduğu *Kitâb-ı Maglata*'ya dâhil etmiştir. Bunun yanı sıra, iki neşir arasında büyük farklılıklar görülmektedir. Bilâl Yücel'in metni transkripsiyonludur.

2. Kitâb-ı Maglata[90]

Araştırmacılar tarafından iki farklı şekilde isimlendirilen bu eser, bir dervişin teferrücünü, yani manevi yolculuğunu konu etmektedir.[91] Derviş tekrar tekrar uyuyup uyanarak düşünde Kuran'da isimleri geçen çeşitli peygamberlerle karşılaşır, şeytanla olan mücadelelerinde bu peygamberlere yardım eder ve her seferinde şeytanı mağlup bırakır. Kırklar meclisinde bulunur. Dervişin karşılaştığı durumlar Kuran'daki anlatılara bire bir uymaz; Hz. İsa'nın Firavun ile karşı karşıya gelmesi gibi örnekler çoktur (bk. Yücel, "Kaygusuz Abdal'ın Kitābu Maġlata'sı," 90-92; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 92-95). Uykusundan her uyanışında kendi özünden başka kimse olmadığını fark eder. Eser Abdurrahman Güzel tarafından *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*'nde ve Bilâl Yücel tarafından "Kaygusuz Abdal'ın Kitābu Maġlata'sı" adlı makalesinde yayımlanmıştır.[92]

---

[90] Bu eserin ismini Abdurrahman Güzel "Kitâb-ı Miglâte," Bilâl Yücel ise "Kitābu Maġlata**"** şeklinde okumuştur (Bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 75; Yücel, "Kitābu Maġlata," 74). Eserin ismini Berlin Staatsbibliothek nüshasındaki biçiminden aldığını belirten Güzel, " 'birini şaşırtmak, yanıltmak için söylenen zihin karıştırıcısı saçma sapan söz' manasına gelen 'mağlata' kelimesi böyle bir esere isim olarak uygun düşmemektedir. 'Miglât' ise 'yayın gerilmesi suretiyle uzağa atılan, isabet kaydeden ok' manasına gelmektedir" demektedir (Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 75). Kaygusuz'un, ileride bahsedeceğim şathiyeleri akla geldiğinde ve eserin konusu dikkate alındığında bu ilk anlamın uygun düşmemesi için bir sebep yoktur. Nitekim *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da "maġlaṭa" sözcüğü eseri tanımlamak için kullanılmıştır:

> Maġlata dimiş bunı ḫoş söylemiş
> Bir nice sözler beyānuñ eylemiş [1031]

Aşağıda "Nüsha Tavsifleri" bölümünde ayrıntılı olarak örneklendireceğim gibi, Berlin Staatsbibliothek nüshası imlası oldukça bozuk bir nüshadır. Özellikle Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerde uzun ve kısa ses ayrımı yapılmamış, harf seçimine dikkat edilmemiş ve sözcükler okundukları gibi yazılmıştır. Bu nedenle Abdurrahman Güzel'in "miġlāte" olarak okuduğu sözcük "maġlaṭa" sözcüğünün nüshadaki yazımı olabilir. Bununla beraber, iki sözcüğün de anlamı metne uygun düşmektedir. Fakat Yücel'in transkripsiyonlu başlığında "maġlata" sözcüğünün [ṭ] ile yazılması ve arada atıf vavı yerine izafe olması gerekir. Ben bu çalışmada eserin ismini yaygın olarak kullanıldığı biçimiyle, *Kitâb-ı Maglata* olarak vermeyi tercih ettim.

[91] "Teferrüc" sözcüğünün tasavvufi anlamı üzerinde ileride ayrıntılı olarak durulacaktır.

[92] Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 82-130; Yücel, "Kitābu Maglata," 83-117. Güzel neşri için 907/1501 tarihli Berlin Staatsbibliothek nüshasını, Yücel ise 1262/1846 tarihli bir nüsha kullanmıştır. Yücel'in metni transkripsiyonludur. İki metin arasında büyük farklılıklar vardır.

3. Vücûdnâme

Vücûdnâme'nin konusu insan bedenidir. Eserde insan bedenindeki çeşitli ögelerle yedi gök, on iki burç, yedi hâsiyyet,[93] dört ruh, nefsin dört mertebesi, dört vech, dört melek, dört âlem, dört sıfat ve on sekiz bin âlem arasındaki ilişki verilmiştir. İnsanın vücudunun çeşitli organ ve uzuvları Arap alfabesindeki harflere benzetilmiştir. Bunun yanı sıra eserde çeşitli tasavvufi konular didaktik bir üslupta anlatılmaktadır. Abdurrahman Güzel tarafından yayımlanmıştır.[94]

Manzum ve Mensur Karışık Eserleri

1. Dilgüşâ

Kaygusuz Abdal'ın bu eseri, vahdet-i vücud öğretisi etrafında üç mesnevisi doğrultusunda çeşitli tasavvufi konular işlemektedir. Mensur kısımlarda tasavvufi

[93] Hayal, akıl, fikir, fehm, hıfz, vehm, zabt. (Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 137).

[94] Bk. Güzel, a.g.m., 135-152. Güzel neşrinde 1237/1821 tarihli bir nüsha kullanmıştır. İslam Ansiklopedisi "Kaygusuz Abdal" maddesinde bu eserin Kaygusuz'a ait olmadığı belirtilir (s. 419). *Hurufilik* adlı çalışmasında ise Fatih Usluer, bu eserde organların harflerle belirtilmesinin Ahmet Yaşar Ocak'ın söyleminin aksine tipik bir Hurufi bir yaklaşım olmadığına değinmektedir (Bk. Usluer, *Hurufilik*, 179). Bununla beraber, eserdeki "bu hazinenün 'gencî' âdemün vechinde yazılıdır" (Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 146) benzeri ifadeler, bu hurufi etkisini doğrular niteliktedir. Kaygusuz'un diğer eserlerinde bu yoğunlukta bir hurufi etkisi görülmediği gibi, eserin dili de Kaygusuz'un diğer eserlerine göre daha kuru ve didaktiktir. Kuran ve Hadis alıntıları Kaygusuz'un diğer eserlerine göre fazladır. Bu nedenle bu eserin Kaygusuz'a ait olmaması mümkündür. Eserin beş nüshasından yalnızca bir tanesinin istinsah tarihi bellidir ve bu tarih 1259/1843'tür (Bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 131). Benzer bir durum, oldukça didaktik bir üslupta ve Kuran ve Hadis alıntılarıyla dolu olan "Risâle-i Kaygusuz Abdal" için geçerlidir. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*'nde yayımladığı (ss. 155-169) bu eserin başındaki ibareden tercüme bir eser olduğunun anlaşıldığını belirtmekte, fakat tercümenin Kaygusuz'a ait olduğu görüşünü savunmaktadır. Eserin tek bilinen nüshası 1280/1864 tarihinde istinsah edilmiştir.

konular daha ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır. Eser ayrıca Farsça bölümler içermektedir. Abdurrahman Güzel tarafından yayımlanmıştır.[95]

2. Saraynâme

Kaygusuz Abdal'ın bu eserinde, dünya bir saraya benzetilmiştir. Bu sarayın süsüne kanmamak, saraya bağlanmamak, sarayın padişahının Allah olduğunu unutmamak gerekir. Eserde şeriat odaklı Sünni akideler vahdet-i vücud öğretisini anlatan coşkulu ifadelerle bir arada bulunmaktadır. Abdurrahman Güzel tarafından yayımlanmıştır.[96]

[95] Bk. Kaygusuz Abdal, *Dilgüşâ*, Haz., Abdurrahman Güzel (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987). Abdurrahman Güzel, *Dilgüşâ* ve *Saraynâme* metinlerini hazırlarken üç nüsha kullanmıştır. Bu nüshalar, 900/1494 , 907/1501 ve 1208/1793 tarihlidir. Eserin manzum kısımları 578 beyittir.

[96] Kaygusuz Abdal, *Saraynâme*, Haz., Abdurrahman Güzel (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989). Eserin manzum kısımları 1716 beyittir.

BÖLÜM 2. MESNEVÎ-İ BABA KAYGUSUZ

Bu bölüm, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'un şekilsel özelliklerinin ve nüshalarının tanıtımının yanı sıra, eserde işlenen çeşitli tasavvufi konular ve bu konuları anlatmakta kullanılan simgeler üzerine bir inceleme içermektedir. Bu simgelerin birçoğu tasavvuf edebiyatının tümüne yayılarak terimleşmiş olan, fakat Kaygusuz'un kişisel yorumuyla öznel olarak yeniden üretilen simgelerdir. Bu simgeleri ve onlar aracılığıyla ortaya konan vahdet-i vücud anlayışını anlamlandırabilmek için öncelikle Kaygusuz'daki simge kavramı ve simgesel dil anlayışı üzerinde durmak gerekmektedir. Bu dil anlayışının ana hatlarını ortaya koymakla Kaygusuz üzerine yapılan çalışmaların bir kısmında görülen hatalı ve çelişkili yorumları aydınlatma yolunda da bir adım atmış olacağımı umuyorum.

Velinin Sözü: Anlatılamazı Anlatmak

Mesnevî-i Baba Kaygusuz, sözün sahip olduğu, sahip olamadığı ve sahip olması gereken birçok özelliği tanımlamakla kendi mistik dil tanımını ortaya koyar. Bu mistik dil Tanrı'yla birliğe ulaşmış olan velinin dilidir ve gücünü içinde barındırdığı ve ifadesi olduğu karşıtlıklardan alır. Velinin dili, evrende ikili karşıtlıklar biçimini alan zahir-batın ilişkisini kendi yapısında barındıran ve bu özelliğiyle bir paradoksun taşıyıcısı olan dildir. Bu paradoks, velinin dilinin, aynı zamanda Tanrı'nın dili olmakla, anlatılmaz olan hakikati anlatma yetisine sahip olmasıdır.

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da sözün temel vasfı, Tanrı'nın sözü olmasıdır.

> Söz degül mi āyet-i Ḳurān zīre
> Tañrı söyledi ol peyġambere [383]

beytinde sözün Tanrı'nın sözü olduğu ve bu sözün arketipinin Kuran olduğu anlatılmaktadır. Söz, tüm varlığın özüdür: "Cümle bu dirlikden aṣlı söz durur" [382]. Tanrı evreni sözle yaratmıştır; söz, Tanrı'nın tecellisidir.

> Bir elifden āşikār oldı cihān
> Ne ki var elifden oldı cism ü cān [508]

beytinde yaratılış, daha sonra ayrıntılı olarak incelenecek olan zahir ve batın ikilisi üzerinden anlamlandırılır. Beyitte batının zahir, gizlinin görünür oluşu söz ile gerçekleşir. Bu tecelli –daha sonra üzerinde durulacağı gibi- nasıl bir defaya mahsus bir yaratılış olmak yerine kendine ait zaman biriminde her an gerçekleşmekte olan bir durum ise[97], Tanrı'nın sözü de her an söylenmekte olan bir sözdür:

> Çarḫ [ü] felek senüñ içün debrenür
> Varlıġuñ cümle cihānda söylenür [492]

Tanrı'nın sözünün her an söylenmesi, velinin sözünün Tanrı'nın sözü olmasıyla mümkündür. Kaygusuz'un Muhtar Yahya Dağlı tarafından gazel, İsmail Özmen tarafından koşma biçiminde yayımlanan şu mısraları velinin sözünün bu özelliğini açıkça ifade eder:

[97] Bk. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, 409. beyit: "Her faṣılda göresin ki kā'ināt / Bağlanur bir dürlü ayruḳsı ṣūret"

Evliyadan gelen kelâm, okunan kur'an değil mi?
Gerçek velinin sözleri, sure-i rahman değil mi?[98]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'un aşağıdaki beyitlerinde Feridüddin Attar'ın *Mantıku't-tayr*'ına yapılan göndermeyle velinin, Tanrı'nın varlığının ta kendisi olduğunu bilen kişi olduğu ve söylediği sözün de bu bilgiden başka bir şey olmadığı anlatılmaktadır:

Hemān öz naḳşıdur gördügi anda
Ne kim gördi anı söyledi bunda

Budur Manṭıḳu'ṭ-Ṭayruñ işāreti
Ne vardur daḫı bu sözden murādı

Baḳan gözgüde öz naḳşını gördi
Nişān ṣorana nişān anı virdi

Olar kim yol varup menzīle yitdi
Bu sözi söyledi bunu işitdi [228-231]

Yukarıdaki son beyitte söz, hem söylenen hem işitilendir.

Ol bilür ki her işüñ aṣlı neden
Ne kişidür söylenüben söyleden [876][99]

beytinde ise velinin sözünün, hem Tanrı'dan çıktığı, hem de Tanrı'ya geri döndüğü anlatılır. Benzer bir ifade de *Budalanâme*'deki "söyleyeni ḳo söyledeni bak"[100]

[98] Dağlı, 50; Özmen, 219. Özmen'de iki mısra biçiminde olan ikinci mısra "Gerçek evliyanın sözü / Sure-yi Rahman değil mi?" şeklindedir.

[99] "Söylenüben söyleden" sözcükleri M ve AE nüshalarında "söyleyen ve söyleden" biçimindedir.

[100] Yücel, "Budalanâme," 54. Güzel'de aynı kısım "söyleyeni ko, söyledene bak" şeklindedir; bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 54. Arada önemli farklar olmadıkça alıntılar transkripsiyonlu olması nedeniyle Yücel'in metninden verilmiştir.

şeklindeki ifadedir. Burada akla, Tanrı'nın kendini velinin gözünden müşahede etmek için evreni yarattığı inancı gelir. Bu inanç *Budalanâme*'de şu şekilde ifade edilir: "Ol ḳadīm-i lā-yezāl diledi kim, gizlü gencin āşikāre ėde, kendüsini temāşā ėde, tecellī ėyledi ẕātına. Ẕātı bilünsün dėyü esmā-yı ṣıfātı kendüsi kendüsine nāz ėyledi."[101] O halde bu ifadelere göre, müşahede eden ve edilen nasıl tek bir kişiyse, söyleyen ve söylenen, söyleyen ve söyleten de tek bir kişidir, çünkü yukarıdaki beyitlerden de anlaşıldığı gibi söz, yani gerçek söz, bu müşahedenin ifadesidir.

Velinin sözü, birliğin sözüdür. Velinin her sözü "tevhid" olmalıdır, [431] "bütün" olmalıdır [704], "hikmet" olmalıdır [777]. Bir sözle bin söz söylemelidir [423]. Yukarıda verilen parçada böyle bir dilin nasıl mümkün olacağına dair ipuçları görülür. Söz, bir defa daha "nişan" olarak, yani gizli olanın ifadesi olarak tanımlanır. Bu ifade ise bir işaret biçiminde gerçekleşir. İşaret, bî-nişândan söylenen nişândır [755].

> Ṭālibe maṭlūb hemān söz bildürür
> Söz içinde sırr ile rāz bildürür [390]

beytinde, velinin sözünü tevhid yapan özellik ortaya konmuş olur: söz, zahir ile batının, görünenle gizli olanın birleştiği yerdir.

İbnü'l- Arabî Tasavvufunda Yaratıcı İmgelem adlı eserinde Henry Corbin, "eşler arasındaki, varlıkların çift yönlülüğünü belirleyen bu eşzamanlılık"[102] olarak tanımladığı bu birleşmenin, İbnü'l-Arabî tarafından *cem' beyne'l-nakîzeyn* olarak adlandırıldığını söyler ve kendisi bu birleşmeye *coincidentia oppositorum* [zıtların

[101] Yücel, Budalanâme," 58. Güzel'de aynı kısım "Ol Kadîm ü lâ-yezâl dilediği genc-i mahfisin âşikâre idüb kendi kendüsin temâşâ ide, bilünsin diye zâtına tecellî eyledi ve bu esmâ ve sıfâtıyla kendü kendüsine nâz eyledi" biçimindedir; bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 59.

[102] Henry Corbin, *L'Imagination Créatrice dans le Soufisme d'Ibn Arabi* (Paris: Éditions Médicis-Entrelacs, 2006), 225. Bu eserden yapılan çeviriler bana aittir.

birlikteliği] adını verir.[103] Mevlânâ'nın *Fîhi Mâ Fîh*'inde ise bu birliktelik "zıddı olmadıkça, zıddını söylemedikçe hiçbir şey, târif edilemez; imkân yoktur buna"[104] sözleriyle ifade edilir. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'daki kavramları ayrıntılı olarak incelerken, Corbin'in "bi-unité"[105] olarak tanımladığı bu ikili birliği çok net olarak göreceğiz. Corbin'e göre bu birleşme, imgelemde gerçekleşir ve bir yaratma eylemidir. Gizlinin görünür kılınması olan tecelli, ezeli, ilahi imgelemde gerçekleşen yaratmadır ve insanın imgelemi ve yaratıcılığı da aynı imgelemin insanda tezahürüdür. Bu nedenle imge, daha az gerçek bir şey değildir; aksine, günlük dilden daha gerçek bir varlık boyutuna göndermede bulunur. Corbin yaratıcılığı, "verileri

---

[103] A.g.e., 202. Bu çalışmanın kapsamında İbnü'l-Arabî'nin düşünce sisteminin Kaygusuz Abdal'ın *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da ortaya koyduğu tasavvuf anlayışıyla ilişkisini ayrıntılı olarak inceleyemeyeceğim. Bununla beraber, bu eserdeki birçok kavramı açıklamada İbnü'l-Arabî'nin düşünce sisteminden ve bu sistem üzerine yazılmış kaynaklardan yararlanacağımdan dolayı, kavramları teker teker incelerken daha belirgin hale gelecek olan bu ilişkiye burada kısaca değinmek istiyorum. Kaygusuz Abdal'ın eserlerinde İbnü'l-Arabî'nin vahdet-i vücûd teorisinin ayrıntılarından arınmış, felsefeden ziyade deneyime odaklanan ve bu nedenle aynı olguların çeşitli biçimlerde çok defa tekrar edildiği bir yorumuyla karşılaşmaktayız. Kanaatimce, yukarıda Ocak'ın iki ayrı tasavvuf modeli olarak ortaya koyduğundan bahsettiğim, günümüze kadar "basitlik" olarak algılanan bu farkı eğitim eksikliğine bağlayan genel zihniyetten sıyrılıp, cevapları tasavvuf anlayışının kendisinde ve bu anlayışın oluşumuna etki eden tarihsel ve sosyolojik olgularda, inanç sistemlerinde aramak daha yararlı olacaktır.

Aşağıda ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, İbnü'l-Arabî'nin zahir ve batın ikiliği üzerinden kurduğu, Tanrı'yı karşıtların birlikteliği (*cem' beyne'l-nakîzeyn*) olarak tanımlayan, Tanrı'nın imgelemi olan insanın ingelemine bu birlikteliği sağlama ve algılama işlevi veren tecelli anlayışı *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da mevcuttur. Kaygusuz'un eserlerinde görünür dünya, velinin kendi imgelemindeki yolculuğudur ve bu yolculuk veliyi Tanrı'ya ulaştırır. Kaygusuz Abdal'ın tecelli anlayışında, Tanrı'nın kendini müşahede etme arzusuyla tecelli ettiği ilk varlık olan rahmet nefesine çeşitli kavram ve simgeler aracılığıyla yer verilir. Bununla beraber Kaygusuz'un eserlerinde İbnü'l-Arabî'nin *Hezerâf*'ı gibi varlık mertebeleri ve *a'yân-ı sabite*'ye tekabül eden bir istidat anlayışı yoktur. "O her gün bir iştedir" (55:29) ayetinin gönderme yaptığı, İbnü'l-Arabî'nin kronolojik ve kesintisiz bir zamana işaret etmeyen, Tanrı'nın kendini sürekli yeni bir surette gösterdiği yaratılış anlayışı (*halk-ı cedîd*, bk. Corbin, 200), *Mesnevi-yi Baba Kaygusuz*'da çok geniş yer bulur. Veli, çeşitli varlıkların suretlerinde zuhur edişini tekrar tekrar anlatır. İbnü'l-Arabî'nin *ilâh-ı mahlûk* ve benzeri terimlerle ifade ettiği, her inançta farklı şekilde zuhur eden Tanrı kavramıyla [bk. Corbin, 198-214; Ekrem Demirli, "Fusûsu'l-Hikem Şerhi," *Fusûsu'l-Hikem* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2008),329-348], Kaygusuz'un

> Gehi mescidler içinde ḫaṭībem
> Gehi kilisede büt ü ṣalībem [113]

beytinde ve buna benzer beyitlerde karşılaşılır. İbnü'l-Arabî'nin *sırru'r-rubûbiyyet* ve *sırru sırri'r-rubûbiyyet* kavramları aracılığıyla veli ve Tanrı arasında kurduğu ilişkinin *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'daki temel yerine ise aşağıda ayrıntılı biçimde değineceğim.

[104] Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Fîhi Mâ Fîh*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1959), 68.

[105] Corbin, 164.

simgelere dönüştürmek" olarak tanımlar.[106] Bu ise şeylere "tecelli işlevi"[107] vermek demektir ve imgelem aracılığıyla gerçekleştirilir. İmgelemin gerçekleştirdiği tevil, "gizli suretin görüntüsünün onu *gerçekten* izhar edebilmesi için"[108] batının zahire taşınması demektir. Bu ise Kaygusuz'un yukarıda alıntılanan söz tanımına birebir uymaktadır.

Tefsir ve Mistik Dil [*Exégèse Coranique et Langage Mystique*] adlı eserinde Paul Nwyia, mutasavvıfların kullandığı dilin, asıl işlevi olan gerçeği ifade etme yetisini yeniden bulmuş olan bir dil olduğunu, bunun sebebinin ise dilin ve deneyimin aynı eylemde gerçekleşmesi olduğunu savunur.[109] "Paradoksun Doğası Üzerine Düşünceler [Réflexions sur la Nature du Paradoxe]" adlı makalesinde Paul Ballanfat, Rûzbihân Baklî'nin şathiyeleri için aynı olguya değinerek, velinin kendini söze, Tanrı'nın sözüne teslim etmesi ve bu sözün gerçeği tümüyle kapsaması sonucunda, gerçeğin gerçekten de sözcükler haline geldiğini ve velinin gerçekten de yazdığı metin olduğunu söyler.[110] Farklı bir bakış açısı ise Lowry Nelson'un "Towards a Definition of Mystical Language" adlı yazısında dile getirilir. Nelson dille deneyimi birbirinden ayırarak, mistik dilin, mistik deneyimden sonra, anlatılamaz olanı anlatmanın yarattığı paradoksun bilincinden doğduğunu

---

[106] Corbin, 254.

[107] Corbin, 101.

[108] Corbin, 254.

[109] Paul Nwyia, *Exégese Coranique et Langage Mystique: Nouvel essai sur le lexique technique des mystiques musulmans* (Beyrut: Dar el-Machreq sarl Éditeurs, 1991), 3-4.

[110] Paul Ballanfat, "Réflexions sur la Nature du Paradoxe," *Kâr Nâmeh* 12-3 (1995): 38. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, Ebu Nasr Serrâc ve Rûzbehân Baklî'nin bu makalede incelenen şathiye tanımları doğrultusunda cezbe halinde yazılmış bir eser olmamakla beraber, ortaya koyduğu dil yapısı bakımından bu makalede tanımlanan dil anlayışıyla önemli ortaklıklara sahiptir.

belirtir.[111] *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da, deneyimin bu anlatılamazlığı birçok defa vurgulanır:

> Bu ḥāli her ki bildi ḫāmūş oldı
> Ṣanasın arṣlan öñinde mūş oldı" [166].

Tanrı bilinemeyen ve söylenemeyendir:

> Māt olupdur vaḥş u ṭayr u ʿaḳl u cān
> Bu ṣıfātı söyleyibilmez lisān [843].[112]

Bu ifade ise yukarıda anlatılan, velinin sözünün Tanrı'nın sözü olduğu yönündeki ifadelerle çelişir gözükmektedir. Kaygusuz'a göre velinin sözü, kişiye kendini gösterir [947], onu Tanrıya ulaştırır ve hatta onu Tanrı yapar:

> Seni iltür biliş eyler sulṭāna
> Küfrüñi kesüben işler īmāna
>
> Ṣūretüñ āyine eyler cümleye
> Görsedür seni bu cümle eşyāya
>
> Nāgehān sulṭān olursın ḳul iken
> Ḳızıl altun olur işüñ pul iken
>
> Cān olursın cümle eşyāya tamām
> Āşkāre seni tanurlar ḫāṣṣ u ʿāmm [979-982]

Sufism and Surrealism adlı eserinde Adonis, tasavvufun söylenmesi imkânsızı hedefleyen dilinin belirleyici özelliğinin simgesel oluşu, yani hem kendini

[111] Lowry Nelson, "Towards a Definition of Mystical Poetry," *Poetic Configurations: Essays in Literary History and Criticism* (Pensilvanya: The Pennsylvania State University Press, 1992), 56.

[112] Sıfat kavramına daha sonra değinilecektir.

hem de bir başka şeyi ifade edişi olduğunu söyler. Adonis'e göre mutasavvıfın dili bahsettiği şeyi sınırlı biçimde söylemek yerine ona dair bir imge vermekle, mutlak ve sınırsız olana, anlatılmaz olana işaret etmiş olur.[113] "Şirazlı Rûzbihân Baklî'nin Miraçlarında Sözcüklerden Merdiven [L'Échelle des mots dans les ascensions de Rūzbihān Baqlī de Širāz]" adlı makalesinde Paul Ballanfat, sembolik dilin yukarıda Kaygusuz tarafından "sultana iletmek" olarak tanımlanan bu yetisini, gerçeğin ikili boyutunu taşıyabilmesine bağlar. Eğretilemenin, gerçeğin çok anlamlı yapısının üzerindeki perdeyi kaldırdığını dile getirir.[114] Ballanfat'ya göre varoluşun kendisi anlam katmanlarına sahiptir, *iltibâs* (örtülülük) üzerine kurulmuştur ve bu nedenle, varoluşun deneyimi olan mistik deneyim içinde her zaman bir paradoks barındırır.[115] Fakat bu paradoks zahiri bir paradokstur, yani deneyimin özüne değil, yapısına ilişkindir.[116] Bunun sebebi, yukarıda karşıtların birlikteliği olarak tanımlanan olgunun, Corbin'in "bi-unité" kavramından da anlaşıldığı gibi, karşıtlar biçiminde zuhur eden tek bir gerçeğe, çoğulluğu içinde barındıran bir tekilliğe işaret etmesidir.[117] Bu tekillik, deneyimin, yapıları gereği çoğul olan sözcüklerle anlatılamazlığına sebep olur. Karşıtların paradoksal birlikteliği ise, varoluşun ve mistik deneyimin yapısını ortaya koyduğu ölçüde bu deneyimi anlatılabilir hale getirir.

Bu açıdan bakıldığında, Kaygusuz'un sözün Tanrı'nın ifadesi olamayacağı yönündeki ifadeleriyle, velinin sözünün Tanrı'nın sözü olduğu ve Tanrı'ya

---

[113] Adonis, *Sufism and Surrealism*, çev. Judith Cumberbatch (Londra: SAQI, 2005), 18.

[114] Paul Ballanfat, "L'Échelle des mots dans les ascensions de Rūzbihān Baqlī de Širāz," *Le Voyage Initiatique en Terre d'Islam: Ascensions Célestes et Itinéraires Spirituels,* Haz. M. A. Amir-Moezzi (Louvain, Peeters, 1996), 286.

[115] Ballanfat, "Réflexions," 40.

[116] A.g.m., 36.

[117] Bu tekilliği aşağıda zahir ve batın ilişkisini ayrıntılı olarak incelerken zahiri içinde barındıran batın olarak tanımlayacağım.

ulaştırdığı yönündeki anlatıları arasında görünen çelişki, varoluşun, mistik deneyimin ve onun ifadesi olan sembolik dilin yapısından ileri gelmektedir. Bu nedenle de anlatılmaz olanı anlatabilmeyi mümkün kılan şeydir. Şeyh Galip'in bir dörtlüğü, anlatmak ve anlatmamak ikilisinin, varoluşun diğer tüm karşıtlıkları gibi tek bir olgu olduğunu ifade eder:

> Kelâm-ı samtı deryâlar gibi pür-cûş söylerler
> Mahabbet râzını birbirine hâmûş söylerler
> Be-her-dem hûş der dem sırrını bî-hûş söylerler
> Rumûz-ı aşkı cümle bî-zebân u gûş söylerler[118]

Şeyh Galip'in "rumûz-ı aşk" ifadesi, sessizliğin dilinin yukarıda bahsi geçen sembolik dil olduğunu bir kere daha ortaya koymaktadır. Kaygusuz bu dili "aşk dili" [527] veya kuş dili [102] olarak tanımlar.[119] Bu dil tüm dillerin özüdür ve pir tüm dillerde konuşabilen kişidir [374]. *Budalanâme*'de bu dilin aslının gönül olduğunu, gizli anlamının gönülde yazılı olduğunu,[120] anlatmakta olduğu şeyin yalnızca kendi şahsı olduğunu[121] belirtir. "Halümün binde birüdür"[122] diyerek bir yandan da bu dilin imkânsızlığına vurgu yapar. *Kitâb-ı Maglata*'da rüyasında cümle âlemin dil olup Allah'ın birliğini söylediğini[123] görür. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da ise aynı konuyu

[118] Şeyh Galip, Şeyh Galip Divanı'ndan Seçmeler, haz. Abdülbaki Gölpınarlı (Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 2001): 56. Bu parça bir müseddes-i mütekerrirden alınmıştır.

[119] *İnsan-ı Kâmil* adlı eserinde Azizüddin Nesefî, kâmil insana "Kuşların dilini bilen Süleyman" dendiğini belirtir [bk. Azizüddin Nesefî, *Tasavvufta İnsan Meselesi: İnsan-ı Kâmil* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990), 14]. Ballanfat kuş dili kavramının, içinde barındırdığı paradoks nedeniyle sadece bu paradoksun dilini bilenlerin, yani Tanrı'nın, mistik deneyimin dilini bilenlerin anladığı söze işaret ettiğini söyler; Bk. Ballanfat, "Réflexions," 37.

[120] Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 52-53; Yücel, "Budalanâme," 53.

[121] Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 58; Yücel, "Budalanâme," 58.

[122] Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 65; Yücel, "Budalanâme," 63.

[123] Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 100; Yücel, "Kitâbu Maġlata," 96.

Küllī tevḥīd oldı sözi her ḳuluñ
Tesbīḥi ene'l-Haḳḳ oldı bülbülüñ" [567]

Birligi söyler birikdi cümle dil
Her göñülde bitdi birlikden ḥāṣıl [1026]

ve benzeri ifadelerle anlatır. Ben bu ifadeleri, zamanın ötesindeki bezm-i eleste bir gönderme olarak yorumluyorum. Aşağıda Kaygusuz'daki zaman kavramına dair vereceğim örneklerle bu yorumum açıklık kazanacaktır. Burada ise dikkat çekici olan, tüm varlıkların birlik halinde oluşunun, mutlak bir sessizlik veya dilin alanı dışında bir yer olarak değil, tüm varlığın birliği "söylediği" bir yer olarak tanımlanmasıdır.

Abdülbaki Gölpınarlı Kaygusuz'un şathiye tarzındaki koşmalarını, "şuuraltı"nın dile geldiği[124] "sürrealist"[125] şiirler olarak tanımlar. Catherine Pinguet ise şathiyenin, "şeylerin doğal düzenini tersine çevirme"[126] yoluyla ancak aynı ruhani mertebedeki bir kişinin anlayacağı bir dil oluşturmayı[127] içerdiğini söyler. Kaygusuz'un bu tür şiirlerinin "dış görünüşü parçala[yan] ve kendini, dili dönüştüren [transmutation] sahici bir uğraş olarak ortaya koy[an]"[128] şiirler olarak –aradaki tüm farklılılara rağmen- sürrealist şiirle bir ortaklığının bulunduğunu belirtir.[129] Pinguet'ye göre Kaygusuz'un şiirinde "gerçeklikler arasındaki yakınlaşma, hayal

[124] Gölpınarlı, *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, 243.

[125] Gölpınarlı, *Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet*, 8.

[126] Pinguet, "Remarques sur la Poésie de Kaygusuz Abdal", 15.

[127] A.g.e., 21.

[128] A.g.e.,33.

[129] *Sufism and Surrealism*'de Adonis, hem mutasavvıfın hem de sürrealistin amacının görünmeze, mutlağa ulaşmak olduğunu söyler. Her iki durumda da bu mutlak, karşıtların birliği olarak tanımlanır; Bk. Adonis, 8-9, 38.

edilemez ve olağandışı olanın seviyesinde gerçekleşir."[130] Bu özellikleriyle Kaygusuz şiiri, imgeleme ayrı bir önem veren bir şiir olmuştur.[131] Pinguet'nin bu yorumları, yukarıda Kaygusuz'un kendi ifadeleriyle ortaya konan dil algısıyla uyum içindedir. Pinguet, Nelson'un anlatılamaz olanı anlatmanın paradoksu olarak tanımladığı mistik dilin Kaygusuz'da aldığı biçimi, görüntünün, "hayal edilemez" olanın seviyesinde kırılarak anlama dönüşümü olarak tanımlayışı, Kaygusuz şiirini anlamada bir anahtar niteliği taşır.

Gölpınarlı ise, Kaygusuz şiirini sürrealist olarak nitelendirmesine rağmen, bu nitelemenin gereği olan, şiiri görüntünün arkasındaki anlam üzerinden yorumlamayı yapmamıştır. Kaygusuz'un çeşitli yiyecekleri övdüğü şiirleri hakkında, "bütün bunlar, elde edemediği, bulamadığı dünya nimetleridir; bütün bunlar, hayâl ettiği, kurduğu şeylerdir. Sonucu, şuuraltı, şâirde dile gelir; kaplumbağa kanatlanır"[132] biçiminde yorumlarda bulunmuştur; bu şiirlerde anlatılan duyguyu "tatmin edilemeyen isteklerin özlemi"[133] olarak tanımlamıştır. Oysa Kaygusuz'un bu şiirlerindeki mübalağa ve mizah unsuru, kastedilenin Gölpınarlı'nın ifadesinin tam tersi, yani bu dünya nimetlerinin değersizliği olduğunu ortaya koyar:

> Hoş gelir bu Kaygusuz'a
> Bir kazan kuzulu pilav
> Yüz elli kuzulu pilav
> Ol dahi yumşak der[134]

[130] A.g.e., 33.

[131] A.g.e., 35.

[132] Gölpınarlı, *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, 243.

[133] Gölpınarlı, "Kaygusuz Abdal," 398.

[134] Özmen, 227.

Bazı şiirlerinde ise son dörtlük veya beyitte, şiir boyunca anlatılmak istenen şey açıkça ifade edilir.[135] Gölpınarlı'nın Kaygusuz'u yorumlarken düştüğü diğer bir hata da Kaygusuz'un esrar içmesini, yukarıda bahsi geçen ifade biçimine bir sebep olarak görmesidir.[136] Catherine Pinguet bu yorumun yanlışlığını belirtir; Kaygusuz'un bahsi geçen şiirlerinin uyuşturucuların sebep olduğu halüsinasyonlar olarak yorumlanamayacağını, anlamsızlığın hiçbir zaman mutlak olmadığını ifade eder.[137] Gerçekte şairlerin hayatlarına dair bu tür veriler şiirlerini yorumlamakta ancak yardımcı birer unsur olabilir; sebep addedilemez. Bunun aksi doğru olsaydı esrar içen tüm şairlerin şathiye yazmaları, şathiye yazan tüm şairlerin de esrar içiyor olmaları gerekirdi. Burada dikkat çekici olan, Kaygusuz şiirinin yapısıyla yorumlanış biçimi arasındaki uyumsuzluktur: zahir ve batın ikilisi üzerine kurulan bir evren algısının ifadesi olan bir şiirin, zahiren yorumlanmaya çalışılması.

Benzer bir durumla, Ahmet Yaşar Ocak'ın Kaygusuz'un tasavvuf inancına dair görüşlerinde karşılaşılır. "Kitabiyat" adlı makalesinde Ahmet Yaşar Ocak, Kaygusuz Abdal'ın tasavvuf anlayışını şöyle tanımlar: "Kaygusuz Abdal'ın vahdet-i vücud diye takdim edilen görüşleri, bir Muhyiddîn-i Arabî, bir Mevlânâ Celâlüddîn-i Rûmî tarafından izah ve terennüm olunan yüksek seviyede gerçek bir vahdet-i vücud telakkisi olmaktan ziyade, sonradan Bektaşîlik'te tam ifadesini bulan bir *vahdet-i mevcud*, yani vücudun değil, mevcudatın birliği telakkisidir."[138] Ocak'a göre bu anlayış, "vahdet-i vücud görüşünün daha düşük seviyede ve tabir caizse, kabaca

[135] Bk. Özmen, 240: "Cümle kelâm hep fani, vefası yok dünyanın / Ey Kaygusuz fenaya aldanmagıl lağ ile."

[136] Gölpınarlı, *Alevî-Bektaşî Nefesleri*, 243-4.

[137] Pinguet, "Remarques sur la Poésie de Kaygusuz Abdal," 35.

[138] Ocak, "Kitabiyat," 249.

yorumlanması sonucu"[139] ortaya çıkmıştır. *Ansiklopedik Alevilik-Bektaşilik Sözlüğü*'nde Esat Korkmaz, Bektaşilikteki dört kapı öğretisinin dördüncü kapısı olan "hakikat"in altıncı makamını "Vahdet-i mevcut anlayışında olma"[140] olarak isimlendirir. Bu anlayışı ikiye ayırır: "Tanrı'ya yakın olma; Tanrı'yla bir olma" ve "İnsan-Tanrı-Evren üçlüsünden oluşan "birliği" Tanrı olarak algılama."[141] Nitekim Kaygusuz'un şiirinde ve nesrinde bu üçlüye herhangi bir gönderme yoktur. Ahmet Yaşar Ocak da daha sonra *Kalenderîler* adlı eserinde Kaygusuz'un "iyi bir tahsil gördüğünü" söyler ve eserlerine "Vahdet-i Vücûd telâkkisinin tamamiyle hâkim olduğu[nu]" belirtir. Fakat Kaygusuz'daki bazı ifadelerin hulul inancını andırdığını söyler ve bu savı için *Budalanâme*'den aşağıdaki örneği verir:

> Kamu şeyde menem ayn-ı hakîkat
> Sıfât-ı Zât-ı Mutlak bahr-i hikmet
> […]
> Muhît-i zevrak menem Hak menemdür Hak menem
> Tamû vü uçmağ menem cümle mekân bendedir
> Evvel ü Âhir menem Ganî vü Fakîr menem
> Zâkir ü mezkûr menem küfr ü îman bendedür
> Cümleye ma'bûd menem Kâ'be menem put menem
> Âdem'e maksûd menem işde fulân bendedir[142]

Tasavvuf terimleri sözlüklerinde hulul inancı "Allah'ın bazı eşyaya veya kişilere girmesi inancı"[143] olarak tanımlanır. *İbnü'l- Arabî Tasavvufunda Yaratıcı*

---

[139] A.g.m., 249.

[140] Esat Korkmaz, *Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2003), 189.

[141] A.g.e., 189.

[142] Ocak, *Kalenderîler*, 150. Alıntılandığı yer: Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 74. Ocak yaptığı alıntıda Güzel'in bazı okuyuş ve yazımlarını değiştirdiği için buradaki parça Ocak'ın yazımıyla verilmiştir.

İmgelem'de Henry Corbin, tasavvuftaki vahdet-i vücud inancıyla hulul arasındaki farkı açıklarken, hululu "Tanrı'nın şahsen" ampirik tarihe girmesi, tecelliyi ise mütecelli şahıslarda tezahür etmesi olarak tanımlar.[144] Hululun bu tanımları Tanrı ve insan arasında bir ikiliğe işaret eder. Oysa yukarıdaki alıntıda Kaygusuz, Tanrı'nın sıfatlarıyla bir olduğunu, Tanrı'nın sıfatlarının kendisinde tecelli ettiğini ifade etmektedir. Mevlânâ *Fîhi Mâ Fîh*'te, Tanrı'yla ikilik üzerinden ilişkilenmekle birlik üzerinden ilişkilenmek arasındaki farkı şu şekilde tanımlar:

> Halk 'Ben Tanrıyım' demeyi büyük bir dâvâ sanır; halbuki 'Ben kulum' demek büyük bir dâvâdır. 'Ben Tanrıyım' demek, büyük bir gönül alçaklığıdır. Çünkü 'Tanrı kuluyum' diyen, iki varlık isbat eder; bir kendisini, bir de Tanrıyı isbata kalkışır. Fakat 'Ben Tanrıyım' diyen, kendisini yok etmiştir, yele vermiştir; 'Ben Tanrıyım' der; yani ben yokum, hep odur, Tanrıdan başka varlık yoktur […] der.[145]

Aşağıda ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, Kaygusuz'un kulluğa dair sözleri öğretisinin zahiri yönü olan şeriatın ifadeleridir. Yukarıda alıntılanan beyitler ise Mevlânâ'nın 'Ben Tanrıyım' tanımına birebir uymaktadır.

Ocak'ın Kaygusuz'daki hulul ve tenasüh anlayışına verdiği ikinci bir örnek ise:

> Âdemi don idinüb giyen oldur
> Dilinde âdemün söyleyen oldur
> […]
> Sad hezârân donum var

---

[143] Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005), 173. Ayrıca bk. Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* (Ankara: Rehber Yayıncılık, 1997), 369.

[144] Corbin, 104-105. Corbin'in hulul ve tecelli arasında yaptığı ayrım, *Kitâb-ı Maglata*'daki Hz. Ali kültüne de ışık tutar. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da Hz. Ali'den bahsedilmemesinden dolayı, insan-ı kâmil anlayışıyla iç içe olan Hz. Ali inancına bu çalışmanın kapsamında yer veremedim. Kaygusuz'da Hz. Ali inancı üzerine yapılacak çalışmalar için en önemli kaynak şüphesiz *Kitâb-ı Maglata* olacaktır.

[145] Mevlânâ, *Fîhi Mâ Fîh*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı, 37.

Kaygusuz Abdal gibi
Bağdad'da Mansur ile
Menşur olan ben idim

beyitleridir.[146] Burada anlatılan vahdet-i vücud inancının hulul olarak yorumlanmasının sebebi, kullanılan sembolik dilin dış anlamıyla yorumlanmasıdır. Oysa bu beyitler, Mevlânâ'nın *Mesnevi*'deki meşhur "Ben kansız bir şeyken, gelişip bitki olup büyüdüm. Bitkiyken ölüp hayvan suretinde göründüm"[147] beyti gibi, tarihsel değil, sembolik bir zaman biriminde gerçekleşmektedir. Corbin hulul anlayışının işaret ettiği zaman algısını, bir tersinmez olaylar zinciri olan nicel fiziksel zaman, tecellinin işaret ettiği zaman algısını ise süreksiz, nitel ve psişik zaman olarak tanımlar.[148] Bu ikinci zaman birimi, "bir müzik parçasının, sırayla çalınmalarına rağmen "şimdi"de bir arada kalarak bir parça oluşturan notaları gibi, […] geçmişin gelecekte mevcut olduğu, geleceğin geçmişte çoktan bulunduğu bir şimdiki zaman"dır.[149] Bu açıdan bakıldığında yukarıdaki beyitler tenasüh ve hulul olarak değil, şairin, tüm zaman ve varlıklarda tecelli eden Tanrı ile özsel birliğini ifade edişi olarak yorumlanmalıdır. *Kaygusuz Abdal* adlı çalışmasında Fatıma Keskin, Kaygusuz eserlerindeki bu zaman algısını *Kitâb-ı Maglata*'da anlatılan rüyalar aracılığıyla örneklendirir. Bu eserde dervişin Firavun'a karşı birlikte mücadele ettiği kişinin Hz. Musa yerine Hz. İsa olması ve dervişin Firavun ve şeytanı Calut'u yenen Davut gibi sapan taşıyla alt etmesi, Keskin'in eserdeki zamanın süreksizliğine ve iç

[146] Ocak, "Kitabiyat," 160. Ocak'ın yaptığı alıntı Abdurrahman Güzel'in *Kaygusuz Abdal: Alâeddin Gaybî* adlı çalışmasındaki *Dilgüşâ* özetindendir; bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 149.

[147] Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Mesnevî-i Şerîf*, Çev. Süleyman Nahîfi, Sad. Âmil Çelebioğlu (İstanbul: Timaş Yayınları, 2007), 380. 3922. beyit.

[148] Corbin, 56.

[149] Corbin, 56.

içe geçmişliğine verdiği örneklerdir.[150] Nitekim tüm tarihsel kişilerin birbirlerine dönüştükleri bir rüyalar zinciri, yukarıda 'süreksiz, nitel ve psişik zaman' olarak tanımladığımız şeyin mükemmel bir ifadesidir.

Yukarıda anlatılan zamansallık kavramı, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'un çok önemli bir başka özelliğine de ışık tutar: Eserde, yukarıda bir kısmı alıntılanan, tüm varlığın birlik olduğu ve birliği söylediği, görülen geçmiş zaman ile yazılmış beyitler, Tanrı'nın veya velinin vasıflarını niteleyen, geniş zaman ve üçüncü tekil şahısla yazılmış beyitler, bir kısmı velinin, bir kısmı doğrudan Tanrı'nın ağzından, veli ve Tanrı arasında fark gözetilmeden geniş zaman ve birinci tekil şahısla yazılmış beyitler,[151] geniş zaman ve ikinci tekil şahısla doğrudan Tanrı'ya hitap eden beyitler, geniş zamanla yazılmakla beraber şimdiki zaman anlamı taşıyan,[152] müridin değişmesi gereken özelliklerini anlatan beyitler, iltizami veya emir kipiyle yazılmış, müride öğüt veren ahlaki nitelikli didaktik beyitler bir arada bulunmaktadır. Diğer bir deyişle eserde, birbirine zıt görünen çeşitli zaman birimleri –bu sözcükle kastım yukarıda bahsi geçen nicel zaman-, birlik ve çokluk halleri herhangi bir sırayı takip etmeden birbirini izlemektedir. Bu durum ise eserde birden fazla anlam katmanının varlığına işaret eder.

> Bir dem 'avrat seversin bir dem oġlan
> Tañrıdan ḳorḳ aḫi ādemden utan" [90]

beyti ile

[150] Fatıma Keskin, *Kaygusuz Abdal* (İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2006), 68.

[151] "Geh olurum ḳamu 'ālemde mevcūd / Gehi ḳamu göñül içinde maḳsūd" [112].

[152] Eski Anadolu Türkçesi'nde şimdiki zaman yoktur; bk. Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi: XV. Yüzyıl* (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994), 126. Zaman adları için bu eserin terminolojisi kullanılmıştır.

Ḳamu ʻālem benüm ben ḳamu ʻālem
Baña ḳulluḳ ider bu cümle ʻālem [108]

arasında, Ballanfat ve Nelson'ın tanımladığı ve örneklendirdiği mistik dilin temel yapısal özelliği olan paradoks oluşmuş olur: Eğer insan Tanrı'ysa Tanrı'dan nasıl korkabilir?

Kaygusuz Abdal'ın eserleri arasında bu çokanlamlılığa en belirgin örnek *Saraynâme*'dir. Bunun sebebi Kaygusuz'un bu eserinin şeriata dair ifadelerin en yoğun olduğu eseri olmasıdır: "Hakk'un rahmetine kulluk ta'âtı sebebdür ve dahi cümle ta'âtün aslı Allah'dan korkmakdur."[153] Şair, içinde bulunulan sarayın özelliklerini uzun uzun tasvir ettikten ve sahibinin Tanrı olduğunu söyledikten sonra, böyle bir sarayın var olmadığını, her şeyin tecelli nuru olduğunu ve Tanrı'dan başka kimse olmadığını söyler.[154] Yukarıda, mistik dilin kendine has özelliğinin, varlığın iki boyutunu taşıyabilmesi olduğuna değinmiştim. Burada ve *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'dan verilen örnekte bu özellik, mistik dilin, ortaya konan öğretinin iki boyutunu taşıyabilmesi anlamına gelir. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da açıkça ifade edilen dört kapı öğretisinde[155], şeriat zahiri kapı, tarikat, hakikat ve marifet ise batıni kapılardır.[156] Bu nedenle şeriata dair bir öğreti, diğer kapılara dair öğretilerle bir arada bulunduğunda, zahir ve batın arasında karşıtlık görünümünde bir beraberlik oluşur. Bu ise çok önemli bir tespite yol açar: Didaktik dil, mistik dile yalnızca karşıt bir ifade biçimi değildir. Mistik dil, karşıtları içinde barındırma özelliğiyle, didaktik

[153] Kaygusuz Abdal, *Saraynâme*, 82.

[154] A.g.e., 131.

[155] "Her kimde kim ola bu üç Ḫaṣṣiyyet / Şerīʻat ü ṭarīḳat ü ḥaḳīḳat / Maʻrīfet anda biter kān oldurur / Maʻrīfet cevheri maʻden oldurur" [366-367].

[156] Esat Korkmaz, 394-405, 424-431, 276-281, 186-190.

dili de kapsar ve yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, didaktik dil karşıtı olduğu mistik dilin bir öğesi haline gelir.

Bu durum, tek bir anlatının birden fazla anlam katmanını içinde barındırdığı, tekseslilik içinde çokseslilik olarak tanımlanabilecek bir yapı oluşturur. Kaygusuz'un ifadesiyle:

> Cümle dilde söylenen bir söz durur
> Her sözüñ içinde yüz biñ yüz durur [510]

Aşağıda *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da işlenen kavramların bir kısmını incelerken bu yapıyı daha ayrıntılı biçimde göreceğiz.

Eserdeki Tasavvufi Terim ve Simgeler

Sūret

İbnü'l-Arabî Sözlüğü'nde Suad el-Hakîm, İbnü'l-Arabî tasavvufunda Tanrı'dan başka her şeyin onun sureti olduğunu ve suretlerin "çokluğun kaynağı"[157] olduğunu ifade eder. El-Hakîm'e göre "Mutlak Varlık (Hak), sonsuz sayıdaki suretlerde tecelli eder; söz konusu suretler, kendi kendilerine var olamazlar, aksine onlar, var oluşlarında her an Hakk'a muhtaçtırlar."[158] Bu tanım *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'daki suret kavramına uymaktadır. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da tüm âlem Tanrı'nın sureti olarak tanımlanır:

---

[157] Suad el-Hakîm, *İbnü'l-Arabî Sözlüğü*, Çev., Ekrem Demirli (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005), 575.

[158] A.g.e., 575.

Bu görinen ʿanāṣır ṣūretümdür
Ḳamu ʿālem benüm ṭolu ẕātumdur [115] [159]

Nitekim suret, Tanrı'nın sureti olmakla beraber, onu örten bir engel niteliğindedir ve bu engel kalktığında cana ulaşılır:

Naḳş u ṣūret gitdi ʾıyān oldı cān
Genc açıldı küllī ḳaṭʿ oldı vīrān [569]

"Can" kavramını daha sonra ayrıntılı olarak inceleyeceğim, fakat burada suret ve can arasında zahir ve batın arasındaki karşıt ve tamamlayıcı ilişkinin bulunduğunu ve bu ilişkide "can" sözcüğünün evrenin canı olan Tanrı'ya gönderme yaptığını belirtelim:

Bu cümle ḳuşlaruñ sulṭānı oldur
Ḳamu ansuz ṣūretdür cānı oldur [225]

Suret sözcüğü aynı zamanda bu dünyayı betimleyen nakş, hayal, sevda sözcükleriyle bir arada kullanılır.

Sırr, Pinhān (Nihān), Āşkāre

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'daki zahir-batın kavramı üzerinde duracağım bu bölüme yukarıdaki başlığı seçmemin sebebi, eserde bu kavramın veya öğretinin en sık bu dört sözcükle ifade edilmiş olmasıdır. Bu öğretiye göre tek varlık olan Tanrı, birbirlerine karşıt ve birbirlerini tamamlayıcı olan gizlilik ve görünürlük vasıflarına sahiptir:

[159] Bu beyitte "ẕāt" sözcüğüne verilen anlam üzerinde daha sonra duracağım.

Zihī bāṭın ki her giz ẓāhir olmaz
Zihī ẓāhir ki ebeden sırr olmaz [153][160]

Tanrı'nın tecellisi olan evrende bu durum, zahirden batına giden anlam katmanları biçiminde gerçekleşir:

Her yüze baḳsañ hezārān dürlü ḥāl
Her ḥālüñ içinde gizlü biñ ḫayāl

Her ḫayāl içinde yüz biñ perde var
Degme bir perde ḥicābdur ṣad hezār

Ṣad hezār perdeyi yırtar ʿışḳ eri
ʿIşḳ erine degdi maʿnā defteri [511-513]

Son beyitten de anlaşıldığı gibi, bu anlam katmanlarını aşabilen kişi velidir.[161] Bunun sebebi Tanrı'nın velinin gönlünde gizli olmasıdır:

Odur kim dil-ārām ü mihribāndur
Göñül içinde sırr cānda nihāndur [178]

Kâmil insan, Tanrı'nın zahiridir:

Ol ne deñizdür ki dutmış ʿālemi
Ol ne sırrdur ki geyübdür ādemi [598]

[160] Tanrı'nın Zahir ve Batın sıfatları üzerinden şekillenen bu ikili kavramın *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da aldığı biçim, İbnü'l-Arabî'nin *Fusûsu'l-Hikem*'iyle büyük benzerlik göstermektedir: "Dolayısıyla Hak, her anlamda görünen olduğu gibi [aynı zamanda] her anlayıştan gizli kalandır. Hakkın gizli kalmadığı tek anlayış, 'Âlem Hakkın sureti ve hüviyetidir' diyen insanın anlayışıdır: [Bu yorumda görünen] ez-Zâhir [zuhur eden] ismidir. Aynı zamanda Hak, anlam bakımından, ortaya çıkan her şeyin ruhudur. Bu durumda Hak el-Bâtın'dır [gizlenen]," bk. İbnü'l-Arabî, *Fusûsu'l-Hikem* (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2008), 62.

[161] *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*'nde Süleyman Uludağ, "sır" sözcüğünün terimsel anlamını "gönül ehlinden ve keşf sahiplerinden başkasının idrak edemediği hususlar, tasavvufi duygular ve bilgiler" olarak tanımlar; bk. Uludağ, 317.

İbnü'l- Arabî bu durumu suret-ruh ikilisi üzerinden açıklar: "[*Onun hak olduğu*nu] görmek, senin O'nun sureti ve O'nun senin ruhun olması bakımından mümkündür. Bundan dolayı O'nun için sen, sana ait cisimlik formu gibisin. Buna karşın senin için O, bedenini yöneten ruh gibidir."[162] İbnü'l-Arabî'nin bu ifadeleri, yukarıda bahsi geçen suret-can ikilisini hatırlatır. İleriki bölümlerde bu ikiliye ten-can ikilisi de eklenecektir.

Tanrı'nın kendi gönlünde gizli olduğunu bilen veli için sır kalmaz, varlık âşikâr olur:

> Gözi açıla göre kim iş nedür
> Āşkāre görmek ne imiş düş nedür [364]

Bu sırrı bilen velinin kendisi sır olur, çünkü "O'nun sureti" olmak O olmak, sır olmak demektir[163]:

> Bu sırrı añlayan hemān sırr oldı
> Anuñ fāş olduġı kendüye ḳaldı [143]

"Sırr-ı ezel" [562] ve "Sırr-ı ebed" [625] olarak tanımlanan şey ise, sır olan velinin gönlündeki sır olan Tanrı'dır. Bu nedenle Tanrı, "sır içinde sır"dır:

> Gehi ġanī gehi faḳīr olursın
> Geh olur sırr içinde sırr olursın [29]

[162] İbnü'l-Arabî, 63.

[163] Henry Corbin, İbnü'l-Arabî'nin müritlerinin Hallac'ın "Ene'l-Hakk" sözü yerine "Enâ sırrü'l-Hakk" (ben Tanrı'nın sırrıyım) sözünü koyduklarını ve bunun Tanrı'nın Rablığını kuluna bağlayan aşk sırrına işaret ettiğini söyler; bk. Corbin, 128.

Bu ifadenin işaret ettiği, yukarıdaki ezel ve ebed sözcükleriyle betimlenen, Tanrı'nın evreni yaratmadan, sıfatlarında zuhur etmeden önceki, yaratılmış zamanın ötesindeki varlığı, zatıdır:

> Henüz yoḳ idi ol var idüm ben
> Sırr içinde nihān esrār idüm ben [109]

İbnü'l-Arabî Tasavvufunda Yaratıcı İmgelem'de Henry Corbin, İbnü'l-Arabî'deki "sırru'r-rubûbiyyet" kavramını, Rablığın kulun varlığıyla mümkün oluşu, "sırru sırri'r-rubûbiyyet [Rablığın sırrının sırrı]" kavramını ise sen kendin olan Rabb'ini müşahede ederken gerçekte müşahede edenin Rabb'in olması olarak açıklar.[164] İbnü'l-Arabî'nin "Allah" ve "Rab" arasında yaptığı ayrım[165] *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da bulunmasa da, müşahede edenin Tanrı'nın kendisi oluşu velinin tüm eylemleri için geçerlidir:

> Āşkāre dervīş görinür ol kişi
> Velī kim aṣlıyla işler her işi [971]

Velinin bu özelliği, onun sözünün de sır olmasına sebep olur:

> Ṭālibe maṭlūb hemān söz bildürür
> Söz içinde sırr ile rāz bildürür
> […]
> Sözi söyleyen özidür dinlegil
> Sözi ne kendüzi nedür añlaġıl [390, 392]

[164] A.g.e., 144. Süleyman Uludağ ve Ethem Cebecioğlu sözlüklerinde bu iki terim merbûba bağlı olan Rablık sırrı ve Rabb'in aynlar suretinde zuhur etmesi olarak tanımlanır, bk. Uludağ, 318; Cebecioğlu, 642.

[165] İbnü'l-Arabî'ye göre Allah sözcüğü ilahi isim ve sıfatların hakikatlerini kendinde bulunduran etkin ve değişken hakikate, Rab sözcüğü ise sabit olan her ilahi isme işaret eder (bk. El-Hakîm, 53-58, 516-518; Corbin, 144).

Bu sırrın ise yalnızca sırrın dilini bilenlere söylenmesi gerekir.[166] Nitekim yukarıda bahsi geçen, tüm varlığın birliği söylediği zaman biriminde, gizli ve âşikâr arasındaki fark ortadan kalkar ve tüm varlığın birliği söylemesi de bu şekilde mümkün olur:

> Gün gibi rūşen görindi gizlü sırr
> İkilik gitdi aradan ḳaldı bir [612]

Mevlânâ *Fîhi Mâ Fîh*'de bu durumu hayal kavramı üzerinden anlatır: "Bu hayaller örtüdür âdeta; örtü ardında birisi gizli. Hayaller otadan kalktı da gerçekler hayal örtüsü olmadan yüz gösterdi mi kıyamet kopar orda. […] Seni çeken her gerçek odur, […] 'O gün, gizli şeyler meydana vurulur.'"[167]

Bununla beraber, birlik deminde gizli ve görünür arasındaki farkın ortadan kalkması, sadece gizlinin görünür olması demek değildir. Gizliyle görünürün birleştiği yer, yukarıda Mevlânâ'dan yapılan alıntıdaki "gerçek," zahir değil batındır. Aradaki farkın ortadan kalkması, tüm varlığın sır olması anlamına gelir:

> Bir sırr oldı ṭālib ü maṭlūb hemān
> Her şeye yitdi ḥayāt-ı cāvīdān [615]

Böylece zahir-batın ilişkisinin bir yönü daha ortaya konmuş olur: batın, karşıtı ve tamamlayıcı eşi olan zahiri kapsayandır. Eserdeki diğer zahiri-batını ikililerde daha net olarak göreceğimiz bu özellik aracılığıyla, yukarıda didaktik dil ve mistik dil arasında ortaya koymuş olduğum ilişki de bir kez daha anlamlanmış olur.

---

[166] Bk. 653. ve 752. beyitler.

[167] Mevlânâ, *Fîhi Mâ Fîh*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı, 5. Tırnak içindeki kısım Kuran'ın 86. suresinin (Târık Suresi) 9. ayetinin tercümesidir.

Nişān, Bī-nişān

Terim karışıklığını önlemek için ayrı başlık altında incelediğim bu iki sözcük, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da yukarıda anlatılan zahir-batın ilişkisini ifade etmek için kullanılmıştır. Tanrı her nişandaki bî-nişandır:

Ṭolusın yirde gökde her mekānda
Bī-nişānsın olursın her nişānda [6]

Özünün Tanrı olduğunu bilen veli de Tanrı gibi bî-nişan olur:

Cān ola be-küllī teni ḳalmaya
Bī-nişān ola nişānı ḳalmaya [759]

Velinin bu özelliği onu Tanrı'nın nişanı yapar [475]; onu bî-nişandan nişan veren kişi haline getirir [215]. Veli için tek nişan ise Tanrı'nın birliğidir:

ʿĀlemüñ maḳṣūdı birdür pes hemān
Tevḥīd oldı birlik ehline nişān" [1004]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da ayrıca nişan sözcüğü bir defaya mahsus olarak suret sözcüğüyle benzer anlamda, vazgeçilmesi gereken dış dünyayı ifade etmek için kullanılmıştır:

ʿIşḳ eri yolunda cāna ḳalmaya
Nāmı terk ide nişāna ḳalmaya [524]

Ṣıfat, Zāt

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da Tanrı'nın sıfatlarına dair ayrıntılı bir tefekkür yoktur. Buna rağmen dikkatli bir inceleme ile Kaygusuz'un bu konudaki görüşünü ortaya koymak mümkündür. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da sıfat ve zat arasında zahir-batın ilişkisi mevcuttur:

> Her ṣıfat içinde ẕāṭ oldur hemān
> Var ḳarār anuñ iledür cism ü cān [797]

Tanrı'nın sıfatları, velinin gönlünde yazılıdır:

> Cennet ola aña cümle kā'ināt
> Gönli içinde yazıla her ṣıfat [750]

Saraynâme'de de benzer şekilde, insan-ı kâmil'in sıfatlarının Tanrı'nın sıfatları olduğu söylenir:

> Bu sıfâtlar insânın ola hemân
> Zira insânda bilindi müste'âan [168]

Budalanâme'de Hakk'a dair olan sıfat ve halka dair olan suret arasında bir karşıtlık görülür: "Devrān beni ṣūretden ṣıfāta ve ṣıfātdan ṣūrete der-be-der gezdürdi."[169] Bu karşıtlığın niteliği, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da ortaya konur:

---

[168] *Saraynâme*, 119.

[169] Yücel, "Budalanâme," 67; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 71. İki metin arasında fark olmadığı için buraya Yücel'in transkripsiyonlu metni alınmıştır.

Degme bir vücūdda bir dürlü ṣūret
Her ṣūret içinde bir dürlü ṣıfat [830]

Buna göre sıfat suretin batınıdır. Zat da sıfatın batını olduğuna göre, burada anlatılan zahir-batın ilişkisi, yukarıda bahsi geçen, Tanrı'nın "sır içinde sır" olarak tanımlandığı çok katmanlı ilişkidir.

Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*'nün "Zat" maddesinde "Hakk'ın halkla ilişkisi sadece isim, naat ve sıfatlarladır. İsim, naat ve sıfat Zat ile halk arasında perdedir" [170] demektedir. Nitekim *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'a bakıldığında, velinin kendisini zat olarak tanımladığı görülür:

Ḥaḳīr naẓar ile baḳma iy civān
Ẕāt-ı ḳadīmem velī adum insān [116]

Tanrı'nın ağzından tüm âlemin kendi zatı olduğunu söyler:

Bu görinen 'anāṣır ṣūretümdür
Ḳamu 'ālem benüm ṭolu ẕātumdur [115]

Aynı durumla Kaygusuz'un diğer eserlerinde de karşılaşılır. *Saraynâme*'de insan-ı kâmil mertebesi, Tanrı'nın sıfatlarından zatına ulaşmak olarak tanımlanır:

Âdem oldur ki bile bu hikmeti
Sıfatı içinde bula bu zâtı[171]

Bu ifadelere göre sıfat ve zat arasında Süleyman Uludağ'ın bahsettiği ayrım Kaygusuz'da ortadan kalkmış gözükmektedir. Oysa bu ikili arasındaki zahir-batın

[170] Uludağ, 390.

[171] *Saraynâme*, 205.

ilişkisi, arada bir fark bulunmasını zorunlu kılar. O halde Kaygusuz'da bu ikili, hem birbiriyle aynı, hem de birbirinden farklı olarak kurgulanmıştır. İbnü'l-Arabî sözlüğünde Suad el-Hakîm, İbnü'l-Arabî'nin "*Şucun*" adlı eserinden sıfat ve zat üzerine bir alıntı yapar: "Sıfatlar, zât açısından kendilerine bakıldığında, zâtın aynı; varlığın çeşitli kısımlara bölünmesi yönünden bakıldığında zâttan farklıdırlar […] Hakk'ın zâtı açısından ise O'nu irade, ilim, kudret vs diye isimlendirdiğin nitelikler arasında bir fark yoktur; çünkü Hakk'ın zâtı, hepsi için hepsinde yeterlidir."[172] Bu ifadedeki sıfat-zat ilişkisi, yukarıda anlatılan zahir-batın ilişkisini hatırlatmaktadır: batının zahiri kapsadığı gibi, zat da sıfatı kendi zatında içermektedir.

Birliğin zaman birimi bu defa da zat ve sıfat arasındaki ayrımın ortadan kalktığı bir zaman olarak betimlenir:

> Zât u sıfât birlige batdı hemân
> Cism içinde eşkere görindi cân[173]

Bu zaman biriminde, gizli ve âşikarın sırda birleşmesi gibi, zat ve sıfat da zatta birleşir: "Bütün âlem hakka kavuşunca […] Sıfata yer kalmaz, her şeyin zatı görünür."[174] O halde burada bu zaman birimine dair bir ipucuyla daha karşılaşmış bulunuyoruz: Bu zaman biriminde gerçekleşen sıfat-zat ilişkisi, yukarıda anlatılan, tüm zamanlara ait sıfat-zat ilişkisiyle aynıdır. Bu ezeli zamanın diğer tüm zaman birimlerini kapsayıcılığı üzerinde "dem" kavramını incelerken duracağım.

---

[172] El-Hakîm, 557.

[173] *Saraynâme*, 138.

[174] *Dilgüşâ*, 61. Farsçadan çeviri Abdurrahman Güzel'e aittir.

Ten, Cān, Cānān

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da can kavramı, Tanrı'nın kendisinde sır olduğunu bilen velinin "sır" oluşu ve Tanrı'nın velideki sır olmakla "sır içinde sır" oluşuyla açıkladığım iki sır tanımına[175] paralel olarak iki ayrı biçimde işlenmektedir. Bunlardan ilkinde can kavramı, ten, vücud ve suret kavramlarının karşıtı olarak, insanın batıni yönünü, ruhunu veya özünü ifade etmek için kullanılır:

> Kendüzine geldi fāriġ oldı cān
> Cān bu ten içinde oldı bī-nişān [692]

Ten veya vücut ile can arasındaki ilişki, yukarıda bahsi geçen anlam katmanları gibi, zahirden batına giden dereceler içerir:

> Vücūddan cāna dek bunca sefer var
> Hezārān perdedür bunca ḫaber var [75]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da "vücud" sözcüğü varlık anlamında kullanılmamıştır; yukarıdaki örnekteki gibi tenle eş anlamlıdır.

"Cān" sözcüğü eserde aynı zamanda evrende gizli olan, zahir içindeki batın olan Tanrı'ya işaret etmektedir:

> Cümle bu cism ü ṣūretüñ cānı bir
> Yirde gökde cümlenüñ sulṭānı bir [1001]

[175] Aynı kavramların, biri Rab ve kul (merbûb) arasındaki ikiliğe, diğeri kulun gerçekte Rabb'in kendisi olduğuna işaret eden "sırru'r-rubûbiyyet" ve "sırru sırri'r-rubûbiyyet" terimleriyle ilişkisine yukarıda değinmiştim, bk. s. 48-49.

Tüm varlığın canı Tanrı olduğu gibi insanın da canı Tanrı'dır. Bu nedenle insanın Tanrı'ya ulaşmaktaki, Tanrı'yı "görmekteki" aracı "can gözü"dür.[176] Can gözü, kâmil insandaki, zahirde gizli olan batını görebilme yetisidir:

Cān gözi gördi ki cānān ḳandadur
Bildi bī-nişāna nişān ḳandadur [691]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da insan evrenin canıdır:

Ḳamu varlıḳdan murād insān durur
Ḳamusı ṣūretdür insān cān durur [648]

Burada bahsi geçen insan, "fark" kavramını incelerken göreceğimiz gibi, hayvan olarak tanımlanan insan değil, kâmil insandır. Kâmil insanı can yapan, onun Tanrı'yla birliğe ulaşmış olmasıdır. "Cān" sözcüğünün cananın zahiri olarak kullanımının kaynağı bu birliktir, yani can olan insanda can olanın Tanrı oluşudur. Kaygusuz insanın canındaki Tanrı'nın canına "cānān" adını verir:

Mülk-i vaḥdetde ulu sulṭān ola
Teni küllī cān cānı cānān ola [751]

Bu beytin de ifade ettiği gibi, canın amacı canana ulaşmaktır; bunun için de tenden, yani bu dünyadan ve bu dünyanın nimetlerinden vazgeçmesi gerekmektedir:

Ten götürdi cān yüzinden perdeyi
Cānānuñ burcında ṭoġdı cān ayı [686]

[176] Bk. 94, 690, 691 ve 872. beyitler.

Canana ancak cana ulaşılarak varılabilir, fakat bu da yeterli değildir; candan da vazgeçmek gerekir:

> Cān bāġında gülistān ol gel beri
> Cānı ḳo bile cānān ol gel beri [479][177]

Ten ve can terk edildiğinde birliğe ulaşılır. Birlik demi veya makamı, ten, can ve cananın cananda bir olduğu yerdir:

> Ten ü cān cānāna birlik oldılar
> Birlik içinde cāna yol buldılar [687]

Bu beytin ilgi çekici bir özelliği, yukarıda bahsi geçen iki can kavramının bir arada kullanılmış olmasıdır. İlk mısrada ikinci olarak açıkladığım, merbûb olan, terk edilmesi gereken can, ikinci mısrada ise ilk açıkladığım, canan kavramına eş, merbûbun Rabb'i olan, ulaşılması gereken can kastedilmiştir.[178]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'daki can kavramı böylelikle, suret, sıfat ve zat arasında olduğu gibi çok boyutlu bir zahir-batın ilişkisi ortaya koymaktadır. Cananla beraber kullanılışıyla can sözcüğü, hem diğer kavramlardaki gibi zahirde gizli olan ve zahiri kapsayan bir batın, hem de, zahiri yönü olan ve kendisinden daha batın olan tarafından kapsanan bir batındır[179]. Canan olan can ise, batın olan insanın canının da batını olması sebebiyle sırrın sırrıdır. Kaygusuz, Muhtar Yahya Dağlı tarafından yayımlanan bir terciibendinde bu durumu açıkça ifade eder:

---

[177] Bu anlayış, Süleyman Uludağ'ın "sâlik kendi varlığını da terk ederek, Hak'ta fâni olur" şeklinde tanımladığı *terk-i hestî* kavramını hatırlatmaktadır; bk. Uludağ, 353.

[178] *Kitâb-ı Maglata*'da ezeli birlik deminde her şeyin bu can olduğu, bu canın da canan olduğu anlatılmaktadır. Bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 100, 102; Yücel, 95, 97.

[179] Aynı ten-can-canan ilişkisi *Kitâb-ı Maglata*'da da mevcuttur. Güzel'in "Vücûd cân cânâ canân ben oldum" (Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 83) şeklinde, Yücel'in ise "Vücūdumda cān u cānān ben oldum" (Yücel, "Kitābu Maġlata," 83) şeklinde okuduğu mısra buna örnektir.

Cân-ü cânanım bu ten içinde
Nûr-ı nihanım, nihan içinde[180]

Tasavvuf Terimleri Sözlüğü'nde Süleyman Uludağ, "cân-ı cân" teriminin sevgiliye ve Hakikat-ı Muhammediye'ye işaret ettiğini söyler.[181] Nur kavramı üzerinde dururken bu kavramın Hakikat-ı Muhammediye ile bağlantısını göreceğiz.

Cem', Farḳ

Ta'arruf adlı eserinde Kelâbâzî, cem halini kulun "başkası ile değil, sadece Allah ile olduğu zaman"[182] olarak tanımlar ve bu halin "hûzur hâlinden gâib olma,"[183] "adem, fenâ"[184] hali olduğunu söyler. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*'nde Süleyman Uludağ, cem kavramını "Hakk'ı halksız temaşa etme, halkı değil yalnızca Hakk'ı seyretme, bütün eşya ve varlıkların Allah sayesinde mevcut olduklarını görme, her şeyi Allah'tan görme"[185] olarak tanımlar.

Cem sözcüğünün *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'daki kullanımı da bu yöndedir. Cemde tüm karşıtlıklar birlikte erir:

Cemʿ ola anda mekān ü lā-mekān
Gül ola anuñ ḳatında her diken [748]

[180] Dağlı, 69. Bu beytin "cân-ı cânân" şeklinde okunması daha doğrudur.

[181] Uludağ, 83.

[182] Kelâbâzî, *Doğuş Devrinde Tasavvuf: Ta'arruf*, Haz., Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992), 178.

[183] A.g.e., 179.

[184] A.g.e., 179.

[185] Uludağ, 86.

Cem, yukarıda bahsi geçen zahir-batın ikilisinin de yok olduğu yerdir:

Ay ü güneş naẓarında şemʿ ola
Ẓāhir ü bāṭın ḳatında cemʿ ola [793]

Bu özelliğiyle cem, yukarıdaki birlik demine dair tanımları hatırlatır. Cemin gerçekleştiği yer kâmil insandır:

Ay ü gün benüm içün şemʿ olupdur
ʿĀlem gönlüm içinde cemʿ olupdur [106]

Kâmil insanda cemin gerçekleşmesi, insanın Tanrı'yla bir olmasıyla, yani özüne dönmesiyle mümkündür:

Aṣlına yiter ḳavuşur cemʿ olan
Yine şemʿe vuṣlat olur şemʿ olan [422]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da "farḳ" sözcüğü çeşitli biçimlerde kullanılır. Bu kullanımlardan en yaygın olanı, "insan" ve "hayvan" olarak adlandırılan kâmil insan ve kâmil olmayan insan arasındaki ayrımı yapabilmenin önemini vurgulayan ifadelerdir:

Gözüñ açıla göresin sulṭānı
İnsāndan farḳ eyleyesin ḥayvānı [346]

Eserde bu fark kavramı, çeşitli hayvanlar ve yemekler arasındaki farklar aracılığıyla çok defa tekrar edilir. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*'nün "fark" maddesinde Süleyman Uludağ, "halkı görmek fark, Hakk'ı görmek cemdir"[186] demektedir. Bu tanıma göre

[186] Uludağ, 132.

cem ve fark terimleri birbirlerine karşıttır ve cem yaratılana dair olanla yaratana dair olan arasında ayrım yapmamayı gerektirirken, fark bu ayrımı yapmak anlamına gelir. Bu açıdan bakıldığında insan ve hayvan arasında fark gözetmek, kâmil insanda bulunan tanrısal sıfatlarla kâmil olmayan insana dair eksik sıfatlar arasında fark gözetmek olarak yorumlanabilir. *Budalanâme*'de Kaygusuz veliyi, "şey' ṣıfātından ḳurtulub ḥak ṣıfātıla ṣıfatlanmış"[187] kişi olarak tanımlar. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da ise kâmil insan ile kâmil olmayan insan arasındaki farkın bu ikisinin kullandıkları dilden anlaşıldığını söyler:

> Sözine baḳup bilürler ādemi
> Söz durur farḳ iden puḫteden ḫāmı [389]

Bunun sebebi, yukarıda ayrıntılı olarak anlatıldığı gibi, velinin sözünün Tanrı'nın sözü olması ve bu durumun velinin sözünün içerik ve yapısına yansımasıdır.[188]

Bu fark kavramı Kaygusuz'un eserlerinde çoğu zaman "Hakk'ı batıldan fark etmek" olarak geçer.[189] Kelâbâzî tarafından ise, Cebecioğlu'nun ve Uludağ'ın "fark-ı sânî" adını verdiği[190], "cem'den sonra gelen tefrika hâli" olarak anlatılır. Kelâbâzi'ye göre bu halde "kul, kendi ile nefsi arasındaki farkı görür, bundan ötürü de amel ve hareketleri nefsi için olmaz."[191] Bu tanım üzerinden yapılan bir okuma ile, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da bu fark kavramının işlendiği bölümlerin aynı zamanda okuyucuya nefsini köreltmesini öğütleyen bölümler olmaları da anlam kazanır:

---

[187] Yücel, "Budalanâme," 65; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 68. Güzel'in metninde aynı ifade "her şeyi sıfatından kurtulup Hak sıfatına girmiş" şeklindedir.

[188] "Paradoksun Doğası Üzerine Düşünceler" adlı makalesinde Ballanfat, paradoksun Tanrı'nın diliyle insanın dili arasındaki farkı ortaya koyan olgu olduğunu söyler; Bk. Ballanfat, "Réflexions," 37.

[189] Bk. *Dilgüşâ,* 59; *Saraynâme* 160; Yücel, "Budalanâme," 61, Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 62.

[190] Bk. Cebecioğlu, 265; Uludağ, 132-133.

[191] Kelâbâzî, 178.

Her kişi kim ḥaḳḳı bāṭıldan seçer
Aña dimişler bu yolda gerçek er

Gel berü altuna ḳatmaġıl baḳır
Ġaflet ile cān yüzin eyleme kir [742-743]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da fark kavramının ikinci kullanımı ise Ethem Cebecioğlu'nun "fark-ı tam" olarak tanımladığı mertebeye ilişkindir: "Arapça, sûfinin, tüm dünya ilgilerinden uzaklaşıp, bütün varlığıyla Allah'a yönelmesi ve bu şekilde meydana gelen dalma (istiğrak) hâlini anlatmak için kullanılan bir tabirdir. "Fena Fillah" tâbiri ile aynı anlama geldiği de söylenir."[192] Bu fark kavramı yukarıda anlatılan cem kavramına karşıt olmak yerine eş görünmektedir:

Ḳaṭresin ʿummān içinde ġarḳ ide
Özini cümle ʿālemden farḳ ide [758]

Rum ilinde Bekdāşīdür ol ʿāşıḳ
Abdāl olmış cümle ʿālemden fārıḳ [1029]

"Farḳ" sözcüğünün eserdeki üçüncü kullanımı ise Cebecioğlu ve Uludağ'ın "fark-ı cem"[193] terimiyle açıkladıkları kavrama yöneliktir. Cebecioğlu bu kavramı "toplanma halinden fark haline geçiş" olarak tanımlar. Terimin işaret ettiği olgu, itibari bir durum olarak birliğin çokluk halinde zuhur etmesidir. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da bir defaya mahsus olarak bu yönde bir ifadeyle karşılaşmaktayız:

Zihī nūr kim ʻālemler ġark olupdur
Özi ferd ü eḥaddur farḳ olupdur [150]

[192] Cebecioğlu, 265-266.

[193] Bk. Cebecioğlu, 265; Uludağ, 133. Bu terim Uludağ'da "farku'l-cem" şeklindedir.

Hikmet

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da "hikmet," tasavvufi bir terim olmaktan ziyade, halk ağzında taşıdığı anlam doğrultusunda kullanılan bir sözcüktür. İnsanın bu âleme dair bilmediği ve bilemeyeceği şeylere hikmet denilir:

> Gice gündüz döner bu çarḫ-ı gerdiş
> Bilinmez ki ne ḥikmetdür ne cünbiş [56]

"Hikmet" sözcüğünün eserdeki en yaygın kullanım biçimi budur. Bunun yanı sıra hikmet, Süleyman Uludağ'ın "olanı olduğu gibi bilmek"[194] olarak tanımladığı bilgi türüne de işaret eder. Bu anlamıyla hikmet, insanın gönlünde tecelli eden Tanrı'nın hikmetidir. Eserde Tanrı,

> Her göñülde ḳaynayup ḥikmet olan
> Ḥikmetinde ḳamu ʿālem māt olan [880]

olarak tanımlanır.[195] Tanrı'nın bu vasfına sahip olan kâmil insan, hikmet söyler [777], hikmetle bakar [765]. Hikmet ve bakış arasındaki ilişki Kaygusuz'un diğer eserlerinde de görülür. *Dilgüşâ*'da hikmet insanın gözündedir:

> Ademde olmuş keşf-i kerâmet
> Göñül içinde sır gözünde hikmet[196]

Saraynâme'de ise insanın gözü hikmetle açılır:

---

[194] Uludağ, 169.

[195] *Saraynâme*'de hikmet hem gönülde hem canda bulunur (Bk. s. 122).

[196] *Dilgüşâ*, 53.

İlm ü hikmet ile aça gözüni
İnsân oldur bile kendüzini[197]

Bakılan şeyi görmek hikmete bağlıdır: "İmdi Âdem 'ibret ile bakdı, hikmetle gördi."[198]

'Aḳl

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da " 'aḳl" sözcüğü, " 'aḳl-ı ma'āş" ve " 'aḳl-ı ma'ād"[199] kavramları doğrultusunda, bu iki terime ve aralarındaki farka açıkça gönderme yapılmadan iki farklı biçimde kullanılır.

Budalanâme'de Kaygusuz akl-ı ma'âşın bineğinin topal olduğunu ve akl-ı ma'âşın kör olduğunu söyler.[200] Akl-ı ma'âdı olmayan kişinin batın veya marifet ilmini anlayamayacağını ifade eder.[201] Ethem Cebecioğlu akl-ı ma'âdı "ileriyi, ahireti düşünen akıl," akl-ı ma'âşı ise "sadece dünyayı düşünen akıl" olarak tanımlar[202]. Süleyman Uludağ ise benzer bir ayrımı akl-ı ma'âş ve akl-ı evvel arasında yapar. Uludağ'a göre akl-ı ma'âş, "kıyas ve mantık esasları dahilinde faaliyet gösteren" akıl, akl-ı evvel ise "kıyas ve başka araçlar olmadan idrak eden"[203] akıldır. Akl-ı evvelin bu özelliği, Tanrı'nın yarattığı ilk şey olan ve Hz. Muhammed'e nispet olunan akıl olmasından ileri gelmektedir. Uludağ, "ilahi ismin

[197] *Saraynâme*, 78.

[198] A.g.e., 59.

[199] Kavramların yazılışları Yücel'in *Budalanâme* neşrindeki transkripsiyondan alınmıştır.

[200] Yücel, "Budalanâme," 50; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 49-50.

[201] Yücel, "Budalanâme," 51; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 51.

[202] Cebecioğlu, 98.

[203] Uludağ, 34.

deposu ve Allah'ın emini olması itibariyle"[204] Cebrail'e akl-ı evvel denildiğini kaydeder. Nitekim Kaygusuz'un *Budalanâme*'sinde aklın Cebrail olduğu ifadesiyle karşılaşılır.[205] Uludağ'ın tanımına göre Akl-ı külli akl-ı evvelin mazharı, insanın aklı ise akl-ı küllinin suretidir.

Kelâbâzî'nin *Ta'arruf*'unda, çeşitli akıl biçimlerinin hepsi akıl sözcüğüyle karşılanmıştır. *Ta'arruf*'taki ilk akıl tanımı akl-ı ma'âda uymaktadır: "akıl sahibi delile muhtaç olduğu gibi akıl da bu konuda delile muhtaçtır. Çünkü akıl hâdis ve mahluktur. Yaratılmış olan bir şey sadece kendisi gibi yaratılmış olan (maddi) şeyler konusunda delil olur (Hâlik hakkında delil olamaz)."[206] İkinci akıl tanımı ise Uludağ'ın akl-ı küllinin sureti olarak nitelendirdiği akla işaret etmektedir: "Akıl sahiplerinden başkası Allah'ı tanıyamaz. Çünkü akıl insan için bir âlettir. Kul bu âletle kendisine tanıtılanı tanır."[207] *Fîhi Mâ Fîh*'de Mevlânâ, akl-ı küllün gölgesi olarak tanımladığı ve akl-ı mücessem ismini verdiği bu aklın akl-ı külle ilişkisini alegori ile açıklar: "Hani mumdan bir kuş yaparlar; o, gene o mumdur, bir şekle bürünmüştür amma gene o mumdur o. Buz da öyledir. Erittin mi su olur."[208]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da bu akıl türleri, *Ta'arruf*'ta olduğu gibi aralarında terimsel fark gözetilmeden kullanılır.

> 'Āḳiller azdı cānlar yolda ḳaldı
> Da'vā kılanlaruñ fikri üzildi [48]

[204] A.g.e., 34.

[205] Yücel, "Budalanâme," 67; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 71. Kitāb-ı Maġlaṭa'da Kaygusuz, akıl pazarının sultanının Muhammed, aşk pazarının sultanının Ali olduğunu söyler, bk: Yücel, "Kitābu Maġlata," 86; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 87.

[206] Kelâbâzî, 93.

[207] Kelâbâzî, 96.

[208] Mevlânâ, *Fîhi Mâ Fîh*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı, 91.

beytinde akıl, Tanrı'nın kendisinde tecelli ettiği cana karşıt olan, Tanrı'yı tanıma yetisinden yoksun olan akl-ı ma'âştır.

ʿĀḳil iseñ terk idegör dünyāyı
Gel berü çekme beyhūde sevdāyı [811]

Nefsine uymaya perhīz eyleye
İşini ʿaḳl ile temiz eyleye [903]

beyitlerinde, Cebecioğlu'nun "ileriyi, ahireti düşünen akıl," Uludağ'ın ise "Allah'a ibadete ve cennete girmeye vasıta olan düşünce, kulluk yapmaya alet olan fikir, ibadetin yolunu gösteren ışık"[209] olarak tanımladığı akl-ı ma'âd kastedilmektedir.

Fehm iderseñ saña delīldür bu söz
Görsedür ʿaḳluña yüz biñ dürlü yüz [974]

beyti ise, akl-ı küllinin sureti olan idrak yetisine işaret etmektedir. *Saraynâme*'deki bir ifadede, bu aklın sahip olduğu bilgiye marifet denilmektedir: "Zira insan oldur ki […] 'aklı ma'rifetle kâmil ola."[210]

Gönül

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da aşk, âlemin var olma sebebidir; âlem aşk ile zuhur etmiştir:

Zīrā kim ʿışḳdur ḳamunuñ bünyādı
Evvel ʿışḳı bünyād itdi üstādı [525]

[209] Uludağ, 33.

[210] *Saraynâme*, 167.

ʿIşḳ ucından ẓāhir oldı kā'ināt
ʿIşḳ ile olsa ḥāṣıldur her murād [526]

Bu ifadeler, ilahi aşkın kaynağı kabul edilen "Ben gizli bir hazineydim, bilinmeyi arzu ettim, âlemi yarattım"[211] ve "Sen olmasaydın, Sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım"[212] kudsi hadislerini hatırlatmaktadır. Maşuk ve âşık Tanrı'dır; Tanrı âşığı aracılığıyla kendini temaşa ederek kendine âşık olur. Bu nedenle aşk, aşk erinin, yani velinin gönlünde bulunur [721]. Velinin gönlü, dünyevi dertlerden arındığı, yani saf olduğu ölçüde, Tanrı'nın tecelli ettiği, Tanrı'yı yansıtan bir ayna görevi görür [494]. Veli kendini, yani Tanrı'nın kendisinde tecelli ettiğini bilmekle, "gönli içinde ḥaḳḳı bulmış" [373] kişidir. Yukarıda da anlatıldığı gibi, Tanrı'nın sıfatları velinin gönlünde yazılıdır [750]. Tüm âlem velinin gönlünde bulunur ve velinin gönlü Tanrı'nın kendine âşık olduğu tecelligâh olmakla tüm âlemin var olma sebebi olur [106].

İnsan-ı Kâmil adlı eserinde Azizüddin Nesefî, kâmil insan ve gönül arasındaki ilişkiyi anlatır: "Bu kâmil insan daima âlemde vardır ve gönül birden fazla olmaz. Çünkü tüm mevcûdâtın bütünlüğü bir tek şahıstadır. Kâmil insan, o şahsın gönlüdür ve mevcudât gönülsüz olmaz."[213] Tüm gönüllerin tek gönül olan Tanrı'nın gönlü olması meselesi *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da da işlenir:

Gönül birdür ḳarındaş Tañrı birdür
Ṭaġılma her yaña kim Ḥaḳḳ ḥāżırdur [100]

[211] Cebecioğlu, 120. Kaygusuz *Budalanâme*'de "*elestü bi-rabbiküm* demi"nden bahseder; bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 63; Yücel, "Budalanâme," 61.

[212] Cebecioğlu, 474.

[213] Azizüddin Nesefî, *Tasavvufta İnsan Meselesi: İnsan-ı Kâmil* (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990), 14.

Sulṭānı göñül içinde buldılar
Velīkin göñli içinde buldılar [683]

Tüm gönüllerin Tanrı'nın gönlü olması, tüm varlığın Tanrı'nın tecellisi olmasından ve özü olan Tanrı'ya dönmek istemesinden ileri gelir:

Geh oluram ḳamu 'ālemde mevcūd
Gehi ḳamu göñül içinde maḳsūd [112]

İbnü'l-Arabî Sözlüğü'nde el-Hakîm, kalbi "ilahi hakikatleri kuşku karışmaksızın açık ve net bir şekilde algılayan gizli kuvvet"[214] olarak tanımlar. Corbin'in bir yaratma kuvveti olarak tanımladığı[215] *himmet* kavramına *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da yer verilmemiştir. Fakat Kaygusuz, hakikatin bilgisinin gönülde bulunduğunu çeşitli biçimlerde tekrar eder. Mananın, marifetin, ilm-i ledünün, hikmetin gönülde bulunduğunu söyler. Yukarıda da gördüğümüz gibi, Tanrı'nın gönülde sır olduğunu çok defa yineler. Gönüldeki bu gizli bilgiye "kān" ve "dürr-i vaḥdet" adlarını verir [993, 728]. Giriş bölümünde üzerinde durduğum, velinin sahip olduğu tanrısal dil, Kaygusuz'un *Minbername*'sinde bu kânın gönülden taşması olarak tanımlanır:

Diñle imdi bir acâyib armaġan
Yine ṭaşdı göñülüm evinden bu kân[216]

[214] El-Hakîm, 400.

[215] Bk. Corbin, 235.

[216] Güzel, *Kaygusuz Abdal Menâkıbnâmesi*, 138.

Maʿnā

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da mana, canda ve gönülde gizli olan bilgidir [970, 971]. Bu nedenle de insanla hayvanı ayıran özelliktir [959]. Suret ve mana arasında zahir-batın ilişkisi vardır:

Ṣūrete baḳsañ hezārān dürlü ḥāl
Maʿnāya gelseñ ḫayāldür ol ḫayāl [622]

Eserde mana sözcüğü gayb âlemiyle ilişkili olarak kullanılmamıştır.

Ḥāl

"Ḥāl" sözcüğü eserde, âlemin insan bilgisini aşan işleyişini, insanın kişisel durumunu, şimdiki zamanı, tasavvuf ehlinin girdiği halleri, Tanrı'yla birlik halini anlatmak için kullanılır.

Bilmedüñ ki bu ne ḥikmetdür ne ḥāl
Ne imiş ortada dönen māh u sāl [549]

ʿAceb pergāl ʿaceb tertīb ʿaceb iş
ʿAceb ḥāldür ʿacāyib dürlü gerdīş [162]

beyitlerinde hal, bu âlemin içinde bulunduğu durum ve işlediği düzendir. Kaygusuz bu halin yalnızca Tanrı tarafından bilinebildiğini söyler:

Yaraṭılmış ḳamu bilmez ne ḥāldür
Bu ḥāli ol bilür kim bī-zevāldür [53]

Bu anlamıyla hal sözcüğü, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da tekil olarak kullanılmakla beraber, *Saraynâme*'de çoğul biçimde de karşımıza çıkar, ve bu biçimiyle kesrete işaret eder: "Bu sarayın dahi hali çokdur. Bu sarây padişahun öz mülkidür."[217] Nitekim kesretin insanı kendisine bağlayan halleri aslında tek bir haldir ve aşağıda bu hali incelerken de göreceğimiz gibi, bu hali bilmek kâmil insan olmak demektir: "[Bu sarayın tabakalarının] cümlesine Allah'un halkı dolmış, her birisi bir hâle meşgul olmış. Bu sarâyda geçer, âdemden artuk kimse bu hâli fikr eylemez ki bu hâl ne yirdür[…] Bu sarâyda cümle eşyâ her birisi bu hâl içinde giriftâr olmuş kalmış, velî insân-ı kâmil anladı ki hâl nedür."[218]

İkinci bir hal ise müridin kişisel durumudur. Kendi halini bilmek, yukarıda bahsi geçen, Hak ve halkı ayırmaya yarayan fark yetisine sahip olmayı mümkün kılar:

> Kendü ḥālünden ġāfil olma ġāfil
> Tā ki saña rūşen ola ḥaḳḳ bāṭıl [745]

Aşağıdaki beyitte hal, hem müridin kişisel durumunu, hem de şimdiki zaman olarak adlandırılan zaman birimini ifade etmektedir:

> Yören kendüñe gör kim hālüñ ne
> Āḫirün nolısardur evvelüñ ne [83]

Bir önceki beyitten de anlaşıldığı gibi, müridin "şimdi"sini bilmesi, kendini bilmesi yolunda bir basamaktır. Kamil insanda ise, âlemin hali ile insanın hali birlik içindedir ve birini bilmekle diğerini de bilmiş olur:

---

[217] *Saraynâme*, 31.

[218] A.g.e., 58-59.

Yol bilendür kendü ḥālin añlayan
Yol bilene ḥāl ʿıyān ender ʿıyān" [703]

Eserde "ḥāl" sözcüğünün diğer bir kullanımı da tasavvuftaki hal kavramı doğrultusundadır:

Kimi ser-ḫoş olup eyler hāy hūy
Yaʿni dir kim bu ne ḥāldür ḫaber duy [197]

El-Hakîm ve Cebecioğlu hali, sabit ve kazanılan bir şey olan makama karşıt olarak, geçici ve Tanrı tarafından verilen bir durum olarak tanımlarlar.[219] Bu tanım Kaygusuz'un hal tanımına uymaktadır:

Baña bir ḥāl-i ʻaceb geldi cihānda
Bu kimdür söylenür her bir lisānda [120]

Kaygusuz'un bu ifadesi halin bir özelliğini daha ortaya koyar: hal, Tanrı'ya dair bir bilgi içerir.

El-Hakîm halin, yaratılanı yaratana bağladığını, müşahede yoluyla "bir bilgi ortaya çıkar[dığını]"[220] söyler. Kaygusuz'a göre bu bilgi, yukarıda bahsi geçen, kâmil insanın halinin Tanrı'ya dair ve ait bir hal olduğu bilgisidir. Daha açık bir ifadeyle, hal adı verilen olgu Tanrı'nın, kendini insanoğlunun şahsında müşahede etme halinin bilgisidir. Nitekim *Saraynâme*'de hal, Tanrı ile birlik olarak tanımlanır:

Kişi var ki sūreta insan veli
Hakk ile birlige yitmiş her hâli[221]

[219] El-Hakîm, 242; Cebecioğlu, 314.

[220] El-Hakîm, 244.

[221] *Saraynâme*, 44.

Dolayısıyla gerçekte ortada tek bir hal vardır:

> Gehī ʻıyān gehī pinhān gėçerem
> Benüm ḥālüm bir idi her zamānda[222]

Aynı zamanda âlemin hali olan bu hal âlemin hali gibi anlatılamaz, ancak deneyimlenebilir:

> Bu ḥāli her ki bildi ḫāmūş oldı
> Ṣanasın arṣlan öñinde mūş oldı [166]

Bununla beraber, Kaygusuz'un bu sözleri halin ancak sözle bilinebileceğine dair ifadelerle bir arada bulunur:

> Söz bilendür kendü ḥālin añlayan
> Ne bilür sözi ṭuşına bañlayan [388]

> Ol durur söz kim bilesin ḥāl nedür
> Bir elifden bunca ḳīl u ḳāl nedür [393]

Kaygusuz, anlatılamaz olan hali sözle anlatabilmenin ipucunu verir:

> Ḥaḳīrem faḳīrem pīrem ben pīrem
> Saña remz ile bu ḥalümi direm [103]

Burada anahtar sözcük "remz"dir. Kaygusuz böylelikle giriş bölümünde simgesel dil üzerine söylenenleri bir kez daha doğrulamış olur. İbnü'l-Arabî sözlüğünde el-

[222] Yücel, "Kitâbu Maglata," 100. Aynı beyit *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*'nde "Gehi ayân gehi pinhân geçerdüm (geçerem) / Benüm hâlüm bu idi her zamânda" şeklindedir (s. 107).

Hakîm, İbnü'l-Arabî'ye göre halin "sözün aksine bâtın olan"[223] olduğunu söyler. Kaygusuz'a göre de hal batındır, surete içkin olarak tanımladığı sıfata içkindir:

> Her ṣıfat içinde yüz biñ dürlü ḥāl
> Her ḥāl içinde ʿaḳıllar pāyimāl [831][224]

Bu nedenle hali anlatan dilin, anlattığı şeyin kendisi gibi zahiri yüzünün altında batıni bir boyutu olmak zorundadır. Kaygusuz *Saraynâme*'de bu dile "hâl dili" adını verir.[225]

Dört Kapı

Ansiklopedik Alevilik-Bektaşilik Terimleri Sözlüğü'nde Esat Korkmaz, Bektaşilikteki dört kapı öğretisini, tarikat yolunda Tanrı'ya ulaşmada geçilen, her biri on makam içeren dört aşama olarak tanımlar ve bu aşamaları şeriat kapısı, tarikat kapısı, marifet kapısı ve hakikat kapısı olarak sıralar.[226] Aynı sıralama Süleyman Uludağ'da da mevcuttur.[227] Cebecioğlu'nda ise bu sıralama, şeriat, tarikat, hakikat, marifet şeklindedir.[228] *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da bu dört kapıya dair ayrıntılı bir öğreti yoktur. Fakat dört kapı öğretisi eserde mevcuttur ve kapıların sıralanışı Cebecioğlu'nun verdiği şekildedir:

---

[223] A.g.e., 244.

[224] *Dilgüşâ* ve *Kitâb-ı Maglata*'da hal hayale içkin olarak tanımlanır, bk. Dilgüşâ, 100; Yücel, "Kitâbu Maġlata," 102; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 109.

[225] *Saraynâme*, 61.

[226] Korkmaz, 122-124.

[227] Bk. Uludağ, 110-111.

[228] Cebecioğlu, 227.

Her kimde kim ola bu üç ḫāṣṣiyyet
Şerīʿat u ṭarīḳat u ḥaḳīḳat

Maʿrifet anda biter kān ol durur
Maʿrifet cevheri maʿden ol durur [366-367]

Kaygusuz'da dört kapıya dair verilen bilgiler, tasavvufta genel kabul gören, basit tanımlardır. Kaygusuz, ilk kapı olan şeriatı,

Pīr saña erkān-ı ṣalāt bildüre
Īmān islām farż ü sünnet bildüre [349]

beytiyle açıklar. Tarikatı ise:

Pīr saña bildüre nedür ṭarīḳat
Daḫı ṭarīḳat içinde her ṣıfat

Ṭarīḳat dimek ʿArabca yol durur
Yol ile var kim ṭarīḳat ol durur [351-352]

sözleriyle tanımlar. Hakikat hakkında,

Pīr aña ḥaḳīḳatini göstere
Tā adı yolda yazıla deftere [358]

der. Hakikat, aşağıda Kaygusuz'dan yapılan alıntıdan da anlaşıldığı gibi, görülen değil, deneyimlenen bir durumdur. O halde bu beytin anlamını müridin hakikat deneyiminin aracısı olan pirin tanımında bulmak gerekir. Kaygusuz mürit ve mürşit arasında olması gereken ilişkiyi,

Şöyle kim birlige yite pīr ile
Ol pīr ile bir ola birbiriyle [361]

şeklinde ifade eder. Kaygusuz'un bu ifadesi, Corbin'in, İbnü'l-Arabî'nin Hızır'ın müridi olmasının anlamı üzerinden kurduğu mürit-mürşit ilişkisini hatırlatmaktadır[229]: Mürşit hakikate ulaşmış kişidir, hakikatin kendisidir. Öyleyse hakikate ulaşmak mürşitle bir olmakla mümkündür.

Aşağıdaki iki beyit, dört kapının da ana vasıflarını vermektedir:

Şerīʿatda küllī işi pür-kemāl
Ṭarīḳatda ol kişidür ehl-i ḥāl

Ḥaḳīḳatda küllī ḥaḳḳdur pes hemān
Maʿrifeti kendüye yeter nişān [873, 874]

Bu beyitlerde şeriat bir amel olarak, tarikat, hal ehli olunan yola girmiş olmak olarak, hakikat Tanrı'yla birlik olarak, marifet ise bu birliğin sebep olduğu bilgi olarak tanımlanır. Buradaki hakikat tanımı, Uludağ'ın "Hakk'ın sâlikten vasıflarını alarak yerine kendi vasıflarını koyması"[230] olarak nitelediği duruma, marifet tanımı da Uludağ'ın "Hakk'ın kendi hakkında sâlike verdiği bilgi"[231] olarak nitelediği olguya uymaktadır. Esat Korkmaz'ın, Bektaşilikte marifetli canlarla marifetsiz canlar arasında yapıldığını söylediği insan-hayvan ayrımı[232], Kaygusuz'da mevcuttur:

Maʿrifeti olmayan ḥayvān olur
Fiʿli iblīs ṣūreti insān olur [370]

[229] Bk. Corbin, 74-88.

[230] Uludağ, 153.

[231] A.g.e., 236.

[232] Korkmaz, 276.

Saraynâme'de marifet, kâmil insanın sahip olduğu dil olarak tanımlanır:

> Ma'rifetdür aslı heman menzilün
> Sen âdem ol ma'rifet olsun dilün[233]

Bu dil, tüm dilleri konuşabilen pirin dilidir [374].

Nūr, güneş, zerre

Eserde nur, güneş ve zerre sözcükleri, tecelli kavramını, bu kavramın içerdiği zahir ve batın ilişkisini, kâmil insanın ve varlığın birliğinin tecelli kavramıyla bağlantısını ifade etmekte kullanılan simgelerdir.

Süleyman Uludağ ve Ethem Cebecioğlu "nur" terimini, "Allah'ın zahir ismiyle tecelli etmesi" olarak tanımlarlar.[234] Bu tanım Nesefî'nin *İnsan-ı Kâmil*'inde ayrıntılı olarak açıklanır:

> Vücud (varlık) birden fazla değildir. Bu vücudun zâhir ve bâtını (dışı ve içi) vardır. Bunun içi bir nur olup, bu nur âlemin canıdır. Âlem o nurla dopdoludur. Sınırsız sonsuz bir nur, uçsuz bucaksız, engin bir denizdir. […] Vücudun zâhiri bu nurun tecellisi ve aynası ile sıfatlarının mazharıdır.
> Ey derviş! Bu nur kendi cemâlini görmek, sıfat, isim ve fiillerini müşahede etmek istiyordu. Tecelli etti ve fiil sıfatına büründü. Bâtından zâhire, gaybden şehadete, vahdetten kesret(çokluk)e geldi. Kendi cemâlini gördü. Sıfat, isim ve fiillerini müşahede etti.[235]

---

[233] *Saraynâme*, 204.

[234] Uludağ, 280; Cebecioğlu, 562.

[235] Nesefî, 112.

Nesefî'nin bu ifadeleri, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da nur kavramıyla anlatılan tecelli anlayışına birebir uymaktadır. Daha önce fark kavramı bağlamında alıntılanan

> Zihī nūr kim 'ālemler ġarḳ olupdur
> Özi ferd ü eḥaddur farḳ olupdur [150]

beyti bunun en belirgin örneğidir.[236] Bu tecelli anlayışının uzantısı olarak güneş ve zerre sözcükleri, Tanrı'yı ve kulu veya âlemi simgeler.

> Ẕerreler güneş nūrıyla āşkāre
> Güneşüñ nūrıyla olmış āvāre [268]

beytinde güneş, nuru aracılığıyla zerrede tecelli eder, zerreyi görünür kılar. Burada güneş, nur ve zerre arasındaki üçlü ilişki, zat-sıfat-suret ve canan-can-ten üçlülerinde gördüğümüz, batından zahire doğru giden bir tecelli anlayışının ifadesidir.

Bununla beraber, güneş ve zerre simgelerinin daha yaygın olan kullanımı, arada nur kavramının bulunmadığı ikili bir zahir ve batın ilişkisi doğrultusundadır. Bu beyitlerde güneş, kendi tezahürü olan zerrenin içindeki batındır:

> Degme bir ẕerre içinde bir güneş
> Naḳş içinde āşkāre oldı naḳḳāş [828]

Buradaki "āşkāre oldı naḳḳāş" ifadesi, Kaygusuz'daki vahdet-i vücud anlayışının dışa vurumudur: Yaratan ve yaratılan, izhar edenle zuhur eden, zahir ile batın farklı

[236] *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da Nûr-ı Muhammedî kavramına bir gönderme yoktur. Bu kavram *Kitâb-ı Maglata*'da karşımıza çıkmaktadır: "Evvel Muḥammed Muṣṭafā'nun cānın yaratdı, Muḥammed Muṣṭafā'nuñ cānından cümle 'ālemi yaratdı" (Yücel, "Kitâbu Maġlata," 97). Aynı bölüm Güzel'in metninde şu biçimdedir: "Evvel Muhammed Mustafa'nun nûrun (cânın) yaratdı. Ve anun rûhun halk eyledi. Muhammed Mustafa'nun nûrundan (cânundan) cümle âlemi vücûda getürdi" (Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 102).

şeyler değildir. Bunu bilen insan, tecellisi olduğu özle birliğe erişmiş ve tüm varlığı bu birliğin içinden gören insandır:

> Vücūdum ẕerresi yitdi güneşe
> Nūrı ṭutdı cihānı başdan başa [291]

"Nūr" sözcüğünün kâmil insan ile bağlantılı ikinci bir anlamı da, Cebecioğlu tarafından "gizlenmiş bir şeyin, ledün ilmiyle ortaya çıkması" ve "kalpten mâsivayı çıkarıp atan ilâhî varidat,"[237] Uludağ tarafından da "maddenin kalpten uzaklaştırdığı ilahi feyz ve dini bilgileri açığa çıkarmada araç olan ışık"[238] şeklinde tanımlanan olgudur. *Fîhî Mâ Fîh*'de bu tanım ahlaki bir öğretinin parçası olarak ortaya konur: "Şimdi içinde bir nur hâsıl etmen için çalışıp çabalaman gerekir. Bu nurla, seni perişan eden bu ateşten kurtulur ve güven içinde kalırsın. İçinde böyle bir nur hâsıl olan kimsenin gönlünde emîrlik, vezirlik mansıbı gibi dünya halleri, bir yıldırım gibi parlayıp geçer."[239] Bu nur kavramı eserde gözle bağlantılı olarak, görebilme yetisi anlamında karşımıza çıkar:

> Daḫı erenlere münkir baḳarsın
> Gözüñ kördür nūrı yoḳ bī-baṣarsın [92]
>
> Cümle eşyānuñ göñülde sırrı ol
> Başda devleti gözinde nūrı ol [334]

Eserde aydınlık ve karanlık, bilgi ve bilgisizliği, vahdette Tanrı'nın müşahedesini ve kesrette gaflet halini ifade eder:

---

[237] Cebecioğlu, 562.

[238] Uludağ, 280.

[239] Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, *Fîhi Mâ Fîh*, çev. Meliha Ülker Tarıkâhya (İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990), 142. Nur sözcüğü muhafaza edildiği için bu alıntıda Tarıkahyâ'nın çevirisi tercih edilmiştir.

Uyana cān ẓulmet içinden çıḳa
Rūşen ola āşkāre ḥayyü'l-beḳā" [746]

Aşağıdaki beyitte aydınlık, yukarıda "fark" sözcüğüyle tanımlanan, kendini bilme yoluyla edinilen bilgidir:

Kendü ḥālünden ġāfil olma ġāfil
Tā ki saña rūşen ola ḥaḳḳ bāṭıl [745]

Fîhi Mâ Fîh'de ise nur ve karanlık arasındaki ilişki, nur sözcüğünün yukarda bahsi geçen ilk anlamı olan tecelli üzerinden kurulur:

> *Eşya zıddı ile belli olur*. Zıddı olmayan bir şeyi tarif etmek imkânsızdır. Yüce Tanrı'nın zıddı olmadığından: Ben gizli bir hazine idim bilinmek istedim (H.) buyrulduğu gibi, bu nurun belli olması için, karanlık olarak yaratılmış bulunan bu âlemi yarattı. Bunun gibi nebîleri ve velîleri de: "Benim sıfatlarımla çık, halka görün," (K.K.) diyerek vücuda getirdi. Onlar Tanrı'nın nurunun mazharlarıdırlar.[240]

Fusûsu'l-Hikem şerhinde Ekrem Demirli, Yusuf Fassı'ndaki karanlık ve aydınlık kavramları üzerinden, tecelli adı verilen aydınlanmanın Tanrı'nın kendisini eşyada bilmesiyle, yani eşyanın kendini bilmesiyle aynı olgu olduğunu ortaya koyar:

> Bu durumda mümkün hakikatlerin bulunduğu yer, göreli yokluğa benzeterek söylersek 'göreli karanlık' diye isimlendirilebilir. en-Nur, göreli karanlıkta 'sabit' şeylerin hakikatlerine yayıldığında, onlar 'aydınlanır.' Bu aydınlanmanın İbnü'l-Arabî terminolojisindeki anlamı, onların 'bilinmesi' demektir. Tanrı kendilerini bildiğinde ise, mümkün hakikatler de kendilerini birbirlerinden ayrı müstakil 'hakikat' olarak

[240] Mevlânâ , *Fîhi Mâ Fîh*, çev. Meliha Ülker Tarıkâhya, 126-127. Bu bölümün başı yukarıda s.32'de alıntılanmıştır. Farsça ve Türkçede ortak olan sözcükler orijinal hallerinde muhafaza edildikleri için bu alıntıda Tarıkahyâ'nın çevirisi tercih edilmiştir. İtalik kısım metnin orijinaline aittir.

bilir. Bu da en-Nur'dan yayılan ışık sayesinde söz konusu hakikatlerin aydınlanması demektir.[241]

Bu yoruma göre yukarıda geçen iki nur kavramı arasında bir fark yoktur; bilgi ile tecelli özdeş kavramlardır. *Saraynâme*'deki bir beyit nurun bu iki yönünü birbirine bağlar:

Zira ma'rifet âdemün nûrudur
Hem âdem ma'rifet ile diridür[242]

Bu beyte göre, insanı Tanrı'ya ulaştıran bilgi olan marifet, aynı zamanda Tanrı'nın insanda tecellisi, insanı var eden şey demektir. Abdal Musa'ya yazdığı bir musammat gazelde Kaygusuz, Abdal Musa'nın yüzünü "nûr-ı hidâyet"[243] olarak tanımlar. Velinin hidayeti temsil etmesi, kendini bu cihanda Tanrı gibi görünür kılmasının, Tanrı'yı ve kendini bilmesinin ve bildirmesinin[244] bir sonucudur. Veli müridini kendi hakikatine, Tanrı'nın tecellisi olduğu bilgisine ulaştırmakla, onu Tanrı'nın kendine dair bilgisinin tecellisi haline getirir. Müridine verdiği bilgi, müridinin varlığı olur.

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da âlem, hem nur hem zulmet olarak tanımlanır:

Bu ne meydāndur ki başlar oynanur
Bu ne ẓulmetdür ki ʿıyān oldı nūr [606]

[241] Demirli, 366-367.

[242] Saraynâme, 204.

[243] Güzel, *Menâkıbnâme*, 133.

[244] Gün gibi bellü cihānda ol kişi
Āşkāre eyler anı her gerdişi [771]

Kaygusuz'un "birlik nūrı" [620] adını verdiği bu nur vahdeti, zulmet ise kesreti simgeler.[245] Birlik deminde nur ve zulmet arasındaki fark kalkar:

> Nūr [u] ẓulmet birlige yitdi tamām
> Birlik içinde bir oldı ḫaṣṣ u ʿāmm [570]

Eserde, batın ve zahirin birliğinin batın (sır) olarak tanımlanması gibi, nur ve zulmet arasındaki bu birlik de nur olarak tanımlanır:

> Nūr görindi geçdi ẓulmetüñ çaġı
> Nūr ile ārāste oldı cān bāġı [614]

Bu tanımı İbnü'l-Arabî'nin *Fusûsu'l-Hikem*'in Yusuf Fassı'nda açıkladığı gölge kavramı üzerinden anlamlandırabiliriz. İbnü'l-Arabî âlemin Tanrı'nın gölgesi olduğunu söyler. Gölgenin duyularla algılanabilir olması, kendisinde ortaya çıktığı şahsın varlığını gerektirir. İbnü'l-Arabî'ye göre varlık ışıktır; gölgenin siyahlığı ise, kendisinde ortaya çıktığı şahıstan uzaklığıyla orantılıdır (İbnü'l-Arabî buna örnek olarak dağların uzaklaştıkça siyah görünmesini verir). Bu özellikleriyle gölge, hem Tanrı, yani vahdet, hem âlem, yani kesrettir: "Dolayısıyla gölgenin [her durumda] gölge olmasının salt birliği bakımından, O Hak'tır; çünkü Hak, bir ve mutlak Tek'tir. Suretlerin çokluğu bakımından ise âlemdir."[246] Bu nedenle, vahdetin kesreti içinde barındırması gibi nur da gölgesini, Kaygusuz'a göre karanlığı, içinde barındırır. Böylelikle yukarıda çok defa gördüğümüz, içinde gizli olan batın tarafından

[245] *Budalanâme*'de vahdet ve kesret, aydınlık ve karanlık arasındaki bu ilişki çok defa işlenir: "Tā gözüñden ġaflet ḥicābı gėdub Ḥaḳ kitābı rūşeñ ola, ḳara tikenden aḳ güller açıla, vücūduñ ḳarañulıġından aydınlıḳlar saçıla" (Yücel, "Budalanâme," 54). Alıntılanan bölümde Güzel'in neşriyle arada fark yoktur; bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 52.

[246] İbnü'l-Arabî, *Fusûs*, 107.

kapsanan ve birlik halinde bu batında yiten zahir kavramının bir örneğiyle daha karşılaşmış oluyoruz.

Nitekim birlik *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da güneş ve gölge arasındaki ilişki üzerinden de anlatılır:

> Sāye ḳalmadı güneş ṭoldı cihān
> Bir vücūd oldı meşelā cism ü cān [564]

Bu beyitte gölge kesreti, güneş ise vahdeti simgelemektedir. Aşağıdaki örnekte ise gölge, hüma simgesiyle beraber kullanılır:

> Ol Hümā bu kez görindi āşkāre
> Devleti gölgesi düşdi her yire [994]

Gizliyle görünür arasındaki farkın ortadan kalktığı birlik vaktinin anlatıldığı bu beyitte, Tanrı'nın gölgesinin "her yere" düşmesi, âlemdeki birlik halini simgeler. Hüma'nın gölgesinin devlet ve saadet [148] olarak tanımlanması aracılığıyla birlik ve saadet arasında bağ kurulmuş olur. Yukarıda velinin hidayet nuru olması gibi, burada da Tanrı'yla birlik ve bu birliğin bilgisi olan marifet devlet ve saadettir. Bu bağlamda Mevlânâ'nın insanın aklını akl-ı küllün gölgesi olarak tanımlayışı da düşünülebilir.[247] Tanrı'nın bilgisinin gölgesi olan marifetin tüm evrene yayılması, bir birlik hali olarak yorumlanabilir.[248]

Eserde güneş sözcüğü iki defaya mahsus olarak Tanrı için bir simge olarak değil, gökcisim olan güneş kastedilerek kullanılmıştır. Bu kullanımlarda güneş

[247] Bk. s. 64.

[248] Eserde hüma simgesi fark kavramı doğrultusunda da kullanılır. Bu beyitlerde fark yetisi, her gölgenin hümaya ait olmadığını bilmek olarak tanımlanır [656,774,949]. Ayrıca bir beyitte mübalağa ile Tanrı'nın saadet gölgesinin hüma üzerine düşerek hümayı gamdan kurtardığı ifade edilir [455].

sözcüğü ay ile beraber görülür ve ay ve güneşin Tanrı'nın (veya velinin) nurundan aydınlandığı anlatılır [455, 864].

ʻUmmān, Gevher, Ṣadef

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da " ʻummān," "baḥr" ve "deñiz" sözcükleri, vahdeti simgeler. Katre ise çoğulluğu bakımından kesrettir ve birlik, kesretin vahdette yok oluşu olarak tanımlanır:

> Ḳaṭre ʿummāna yiticek ne ḳala
> Ḳaṭre ḳalmaya hemān ʿummān ola [267]

Gevhernâme'de bu birlik aynı zamanda ezeldeki birlik demidir:

> Kim bu tenüm yoğudi ben cānidüm
> Ḳaṭre degül ezelī ʻummānidüm[249]

Cebecioğlu "bahr-ı bî-pâyân" terimini kıyısı olmayan okyanus ve zât-ı kibriyâ olarak tanımlar.[250] Uludağ ise "bahr-ı muhit" teriminin okyanus anlamına geldiğini ve mutlak varlığı simgelediğini belirtir ve bahrın, tüm varlıkların dalgaları olduğu "Hakk'ın sonsuz olan sıfat ve zat makamı"[251] olduğunu söyler. Deniz ve dalga arasındaki bu ilişki *Gevhernâme*'de karşımıza çıkar:

[249] Cunbur, 25.

[250] Cebecioğlu, 134.

[251] Uludağ, 104.

Mevce gelüben o deryā ḳıldı ḫoş (cūş)
Mevc ile beni kenāra Ṣaldı oş[252]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da kân ve gevher sözcükleriyle ifade edilen kavramın anahtarı yine *Gevhernâme*'dedir. *Gevhernâme*'de, denizin dalgasından dışarı bir gevher düşer ve bu gevher tüm âlemin aslı olur. Gevherin aslı ise birliktir. Kaygusuz bu gevherin Muhammed'in canı olduğunu ve yazdığı eserin de Muhammed'in "baḫşāyiş"i olduğunu dile getirir.[253] Bu gevher kavramı, Uludağ ve Cebecioğlu'nun "cevher" başlığı altında "nefes-i rahmânî" ile[254], Uludağ'ın ayrıca "cevher-i evvel" başlığı altında "nur-ı Muhammedî" ile[255] özdeşleştirdiği ilk tecelliye işaret eder. Nitekim *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da bu kavrama "gevher-i rūşen" [756] adı verilir ve nur kavramıyla aynı şekilde tanımlanır:

Cümle ʿāleme cism ṣūret cāndur ol
Cān içinde gevher-i rūşendür ol [770]

Eserde varlığın batını olarak tanımlanan gevherin zahiri sedeftir:

Her ṣadef içinde bir dürlü gevher
Her gevher mevzūn u ḫūb u muʿteber [827]

Tüm varoluş tek bir varlığın iki yönü, tek bir zahir ve tek bir batındır:

Cümle ʿālem bir ṣadefdür bir gevher
Birlik oldı bir gör iy ṣāḥib-naẓar [1024]

[252] Cunbur, 25-26.

[253] A.g.e., 26-27.

[254] Uludağ, 88; Cebecioğlu, 181.

[255] Uludağ, 88.

Bununla beraber, eserde Kaygusuz gevherin her sedefte bulunmayacağını çok defa yineler. Bunun sebebi gevher sözcüğünü, batın ve nur-ı Muhammedî anlamlarının yanı sıra[256] marifet, ilim ve mana anlamlarında kullanmasıdır. Süleyman Uludağ gevher sözcüğünü bu doğrultuda, "manalar ve ilahi sıfatlar"[257] şeklinde tanımlamıştır. Kaygusuz'a göre gevher, Tanrı'yı ve kendini bilmektir:

Sen seni bilseñ bilürdüñ sulṭānı
Sende bulunurdı gevher maʿdeni [462]

Yukarıda anlatılan, fark yetisine sahip olmaktır:

Cevheri ola bile her cevheri
Farḳ ide bile ʿaḳīḳden gevheri [752]

O halde her sedefte gevher bulunmaması, her insanın kâmil insan olmaması anlamına gelir. Nitekim gevher sözcüğünün bu çift anlamlılığı, nur sözcüğünün çift anlamlılığıyla aynıdır. İnsanın içinde, onu var eden nur nasıl aynı zamanda onun marifetiyse, gevher de insanın hem özü, hem marifetidir. Eserde gevher gönülde bulunur:

Feṭḥ ola aña bu devlet kişveri
Kān ola göñlünde bu maʿnā defteri [747]

Gönlünde Tanrı'nın bilgisini taşımakla kâmil insanın kendisi bu gevher olur:

ʿIşḳ eri cāna cānāndur ʿışḳ eri
ʿIşḳ eri cevher-i kāndur ʿışḳ eri [522]

[256] Bu iki kavram Kaygusuz'un "nur" tanımında birleşir; bk. ss. 76-77.

[257] Uludağ, 146.

Kitâb-ı Maglata'daki bir beyit, gönüldeki gevherin yerine bahrı koyar:

> Ben ol baḥr-ı muḥīṭam her göñülde
> Veli bu ṣūret-i insān ben oldum[258]

Bunun sebebi bahrın Tanrı'nın ilmine işaret etmesidir. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da dervişin özünü ve Tanrı'yı bulduğu "şehir"[259] insan aklının sınırlarını aşan bir derya olarak anlatılır [287]. Aynı şekilde Tanrı'nın hikmeti, sınırsız bir derya olarak tanımlanır:

> Bu ne ḥikmet ne ḥāldür 'aḳıl irmez
> Nişānından nişān kimesne virmez
> […]
> Zīrā bir deryādur yoḳdur kenārı
> Ġavvās olan bulur bunda gevheri [165, 167]

Cebecioğlu bahr sözcüğünün "Allah'ın tecellîlerinin, Rabbanî açılımların, ilâhî hakikatların bütün insanlara ma'rifetler şeklinde, sel gibi devamlı aktığını belirtmek üzere" [260] kullanıldığını söyler. El-Hakîm sözlüğünde ise İbnü'l-Arabî'nin bahr sözcüğünü "görünmeyen ve manevi olanı"[261] anlatmak için kullandığı, bahrı ilimle özdeşleştirdiği[262] ifade edilir. Bu açıdan bakıldığında, dervişin deryada gevheri bulması, Tanrı'nın ilminden kendine düşen pay olan marifete ulaşması olarak yorumlanabilir. *Minbernâme*'de,

---

[258] Bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 90; Yücel, "Kitābu Maġlata," 88. Beyit, Yücel'in transkripsiyonuna uyularak Güzel'deki biçimiyle verilmiştir. İkinci mısra Yücel'in metninde "Veli bu dem ṣūret-i insān ben oldum" biçimindedir; fakat mısranın bu biçimiyle iki mısranın vezinleri tutmamaktadır.

[259] Bu şehir imgesi üzerinde daha sonra durulacaktır.

[260] Cebecioğlu, 133.

[261] El-Hâkim, 101.

[262] A.g.e., 102.

Yine cûş eyledi maʿnâ deryâsı
Yine geldi başıma ʿışḳ sevdâsı[263]

şeklindeki beyit, dervişin deryada bulduğu gevherin, yani marifetinin aşk olduğunu ortaya koyar. Böylece aşk ile taşarak âlemi oluşturan derya ile[264], yine aynı aşk ile taşarak marifetini sözlere döken arif arasında bir ortaklık kurulmuş olur.

Yukarıda Uludağ ve Cebecioğlu tarafından gevherle eş anlamlı olarak tanımlandığı belirtilen rahmet nefesi ise eserde İsa'ya ait bir nitelik olarak geçer. Kaygusuz dervişin İsa nefesli olması gerektiğini belirtir [760] ve bu nefesin özelliklerini tanımlar:

Nefesüñ ölmüş kişiye cān ola
Naẓaruñ derdlüyi derdden ḳurtara [476]

Dervişin nefesi, âlemi zuhura getiren rahmet nefesi gibi var edicidir:

Nefesüñden gevher-i maʿden biter
Naẓaruñdan maʿmūr olur ḫuşk u ter [983]

Nefes, var ettiği nesnelere birliği üfleyerek onları varlığın özü olan gevherle özdeş hale getirir. Tanrı'yla birlik içindeki kâmil insan, İsa'ya bile can veren olur:

Her nefesi biñ ʿĪsāya cān ola
Biñ Mūsā sırrında ser-gerdān ola [790]

[263] Güzel, Menâkıbnâme, 139.

[264] Diledi kim ṣāniʿ-i perverdigār
Gendü ḳudretin ḳılaydı āşikār

Mevce gelüben o deryā ḳıldı cūş
Mevc-ile beni kenāra ṣaldı uş (Cunbur, 193)

Dem

Zaman ve an anlamına gelen dem sözcüğü eserde hem birbirini takip eden anları, hem sürekli bir şimdiki zamanı, hem de Tanrı'yla birlik içinde olunan vakti temsil eder. Bunlardan ilki aynı zamanda bir yaratılış yorumudur ve Tanrı'nın her an farklı bir surette tezahür edişine işaret eder:

> Nāgāh bir dem bir 'azīz cān olursın
> Gāhi ḥayvān ile ḥayvān olursın [95]

İbnü'l-Arabî Tasavvufunda Yaratıcı İmgelem'de Henry Corbin, vahdet-i vücud öğretisindeki yaratılış anlayışını, "varlığın her an yeni bir kıyafetle zuhur ettiği ezeli ve sürekli hareket"[265] olarak tanımlar. Bu tanımda dem sözcüğünün birbirine karşıt görünen iki anlamı da mevcuttur. İlk anlama göre dem, değişken ve aralarında bir süreklilik bulunmadan birbirini izleyen anlardır:

> Her gönülde sırr-ı esrār bitmeye
> Dünki dem bugünki deme yitmeye [313]

İkinci anlama göre ise, şimdiki zaman diğer bütün zaman birimlerini kapsayan sürekli bir haldir:

> Zira bu demde hazırdur cümle dem
> Hem bu demi bilen âdemdür âdem[266]

Cebecioğlu bu sürekli ana "ân-ı dâim"[267] denildiğini belirtir.

---

[265] Corbin, 214. Yukarıda İbnü'l-Arabî'nin *halk-ı cedîd* kavramının *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'daki yerine değinirken bahsettiğim bu olguydu; bk. s. 32.

[266] *Saraynâme*, 127.

Eserdeki öğretilerden biri de, şimdiden başka zaman olmadığı için geçmiş ve geleceği bırakıp şimdiyi yaşamak gerektiğidir:

> Giden gitdi gelecek çu ġā'ibdür
> Bu demdir dem bize bu dem naṣībdür [232]

Cebecioğlu'na göre "dem bu dem" sözü, suretlerin geçiciliğini hakikatin ise kalıcılığını ifade eder. Bu demi yaşayan kişi İbnü'l-Vakt'tir ve her zaman Tanrı'yla birdir[268]. *Saraynâme*'ye göre bu demi yaşamak, hayvan değil insan olmaktır:

> Bu demi va'deye koyan gafîlün
> Kendü hayvân aklı eksikdür bilün[269]

Dervişin Tanrı'yla birliği, suretin birbirini izleyen ve süreksiz demlerini değil, hakikatin sürekli ve tek demini yaşıyor olmasından, yani Tanrı ile hem-dem olunan [452] demi yaşıyor olmasından ileri gelir:

> Murād oldur ki bilesin Ḥaḳḳ nedür
> Her nefesde dem-i ene'l-Ḥaḳḳ nedür [825]

Bu beyitte "dem" sözcüğünün nefes ve zaman anlamları bir arada kullanılarak, birlik halinde "ben Tanrı'yım" diyen insanın nefesiyle Tanrı'nın rahmet nefesi arasında da bağ kurulmuş olur.

---

[267] Cebecioğlu, 116.

[268] A.g.e., 212.

[269] *Saraynâme*, 127.

"Bektaşilikte Kullanılan Deyimler" adlı makalesinde Bedri Noyan bu demi erenlerin "Vahdete ulaşma zamanı"[270] olarak tanımlar. *Saraynâme*'de bu dem, tüm varlığın insanda cem olduğu demdir:

Bu dem âdemde bulındı küllî hâl
O dem içün gerdiş eyler mâh ü sâl[271]

Tüm zaman birimleri bu demde toplanır:

Mustafa bu demde kıldı mi'râcı
Layık oldı başına devlet tâcı[272]

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da dem sözcüğüyle beraber elest bezmine açık bir gönderme yoktur. Fakat *Saraynâme*'de, yukarıda bahsi geçen demin aynı zamanda ezeldeki birlik demi olduğu açıkça belirtilir:

Adem isen âdem ol âdemi bil
Ol ezel bezminde geçen demi bil[273]

Yukarıda, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'daki diğer terim ve simgeleri incelerken bu demin özelliklerini de ayrıntılı olarak gördük: Bu dem, zahirin batın içinde, kesretin vahdet içinde eridiği, tüm varlıkların Tanrı'nın birliğini söylediği demdir. Bu açıdan bakıldığında, tüm varlıkların Tanrı'nın birliğini söylemesi[274] elest bezminde

[270] Bedri Noyan, "Bektaşîlikte Kullanılan Deyimler," Türk Folklor Araştırmaları 330 (Ocak 1977): 7873.

[271] A.g.e., 127.

[272] A.g.e., 127.

[273] A.g.e, 215.

[274] Bk. 492, 567, 608, 672, 868 ve 1026. beyitler.

Tanrı'nın "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" sorusuna ruhların "Evet öyledir" diye cevap vermelerine[275] işaret eder. *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da bu ezeli demin özellikleri, Tanrı'yla birliğe ermiş dervişin yaşadığı demle aynıdır. O halde yukarıda gerçekte tek bir demin var olduğunu söylerken kastedilen bu ezeli dem, yani vahdet demidir. *Saraynâme*'de vahdet demiyle, suretlerin çokluğuyla temsil edilen kesret demi arasında ayrım yapılır:

> Hem anaram ol ezel geçen demi
> Hem bilürem bu sûret-i âdemi[276]

Defter

Eserde defter sözcüğü, ilahi sıfatların yazıldığı, yani tecelli ettiği yer olarak kâmil insana, kâmil insanın gönlündeki ilim ve manaya, ve son olarak da insan yaşamına ve amel defterine işaret eder. Bu tanımlardan ilkinin en belirgin olduğu yer *Dilgüşâ*'dır:

> Veli bu âdem sureti kâinatun defteridür. Şöyle ki cümle âlemde ne varsa sıfat-ı âdemde ma'lûm görünür. Meselâ Hakk genc'dür, âdem suret-i kâinatun defteridür. Âdem suret-i hazinedür. Bu hazinenün tevârihi âdemün vechinde yazıludur. Her kim bu hattı okudı, bu hazinedeki gencden haberdâr oldı, bildi kim evvel ü ahir vücûda geldi defteri âdemdür.[277]

[275] Bk. Uludağ, 75.

[276] *Saraynâme*, 175.

[277] *Dilgüşâ*, 49-50.

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da, evliyanın tüm sırrın defteri olduğu [319, 515, 518], "maʿnā berātında defter" [474] olduğu anlatılır. Bu ifadelerin yukarıda *Dilgüşâ*'dan yapılan alıntıyla ortak özellikleri, defterin batını bir gerçeğin görünür hale geldiği yer olarak anlatılmasıdır. Nitekim eserde mana defterinin velinin gönlünde [471, 747] ve canında [783] yazılı olduğu, canının vahdet ilmine defter olduğu [761] söylenir. Bu tanımlara göre kâinatın aynası olan defter, velinin zahirinde değil, batınında bulunur.

Ṣad hezār perdeyi yırtar ʿışḳ eri
ʿIşḳ erine degdi maʿnā defteri [513]

beytinde bu durum açıkça ifade edilir. O halde veliyi kâinatın defteri yapan özellik, onun yalnızca suret olmasından değil, sureti olduğu özle özdeşliğinden ileri gelir.

Eserde defter sözcüğü bir defaya mahsus Uludağ ve Cebecioğlu tarafından "amel defteri," "gönül sayfası" ve "ömür" olarak tanımlanan[278] anlamı doğrultusunda kullanılır:

Anı gören yoḳluġa ṣaydı varın
Ḳalemi ṣındurdı ṣaldı defterin [680]

Bir defa da Danyal peygamberin vezirliğine atfen[279] defterdar biçimini alır [21].

[278] Uludağ, 101; Cebecioğlu, 209.

[279] Bk. *İslam Ansiklopedisi*, "Dâniyâl" maddesi.

Teferrüc

Eserde Kaygusuz bir şehre varır ve bu şehri "teferrüc" eder. Teferrüç sözcüğünün sözlük anlamları, açılmak, ayrılmak, açık havada gezerek güzel vakit geçirmektir.[280] Süleyman Uludağ sözcüğün tasavvufi anlamını "Manen yükselen sâlikin ruhi bir miraç yapması, ulvi-süfli, maddi-manevi bütün âlemlerde seyahat etmesi, her şeye yukarıdan bakması"[281] şeklinde tanımlar. Bu tanım Kaygusuz'un yolculuğuna uymaktadır. Kaygusuz bu şehirde tüm âlemi gördüğünü [274], sultanı görerek kendini unuttuğunu [266], gördüklerinin aslında kendi yansıması olduğunu söyler:

> Her ne kim o gözgüye ḳarşu durur
> ʿAḳsi ol gözgü içinde görünür
>
> Ol şehrüñ anuñ gibidür misāli
> Bünyādı şöyle düzülmiş evvelī [277-278]

Nitekim aşağıda ayrıntılı olarak göreceğimiz gibi, Kaygusuz'un şehri betimlerken verdiği rakamlar, insan vücudunun çeşitli organ ve unsurlarına tekabül etmektedir.[282]

Kaygusuz vücudunun şehrine varmadan öncesini,

> Müsāfir dervīşem gezdüm cihānda
> Teferrüc eylemişem her mekānda [212]

[280] Bk. Redhouse, 570.

[281] Uludağ, 349.

[282] Dervişin teferrücünün kendi özünün müşahedesi olarak tanımlanışıyla Kaygusuz'un diğer eserlerinde de karşılaşılır. Kaygusuz'un kendini teferrüç ettiğini açıkça belirttiği (Bk. Yücel, "Kitâbu Maġlata," 106; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 113) *Kitâb-ı Maglata*'nın konusu dervişin kendi içindeki bu manevi yolculuğudur.

sözleriyle anlatır. Bu beyitte teferrüç, dervişin bu dünyada bulunma biçimidir. *Dilgüşâ*'da teferrüç sözcüğünün bu anlamı açıkça belirtilmiştir:

> Pâdişahdan dilek diledük dir. Bu düzülmüş pergâli teferrüc eyleyesüz didük dir. Pâdişah Âdem tonun bize hil'at virdi dir. Giydük dir bu milke seyrâne geldük dir […] Yoldaşlarumuz her birisi bir nesneye meşgul oldı bu sarayı göricek dir. […] Pâdişâh-ı 'âlem bunları teferrüce gönderdiydi. Bunlar kendü haline giriftâr oldılar.[283]

Bu dünyaya bağlanmanın aksi olarak tanımlanan teferrüç, özünün Tanrı olduğunu ve bu dünyanın yalnızca ucunda Tanrı'ya varılan bir yolculuk olduğunu bilerek yaşamayı ifade eder.

Rakamlar

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da âlemi, insanı ve bu ikisi arasındaki ilişkiyi tasvir etmekte çeşitli geleneklerden gelen rakamlar kullanılır. Âlemde görülen sayılarla insan bedenindeki sayılar arasında ortaklık kurularak kâmil insanın tüm âlemi kendi vücudunda barındırdığı ve âlemin varlık sebebi olduğu düşünceleri ifade edilir.

İki: Dervişin gezdiği şehir iki direk üzerine kurulmuştur. İki direk insanın iki bacağına tekabül eder.

Üç: Dervişin gezdiği şehrin üç kat suru vardır [259]. İnsan bedeni ile üç sayısı arasındaki ilişkinin, üç sayısının tasavvufta çok sayıdaki anlamlarından, Esat Korkmaz'ın "Alevi-Bektaşi terbiyesinin temelini oluşturan 'eline-beline-diline'

[283] Dilgüşâ, 67-68.

sözcüklerini simgeleyen sayı"[284] olarak tanımladığı anlam üzerinden, insanın eline, beline ve diline işaret ettiği düşünülebilir.

Dört : Eserde dört rakamı dört mevsimi [33] ve âlemle insanı oluşturan dört unsuru [34] tasvir etmek için kullanılır. Dört unsur *Budalanâme*'de "od ve ṭopraḳ ve ṣu ve yėl"[285] şeklinde ifade edilmiştir.

Altı: Eserde altı rakamı altı ciheti [taraf] temsil eder [34]. Devellioğlu sözlüğüne göre bu altı taraf, ön, arka, sağ, sol, üst ve alttır.[286]

Yedi: Eserde evren yedi kat yer ve yedi kat gök olarak betimlenir. Yedi kat yer, yedi gök yerine sekiz uçmak [cennet] ve dokuz felekle beraber de anılır. Esat Korkmaz yedi göğü "Tanrısal gizemleri olduğuna inanılan ve her biri bir gök katı olarak algılanan yedi gök cismi"[287] olarak tanımlar. Korkmaz'a göre yedi gök sırasıyla Zühal, Müşteri, Merih, Güneş, Zühre, Utarit ve Ay'dır.[288] *Vücûdnâme*'de ise bu sıralama Zuhal, Mirrîh, Zühre, Şems, Utârid, Kamer ve Müşteri şeklindedir.[289] Yedi kat yer ise eserde "yedi ṭamu" olarak da anılan yedi cehennemdir. İskender Pala'nın

[284] Korkmaz, 443.

[285] Yücel, "Budalanâme," 62; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 63-64. "Rakamlar" bölümünde *Budalanâme* ve *Kitâb-ı Mağlata*'dan yapılan alıntılar, arada önemli farklar olmamasından dolayı Yücel'in transkripsiyonlu metninden verilmiştir.

[286] Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2006), 142.

[287] Korkmaz, 451.

[288] A.g.e., 452.

[289] Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 136. *Vücûdnâme*'de ayrıca bu yedi gezegenin tekabül ettiği iç organlar, dış organlar ve hayal ve akıl gibi soyut yetiler anlatılmaktadır; bk. ss. 136-137.

Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü'nde, en üstteki Cehennem ve en alttaki Hâviye olmak üzere yedi kat cehennemin tekabül ettiği yedi günah anlatılmaktadır:

> Tasavvufa göre bu yedi tabaka adâlet, hikmet, iffet ve yiğitliğin zıtları olarak görülür. Adâletin zıddı zulümdür. Diğer üçünün bir ileri bir de gerisi yani her birinin iki zıddı vardır. Hikmetin ilerisi saçmasapan sözler, gerisi de hiç söylememek, aldırış etmemektir. İffetin ilerisi şehvetten kesilmek, gerisi ise şehvete düşkünlüktür. Yiğitliğin ilerisi pekgözlülük, gerisi korkaklıktır.[290]

Eserde insan vücudunun yarısından yukarısı yedi kat gök [255], yarısından aşağısı yedi kat yer olarak anlatılır [256]. *Dilgüşâ*'da ise vücudun yarısından aşağısı dize kadar yedi kat yer, sonrası öküz ve balıktır; yarısından yukarısı boğaza kadar yedi kat gök, sonrası arştır.[291] İskender Pala, dünyanın şekline dair bu eski inancı şu şekilde tanımlar:

> Çok eski bir inanışa göre dünya düz olup kendisini çevreleyen Kaf dağı ile birlikte bir deniz içinde çalkalanıp durmaktaydı. Allah bir melek gönderdi ve balığı omzuna almasını emretti. Meleğin altında bir kaya, kayanın altında bir öküz, öküzün altında balık, balığın altında okyanus, okyanusun altında cehennem, cehennemin altında da fırtınalı bir rüzgâr bulunuyordu.[292]

İskender Pala'nın bu ifadeleri, eserde

> Aşaġısı ferşdür öküzdür balıḳ
> Deryādur yeldür hemān budur salıḳ [258]

[290] Pala, 85.

[291] Dilgüşâ, 48.

[292] Pala, 294.

beytiyle ve diğer benzer beyitlerle anlatılan inanca uymaktadır. Nitekim Kaygusuz'un anlatımında deniz ve rüzgâr arasındaki cehennem kalkmıştır.[293]

Eserde ayrıca yedi denizden bahsedilmektedir [36]. İskender Pala'ya göre eskiden var olduğuna inanılan bu yedi deniz, Bahr-ı Muhît (Atlas Okyanusu), Bahr-ı Sînt (Hint Okyanusu), Bahr-ı Lut (Lut Gölü), Bahr-ı Rûm (Akdeniz), Bahr-ı Nitaş (Karadeniz), Bahr-ı Hazer (Hazar Denizi) ve Bahr-ı Kulzüm (Kızıldeniz, Şap Denizi)dir.[294]

Eserde "Yediler" adı verilen gayb erenlerine bir gönderme bulunmaktadır:

> Her şeye tevḥīdden irdi fā'ide
> Yediler maʿnā ḫūnından mā'ide [988][295]

Sekiz: *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da sekiz sayısı, yedi cehennemle beraber "sekiz uçmaḳ" olarak geçer ve sekiz cenneti ifade eder. İskender Pala tasavvufta sekiz cennetin adalet, hikmet, iffet, yiğitlik ve bunların dört sırrından oluştuğunu, Kuran'daki cennet isimlerine dayanan inanışa göre sekiz cennet katlarının isimlerinin "Cennet, Huld, Me'va, Nâîm, Âliye, Adn, Firdevs, Dârü's-Selâm ve Hayevân" olduğunu belirtir.[296]

[293] Kaygusuz'da bu inancın ayrıntılı anlatımı için bk. Yücel, "Kitābu Maġlata," 108; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 116-117.

[294] Pala, 111.

[295] Yediler için bk. Uludağ, 387; Korkmaz, 452.

[296] Pala., 88.

Dokuz: Eserde dokuz sayısı, yedi kat yerle beraber "ṭoḳuz felek" veya "ṭoḳuz eyvān" olarak geçer. Derviş dokuz feleğin de kendi mülkü olduğunu söyler [105].[297] Esat Korkmaz dokuz göğü Atlas, Burçlar, Zühal, Müşteri, Merih, Güneş, Zühre, Utarit ve Ay olarak sıralar.[298] İskender Pala ise dünyayı dokuz feleğin çevrelediğini, ilk yedi feleğin sırasıyla Ay, Utarid, Zühre, Şems, Mirrih, Müşteri, Zühâl gezegenlerinin felekleri, sekizinci feleğin Kürsî adındaki sabit yıldızlar ve burçlar feleği, dokuzuncu feleğin ise Arş adı verilen, cisimden arınmış olan ve tüm felekleri saran en büyük felek olduğunu söyler.[299]

On iki: Eserde on iki sayısı, gökteki on iki burç ve insan bedenine tekabül eden şehrin on iki kale burcu olarak geçer. Şehirdeki on iki kale burcu *Dilgüşâ*'da bazıları açık bazıları kapalı on iki kapı şeklini almıştır.[300] *Kitâb-ı Maglata*'da ise şehrin hem on iki burcu, hem on iki kapısı vardır.[301] Esat Korkmaz on iki kapıyı, "insan gövdesinde bulunan ve insanın içine açılan kapılar olarak algılanan iki göz, iki burun deliği, iki kulak, iki meme, bir göbek bağı ve iki dışkı yeri olmak üzere toplam on iki delik"[302] olarak tanımlar.[303]

---

[297] *Budalanâme*'de insan vücudunun dokuz cevherden oluştuğu anlatılır. Bunlar "ata cânibi" olan kemik, sinir, damar ve deri, "ana cânibi" olan ilik, et, kan, yağ ve kıldır; bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 64; Yücel, "Budalanâme," 62.

[298] Korkmaz, 121.

[299] Pala, 149.

[300] *Dilgüşâ*, 48.

[301] Yücel, "Kitâbu Mağlata," 107; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 116.

[302] Korkmaz, 334.

[303] *Vücûdnâme*'de gökteki on iki burca tekabül eden on iki bedensel öge (bk. s. 136) ve Tanrı'nın on iki özelliğine tekabül eden on iki organ ve uzuvdan (s. 141) bahsedilmektedir. Nitekim *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'da gökteki on iki burç ile şehrin on iki burcundan ayrı ayrı bahsedilir.

On sekiz bin: Eserde on sekiz bin sayısı on sekiz bin âlemi ifade eder [35]. Esat Korkmaz on sekiz bin âlemin "Arapların son sayı olan 'bin'le anlatmaları sonucu 'on sekiz bin âlem' olarak söylenen, Tanrı'nın farklı görünür durumlarını temsil eden on sekiz evren"[304] olduğunu söyler. İskender Pala bu on sekiz evrenin, sırayla birbirini doğuran akl-ı küll, nefs-i küll, dokuz gök, anâsır-ı erbaa (dört unsur) ve mevâlîd-i selâse (üç çocuk) olduklarını ve her biri bin âlem sayıldığında on sekiz bin sayısına ulaşıldığını belirtir.[305]

Üç yüz altmış altı: Eserde dervişin gezdiği şehrin üç yüz altmış altı çarşı ve pazarı vardır [253]. *Kitâb-ı Maglata*'da ise şehirde üç yüz altmış altı ark [su kanalı] vardır.[306] *Dilgüşâ*'da bu rakamın insan vücudundaki üç yüz altmış altı damara işaret ettiği belirtilir.[307] Aynı damar sayısı *Vücûdnâme*'de de mevcuttur.[308] *Budalanâme*'de ise bu sayı üç yüz altmıştır ve arklara benzetilmiştir.[309] Esat Korkmaz üç yüz altmış menzili "tarikat yolunda, yolda, olgunluk aşamalarının simgeleri olarak algılanan, Güneş'in Dünya çevresinde […] dolanırken geçtiği kabul edilen üç yüz altmış durak"[310] olarak tanımlar.

[304] Korkmaz, 334.

[305] Pala, 17.

[306] Yücel, "Kitābu Mağlata," 107; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 115-116.

[307] *Dilgüşâ*, 48.

[308] Bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 142.

[309] Yücel, "Budalanâme," 62; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 64.

[310] Korkmaz, 443.

Dört yüz kırk dört: Eserde şehri dört yüz kırk dört sipahi korur [254]. *Kitâb-ı Maglata*'da ise şehrin dört yüz kırk dört çarşı pazarı vardır.[311] *Dilgüşâ* ve *Vücûdnâme*'ye göre bu rakam insan vücudundaki dört yüz kırk dört kemiğe işaret eder.[312] *Budalanâme*'de kemikler direğe benzetilir ve sayıları dört yüz kırktır.[313]

Yedi yüz yetmiş yedi: Eserde şehrin yedi yüz yetmiş yedi mahallesi vardır [252]. Aynı rakam *Kitâb-ı Maglata*'da da yedi yüz yetmiş yedi mahalle olarak geçer.[314] *Dilgüşâ* ve *Vücûdnâme*'de bu sayının yedi yüz yetmiş sinire işaret ettiği belirtilir.[315] *Budalanâme*'de ise sinirler yedi yüz yetmiş bent olarak anılır.[316]

Eserin Şekilsel Özellikleri

Mesnevî-i Baba Kaygusuz, dize sayısı ve kafiye düzeni bakımından mesnevi tipindedir. Vezni *mefâîlün mefâîlün feûlün* ve *fâilâtün fâilâtün fâilün* vezinlerine yer yer uymakla birlikte iki vezne göre de imale, zihaf ve hata çoktur. Eserin ilk beyti *mefâîlün mefâîlün feûlün* veznine uymaktadır:

İlāhī ʿālimü'ş-sırr ve'l-ḫafiyyāt
Senüñ sırruñda ʿāḳiller olur māt [1]

[311] Yücel, "Kitābu Maġlata," 107; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 116.

[312] Dilgüşâ, 48; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 142.

[313] Yücel, "Budalanâme," 62; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 64.

[314] Yücel, "Kitābu Maġlata," 107; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 116.

[315] Dilgüşâ, 48; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 142.

[316] Yücel, "Budalanâme," 62; Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*, 64.

305. beyit, imale içermekle beraber *fâilâtün fâilâtün fâilün* veznine örnektir:

Her göñül maḥrem-i esrār olmaya
Cehl olan ʿışḳdan ḫaber-dār olmaya [305]

Bazı beyitler ise iki vezne de uymaz:

ʿĀşıḳlar mest oluban yā Hū dirler
Lā bilmezler hemān illā Hū dirler [193]

Bu durumda eserin hecenin 11'li kalıbına uygun düştüğünü söylemek doğru olacaktır. Fakat bu halde de beyit düzeninde söylenmiş, yani dörtlük olmayan bir şiir tipiyle karşılaşmaktayız.[317]

Eserde yarım, tam ve zengin kafiye kullanılmıştır. Az sayıda olmakla beraber, sert ve yumuşak ünsüzler arasında yarım kafiye yapıldığı görülür. 339. beyitte "muʿcizāt" ve "bilād" sözcükleri arasında, 119. beyitte "ṭut" ve maʿbūd" sözcükleri arasında, 276. beyitte "ṭop" ve "ḫūb" sözcükleri arasında görülen kafiyeler buna örnektir. Bu kafiyelerin bir kısmı Arapça ve Farsça sözcüklerin Türkçeleşmiş okunuşlarından kaynaklanıyor olabilir. Eserde ayrıca *a-e*, *ı-i*, *u-ü* ünlüleri arasında da kafiye görülür.

Eserin Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerin az olduğu sade bir dili vardır. Deyim, atasözü ve çeşitli halk söyleyişleri yaygındır.

[317] Halk tipi mesnevilerin özellikleri için bk. Âmil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi* (İstanbul: Kitabevi, 1999), 45.

BÖLÜM 3. SONUÇ

14. (8.) yüzyılın ikinci yarısıyla 15. (9.) yüzyılın ilk yarısında yaşayan Kaygusuz Abdal, Rum Abdalları zümresine mensup Türkmen bir Kalenderî şeyhidir. Asıl adı Gaybîdir ve Alâiye beyinin oğludur. Hacı Bektaş tekkesiyle yakın ilişkileri olan Abdal Musa isimli Kalenderî şeyhine intisap etmiş, Abdal Musa'nın Teke İli Tekke Köyü'ndeki zaviyesinde uzun bir müddet kaldıktan sonra Mısır'da kendi tekkesini kurmuştur. Daha sonra Anadolu'ya geri dönerek Abdal Musa tekkesinde bir süre kalmış, Rumeli'de bulunmuştur. Mezarının yeri bilinmemektedir. Bir divan oluşturacak sayıda şiirleri, yedi mesnevisi, üç mensur eseri ve iki adet manzum ve mensur karışık eseri vardır.

Kaygusuz'un yaşadığı dönemde, Kalenderîlik akımına mensup Türkmen babaları ve bağlı oldukları batıni tarikatlar Anadolu'da büyük bir siyasi ve kültürel nüfuza sahiptir. Büyük merkezlerden uzakta yaşayan bu Türkmen babalarının öğretilerinde, çeşitli kaynaklardan gelen İslam öncesi inanç ve gelenekler, Sünni İslam'ın inanç ve kuralları, Şii unsurlar ve vahdet-i vücud öğretisi tek bir çatı altında toplanır. Bu inanç sistemlerinin çok yönlü ve değişime açık yapıları geniş kitlelere hitap etmelerinde etkili olmuştur.

Aşağıda tenkitli metni verilen *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, Kaygusuz Abdal'ın vahdet-i vücud öğretisinin anlatıldığı bir mesnevisidir. 1030 beyit uzunluğundadır; 11li hece vezniyle yazılmış olması muhtemeldir.

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'un vahdet-i vücud öğretisiyle şekillenen yapı ve içeriğinde, sözcüklerin çoğulluğu içinde tekil olan anlamı ifade etmek için bu öğretinin parçası olan zahir-batın karşıtlığı kullanılır. Eserde tecelli, gizlinin görünür,

batının zahir olması demektir ve birliğe ulaşmak, zahir ve batın arasındaki farkın kalkması, tüm varlığın, batını olan Tanrı'da birleşmesi olarak tanımlanır. Sözün hedefi de bu birliktir: Söz, velinin ezeldeki birlik demine eş olan deneyiminin ifadesidir. Bu nedenle de veli konuştuğunda, gerçekte konuşan Tanrı'nın kendisidir. Tanrı'nın dili ise, Tanrı'nın tecellisi olması nedeniyle, tecellinin yapısına sahiptir.

Bu yapı eserde simgesel dil ile sağlanır. Zahir ve batın ikilisi, hem zahir ve batın olarak tanımlanan simgelerle, hem de görünür anlamın içindeki gizli anlam olarak tanımlanan simgenin kendisinde ortaya konur. Bunun sonucunda ortaya çıkan dil, bir paradoksun ifadesi olur: hem Tanrı'nın sözü olduğunu, hem de Tanrı'nın anlatılmaz olduğunu söyleyen bir dil. Bu paradoks gerçekte varoluşun paradoksundan başka bir şey değildir: Tüm varlık, Tanrı'nın ta kendisidir, ve yine tüm varlık, Tanrı'ya ulaşmayı arzulamaktadır. Bu iki hal eserde eşzamanlı olarak, herhangi bir sıra veya düzen takip etmeksizin bir arada ifade edilir: Tanrı'nın ağzından söylenen vahdete dair cümlelerle, şeriat odaklı, müridine ahlaki bir ders vermeyi amaçlayan cümleler birbirini izler.

Yukarıda anlatılan zahir-batın ilişkisi, eserde iki ayrı simge düzlemi oluşturur. Bu düzlemlerden ilkinde zahir ve batın, kesret ve vahdet ikilisini temsil eden ikili kavram ve simgeler olarak karşımıza çıkar. Bunların en sık kullanılanları, suret-can, ten-can, zerre-güneş, sedef-gevher ikilileridir. Bu yolla hakikate ulaşmanın zahirden batına doğru yol almakla mümkün olduğu, zahir ve batının tek bir olgu olduğu ve birlik halinde bu ikisi arasında fark kalmadığı anlatılır. Bu ikililerin yanı sıra kesret ve vahdeti simgeleyen fakat zahir-batın ilişkisi içinde verilmeyen umman-katre gibi ikililer de mevcuttur.

İkinci düzlemde ise batın ve zahir kavramlarına, Kaygusuz'un "sırr içinde sırr" [29] olarak tanımladığı ikinci bir batın kavramı eklenir. Batın içindeki batın

olan Tanrı, eserde nur, gevher ve can adları verilen tekil varlıkta zuhur eder. Bu varlık ilahi özün zahiri, kesret âleminin ise batınıdır. Böylece tecelli, ikili değil, üçlü bir yapıya bürünmüş olur. Tanrı tüm varlığın batınıdır; hem gizli hem görünür olan, tüm zahirin içinde bulunan ve aynı zamanda tüm zahiri kapsayandır. Tanrı'yla birliğe ulaşan veli Tanrı gibi görünmez olur ve Tanrı gibi tüm âlem tarafından bilinir. Bu düzlemdeki kavram ve simgeler, canan-can-ten, güneş-nur-zerre ve umman-gevher-sedef üçlüleridir. Bu iki düzlemin kesiştiği durumlarda, örneğin can kavramında, aynı sözcüğün, hem ilk düzlem doğrultusunda varlığın batını olarak, hem de ikinci düzlem doğrultusunda, içinde daha batıni bir hakikati taşıyan bir batın olarak kullanıldığı görülür.

Yukarıda bahsi geçen üçlü tecelli simgeleriyle benzer doğrultuda kullanılan diğer bir üçlü ise zat-sıfat-suret üçlüsüdür. Sıfat kavramının tekil değil çoğul bir olgu olması bu kavramı can, nur ve gevher kavramlarından ayırsa da, aynı iki kademeli tecelli burada da mevcuttur.

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da nur ve gevher kavramları, mana ve hikmet kavramlarıyla beraber kâmil insanın gönlünde bulunan marifeti, yani içinde taşıdığı tanrısal öze dair bilgisini ifade eder. Bu bilgi ise gerçekte Tanrı'nın kendisine dair bilgisidir. Bu nedenle bu kavramların yukarıda ilk tecelli olarak tanımlanışlarıyla kâmil insanın marifeti olarak tanımlanışları tek bir olguya işaret eder. Kâmil insanın içinde taşıdığı hakikat, yani Tanrı olduğu bilgisi, onu var eden, onu Tanrı'nın tecellisi yapan şeydir.

Aynı olgunun eserdeki diğer bir ifadesi ise kâmil insanın aklının Tanrı'nın aklının bir izdüşümü oluşudur. Eserde akıl sözcüğü hem kâmil olmayan insanın dünyevi aklını, hem de akl-ı küllinin tecellisi olan ve kâmil insanda bulunan ilahi aklı ifade etmekte kullanılır. Fark adı verilen yeti, bu iki akıl arasında, kesrete dair

olanla vahdete dair olan arasında ayrım yapabilmek demektir. Cem ise bu ayrımın yapılmadığı, kesretin vahdetin içinde yok olduğu durumdur ve bu durumun gerçekleştiği birlik hali, velinin Tanrı'yla bir olduğu haldir. Gerçekte Tanrı'nın kendisine ait bir hal olan bu hal, ezeldeki birlik deminin zaman içinde gerçekleşmesidir.

Eserde defter sözcüğü, ilahi sıfatların, ilim ve mananın yazıldığı yer olmakla kâmil insanı ve onun gönlünü ifade eder. Tüm âlem bu defterde mevcuttur. Nitekim kâmil insan için bu âlem insanın kendi içinde yaptığı bir yolculuktur ve bu yolculuğun sonunda varılan yer yine kişinin kendisi, yani özü olan Tanrı'dır. Eserde bu yolculuk "teferrüc" terimiyle anlatılır. Velinin bedeni sultanının Tanrı olduğu bir şehre benzetilir ve veli bu şehirde sultanı, yani kendini bulur.

Mesnevî-i Baba Kaygusuz'da rakamlar birer simge olarak kullanılır. İnsan vücudundaki çeşitli unsurlarla dönemin kozmoloji anlayışının başlıca ögeleri ve şehirlerde bulunan başlıca unsurlar arasında sayısal ortaklık kurulur. Bu yolla insanın evrenin aynası olduğu ve Tanrı'nın insan vücudunda tecelli ettiği düşünceleri ifade edilir. Eserde dört kapı öğretisi önemli bir yer kaplamamakla beraber, şeriat-tarikat-hakikat-marifet biçimini alır.

Mesnevî-i Baba Kaygusuz Türkçe sözcüklerin ağırlıkta olduğu sade bir dile ve mesafesiz, müridiyle doğrudan ilişkilenen açık bir üsluba sahiptir. Bu üslup kendini en çok ahlaki öğütlerin verildiği beyitlerde hissettirir. Bu beyitlerde Kaygusuz atasözleri, deyimler ve yemek adları gibi kültürel ögeleri sıkça kullanır. Böylece öğretisinin zahiri yönünü içinde yaşadığı dünyada, yani varlığın zahiri yönünde temellendirmiş olur.

Eserde anlatılan tek bir hikâye yoktur; konu bütünlüğünü sağlayan öge vahdet-i vücud öğretisidir. Bu öğretinin farklı mertebelerine ait öğretilerin bir arada

bulunması, çok katmanlı bir anlatı oluşturur. Aynı konu ve kavramlar çok defa tekrar edilir ve konudan konuya geçişte belli bir düzen takip edilmez. Anlatıcının konumu konuya göre sık sık değişir; Tanrı'nın ağzından kuluna, kulun ağzından Tanrı'ya, mürşidin ağzından müride seslenir. Tüm bunların sonucunda, tek bir konu etrafında şekillendiği ölçüde teksesli, bu konuyu anlatmada didaktik ve mistik ögelerin iç içe bulunduğu, birden fazla anlam katmanı içeren sembolik bir dil kullandığı ölçüde çoksesli bir anlatı ortaya çıkar.

Sonuç olarak, *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, vahdet-i vücud inancı ve batın-zahir ikiliği üzerine kurulmuş, didaktik vurguları olan bir eserdir.

BÖLÜM 4. NÜSHALAR VE TENKİTLİ METİN

Nüsha Tavsifleri

Metin Tespiti için Seçilen Nüshalar

Ankara- Milli Kütüphane 06 Hk 645 (M Nüshası)

Çaharkuşe meşin, mıklebli ebru cilt içindedir.[318] 217x135-185x100 mm ölçülerinde, 139 varak, 24 satırdan müteşekkildir. Nesih hatla beyaz yerli kağıda yazılmıştır. Çok nadiren harekeli kısımlara rastlanır. Aralarda kısa süreli olarak ikinci bir el yazısıyla karşılaşılmaktadır.

M nüshasının müstensihi ve istinsah tarihi belli değildir. 4b'de "Nām-ı īn kitāb dilgüşāst der tārīḫ-i nüh ṣad-ı peyġāmber īn kitāb rā dervīş taṣnīf kerd der Ḳasṭamonı … der zamān-ı Emīr İsfendiyār Allāhu a'lemu bi'ṣ-ṣavāb" [319] ibaresi bulunmaktadır. Abdurrahman Güzel, bu ibaredeki "taṣnīf" sözcüğünü "naẓīf" şeklinde okuyarak, nüshanın 900 (1494/1495) tarihinde Derviş Nazif adlı bir müstensih tarafından istinsah edildiğini öne sürmüştür.[320] Bununla beraber, aynı ibarenin başka nüshalarda da bulunması, bu tarihin istinsah tarihinden ziyade hatalı bir telif tarihi olması ihtimalini kuvvetlendirir. Aşağıda tavsif edilen, Ms. or. Oct. 4044 numaralı Berlin Staatsbibliothek nüshasının katalog bilgilerinde, 211b'de

[318] Nüshanın fiziksel özellikleri T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazmaları internet sitesinden alınmıştır, erişim: www.yazmalar.gov.tr.

[319] Okunamayan sözcük üç nokta […] ile gösterilmiştir. "İst" sözcüğünün yanlış bir yazımı olması mümkündür; fakat bu durumda da anlam tam olarak çıkarılamamaktadır.

[320] Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 102.

Dilgüşâ adlı eserin başında küçük farklarla aynı ibarenin bulunduğu görülür.[321] Gölpınarlı ise aynı ibarenin Ankara Kütüphanesi 579 numaradaki *Dilgüşâ* mesnevisinin başında bulunduğunu belirtir.[322] İsfendiyar Bey'in 743-759 (1443-1459) yıllarında hüküm sürdüğünü ve Kastamonu'nun 866 (1461) yılında Osmanoğulları'na geçtiğini söyleyerek bu kaydın uydurma olduğu sonucuna varır.[323] Nitekim "Kaygusuz Abdal'ın Hayatı ve Eserleri" adlı bölümde verilen tarih ve bilgiler dikkate alındığında, Kaygusuz'un 900 (1494/1495) tarihinde hayatta olması mümkün değildir.

4a ve 135a'da Hüseyin el-Hayretî mührü basılıdır. Kapağın iç yüzünde Arap harfli bir kütüphane kaydı ve "Kitāb-ı Dilgüşā-yı Ḳayġusuz" ibaresi bulunmaktadır. 1a'daki "Ḳayġusuz Risālesi" ve "Kitāb-ı Dilgüşā" başlıkları ile 3b'deki Arap harfli kütüphane kaydı dışında ilk üç varak boştur. Nüsha latin rakamlarıyla bu üç varak sayılmadan numaralandırılmıştır. 4b-57a arasında *Dilgüşâ*[324], 57a'da "ile" redifli bir gazel, 57b-97a arasında *Saraynâme*, 97-118b arasında *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, 118b-126b arasında *Mesnevî-i Sânî*, 126b-134b arasında *Mesnevî-i Sâlis* bulunmaktadır. 135b-139b arası boştur. Sayfa sonlarında reddade mevcuttur.

---

[321] Bk. Barbara Flemming, *Türkische Handschriften, Teil* I (Wiesbaden: Steiner, 1968-1981), 328. Bu durum M ve B nüshaları arasında bir akrabalığa işaret eder; nüshalar arasındaki akrabalıklar "Nüsha Değerlendirmesi" bölümünde incelenecektir.

[322] Abdülbaki Gölpınarlı, *Yunus Emre ve Tasavvuf* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1961), 235 [dipnot]. Abdurrahman Güzel, Ankara Genel Kitaplığı'nda 579 numarada kayıtlı olduğunu belirttiği nüshanın istinsah tarihinin bilinmediğini söyler. Milli Kütüphane'de olması gereken bu nüsha www.yazmalar.gov.tr adresinde bulunamamıştır.

[323] Gölpınarlı'nın, İsfendiyar Bey'in hükümdarlık dönemi için verdiği Hicri ve Miladi tarihlerin arasında 100 yıl olması Hicri tarihin yazımındaki bir hatadan kaynaklanmış görünmektedir. Bununla beraber, Gölpınarlı tarafından verilen Miladi tarih İslam Ansiklopedisi "İsfendiyâr-oğulları" maddesindeki tarihe uymamaktadır. Bu kaynakta İsfendiyar Bey'in hüküm sürdüğü yıllar 805 (1402/1403) ve 843 (1439/1440) olarak verilmiştir (Bk. *İslam Ansiklopedisi*, "İsfendiyâr-oğulları" maddesi, 1074). Fakat beyliğin Osmanlı topraklarına katılma tarihi iki kaynakta da 866 (1460/1461) olarak geçmektedir. Dolayısıyla Gölpınarlı'nın İsfendiyar Bey'in 900 (1494/1495) yılında Kastamonu'da hükümdar olamayacağı yönündeki savını kabul edebiliriz.

[324] Nüsha tavsiflerinde eser adları yukarıda belirtilen eser isimleri doğrultusunda verilmiştir.

M nüshası 1020 beyitten oluşmaktadır ve *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'un en tam nüshasıdır. Yazım hataları yaygın olmakla beraber Arapça ve Farsça terkipler bazı diğer nüshalarda olduğu gibi tümüyle yanlış değildir. Bununla beraber müstensih oldukça dikkatsiz bir müstensihtir: bir veya birden fazla kelime atlanarak kısalan ve vezni tutmayan mısraların sayısı çoktur. Bunun yanı sıra M nüshası beyitlerin sıralanışında diğer nüshalardan büyük farklılık göstermektedir. 671-857 arası beyitler (114b-118a) 858-1004 arası beyitlerle (111b-114b) yer değiştirmiştir. Değişikliğin sayfa ortasında olması, daha eski bir nüshaya dayandığı izlenimini vermektedir.

İmla Eski Anadolu Türkçesi'ne uymaktadır. Bu dönemde [d]-[ṭ] değişimi gösteren sözcükler nüshada [d] ile yazılmıştır. Nitekim 969. beyitteki "ṭopṭolu" sözcüğünün "dopṭolu" şeklinde yazılması gibi karışık yazımlara da rastlanır [113b/787]. M nüshasında [ḳ], [ḫ] veya [ġ] ile yazılabilen Türkçe sözcükler için [ḳ] kullanılmıştır. Yer yer eklerde ünlü uyumuna göre düzleşme ve yuvarlaklaşma görülür. Örneğin 321. beyitteki "ṣūretüñ" sözcüğü, "صورتیک" şeklinde yazılmıştır [104a/317]. Bazen de yine aynı ekte aradaki ى sesi esre ile gösterilmiştir [105b/390]. İkinci bir örnek de, 1023. beyitteki "görünen" sözcüğünün, "كورونن" şeklindeki yazımıdır [118a /1012].[325] Nüshada *-uban -üben* bağlama gerundiumu *-ıban -iben* biçiminde de görülür [örn. 112b/747].

M nüshasında atıf vavlarının hareke ile verildiği görülür. Sesli harfle biten sözcüklerde akuzatif eklerinin hemze ile gösterildiği olur. Örneğin 885. beyitteki "Yaḥyāyı" sözcüğü "يحياء" biçiminde yazılmıştır [112a/704]. Bunun yanı sıra bazen

[325] Aynı yazım nüshanın başka yerlerinde de görülmektedir. Benzer özellik gösteren diğer ekler, yuvarlaklaşan akuzatif eki (yoluñu, 99b/585) ve görülen geçmiş zaman 1. tekil şahıs ekidir (söyledim, eyledim, 99b/590).

eklerin yazılmadan atlanmış olması [108b/542], nüshanın harekeli bir metinden kopyalandığını düşündürmektedir.

Berlin - Staatsbibliothek, Ms. or. Oct. 4044 (B Nüshası)[326]

Meşin cilt içinde, 195x125-140x90 mm ölçülerinde, 345 varak, 15 satırdan oluşmaktadır. Filigranlı ceneviz, filigranlı kahverengi ve sarı kağıt kullanılmıştır. Ciltlenme sonucu bazı sayfalar birbirine yapışmış ve metin kaybı olmuştur. Yer yer harekeli nesih hatla yazılmıştır. Bazı varaklarda hat değişmektedir; bu varaklarda metin baştan sona harekelenmiştir. Flemming kataloğuna göre bu durum metnin sonradan tamamlanmış olduğuna işaret etmektedir.[327] Yer yer kenarlarda notlar bulunmaktadır. Başlıklar kırmızı kalemle yazılmıştır. 340b'deki ketebe kaydından H. 907 (1501/1502) tarihinde Derviş Ali Horasânî adlı bir müstensih tarafından istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

1b-69b arasında *Saraynâme*, 70a-70b arasında iki gazel, 70b-71a arasında "Na't-ı 'Aliyyü'l-Mürtezâ", 71b-105a arasında *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, 105a-107a arasında *Gevhernâme*, 107a-120a arasında *Mesnevî-yi Sânî*,[328] 120a-121b arasında beş gazel, 122a-134a arasında *Mesnevî-i Sâlis*, 134a-137b arasında terciibent, 137b-139b arasında terkibibent, 140a-210b arasında *Gülistân*, 211a-211b arasında iki gazel, 211b-260a arasında *Dilgüşâ*, 261a-262a arasında iki müstezat, 262a-262b arasında üç gazel, 263b-288b arasında *Kitâb-ı Maglata*[329], 288b-340b

[326] Bu nüshanın fiziksel özellikleri ve içeriği için bk. Flemming, 326-331. Bu katalogdaki eksik ve yanlış içerik bilgileri, Abdurrahman Güzel'in *Kaygusuz Abdal : Alâeddin Gaybî* adlı eserinden tamamlanmıştır; bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 103-104.

[327] Flemming, 326.

[328] Abdurrahman Güzel bu eseri *Küçük Mesnevî* adıyla kaydeder; bk. Güzel, *Kaygusuz Abdal*, 103.

[329] 263a ciltlenirken yapıştığı için okunamamaktadır.

arasında ise “Dīvān” başlığı altında yüz otuzdan fazla şiir bulunmaktadır. 340b-341b arasında üç gazel, 342a’da “Du‘âü’l-Kunût”, 342b-343b arasında dört reçete, 343b-344a arasında hadis, 344b’de Ebced ve 345a’da bir gazel vardır.

B nüshası *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*’un istinsah tarihi bilinen en eski nüshasıdır ve 1012 beyitten oluşmaktadır. Seçilen üç nüsha arasından vezin bozuklukları en az olanıdır. Yazım bilgisi zayıf, Arapça ve Farsçayı iyi bilmeyen bir müstensihin elinden çıktığı görülmektedir. Arapça ve Farsça sözcükler çoğunlukla okundukları gibi yazılır; Türkçede telaffuz edilmeyen harfler birçok zaman yazılmaz ve kısa sesler gösterilir. Türkçe sözcüklerde [ا] harfinin sözcük ortasında [e] ve [a] seslerini karşılamak için kullanıldığı, sözcük sonlarında [ه] harfinin yerini aldığı görülür. Sözcükler bazen hecelere bölünerek yazılır. Örneğin 212. beyitteki “eylemişem” sözcüğü B nüshasında “ایلمیشم ” şeklinde yazılmıştır [78a/207]. Bazı sözcükler ise yöresel ağızdaki telaffuz şekliyle yazılır. 412. beyitteki “üstine” sözcüğünün “اوسدینه” şeklindeki yazımı [84b/402]; 501. beyitteki “geyikdür” sözcüğünün B nüshasında “geyükdür” biçimini alması [87b/489] gibi örnekler çoktur.

B nüshasında atıf vavları [ى] ile verilir; [و] ile yazımları çok nadirdir. Örneğin 39. beyitteki “Zebūr u İncīl ü Furḳān ü Tevrāt” mısrasının yazımı “ توریت زبوري انجلي فرقاني” biçimindedir [72b/38]. Nüshada [d]-[ṭ] değişimi gösteren Türkçe sözcükler [d] ile yazılır; [ḳ], [ḫ] veya [ġ] ile yazılabilen Türkçe sözcükler için [ġ] kullanılır. Bazı ek ve sözcüklerin ünlü uyumuna göre düzleştiği veya yuvarlaklaştığı görülür. Örneğin 293. beyitteki “bilürseñ” sözcüğü “بیلرسك” şeklinde yazılmış, [ل] ve [ر] arasında esre konmuştur. 427. beyitteki “ṭoġrıla” sözcüğü nüshada “دوغرولا” biçimini almıştır [85a/417]. Aynı sözcüğün yuvarlak ve düz yazımları bir arada görülür. 869. beyitteki “kendüzini” sözcüğü B nüshasında “کندیزینی” biçiminde iken,

bir sonraki beyitte "كندوزين" olarak yazılmıştır [99b/849-850]. Nüshada *-uban -üben* bağlama gerundiumu *-ıban -iben* biçiminde de görülür (84b/396).

İstanbul- Millet Kütüphanesi AE Manzum 797 (AE Nüshası)[330]

Mukavva zemin üstü, kırmızı renkte, yaldız zencirekli ve mıklepli deri cilt içinde, 197x150-152x100 mm ölçülerinde, 168 varak, 19 satırdan oluşmaktadır. Beyaz, orta kalınlıkta, aharlı, su yollu, filigranlı Avrupa kağıt kullanılmıştır. Nesih hatla yazılmıştır. Başlıklar kırmızı kalemledir.168b'de nüshanın Seyyid Derviş Ali b. Yusuf Tursun Baba (halîfe-i âsitâne-i hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî) tarafından 21 Ramazan 1229 (13 Mart 1814) tarihinde istinsah edildiğine dair bir ketebe kaydı bulunmaktadır.

1a'da "Kitābiyāt-ı Ḳayġusuz Sulṭān" başlığı vardır. Bu başlığın altında 1a-b'de devam eden "der beyān-ı enfüs-i āfāḳ-ı kelām-ı na'īmī mi'rāc-ı ḥaḳîḳat-ı ḳadīm-i kuddise sırruhu'l-'azīz" başlıklı bir manzume bulunur. 2a-b'de külliyatın içeriği hakkında bilgi veren, müstensih tarafından yazılmış olması muhtemel bir bölüm vardır. 3b-34b arasında Kaygusuz Abdal Menakıpnamesi ile menakıpname içinde *Dolâbnâme*, *Minbernâme* ve *Salâtnâme* adlı mesnevileri yer almaktadır. 35a-64b arasında *Dilgüşâ*, 65a-92a arasında *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, 92b'de "olsun" redifli bir gazel,[331] 92b-102b arasında *Mesnevî-i Sâlis* ve 102b-112a arasında *Mesnevî-i Sânî* bulunmaktadır. *Mesnevî-i Sânî* nin başı eksiktir.[332] 112a-143b

[330] Bu nüshanın fiziksel özellikleri ve içeriği için Millet Yazma Eser Kütüphanesi Eser Katalog Fişi'nden yararlanılmıştır.

[331] Katalog fişinde *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*'un 92b'de bittiği yazılıdır ve aradaki gazel hakkında bilgi yoktur.

[332] Katalog fişinde bu varak numaralarında iki ayrı mesnevi olduğu belirtilmiş fakat mesnevilerin nüshada isimlendirilmemiş olmasından dolayı bu mesnevilerin hangi mesneviler olduğuna değinilmemiştir.

arasında Kaygusuz'un terciibent, kaside ve gazellerinin yer aldığı bir divançe oluşturacak sayıda şiiri vardır. 143b-168b arasında *Kitâb-ı Maglata* bulunur. 169a'da farklı bir el yazısıyla bir doğum tarihi yazılmıştır. Eserin sonunda asıl yapraklardan farklı numarasız üç boş yaprak vardır.

AE nüshasında *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, yukarıda da belirtildiği gibi[333] "Kitāb-ı Meşnevī-yi büzürg-i evvel-i Ḳaygusuz Baba Sulṭān" başlığıyla verilmiştir. 1015 beyittir. Bununla beraber, B nüshasının 1012 beyit uzunluğunda olmasına rağmen, AE nüshasında eksik beyit sayısı 26 iken B nüshasında bu sayı 22'dir.[334] Bunun sebebi AE'de tekrarlanan beyit sayısının 8, B'de ise 1 olmasıdır. Bu nedenle AE nüshası seçilen üç nüsha arasından en eksik olanıdır. Bu duruma ve geç istinsah tarihine rağmen bu nüshanın seçilme sebebini aşağıda "Nüsha Değerlendirmesi" adlı bölümde ayrıntılı olarak açıklayacağım.

AE nüshası yazım bakımından hem istinsah edildiği 19. yüzyılın, hem de Eski Anadolu Türkçesi'nin özelliklerini taşımaktadır. Aynı eki tek bir beyit içinde hem arkaik hem modern biçimiyle görmek mümkündür. Örneğin,

> Bu cümle ʿālemüñ maḳṣūdı oldur
> Bu ḳamu bendenüñ maʿbūdı oldur [175]

beytinde " ʿālemüñ" sözcüğü " عالمين" biçiminde, "bendenüñ" sözcüğü ise "بندەنوك" biçiminde yazılmıştır [69b/171].[335] Bazen de farklı dönemlere ait eklere tek bir sözcükte rastlanır. Örneğin 290. beyitteki "özini" sözcüğü, " اوزينو " biçimindedir [72b/287]. Eklerin bir kısmında müstensihin, arkaik eki kullanmak amacıyla hata

[333] Bk. Bölüm 1., s. 22.

[334] Beyit sayıları ile ilgili bilgiler "Nüsha Değerlendirmesi" adlı bölümde ayrıntılı olarak verilecektir.

[335] Tamlama ekinin AE nüshasında en yaygın yazımı ك iledir (örn. " انسانك", 77a/455). Nazal n'lerin üzerine tek nokta konmuştur.

yaptığı görülür. Yine aynı beyitteki "özümi" sözcüğünün " اوزیمو " biçimindeki yazımı buna örnektir. Nitekim müstensihin arkaik ekleri veznin bozulmasına sebep olacak şekilde modernleştirdiği de olur. "Ḳamu varlıḳdan murād insān durur" [648/1] mısrası AE nüshasında "Ḳamu varlıḳdan murād insāndır" biçimini alır ve "dır" eki " دیر " şeklinde yazılır [82a/638].

Bununla beraber, AE nüshasının yazımı B ve M nüshalarıyla karşılaştırıldığında, aynı ek veya sözcüğün birçok defa AE'de, M ve B nüshalarındaki biçiminden daha eski bir biçim aldığı görülür.

> Bülbül isen gülistāna gel berü
> Cānı ḳo bi'llāh cānāna gel berü [325]

beytinde "berü" sözcüğü, AE'de "berü" biçimindeyken [73b/322] M ve B'de "beri" biçimini alır [B: 82a/317, M: 104a/321]. Yine 115. beyitteki "görinen" sözcüğü AE'de "görinen" [68a/112], M'de ve B'de "görünen" [B: 75a/110, M: 99b/113] şeklindedir.

AE nüshasında [d]-[ṭ] değişimi gösteren sözcükler [ṭ] ile yazılmıştır; [ḳ], [ḫ] veya [ġ] ile yazılabilen Türkçe sözcükler için [ḫ] kullanılmıştır. Nüshada Emir kipinin ikinci tekil şahıs ekleri olan *-gil* ve *-ġıl* ekleri birbirine karışmaktadır. Ünlüyle biten sözcüklerde akuzatif ekinin hemze ile gösterildiği görülür. Arapça ve Farsça sözcüklerde imla çoğunlukla doğru olmakla beraber arada yanlışlara da rastlanır. Bu yanlışların bir kısmına "Nüsha Değerlendirmesi" bölümünde değineceğim.

Metin Tespiti için Seçilmemiş Olan Nüshalar

Ankara- Milli Kütüphane Hk 167 (AÖ1 Nüshası)[336]

Kahverengi meşin sırtlı, mıklebli, kırmızı bez kaplı mukavva cilt içindedir. Başta ve sonda birer adet karton kağıt vardır. 180x110-249x155 mm ölçülerinde, 185 varak, 17 satırdan oluşmaktadır. Esmer cedid kağıda rika hatla yazılmıştır. 74b'de ve 178b'de ebced hesabıyla ve rakamla verilmiş olan tarihten1296 (1878/1879) tarihinde istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Başlıklar ve aralarda bazı sözcük ve süz grupları kırmızı kalemle yazılmıştır. Nüsha 4b'den itibaren Arap rakamlarıyla sayfa sayısına göre 177b'ye kadar numaralandırılmıştır. Aynı zamanda 22a'dan itibaren, 3a başlangıç alınarak 185'e kadar Latin rakamlarıyla numaralandırılmıştır.
1a'da el yazısıyla karalamalar ve bir beyit vardır. 1b boştur. 2a'da Arap harfli bir kütüphane kaydı ve sahibiyet kaydı olması muhtemel bir kayıt vardır. 2b boştur. 3a'da iki adet Arap harfli kütüphane kaydı vardır. 3b boştur. 4a'da kırmızı kalemle yazılmış bir beyit, birkaç not ve Ankara Genel Kitaplık kaşesi vardır.
4b-31a arasında *Dilgüşâ*, 31a-74b arasında *Gülistân*, 74b-127b arasında *Saraynâme* vardır. 127b'de "Post-nişin-i Hacı Bektaş-ı Veli Es-Seyyid Hafız Ali Dede 1297" yazılı 3 tane mühür bulunmaktadır. 127b-156a arasında *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, 156a-167b arasında *Mesnevî-i Sânî*, 167a-178a arasında *Mesnevî-i Sâlis* vardır. 178b'de bir gazelle tarih düşürülmüştür. 179a-183a arası boştur. 180b de bir ilaç terkibi yer alır.

AÖ1 nüshasında *Mesnevî-i Baba Kaygusuz* 935 beyittir. Arapça ve Farsça sözcük ve terkiplerin yazımları genellikle doğrudur. Eklerin hem Eski Anadolu

[336] Nüshanın fiziksel özellikleri T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazmaları internet sitesinden alınmıştır.

Türkçesi'ne hem modern Türkçeye uyduğu görülür. Bu durum zaman zaman sözcüklerin yazımında tutarsızlıklara neden olur. Örneğin 3. beyitteki "bilürsin" sözcüğü AÖ1 nüshasında "بيلورسون" biçimini almıştır [127b/3].

Ankara- Milli Kütüphane 06 Hk 805/1 (AÖ2 Nüshası)

Mıklebli, kırmızı renkli pandizot mukavva içindedir. Başında ve sonunda birer adet karton kağıt bulunmaktadır. Çiçek filigranlı kağıda yazılmıştır. Üç ayrı müellifin birer eserini içermektedir. Toplamda 65 varaktır. Üç eser de reddadelidir. 4a'dan itibaren Arap rakamlarıyla numaralandırılmıştır; fakat bu numaralar 129'dan başlamaktadır. Bu durumun nüshanın daha önce başka bir nüshanın parçası olduğunu düşündürmektedir.

1a'da bir pul, Ankara Genel Kitaplık mührü, bir takım notlar ve karalamalar vardır. 1b'de "Meṣnevī-yi Ḳaygusuz Baba Sulṭān ḳuddise sırruhu'l-'azīz" başlığıyla *Mesnevî-i Baba Kaygusuz* başlar ve 27a'da biter. 1a'dan başlayarak Latin rakamlarıyla numaralandırılmıştır. Ölçüleri 200x140-150x105 mm'dir. 15 satırdan oluşmaktadır ve sülüs hat ile yazılmıştır. Yer yer harekelidir. İstinsah kaydı yoktur. 25a'dan itibaren yazım beyit düzeninden nesir düzenine geçer ve mısralar birbirlerinden kırmızı nokta ile ayrılır.

AÖ2 nüshası 835 beyitten oluşmaktadır. İmla Eski Anadolu Türkçesi'ne uyar; hem Arapça ve Farsça hem Türkçe sözcüklerde imla hataları çok azdır.

27b-53a'da "Cāmi'ü'l-esrār fi't-taṣavvūf" isimli, müellifi bilinmeyen bir mesnevi vardır. İç ölçüleri 155x100 mm'dir. Her sayfada 17 satır vardır. Kırma talik hatla yazılmıştır. 53a'daki istinsah kaydından 23 Recep 1064 (9 Haziran 1654) tarihinde Beşiktaş'ta istinsah edildiği anlaşılmaktadır. 53b-54a arasında ilaç tarifi

vardır. 54b-65b arasında Fethullah b. Muhammed Emin b. Sadrüddin el-Şirvânî adlı müstensihe ait bir risale mevcuttur. Risalenin iç ölçüleri 140x70 mm'dir ve 17 satırdan oluşmaktadır. Sülüs hatla yazılmıştır.

İstanbul- Süleymaniye Kütüphanesi Düğümlü Baba 00411 (DB Nüshası)[337]

Sırtı kahverengi, kapakları vişneçürüğü rengi meşin cilt içindedir. 210x145-150x80-85 ölçülerinde, 132 varak, 19 satırdan müteşekkildir. 131b'deki istinsah kaydına göre 1208 (1793/1794) tarihinde istinsah edilmiştir. Nesih hatla yazılmıştır. Reddade mevcuttur. Her sayfada Düğümlü Baba'nın vakıf mührü vardır. Arap rakamlarıyla numaralanmıştır. Aralarda kırmızı kalemle yazılmış, fakat silinerek okunaksız hale gelmiş beyitler vardır.

Nüshanın iç kapağında "Ḳaygusuz Dīvān Delīl-i Büdelā" yazmaktadır ve silinmiş beyitler bulunmaktadır. 1a'da başka bir müstensih tarafından yazılmış manzum ve mensur parçalar vardır. 1b'de "Dīvān-ı Kebīr-i Sulṭān Ḳaygusuz Abdāl ḳuddise sırruhu'l-'alā" başlığı altında *Mesnevî-i Baba Kaygusuz* başlamaktadır. Bu sayfada Süleymaniye Kütüphanesi mührü vardır. 1b-27b arasında *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, 27b-28a arasında üç gazel, 28b-32a arasında "min kelām-ı … raḥmetu'llāhi te'ālā 'aleyh"[338] başlıklı bir mesnevi, 32a-81b arasında *Saraynâme*,[339] 81b-83b arasında beş şiir, 83b-108b arasında *Dilgüşâ* bulunmaktadır. 109a boştur. 109b-131b arasında *Kitâb-ı Maglata* vardır. Nüshanın arka kapağına farkı bir el yazısıyla çeşitli not ve beyitler yazılmıştır.

[337] Nüshanın fiziksel özellikleri için Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki tespit fişinden yararlanılmıştır.

[338] Üç nokta […] ile gösterilen sözcük okunamamıştır.

[339] Bu nüshada *Saraynâme*'nin sonu eksiktir.

DB nüshası 985 beyitten oluşmaktadır. İmlası düzgündür. Eklerin arkaik ve modern biçimleri bir arada bulunur.

İstanbul- Süleymaniye Kütüphanesi Haşim Paşa 00019 (HP Nüshası)[340]

Alafranga uydurma kaplı, avrupa kağıtlı, 287x177-180x100 ölçülerinde, 70 varak, 24 satırdan oluşmaktadır. Rika hatla yazılmıştır; reddadelidir. 1309 (1891/1892) tarihinde Ali Haydar b. Ahmed Muhtâr tarafından istinsah edilmiştir. 20b, 22b, 24b, 30b, 34a, 42a, 44b, 62b ve 71a'da her bölümün bittiği aya göre istinsah tarihi verilmiştir. Bu aylardaki karışıklık, nüshanın tekrar ciltlenirken yanlış sıralandığına işaret etmektedir. Nitekim nüshanın içeriği de bu durumu onaylar niteliktedir. Nüsha Latin harfleriyle numaralanmıştır.

1a boştur. 1b-20b arasında *Mesnevî-i Baba Kaygusuz*, 21a-22b arasında *Gevhernâme*, 23a'da hece vezniyle yazılmış bir şiir, 23a-24b arasında bir terkibibent, 25a-34a arasında *Dilgüşâ* vardır. 34b boştur. 35a-42a arasında *Mesnevî-i Sâlis* vardır. 42b boştur. 43a-44b arasında bir terciibent vardır. 45a-62b arasında *Dilgüşâ* devam etmektedir. 63a-70b arasında *Mesnevî-i Sânî* bulunmaktadır.

HP nüshası 872 beyitten oluşmaktadır. İmlası düzgündür. Eklerin yazılışı Eski Anadolu Türkçesi'ne uymaktadır.

İstanbul- Atatürk Kitaplığı Oe Yz 001950 (AK Nüshası)

Kiremit rengi karton kapak içinde, 190x120-160x95 mm ölçülerinde, 34 varak, 15 satırdan oluşmaktadır. Koyu beyaz aharlı kağıda nesih hatla yazılmıştır.

[340] Nüshanın fiziksel özellikleri için Süleymaniye Kütüphanesi tespit fişinden yararlanılmıştır.

Reddadelidir. 34a'daki istinsah kaydında Kumruzade Durmuş el-Antakî adlı müstensih tarafından 26 Rabiülahir 1311 / 25 Teşrinievvel 1[309] (6 Kasım 1893) tarihinde istinsah edildiği belirtilmektedir. Eserin başında "İsim" sözcüğü büyük olarak müsenna şekilde yazılmıştır.

AK nüshası *Mesnevî-i Baba Kaygusuz* 'dan oluşmaktadır ve 975 beyittir. Nüshada [u] sesi içeren ve kalıplaşmış yazımlarında [و] harfi kullanılmayan eklerdeki [و] harfleri nüsha boyunca üstleri çizilerek düzeltilmiştir. "دور" şeklinde yazılan *-dur* ekindeki [و] harfi (bk. 1a/9), "دون " şeklinde yazılan *-duñ -düñ* ekinin [و] harfi (bk. 4a/82) buna örnektir. İkinci örnekteki [ن] harfinin [ك] biçiminde düzeltilmemiş olması, düzeltmeleri yapan kişinin de eklerin yazımı hakkında çok bilgili olmadığını gösterir. Bu nedenle düzeltmeler müstensih tarafından yapılmış olabilir. Nüshada düzeltilen başka ekler de vardır. Az sayıda olmakla beraber içeriğe dair düzeltmeler de mevcuttur.

Nüsha Değerlendirmesi

Bu bölümde seçilen üç nüsha arasındaki ortaklıklar ve farklılıklar değerlendirilecektir. Bu ortaklıklardan ilki B ve M nüshaları arasındaki, yukarıda B ve M nüshalarında *Dilgüşâ* adlı eserin başında ortak olan ibareye değinirken ortaya koyduğum ortaklıktır. Nitekim metinde verilen varyantlara bakıldığında bu ortaklık açıkça görülebilir. Aşağıdaki beyit sayıları tablosunda [341] ise B ve M'de genellikle aynı beyitlerin eksik oldukları görülür. Bunun dışında B ve M'deki hata ortaklıkları da çok sayıdadır. Örneğin

[341] Bk. s. 121.

Bu sırrı añlayan hemān sırr oldı
Anuñ fāş oldıgı kendüye ḳaldı [143]

beytinin ilk mısrası M ve B'de "Bu sırr idi hemān sırr oldı" biçimindedir ve vezne uymamaktadır (B:76a/138; M: 101a/141).

Aşağıda verilen beyit sayılarının önemli bir sonucu daha vardır: B ve M nüshaları, ortak bir koldan gelmekle beraber, birbirlerinden kopya edilmemişlerdir. M'nin B'den kopyalanmış olması mümkün değildir; çünkü B'de eksik olan çok sayıda beyit M'de bulunmaktadır. B'nin M'den kopyalanmış olması da mümkün değildir; çünkü M'nin tavsifinde de belirtildiği gibi, M'de eksik sözcükler ve vezin bozuklukları çok fazladır.

Aşağıdaki tablo aynı zamanda AE nüshasının seçilme sebebini de ortaya koyar: B ve M'de bulunmayan çok sayıda beyit AE'de bulunmaktadır. Nitekim sekiz nüshayla birlikte yapılan bir karşılaştırmada, AE nüshasının diğer tüm nüshalardan farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Örneğin

Bilürsin her ḳuluñ nedür murādı
Virirsin eyleyüp gönlüni şādī

Ḳapuñda her ḳuluñ var bir ḥāceti
Daḫı her bir ḥāli vaḳti sāʿati [3-4]

beyitlerinde, 3. beytin ikinci mısrası ile 4. beytin ilk mısrası diğer yedi nüshada eksiktir ve bu nedenle kafiye bozuklukları ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde eserin son üç beyti de yalnızca AE nüshasında bulunmaktadır.

Bununla beraber, AE ve M'nin birbirine uyduğu ve B'nin bu iki nüshadan ayrıldığı, AE ve B'nin birbirine uyduğu ve M'nin ayrıldığı yerler mevcuttur. Bu

durum hem varyantlarda hem de hata ortaklıklarında görülür. Aşağıdaki beyitteki "girme" sözcüğü, AE ve M nüshalarında hatalı olarak "gezme" biçimini almıştır (M: 103b/303, AE: 73a/303):

Her ṣaġīrden istemegil ʿanberi
Yol ile gel yola girme serserī [306]

M ve AE arasında ortak imla hataları da vardır. Örneğin 356. beyitteki "ḳademinde" sözcüğü her iki nüshada da "قده منده" şeklinde yazılmıştır (AE: 74b/353, M: 104b/352). Bunun yanı sıra M ve AE nüshalarında akuzatif eklerinin hemzeyle yazıldığı sözcükler çoğunlukla aynı sözcüklerdir. [342]

Başka bir beyitte ise B ve AE arasında hata ortaklığı görülür; "yüzi" sözcüğü hatalı olarak "yöni" olmuştur:

ʿĀlemüñ yüzi yöneldi bir yaña
Birlik oldı cümle varlıḳ baḳsaña [1000]

B ve AE'nin birbirine uyduğu ve M'nin varyant olarak verildiği bazı beyitlerde, aradaki fark oldukça büyüktür. Örneğin,

Gelen gitdi giden gelmez ne ḥāldür
Bu ḥāli ol bilür ki bī-zevāldür [163]

beytinde ikinci mısra M'de " ʿAceb düzgün ʿaceb naḳş u ḫayāldür" biçimindedir.

Aşağıda nüshalar arasında farklılık gösteren beyit sayılarının verildiği tablo üç nüsha arasındaki bu yakınlık ve farklılıkları ortaya koymaktadır:

[342] Bk. M: 106b/446-AE: 77a/447; M: 104b/352-AE: 74b/353; M: 111b/695-AE: 88a/860; M:111b/699-AE: 88a/264; M:112a/705,706,707-AE: 88b/870, 871, 872; M:112a/714-AE 88b/879.

BEYİT SAYILARI

Tek Nüshada Bulunan Beyitler

AE	M	B
10	2	0

İki Nüshada Bulunan Beyitler

AE+M, -B	AE+B, -M	M+B, -AE
10	2	24

Toplam Eksik Sayısı

AE	M	B
26	12	22

Tekrarlanan Beyit Sayısı

AE	M	B
8	1	1

Bu değerlendirmelerin sonucunda, seçilen üç nüsha arasındaki akrabalık ilişkileri aşağıdaki şemada gösterilebilir:

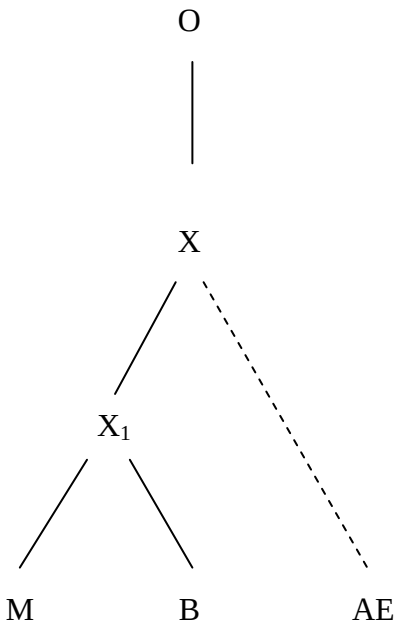

AE dışındaki diğer yedi nüshanın yukarıda bahsi geçen hata ortaklığı ve AE nüshasındaki son üç beytin diğer nüshalarda bulunmaması, seçilmeyen beş nüshanın da X_1 kolundan geldiğine işaret etmektedir. Sondaki üç beytin yalnızca AE'de bulunması, ya X_1'de bu beyitlerin eksildiği, ya da AE'nin bulunduğu kolda bir ekleme gerçekleştiği anlamına gelir.

Metin Tespitinde Dikkat Edilen Hususlar

1. Nüshalardaki hata ve yazım tutarsızlıklarının çokluğundan dolayı, yalnızca anlam veya ifade değişikliği yaratan farklılıklar varyant olarak verilmiştir.

2. Anlam ve ifade değişikliği yaratmayan farklılıklarda çoğunlukla en eski nüsha olan B nüshası takip edilmiştir.[343] Diğer iki nüshada aynı sözcük veya ekin daha eski bir biçimiyle karşılaşıldığında eski biçimden yana tercih yapılmıştır.

3. Üç nüshanın da hatalı olduğu durumlarda metin tamiri yapılmıştır.[344]

4. Metinde anlaşılmayan ifade ve beyitlerin yanına parantez içinde soru işareti (?) konulmuştur.

5. Beyitlerin sıralamasında en eski nüsha olan B nüshasının sıralaması izlenmiştir. Bu sıralamada hata olduğu durumlarda diğer nüshalar esas alınmıştır.

6. Üç nüshadan yalnızca birinde olan beyitler dipnotta belirtilmiştir.

7. Çeşitli hal eklerinin birbirleri yerine kullanıldıkları durumlarda günümüz Türkçesine uyan hal eki tercih edilmiştir.

8. [d]-[ṭ] değişimi gösteren sözcükler [ṭ] ile yazılmıştır. Üç nüshada da [d] ile yazılan sözcüklerde [d] yazımı tercih edilmiştir.

9. [ḳ], [ḫ] veya [ġ] ile yazılabilen Türkçe sözcükler için [ḳ] kullanılmıştır.

10. "Kim" ve "ki" biçimini alan "ki" bağlacı için "ki" biçimi tercih edilmiştir. Üç nüshada da "kim" biçiminde olduğu takdirde "kim" biçiminde bırakılmıştır.

---

[343] Örneğin 440. beytin ilk mısrası B nüshasında "yol eridür bu yol içinde çıraḳ" [85b/430], M nüshasında "yol eridür yol içinde bu çıraḳ" (105b/436), AE nüshasında "bu yol içinde yol eridür çıraḳ" [76b/437] biçimindedir. Bu üç biçimden ilki tercih edilmiştir.

[344] Örneğin, 482. beyitteki " ḳarḳara" sözcüğünün M nüshasındaki yazımı "قرقەجقز" [107a/477] biçiminde, B nüshasındaki yazımı "قرچیغی" biçiminde (87a/471), AE nüshasındaki yazımı "قرجقای" [78a/479] biçimindedir. Kamus-ı Türkî'de "sorguçlu bir cins turna" olarak geçen " ḳarḳara" sözcüğü anlam bakımından uygun düşmesi nedeniyle tercih edilmiştir (bk. Sami, *Kamus-ı Türkî*, 1024).

11. Farsça kökenli sözcüklerde o dönemdeki Türkçe söyleyiş biçimine uygun olan yazım tercih edilmiştir.

12. Metinde Türkçe sözcüklerde kalın ve ince ünsüzlerin yazımında yapılan [s-ṣ], [k-ḳ], [g-ġ], [t-ṭ] ayrımlarına uymayan sözcükler bu ayrıma göre düzeltilmiştir.

13. "İle" edatı vezne göre "-le/-la" biçiminde okunmadığı sürece ayrı yazılmıştır.

14. "Durur" sözcüğü kendinden önceki sözcükten ayrı yazılmıştır.

15. Metinlerde "ṣıfat" ve "ṣıfāt" sözcükleri arasında yazım ayrımına dikkat edilmediğinden, metin tespitinde bu ayrım anlama göre yapılmıştır.

16. Türkçe eklerin yazılışında dönemin yazım özellikleri esas alınmıştır.

17. Farsça ve Arapça sözcüklerin, eklerin ve terkiplerin yazımında İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı makalesinde belirlediği kurallara uyulmuştur.[345] Fakat "pādşāh" ve "āftāb" gibi Farsça sözcükler, ilk heceden sonra Türkçe okunuşa göre ses türemesi yapılarak "pādişāh" ve "āfitāb" şeklinde okunmuş, sözcüklerin türetilmiş biçimlerinin sözlüklerde bulunmadıkları takdirde, vezin gereği türetme yapılmış, türetilen harf "dest[i]gīr" [995] örneğinde olduğu gibi köşeli parantez içinde verilmiştir.

18. Çeviri yazı için aşağıda verilen transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

[345] İsmail Ünver, "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler," *Türkoloji Dergisi* 11/1 (1993): 53-89.

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ء أ	a, e, ’
آ	ā, a
ب	b
پ	p
ت	t
ث	s̱
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ
ر	r
ز	z
ژ	j
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż, ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	ʿ
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
و	v, o, ö, u, ü, ū
ه	h
ي	y, ı, i̇, ī

Tenkitli Metin

MEŞNEVĪ-İ BABA ḲAYĠUSUZ

AE 65a
B 71b
M 97a

İlāhī ʿālimü’s-sırr ve’l-ḫafiyyāt
Senüñ sırruñda ʿāḳiller olur māt

Bu cümle iş içinde sen ḥāżırsın
Naẓīrüñ yoḳ ʿālemde bī-naẓīrsin

Bilürsin her ḳuluñ nedür murādı
Virirsin eyleyüp göñlini şādī

Ḳapuñda her ḳuluñ var bir ḥāceti
Daḫı her bir ḥāli vaḳti sāʿati

M 97b

Bu cümle eşyāya mevcūd olansın
Bu mevcūd olana vücūd olansın

Ṭolusın yirde gökde her mekānda
Bī-nişānsın olursın her nişānda

Şol ay yüzlerdeki çeşm-i siyāhsın
Ḫoca sensin daḫı her bir metāʿsın

Ḳamu göñüller içinde çeraḳsın
Yaḳīne yaḳīn ıraġa ıraḳsın

Ḳadīrsin her bir işte ḳudretüñ var
Kerīmsin ḫāṣṣ u ʿāmma raḥmetüñ var

Münezzeh pādişāhsın ferd ü yektā
Bu ḳullar ortasındadur bu ġavġā

Geh olur ʿālemü'l-esrār olursın
Gāhi Aḥmed gāhi Ḥaydar olursın

Gāhi Ādem gāhi Şīt ü gāh Eyyūb
Gāhi Mūsā olursın gāh Şuʿayb[1]

Gehi Yaḥyā gehi İdrīs olursın
Gāhi Yaʿḳūb gehi Circīs olursın

AE 65b Geh odı Ḫalīle gülşen idersin
B 72a Geh özüñ ẕerrede pinhān idersin

Gehi Yūnus ile baṭn-ı semekde
Gāhi ʿasel olursın her petekde

Gehi Yūsuf ile Mıṣır'da sulṭān
Gāh Firʿavūn ile Mūsāya düşmān

Gehi Ḫıżr ü gehi İlyās olursın
Gehi Maḥmūd gehi Ayās olursın

Gehi Nūḥ ile keştīde selāmet
Gehi münkir ile bile melāmet

Gehi koç ile İsmaʿīle ḳurbān
Gehi emre mūṭiʿ vü ḥükme fermān

Gāh olur Hūd ile ʿuzlet idersin
Gāh olur ki anı da māt idersin

Gāhi Manṣūr ile ber-dār olursın
Gāhi Dānyāle defterdār olursın

(20) ki anı da : kim oyunda AE

[1] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

Gāhi geyik gehi nāfe gehi müşk
Gehi ʿāşıḳ gehi maʿşūḳ gehi ʿaşḳ

Gāhi ḳamış gehi şeker olursın
Gehi ṣadef gehi gevher olursın

Gāh olursın bu işlerden müberrā
Gehi güneş olursın gāhi ẕerre

Gehi Mūsā ile ṣoḥbetde hemdem
Gehi ʿĪsā gehi Mesīḥ ü Meryem

Gehi Ḳayṣer gehi faġfūr-ı Çīnsin
Geh olur ki yaḳīnden de yaḳīnsin

Gehi Dāvūd olursın gāh Süleymān
Gehi Ḫüsrev gehi Sām ü Nerīmān

Gehi cümcüm geh ʿadl-i Nūşirevān[2]
Gehi Behrām gehi Rüstem-i destān

B 72b Gehi ġanī gehi faḳīr olursın
M 98a Geh olur sırr içinde sırr olursın

Ḳamu nişān içinde bī-nişān sen
Daḫı kim var hemān sensin hemān sen

Ḳamu ʿayyārlaruñ üstādı sensin
Bu cümle ḥikmetüñ bünyādı sensin

Yaratduñ yedi ḳat yiri muṭabbaḳ
Ṭokuz eyvān ki döner muʿallaḳ[3]

(28) cümcüm : cemceme B M

[2] Birinci mısra vezne uymamaktadır.

[3] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

AE 66a On iki burc yedi yıldız ki vardur
Bu çār faṣl ü gice gündüz ki vardur

Daḫi bu dört ʿanāṣır kim bedendür
Bu altı cihet oldıġı nedendür

Daḫı ferş ü öküz balıḳ ü deryā
On sekiz bin ʿālem bu ṭaġ ü beriyyā[4] (?)

Daḫı kürsi ḳalem hem levḥ-i maḥfūẓ
Aḳarsular bıñarlar yedi deñiz

Ṣırāṭü'l-müstaḳīm yevmü'l-ḳıyāmet
Ṣorgu ḥesāb bu cümle dürlü ḥikmet

Daḫı bu yedi ṭamu sekiz uçmaḳ
Şāh [ü] esb [ü] fil ü ferzīn ü baydaḳ

Sıdretü'l-müntehā vü 'arşü'l-mecīd
Zebūr u İncīl ü Furḳān ü Tevrāt

Daḫı her bir felekde kim melek var
Tamām yirlü yirince her ne kim var

Daḫı bu yedi gökteki sitāre
Bular hükmüñ ile dün gün āvāre

Bu cümle evliyā enbiyā-yı mürsel[5]
Daḫı sa'ādet ü devlet ü iḳbāl

Daḫı her bir şā'ir cihāna geldi
'Aḳlı irdügi lisāna getürdi

(34) Bu altı: Anuñ şeş AE

[4] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

[5] Birinci mısra vezne uymamaktadır.

B 73a Daḫı her ‘ābid ü zāhid ki vardur
Bu cümle şeyḫ ü hem mürīd ki vardur

Daḫı taḥte’ş-şerādan tā Ṣüreyyā
Yaraṭılmış bu cümle dürlü eşyā

Bu ḥikmetde dükeli oldılar māt
Didiler āḫiri heyhāt ü heyhāt

Ṣıfatuñ söylemekde oldılar lāl
Bilimezler ne ḥikmetdür nedür ḥāl

‘Āḳiller azdı cānlar yolda ḳaldı
Da‘vā ḳılanlaruñ fikri üzildi

Bu ḥikmetde ne küstāḫ ya ne müştāḳ
Bu deñizde ne keştī ya ne zevraḳ

Velī nebī bu yolda ḥayrān oldı
Ḳalan maḫlūk ḳıyās it ḳanda ḳaldı

Gök ehli dir ki yirde ola o şāh
Yir ehli dir ki gökde ṭoġar ol māh

AE 66b Ḳamu eşyā biri birinden ister
Biri bilmez ki ḳandadur bu ‘ayār

Yaraṭılmış ḳamu bilmez ne ḥāldür
Bu ḥāli ol bilür kim bī-zevāldür

M 98b Zīrā kim ḥaddi yoḳ baḥr-ı muḥīṭdur
Hezārān ‘aḳīl bunda nā-bedīddür

(45) taḥte’s-şerādan tā Ṣüreyyā : taḥte’s-şerā tā be Ṣüreyyā B M (47) nedür ḥāl AE: ne pergāl B M

Gelen gördi kim hemān gök ü yirdür
Eger biñ yıl olursa bir naẓardur

Gice gündüz döner bu çarḫ-ı gerdiş
Bilinmez ki ne ḥikmetdür ne cünbiş

Ne vaḳt düzüldi bu künbed-i gerdūn
Çü bilmezsin bāri tek ṭur iy mecnūn

Dā'im ṭurmaz döner bu çarḫ-ı ezraḳ
Ṭılısm-ı bü'l-'acebi kār-ı muġlaḳ

B 73b Ol üstād ki bu hengāmeyi ḳurmış
Hezārān ḥoḳḳabāzuñ boynın urmış

Odur her hünerüñ de ibtidāsı
Odur her ḫaberüñ de intihāsı

Odur naḳş ü ḫayāl her bir ṣūretde
Odur leẕẕet olan ḳand ü nebātda

Odur her bir göñülde fikr ü tedbīr[6]
Odur her bir kemānda atılan tīr

Odur her ʿayn içinde nūr olupdur[7]
Odur her ẕerrede mestūr olupdur

Hemān yaycı daḫı özidür üstād
Odur āteş odur āb ü ḫāk [ü] bād

(56) ne cünbiş B: nedür iş AE (60) hünerüñ : menzilüñ

[6] 62 ve 64. beyitler Kuran'ın Enfâl Suresi'nin 17. ayetine göndermede bulunmaktadır. Aynı konunun Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde işlenişi için bk. Mevlânâ, *Mesnevî*, 150; 3902 ve 3903. beyitler.

[7] Sadece M'de mevcuttur.

Bu dört dıvār içindeki çerāḳ ol
Daḫı kim var yaḳīn oldur ıraḳ ol

Bu cümle ʻālemüñ oldur ḥayātı
Ḳamu andan bulupdurur necātı

Çün ādemsin berü gel ḥayvān olma
Bir avuç ḫāḳ içinde pinhān olma

Saña bir ḫaberüm vardur işitgil
Eger bilüriseñ baña eyitgil

Elüñ ṭutduġı nedür baña söyle
Dilüñ söyledügin ḥikāyet eyle

Sebeb ne kim ayaġile yürürsin
Ḳulaḳdan işidüp gözden görürsin

Bu ḥikmet sen misin kimse mi vardur
Baña di kim bu ḫaber ne ḫaberdür

AE 67a Bu ṭonı geymedin ḳanda idüñ sen
Ṣūret midüñ yā cān mıduñ nidüñ sen

Bilürseñ bunı söyle baña abdāl
Nene gerek daḫı bunca ḳīl u ḳāl

Saña ben diyeyin baḥr-ı muḥīṭsin
Çün özüñ ten bilürsin sen vücūdsın

Vücūddan cāna dek bunca sefer var
Hezārān perdedür bunca ḫaber var

(73) bunca ḳīl u kāl : bu güft ü bu kāl B M

Tenüñ çün bünyād u aṣlı türābdur
Cān olmasa tenüñ işi ḫarābdur

B 74a Zī nā-dān ki teni bilmedi cāndan
Avadanlıġı farḳ itmez yabāndan

M 99a Saña dünyā şīrīn geldi ḫoş alduñ
Tama‘ ṭoldı içün ‘ışḳdan boşalduñ

Bu nefsüñ dilegin ‘ışḳ mı ṣanursın
Yoluña dön ki ṣoñra utanursın

Ululaṛ ḳılmaduġı işi ḳılma
Ṣaḳın şeyṭān bigi işüñ yañılma

Edebi ṣaḳla kim ḥāżırdur Allāh
‘Alīmdür ol ḫabīrdür şümme v’allāh

Bu ġafletde sen uyursın ḫabersüz
Uyan aḫi gözüñ aç iy naẓarsuz

Yören kendüziñe gör kim ḥālüñ ne
Āḫirün nolısardur evvelüñ ne

Seni nefsüñ kemendi itdi ber-dār
Ṭutulduñ çün ebed ḳalduñ giriftār

‘Aceb kim ṣūretüñ insāna beñzer
‘Amelüñ dīv ile şeyṭāna beñzer

Etmegin yiyüben ṭuzın baṣarsın
O kimesne ki sen anuñla yārsın

Nişe ḳonşulıġa ṭoġrı degülsin
Yoluñca var eger uġrı degülsin

Ḳonşınıñ ḥaremini gözedürsin
Ya’ni Ḫū sırrıla iş düzedürsin

Ḫalḳuñ ‘iyāline egri baḳarsın
Ya’ni āriflik ile göz ḳaḳarsın

Bir dem ‘avrat seversin bir dem oġlan
Tañrıdan ḳorḳ aḫi ādemden utan

AE 67b Māluñ fesād yire çoḳ ḫarc idersin
Bu nefsüñ dilegin çoḳ derc idersin

Daḫı erenlere münkir baḳarsın
Gözüñ kördür nūrı yoḳ bī-baṣarsın

B 74b Erenler Ḫū saña senden yaḳīndür
Yaḳīn baḳsañ cānuñdan daḫi cāndur

Velī sen baş göziyle ṭaşra baḳduñ
Erenlerden özüñ ıraḳ bıraḳduñ

Nāgāh bir dem bir ‘azīz cān olursın
Gāhi ḥayvān ile ḥayvān olursın

Hiç yire ‘ömrüñi telef idersin
Ma‘nāsuz da‘vā-yı güzāf idersin

Gehi kibr ü menī ‘ucb u tekebbür
Ḥaḳḳa ‘āsī olursın ere münkir

Gehi lāf idüben gögsüñ gerersin
Saḳaluñ sıġayup bıyıḳ burarsın

(92) bī-baṣarsın: kör baḳarsın B M (94) ıraḳ: ṭaşra AE

Gāh olursın ‘āciz derdmend [ü] miskīn
Ne ḥased kimseye ne kibr ü ne kīn

Göñül birdür ḳarındaş Tañrı birdür
Ṭaġılma her yaña kim Ḥaḳḳ ḥāżırdur

Ben söz bilsem saña bir söz diridüm
Gözüñ görmez seni yolca yiderdüm

M 99b Ḳuş dilin bilmezem ki söyliyidüm
Süleymān bigi ḫoş seyr eyleyidüm

Ḥaḳīrem faḳīrem pīrem ben pīrem
Saña remz ile bu ḥālümi direm

Dā’im kirpügüñ altından görenüm
Cānuñ sevdügi ḳarşuñda duranum

Yedi ḳat yir benüm seyrān-gāhumdur
Ṭoḳuz felek daḫı mülk ü cāhumdur

Ay ü gün benüm içün şem‘ olupdur
‘Ālem göñlüm içinde cem‘ olupdur

Egerçi bu ṣūretde pinhānem ben
Bilen bilür meni ki ne cānem ben

B 75a Ḳamu ‘ālem benüm ben ḳamu ‘ālem
Baña ḳulluḳ ider bu cümle ‘ālem

Henüz yoḳ idi evvel var idüm ben
Sırr içinde nihān esrār idüm ben

(100) Ṭaġılma her yaña kim ḥaḳḳ ḥāżırdur: Ṭaġılma dört yaña tañrı ḥāżırdur AE
(102) seyr: şerḥ AE (107) ṣūretde : vücūdda M (109) nihān : pinhān AE

Āḫir olsa daḫı baña ne noḳṣān
Baña irmez hezār ḥikmet-i Loḳmān

Gehi taḥte'ṣ-ṣerāyem geh Ṣüreyyā
Gāh olur ki benem cümle eşyā[8]

AE 68a Geh oluram ḳamu 'ālemde mevcūd
Gehi ḳamu göñül içinde maḳṣūd

Gehi mescidler içinde ḫaṭībem
Gehi kilisede büt ü ṣalībem

Gehi cehūdlara seri kösele (?)
Gehi meyḫānede cām ü piyāle

Bu görinen 'anāṣır ṣūretümdür
Ḳamu 'ālem benüm ṭolu ẕātumdur

Ḥaḳīr naẓarile baḳma iy civān
Ẕāt-ı ḳadīmem velī adum insān

Īmān ehlī isen gümāna düşme
Yolı terk eyleyüp yābāna düşme

Hele bu bunda ḳaldı bir beri baḳ
Eger 'āḳil iseñ olmaġıl aḥmaḳ

Benüm ḳıṣṣama bir laḥẓa ḳulaḳ ṭut
Anuñ ḥaḳḳıyiçün kim adı ma'būd

Baña bir ḥāl-i 'aceb geldi cihānda[9]
Bu kimdür söylenür her bir lisānda

(113) ṣalībem : çelīpem AE

[8] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

[9] Birinci mısra vezne uymamaktadır.

O kimse ki cihānı ma‘mūr itdi
‘Aceb özin ne yirde mestūr itdi

Bu yirde mi ki ‘aceb yā felekde
Ādemde sırr mı ki yoḳsa melekde

B 75b Güneşde mi ki de kim yoḳsa ayda
Bize de bu ḫaberden ola fāyda

Yoḳsa yıldız ile bile gezer mi
Vücūd mı cān mı ya ‘avrat mı er mi

Yoḳsa ‘arşda mıdur bize ḫaber vir
Ḳuşum yoḳdur ḳanadum bāl ü per vir

M 100a Bu yiri didiler ki yedi ḳatdur
Anda nihān mıdur yoḳsa āzāddur

Ferşde midür öküzde yā balıḳda
Nirde ola di yā aḫi ṣalıḳda[10]

Bulardan ayru mekānı mı vardur
O da vücūd mıdur cānı mı vardur

Yoḳsa bu cümlesinden ol münezzeh
Türkçe Tañrı adı ‘Arabca Allāh

Yoḳsa bir söz midür ki dilde vardur
İlerüden işidilmiş ḫaberdür

(123) Güneşde mi ki de kim yoḳsa ayda : Güneşde midür yoḳsa yāḫū ayda M : ‘Aceb güneşde mi ki yoḳsa ayda AE (124) vücūd : cesed AE

[10] “Nirede” sözcüğü vezin gereği “nirde” şeklinde okunmuştur.

Evvel zamānda ki gelmiş erenler
Bir ‘aceb dürlü fikir[11] ḳılmış anlar

AE 68b Dimişler bir evi yapmasa olmaz
Özi ḫod kendü kendüden yapılmaz

Ādem işlemese bitmeye her iş
Nite eyleyesin efsāne teşvīş

Yiri gögi de bir üstād düzüpdür
Anuñ çün şöyle durmışdur bu ma‘mūr

135 Benüm istedügüm ol kimesnedür
Odur bāḳī ḳalan küllī fenādur

Bilürseñ bunı söyle yā müfessir
Bu derd ü ḥālüme ne ola tedbīr

Anı sen gördüñ ise bir nişān di
Eger āşkāre dimezseñ nihān di

B 76a Görmeden söyleme yalan olursın
O kim şeyṭān diridüñ sen olursın

Bilmezseñ efsāne söyleme tek ṭur
Muḥammed yolıdur şarṭı yokdur[12]

140 Öli ḥalvası degül ki yiyesin
Ḳolayuñca ne gerekse diyesin

(136) Bu derd ü ḥālüme ne ola tedbīr : Budur ḥālüm nola derdüme tedbīr AE
(139) Bilmezseñ efsāne söyleme tek ṭur : Bilmeziseñ epsem ol söyleme ṭur AE

[11] Vezin gereği *fikr* sözcüğü *fikir* biçiminde okunmuştur. Sözcüğün nüshalardaki yazımı da bu okunuşa uymaktadır.

[12] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

Bu ḫaber ol ḫaberdür cān içinde
Diyen başın ḳodı meydān içinde

Bu sırruñ perdesin her kim ki açdı
Anuñ boynına dārāyī ṭolaşdı

Bu sırrı añlayan hemān sırr oldı
Anuñ fāş oldıgı kendüye ḳaldı

Zīrā bu ḫazīne genc-i ḳadīmdür
Bu gencüñ ṣāḥibi ḥayy [ü] ʻalīmdür

145 Hezāran ḥikmet ü ṭılısm u perde
Bu gencüñ ḳapusında her dīvārda

Bu sırrı fāş iden geçti başından
Elin öz ḳanıyla yudı yaşından

Zihī ḫazne zihī bāb zihī miftāh
Zihī perde zihī ḫalvet zihī şāh

Zihī Hümā ki gölgesi saʻādet
Zihī mülk-i ʻimāret zihī üstād

M 100b Zihī deryā zihī mevc-i dürr-efşān
Zihī ʻilm ẕihī delīl zihī burhān

150 Zihī nūr kim ʻālemler ġark olupdur
Özi ferd ü eḥaddür farḳ olupdur

Zihī sulṭān ki ebed maʻzūl olmaz
Zihī devlet ki her giz ẕāil olmaz

AE 69a Zihī ṭālib zihī maṭlūb zihī ḥāl
Zihī ḳısmet zihī ṭāliʻzihī fāl

B 76b Zihī bāṭın ki her giz ẓāhir olmaz
Zihī ẓāhir ki ebeden sırr olmaz

Zihī cān ki tene muḥtāc degüldür
Ḳūt-ı ma‘nādur itmek aş degüldür

Beri gel ey ṭālib söyle ḥālüñ ne
Ne istersin digil kim aḥvālüñ ne

Cihāna gelmeñe ne idi maḳṣūd
Ne işe viribidi seni ma‘būd

Saña secde neçün ḳıldı firişte
Bize de di sebeb nedür bu işte

Sücūd cāna mı ḳıldı yā tene mi
Yoḳsa cānı teni yaradana mı

O dem şeyṭān ne içün ma‘zūl oldı
İşi altun iken niçe pul oldı

Sekiz uçmaḳ ne sebebden bezendi
Yedi ṭamu odı ne işe yandı

Bu ne ḥikmetdür bilürseñ eyitgil
Eger bilmezseñ bilürden işitgil

‘Aceb pergāl ‘aceb tertīb ‘aceb iş
‘Aceb ḥāldür ‘acāyib dürlü gerdiş

Gelen gitdi giden gelmez ne ḥāldür
Bu ḥāli ol bilür ki bī-zevāldür

(155) Ne istersin digil kim aḥvālüñ ne : Murāduñ ma‘lūm eyle aḥvālüñ ne AE
(163) Bu ḥāli ol bilür ki bī-zevāldür : ‘Aceb düzgün ‘aceb naḳş ü ḫayāldür M

Gice gider gelür gündüz pey-ā-pey
Döner devrān ṭolınur gün doġar ay

Bu ne ḥikmet ne ḥāldür ʿaḳıl irmez
Nişānından nişān kimesne virmez

Bu ḥāli her ki bildi ḫāmūş oldı
Ṣanasın arṣlan öñinde mūş oldı

Zīrā bir deryādur yoḳdur kenārı
Ġavvās olan bulur bunda gevheri

B 77a Ṭolu oldur ḳamu cihān içinde
Odur mu'nis göñülde cān içinde

Ḳamu şekl ü ṣūretde revnaḳ oldur
Anı kim sizmeyesin muṭlaḳ oldur

AE 69b Neye kim bakar iseñ anda mevcūd
Neden kim ister iseñ anda maḳṣūd

Odur bir ḳaṭre sudan insān eyler
Oldur ḥüsni laṭīf cismi cān eyler

Ḳamu ʿālem ṭolu oldur māl-ā-māl
Oldur ḳāle ḳāl olupdur ḥāle ḥāl

Aña her dürlü iş pinhān degüldür
Cān oldur aña kimse cān degüldür

M 101a Odur ay ü güneşdeki tecellī
Ḳamu ʿālem anuñ ile tesellī

(164) devrān: bu çarḫ M

Bu cümle ʿālemüñ maḳṣūdı oldur
Bu ḳamu bendenüñ maʿbūdı oldur

Odur vaḥdet gülistānı odur cān
Odur cān-ı cihān ü naḳd-i insān

Odur her cemʿ içinde şemʿ olupdur
Odur nūr-ı baṣar ü semʿ olupdur

Odur kim dil-ārām ü mihribāndur
Göñül içinde sırr cānda nihāndur

Ḳamu ʿālem anuñ ile müzeyyen
Odur gevher odur ṣadef odur kān

Odur kim cümle şey'de cān olupdur
Odur kim āşkāre pinhān olupdur

Gül oldur bülbül oldur gülşen oldur
Ṭop oldur çevgān oldur meydān oldur

Daḫı ne var digil ki andan ayru
Kim nesne ol ola sulṭāndan ayru

B 77b Ḳamu ʿālem içindeki cān oldur
Bu ḳıṣṣa vü ḥikāyet dāstān oldur

Odur vaḥdet gülistānında bülbül
Odur vuṣlat çemeninde biten gül

Gümān ḳılma ki ġayrı yoḳ cihānda
Odur genc-i nihān her bir vīrānda

Yedi ḳat yir anuñ ile sākindür
Ṭoḳuz felek aña mest ü cünündur

AE 70a

Anuñ ile tāzedür her gülistān
Hüner anuñ odur ṣāḥib-i meydān

Odur cümle görinen naḳş ü pergāl
Anuñdur ʿālemi ḳā'im ṭutan el

El ü ayaḳ bu cümle dürlü endām
Cānı oldur anuñ ile urur dem

ʿĀriflerden ṣoruñ bu ne dimekdür
Bu neye işāret ne söylemekdür

Yine vaḥdet gülistānı çin oldı
Yine göñül āşüfte mecnūn oldı

Yine ol sāḳī-i cān ü dil-ārām
ʿĀşıḳlara ṣunar ṭolu dem-ā-dem

ʿĀşıḳlar mest oluban yā Hū dirler
Lā bilmezler hemān illā Hū dirler

Bu meclisde kimisi mest [ü] ḥayrān
ʿĀşıḳ ḳatında ne dünyā vü ne cān

Kimi nāmūṣ şişesin ṭaşa çalmış
Kimisi kilimini ṣuya ṣalmış

Kimisi mest olup börküñ yitirmiş
Kimi destārını ḳavvāla virmiş

Kimi ser-ḫūş olup eyler hāy hūy[13]
Yaʿnī dir kim bu ne ḥāldür ḫaber duy

(192) ṭolu dem-ā-dem : ḥalva-yı bādām AE

[13] Birinci mısra vezne uymamaktadır.

B 78a Kimi mey-ḫānede ser-deh olupdur
M 101b Kiminüñ işi dün gün āh olupdur

Kimisi bir hīçe ṣatmış cihānı
Terk eylemiş ḳamu sūd u ziyānı

Kimi maʿşūḳ ile ṣoḥbet ü hemdem
Kimisi kim ʿāḳildür şöyle sersem

Kimisi bī-ḫaber kendü ḥālinden
Bī-ḫod [ü] mest olup ḳalmış yolından

Kimi yol eridür menzili gözler
Özinden pīş varanuñ izin izler

AE 70b Kimi dün gün tāʿatle meşġūl olmış
Kimisinin duʿāsı maḳbūl olmış

Kimi dünyāda bir etmege muḥtāc
Kiminüñ başına devlet ḳodı tāc

Kimi ḳuldur kimi sulṭān olupdur
Kiminüñ yataġı külḫān olupdur

Bu meclisde ḳamu ʿālem ḥarīfdür
ʿĀrifleri ṭanur sāḳī ʿārifdür

Niçe ki söyleyeyin söz öküşdür
Didiler sözüñ azı özi ḫoşdur

Benüm ḥikāyetümi bir işitgil
Benüm nola ḥālüm baña eyitgil

(204) ḳodı tāc : ḳuşı tāc AE (206) ʿĀrifleri tanur sāḳī ʿārifdür : ʿĀrifler tanur insānı ʿārifdür B (208) Benüm ḥikāyetümi bir işitgil : Ḳulaḳ ṭut diñle aḥvālüm işitgil AE

Cihān hengāmesinde ḳalmışam ben
Melāmet ṭablın irden çalmışam ben

Bu nefsüm hevāsında ḳul olup men
Ne bellü altunam ne pūl olup men

Beni bu ḫām ḫayāl yoldan çıḳardı
Yolı varan yol ile ṭoġrı vardı

Müsāfir dervīşem gezdüm cihānda[14]
Teferrüc eylemişem her mekānda

Ne yire vardum ise gördügüm ol[15]
Ne menzile kim irdüm irdügüm ol

B 78b Ādem ḳanda ki var bu bir ādemdür
Resm [ü] ʿādetleri ayruḳ ʿālemdür

Mā-taḳaddem ki yol varmış erenler
Bī-nişāndan bize nişān virenler

Cihān içinde cāna ḳalmayanlar
Cihān sevdāsına baş ṣalmayanlar

Olar kim kendüzini bildi taḥḳīḳ
Özin bilene didiler muḥaḳḳıḳ

Özin bilen bilür cān neye dirler
Ne imiş ḥayvān insān neye dirler

ʿĀşıḳ Paşa Ḫoca ʿAttār ü Saʿdī
Bular ki bulmış idi her murādı

[14] Bu beyit B 229 ve AE 231'de tekrarlanmaktadır.

[15] Sadece AE'de mevcuttur.

AE 71a

Her biri bir ḫaber virdi bu yoldan
Ne kim bilmiş idi bildügi ḥālden

Velī ʿaceb ḫaber söylemiş ʿAṭṭār
O kim sırrı göñül içinde isrār

O ʿAṭṭār ki bu Manṭıḳı o düzmiş
Ḳuruyı ıslamış deryāyı süzmiş

M 102a

Dimiş ki Ḳāf ṭaġında bir ulu ḳuş
Añı gören özin ḳıldı ferāmūş

Adı Sīmurġ mekānı kūh-ı Ḳāfda
İşidüldi bu ḫaber her ṭarafda

Bu cümle ḳuşlaruñ sulṭānı oldur
Ḳamu ansuz ṣūretdür cānı oldur

Oṭuz biñ ḳuş anı isteyi gitdi
Ḳalanı yolda ḳaldı biri yitdi

Yiten gördi cemāli āyinedür
Baḳan öz ṣūretin görür ya nedür

Hemān öz naḳşıdur gördügi anda
Ne kim gördi anı söyledi bunda

B 79a

Budur Manṭıḳu’ṭ-Ṭayruñ işāreti
Ne vardur daḫı bu sözden murādı

Baḳan gözgüde öz naḳşını gördi
Nişān ṣorana nişān anı virdi

Olar kim yol varup menzile yitdi
Bu sözi söyledi bunu işitdi

Giden gitdi gelecek çü ġā’ibdür
Bu demdür dem bize bu dem naṣībdür

Bu dem idi o demde söylenen dem
Naẓar eyle ki bu demde ne var kim

Benüm ḥikāyetümi bir işitgil
Benüm nola ḥālüm baña eyitgil

Müsāfir gezmişem ʿālem içinde
Ādem ḳanda ki var ādem içinde

Var idi bir ḥācetüm ol sebebden
Gezerdüm bu cihānda dā’imā ben

AE 71b

Nāgehān bir şehre yitdi seferüm
Ḳulaḳ ṭut baña bir işit ḫaberüm

ʿAcāyibler öküş gördüm o şehrde
Anı ki görmemişdüm her diyārda

Nāgāh menzil ucı ol şehre yitdüm
Tefekkür eyledüm kendüme kendüm

Göñül eydür baña bu şehre girgil
Dervīşsin ḳarnuñ aç bir parsa urġıl

Yüz urdum ki girem bu şehr içinde
Teferrüc eyleyem ne var içinde

Nāgāh bu ḳalʿeden bir kimse çıḳdı
Naẓar ḳıldı baña üstüme baḳdı

Baña ṣordı ki ne yirden gelürsin
Nedür naḳdüñ ne ṣatarsın alursın

B 79b Didüm ki gelişüm dünyā evinden
Ḳaçuban gelmişem dünyā dīvinden

Destūr var mı ki bu şehre girem ben
Teferrüc eyleyem yine varam ben

Didi otur varam sulṭān ḳatında
Bu ḥāli ʿarz idem ben ḫāṣṣ ḳatında

M 102b Destūr olsa gelem sen de giresin
Ne ise maḳṣūduñ bunda göresin

Didügi yirde bir zamān oturdum
İçeri vardı yine geldi gördüm

Didi ki destūr oldı gel içeri
Teferrüc eyle bu şehr ü bāzārı

Çü destūr virdiler içerü girdüm
Özüme yörenüp ʿaḳlumı dirdüm

Gördüm bir ulu şehr-i muʿaẓẓam[16]
Aña nisbet degül ne Mıṣr ü ne Şām

Yedi yüz yetmiş yedi maḥallesi
ʿĀleme ṭolmış o şehrüñ ġavġası

Üç yüz altmış altı çarşıdur bāzār
Her ne kim vardur cihānda anda var

(245) Teferrüc eyleyem yine varam ben : Teferrüc eyleyüp bir dem görem ben AE (246) Didi otur varam sultān ḳatında / Bu ḥāli ʿarz idem ben ḫāss ḳatında : Didi otur varam sultān ḳatına / Bu ḥāli ʿarz ideyim ben cān ḳatına AE (250) ʿaḳlumı : ögümi M

[16] Birinci mısranın vezni bozuktur.

On iki burcı bedeni var tamām
Dört yüz ḳırḳ dört sipāhi ṣaḳlar müdām

AE 72a
Yarusından yuḳarusı birez yir
Yedi ḳat gökdür dimişler iḫtiyār

Üstine yapmış bir ulu künbedi
ʿArşa nisbet itmiş anı üstādı

Yarusından aşaġısı birez yir
Yedi ḳat yirdür dimişler iḫtiyār

Aşaġısı ferşdür öküzdür balıḳ
Deryādur yeldür hemān budur ṣalıḳ

B 80a
On iki ḳapudur üç ḳat bārūdur
Varupdur her dem o şehre varupdur (?)

İki direk üstünedür bünyādı
Şöyle bünyād itmiş anı üstādı

Çoḳ ʿacāyibler o şehrde görmişem
Varuban sulṭāna yüzüm sürmişem

Nāgehān sulṭāna irişdi yolum
ʿArż ḳıldum sulṭāna küllī ḥālüm[17]

Ne idüm evvel bu demde hem neyem
Diledüm sulṭān ḳatında söyleyem

Nirede ḳonup nireye göçdügüm
Niye ḳalup yolda neden geçdügüm

Diledüm sulṭān ḳatında söyleyem
Şöyle muḫtasar ḥikāyet eyleyem

[17] İkinci mısranın vezni bozuktur.

Sulṭānı gördüm unutdum kendüzüm
Ḳıyās it kim nirede ḳaldı sözüm

Ḳaṭre ʿummāna yiticek ne ḳala
Ḳaṭre ḳalmaya hemān ʿummān ola

Ẕerreler güneş nūrıyla āşkāre
Güneşüñ nūrıyla olmış āvāre

Ḳanda güneş olsa ẕerre andadur
Güneş olmasa görünmez ḳandadur

Ancılayın oldı benüm de ḥālüm
Ẕerre idüm güneşe yitdi yolum

103a Ḥasbet-en-lillāh bu sözi diñlegil
Maḳṣūdı nedür bu sözüñ añlagil

Teferrüc itdüm tamāmet ol şehri
Kūşe vü maḥalle çarşı bāzārı

İçerüde ṭaşrada her ne ki var
Ḫoş teferrüc eylemişem iḫtiyār

Gördüm ol şehrde bu cümle ʿālemi
Ne ki var ʿālem içinde tamāmı

AE 72b Nice gördüm dinlegil ki söyleyem
B 80b Saña ol şehri ḥikāyet eyleyem

Şīşede gözgü düzerler şöyle ṭop
Bir laṭīf yirde aṣarlar anı ḫūb

Her ne kim o gözgüye ḳarşu durur
ʿAksi ol gözgü içinde görünür

Ol şehrüñ anuñ gibidür misāli
Bünyādı şöyle düzülmiş evvelī

ʿArşı gördüm şöyle ṭurmış ser-nigūn
Çarḫı gördüm ki dönerdi dün ü gün

Gökleri gördüm muṭabbaḳ bir ḳalʿe
Ay ü gün ılduzlar olmış meşʿale

Burçlara baḳdum ārāste pergāli
ʿAynda maʿlūm oldı resm ü eşkāli

Yedi kat yir şöyle deprinmez ṭurur
Deryālar cūşa gelüpdür mevc olur

Şeş cihet her ne ki vardurur tamām
Gözgü içinde görünür ve's-selām

Evvel āḫir her ne ki var cümlesi
Görinür ol gözgüde ser-māyesi

Çün ki irişdi seferüm ol şehre
Ne ki var ol şehrde gördüm āşkāre

Budur ol şehrüñ ṣıfātın söyledüm
Velī yüz biñde birin şerḥ eyledüm

Ẕīrā ki ʿaḳlum irişmez deryādur
Yir ü gök anuñ ḳatında ẕerredür

Müsāfirem şöyle bir şehr görmişem
Añla ki bu yolda neye irmişem

Anı görelden ḥall oldı müşkülüm
Özümi bildüm vü añladum ḥālüm

B 81a

Özümi bildüm ki neyem iy ʿazīz
Özini bilen olur ehl-i temiz

Vücūdum ẕerresi yitdi güneşe
Nūrı ṭutdı cihānı başdan başa

Ḳaṭre ʿummāna yiticek ne ḳala[18]
Ḳaṭre ʿummān küllīsi yek-sān ola

AE 73a

Bu ne dimekdür bilürseñ söylegil
Baña bu ḥālden ḥikāyet eylegil

Bilmeseñ dek ṭur fużūllıḳ eyleme
Bilmedügüñ sözi zinhār söyleme

M 103b

Aña kim yitmedüñ elüñ ṣunmaġıl
Ṣınacak budaġa zinhār ḳonmaġıl

Sırruñı söyleme ṣaḳla naşiden
Kim diye ṣaddaḳ sözüñi işiden

Bitmeyecek yire toḫum ekmegil
Boynuñı ṣun yola başuñ çekmegil

Yol ile var ki iresin menzile
Dilegüñ ḳadrini bilenden dile

Yoluñı gözle yoluñdan çıḳmaġıl
Seyl gibi ḳanda gerekse aḳmaġıl

Yarasa güneşe ḳarşu uçmaya
Yaḫşılıḳdan kimse her giz ḳaçmaya

Saḳsıḳan şāh-bāza karşu uçmaya
Dānā ḳatında nā-dān dem urmaya

[18] Bu beyit üç nüshada da tekrar edilmektedir.

Bülbülüñ leglek degüldür ḥarīfi
ʿĀrif olan kişi bilür ʿārifi

Her dikende gül-i nesrīn bitmeye
Naḳş olan göñülde her giz gitmeye

Altuna altun dimişler pūla pūl
Ṣaġa ṣaġ didi olurlar ṣola ṣol

B 81b 305 Her göñül maḥrem-i esrār olmaya
Cehl olan ʿışḳdan ḫaber-dār olmaya

Her ṣaġīrden istemegil ʿanberi
Yol ile gel yola girme serserī

Ẕühd ile zerḳ ü sālūslıḳ ṣanmaġıl
Ḳalp olur altuna baḳır ḳatmaġıl

Ulu ḳatında fużūllıḳ eyleme
Sözüñi bişürmeyince söyleme

Serçe bülbül ḳarġa şāh-bāz olmaya
Her kişi şāh ile hem-rāz olmaya

310 Sevdügüñe ḳarşı zinhār çatma ḳaş
Ululara ser-keş olma çekme baş

Ṣaḳla dost sırrın raḳībe itme fāş[19]
Cāna cān dimiş ʿāşıḳlar başa baş

AE 73b ʿĀḳil olan cehl ile baş ḳoşmaya
Bilmezüñ işine bilen puşmaya

(303) gitmeye : bitmeye AE (305) Cehl olan ʿışḳdan : Cāhil ḥaḳḳdan AE

[19] Sadece AE'de mevcuttur.

Her göñülde sırr-ı esrār bitmeye
Dünki dem bugünki deme yitmeye

Uġrıya ışmarlamazlar ḫazīneyi[20]
Besleseñ şāh-bāz ola mı ḳarġayı

315 Evliyā bilür bu yolda menzili
Ḥall idüpdür zīrā ki her müşkili

Evliyā ḥaḳḳına münkir olmaġıl
Bī-naṣīb bedbaḫt [ü] müdbir olmaġıl

Erenler ṣaḳala dimezler er diyi
Er olan terk ide cümle sevdāyı

Er olan iki cihāna ḳalmaya
Zīrā er çindür sālūsdan olmaya

Evliyādur cümle sırruñ defteri
Er olan bilür hemān yine eri

M 104a 320 Evliyāya münkir olma iy baḫīl
İḳrār eyle īmānuñ ola ḥāṣıl

B 82a Ṣūretüñ ādem velī kim cünbişüñ
Deprenicek dīve beñzer her işüñ

Ṭopraḳ ol ʿaceb tekebbür eyleme
Ḥaddüñden artuḳ keleci söyleme

Ḳanda bir miskīn görürseñ ṭut elin
Böyle varmışlar bu yolı evvelīn

(321) cünbişüñ : sīretüñ AE

[20] İlk mısra vezne uymamaktadır.

Gül olġıl bu yolda diken olmaġıl
Yol varan miskīne düşmen olmaġıl

Bülbül iseñ gülistāna gel beri
Cānı ḳo billāh cānāna gel beri[21]

ʿIşḳı bil kim irişesin menzile
Ḥall idegör ḳalma yolda müşkile

Ṭuz etmek ḥaḳḳını ṣaḳla iy ṣafā [22]
Tā ki ḫoşnūd ola senden Muṣṭafā

Öz işüñi kimseye inanmaġıl
Her kişinüñ gönlüni bir ṣañmaġıl

Degirmene varan ögütdi unın
Evde duruban nevbet ṣormaḳ niçün[23]

Sencileyin kim ʿaḳl ḳanda ola
Ḳısmeti ezelde degdi her ḳula

AE 74a Bir güneşdür ki cihāna nūr virür
Tedbīrüñde fikrini taḳdīr virür

(325) gülistāna : gülistān ol B / billāh cānāna : bile cānān ol B (326) menzile : maḳṣūda M

[21] M ve B nüshalarında "cānān" sözcüğü "cinān" biçiminde yazılmışsa da *Mesnevi-i Baba Kaygusuz*'da ve Kaygusuz'un diğer eserlerinde "cinān" sözcüğünün önemli bir yer tutmaması, "cānān" sözcüğünün ise can kavramıyla beraber yaygın olarak kullanılması nedeniyle burada "cānān" sözcüğü tercih edilmiştir.

[22] "Tuz ekmek hakkı: Sofrasında yemek yediği ve iyiliklerini gördüğü kimsenin kendisi üzerinde bulunduğu kabul edilen hak, duygusal borç;" bk. Ömer Asım Aksoy, *Deyimler Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981), 913.

[23] Bu beyit, *değirmene gelen nöbet bekler* atasözü bağlamında yorumlanabilir. Atasözünün Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'ndeki anlamı "bir şeyden birçok kimse yararlanacaksa herkes geliş sırasıyla işini görmek üzere beklemelidir" olarak verilmiştir; bk. Şükrü Halûk Akalın ve Recep Toparlı, Haz. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Erişim: http://tdkterim.gov.tr/atasoz/.

Zīrā kim taḳdīre baġludur her iş
Naḳş-ı pergāl gice gündüz yaz u ḳış

Ortada ser-māye birdür cümlenüñ
Oldurur ẕevḳ ü ṣafāsı her cānuñ

Cümle eşyānuñ göñülde sırrı ol
Başda devleti gözinde nūrı ol

Cümle vücūdda cān oldur iy ḥabīb
Oldur ehl-i naṣībe degen naṣīb

Oldur aḫi Aḥmedüñ alnında nūr
Oldur aḫi Eyyūb-ı şükr ü ṣabūr

B 82b Oldur aḫi Yūsufa ḥüsn ü cemāl
Yaʿḳūba hem firāḳ oldur hem viṣāl

ʿĪsīnüñ dilinde duʿā ol durur
Ölüyi zinde ḳıluban ḳaldurur

Ol idi Muṣṭafādaki muʿcizāt
Anuñ ile ṭopṭoludur her bilād

Ol idi kim tevbe eyledi Ādem
Müşerref anuñ iledür her maḳām

Evvel āḫir hemān oldur her hüner
Daḫı kim vardur digil iy merd-i kār

Yola gel şeyṭāna nev-kār olmaġıl
Pīr ṭutunġıl ḫudā-perver olmaġıl

Pīr gözüñ açup yoluñı göstere
Seni bu yañlış ḫayālden ḳurtara

M 104b Pīri olmayan irişmez menzīle
Pīr gerek kim āyineñ her dem sile

Pīr saña bildüre seni sen nesin
Ya senüñ nedür dilegüñ ḳandasın

Gözüñ açıla göresin sulṭānı
İnsāndan farḳ eyleyesin ḥayvānı

ʿİlm-i şerīʿatı bildüre saña
Azuban ṭaġılmayasın her yaña

Bilesin ki ne dimekdür şerīʿat
Ne imiş bu orta yirde baġlu sedd

AE 74b Pīr saña erkān-ı ṣalāt bildüre
Īmān islām farż ü sünnet bildüre

Çün ki bildüñ şerīʿat nedür tamām
Ṭarīḳat yolında ḳoyasın ḳadem

Pīr saña bildüre nedür ṭarīḳat
Daḫı ṭarīḳat içinde her ṣıfat

B 83a Ṭarīḳat dimek ʿarabca yol durur
Yol ile var kim ṭarīḳat ol durur

Zen ü ferzendi atayı anayı
Terk ide ḳoya bu cümle sevdāyı

Her ne ki pīr dir ise anı ṭuta
Tā kim irişe bu yolda maḳṣūda

(347) her: dört M (353) sevdāyı : ḳavġayı B

Zişt ü melʿūn mütekebbir olmaya[24]
Miskīn ola cehlle maġrūr olmaya

Pīr ne dir ise işide sözini
Ḫāk ide pīr ḳademinde yüzini

Pīr yolında yüzini döndürmeye
Anda kim baḳmışdı gözin irmeye

Pīr aña ḥaḳīḳatini göstere
Tā adı yolda yazıla deftere

Her ne kim pīr dise andan çıḳmaya
Cehd ide bu yolda göñül yıḳmaya

Ḳanda kim baḳsa pīrin ḥāżır göre
Her kime baḳarsa anı pīr göre

Şöyle kim birlige yite pīr ile
Ol pīr ile bir ola birbiriyle

İkilik ḳalmaya çün birlik ola
Birlik içinde temiz dirlik ola

Çün ki pīri ḫoşnūd ola kendüden
Ol kişi bu kez uyana uyḳudan

Gözi açıla göre kim iş nedür
Āşkāre görmek ne imiş düş nedür

Şerīʿat bile ṭarīḳat añlaya
Ḥaḳīḳat pīri ne dirse diñleye

[24] İlk mısra üç nüshada da "Zişt ü melʿūn-ı tekebbür olmaya" şeklindedir. Anlam gereği metin tamiri yapılmıştır.

Her kimde kim ola bu üç ẖāṣṣiyyet
Şerīʿat ü ṭarīḳat ü ḥaḳīḳat

AE 75a Maʿrifet anda biter kān oldurur
B 83b Maʿrifet cevheri maʿden oldurur

M 105a Yol eri ol durur bu yolda varan
Yol eridür yolsuza yol gösteren

Maʿrifetdür yol erinüñ hüneri
Maʿrifeti olan er bilür eri

Maʿrifeti olmayan ḥayvān olur
Fiʿili iblīs ṣūreti insān olur

Ol ẖaber yitdi bu kez geldüñ pīre
Pīr oldur kim yolsuza yol göstere

Ṣaḳalı aġa dimezler pīr diyü
Pīrlik oldur terk ide her sevdāyı

Pīr gerek ki kendüyi bilmiş ola
Göñli içinde Ḥaḳḳı bulmış ola

Ḳalmaya bu dört ḳapuda müşkili
Pīr gerek ki söyleye cümle dili

ʿİlm-i ledün ne dimekdür pīr bile
Pīr gerek ṭālibüñ aynasın sile

Ṭālibe göstere maṭlūb ḳandadur
Pīr dimek uşbu ẖayırdur pes nedür

Pīr diyü çoḳ yaşa dimezler aẖi
Pīrlik oldur bilmiş ola ol şāhı

Pīr ü mürīd ṭālib ü maṭlūb hemān
Cümle bir noḳṭadan oldı iy filān

Evvelī bir noḳṭa idi ḳā'ināt
Noḳṭa içinde açıldı her ṣıfat

Noḳṭa çün kim çekilüp oldı elif
Elif üç ḥarf oldı diñle iy ḥarif

Degme ḥarfüñ üstine bunca ḫaber
Söylenür cümle cihānda āşikār

B 84a Bu yoluñ içinde delīl söz durur
Cümle bu dirlikden aṣlı söz durur

Söz degül mi āyet-i Ḳur'ān zīre
Tañrı söyledi evvel peyġāmbere

Söz ile bildürdi Aḥmed bu yolı
Söz ile bitdi her işüñ evveli

AE 75b Söz ile maʿlūm olupdur mertebe
Söz bilüp söz añla ya ne merḥabā

Söz ucından ʿazīz olur her kişi
Hem yine sözden ḫarāb oldı işi

Bunca ḥikmet ʿilm ü kitāb söz durur
Daḫı emr ü nehy ü ḫitāb söz durur

Söz bilendür kendü ḥālin añlayan
Ne bilür sözi ṭuşına bañlayan

(387) Daḫı emr ü nehy ü ḫitāb söz durur : Daḫı ne var ortada hep söz durur M B

Sözine baḳup bilürler ādemi
Söz durur farḳ iden puḫteden ḫāmı

Ṭālibe maṭlūb hemān söz bildürür
Söz içinde sırr ile rāz bildürür

Söz ile āşkāre oldı gizlü rāz
Söz durur ortada hem nāz hem niyāz

M 105b Sözi söyleyen özidür diñlegil
Sözi ne kendüzi nedür añlaġıl

Ol durur söz kim bilesin ḥāl nedür
Bir elifden bunca ḳīl u ḳāl nedür

Bir elifdür aṣlı cümle varlıġuñ
Her ne ki var yārlıġuñ aġyārlıġuñ

Elif içinde açıldı her hüner
Ne ki var elifden oldı āşikār

Elifi bilen bilür ki iş nedür
Ṭoġup ölmek ḥikmet-i gerdiş nedür

B 84b Ādemüñ evvel nedendür bünyādı
Nicesi bünyād idüpdür üstādı

Evvelī bir nuṭfedendür diñlegil
Nuṭfenüñ aṣlı nedendür añlaġıl

Nuṭfe aṣlı dürlü niʿmetdür ḫoca
Niʿmeti yir bu ādem irte gice

Çün ki ādem yidi dürlü niʿmeti
Nuṭfe cemʿ olur bu kez gör ḥikmeti

Cemʿ olur iner ādemüñ biline
Yine bir baḳġıl bu nuṭfe ḥāline

Anda ḳalmadı yine ḳıldı sefer
Ana ḫaznesine düşdi iḫtiyār

Çün ki düşdi ḫazneye nuṭfe biter
Diñlegil kim ne imiş işbu ḫaber

AE 76a Çün ki bitdi nuṭfe baġlandı ṣūret
Nuṭfe gitdi ādem oldı bu kez ad

Çün ki ādem oldı şekli ṣūreti
Ḫaznede ḳaldı yitince sāʿati

Çün sāʿati yitdi ṭaşra çıḳdı ol
Çıḳuban dünyā yüzine baḳdı ol

Baḳdı gördi dünyā ʿaceb gülistān
Renk renk şekiller ṭonanur her zamān

Gitdi ḳış yaz geldi bu kez oldı yay
Güz gelür döner bu yıl on iki ay

Her faṣılda göresin ki kā'ināt
Baġlanur bir dürlü ayruḳsı ṣūret

Yedi yılduz ḳulluḳ ider oġlana
Yaʿni ki muʿṭī olupdur sulṭāna

Her birisi ḳulluġın eyler tamām
Bu kez oġlan ṭutar ayruḳsı maḳām

Üç yıl üstine geçer oġlan büyür
Ḥikāyet bu kez nicedür diñle bir

B 85a Baba ana dir bu kez söyler olur
Bardaḳ ile ṣu virür ḳulluḳ ḳılur

Sevgüsi ṭolar anası göñline
Atası da mihrin arturur yine

Bir zamān bu resme varur ol kişi
Yine diñle ki niçe olur işi

M 106a Geçdi oġlanlıḳ yigit oldı tamām
Ṭanur oldı ḫayr ü şerr ü ḫāṣṣ u ʿāmm

Yitdi yigitlik bu kez ṭutdı kemāl
Dünyā içün eyler oldı ḳīl u ḳāl

Bir zamān daḫı yigitlik devrānı
Geçdi yaḳındur göçiser kervānı

Yigitlikde geçdi ʿömri bir zamān
Vaḳtine pīrlik irişdi nāgehān

Pīrlik irişdi tamām oldı işi
İşi bitdi gitmek oldı ol kişi

Ol kişi bundan gider oldı yine
Cemʿ olanlar yine yiter aṣlına

Aṣlına yiter ḳavuşur cemʿ olan
Yine şemʿe vuṣlat olur şemʿ olan[25]

AE 76b Biñ sözi bir söz idüben söylese
Güci yiten şöyle taḳrīr eylese

(423) şöyle taḳrīr eylese : taḳrīrin şerḥ eylese AE

[25] Üç nüshada da "vuṣlat" şeklinde olan sözcüğün vasıl anlamındaki bu kullanımına diğer Kaygusuz Abdal eserlerinde de rastlanılmaktadır.

Ḳalmasa kendü yolından nesneye
Virmese başın bu ḳuru ḳavġaya

Kendüzini bilmiş olsa ol tamām
Keşf olurdı aña her dürlü maḳām

Yol erinüñ dirligi temiz gerek
Cān içinde ʿışḳ yolından iz gerek

ʿIşḳ odına yana cümle varlıġı
Yola ṭoġrıla ḳoya ʿayyārlıġı

B 85b Lāf idüben kendüzini ṣatmaya
Ḥaḳīḳat ʻışḳa mecāzı ḳatmaya

ʿİzzete ḳalmaya ḳoya şöhreti
Vaḥdete yitüre yolda ʿuzleti

ʿÖmri ḥāṣılın telef eylemeye
Beyhūde söz ṣaḳına söylemeye

Söyler olsa tevḥīd ola her sözi
Tevḥīd ehline ḳul ola kendüzi

Ḳaynaya velī ki her giz ṭaşmaya
Kendü ḥaddüñden aşurı aşmaya

Tañrıyı ḥāżır göre bu ortada
Tevāżuʿ eyleye bilişe yada

Cehd ide kimseye ġayrı baḳmaya
Bekleye ḥadd u ḳānūndan çıḳmaya

(424) ḳavġaya : sevdāya AE (429) ḳoya : boza B AE

Yola boyun ṣuna ser-keş olmaya
Vesvās-ı şeyṭāna yoldaş olmaya

Yol erine ṣor ki bilür yol nedür
Bu yoluñ içinde ṣaġ u ṣol nedür

Yol eri bilür ki nedür ḫayr ü şer
Yol içinde ne imiş ʿayb ü hüner

Yol erinüñ ayaġına ṭopraḳ ol
Yol erine küstāḫ olma müştāḳ ol

Yol dimeklik yol erinüñ dirligi
Yol eri ol ki bilesin erligi

M 106b Yol eridür bu yol içinde çıraḳ
Yol eri yol ile varur yola baḳ

Yol eri oldur ki cāna ḳalmaya
Bī-nişān ola nişāna ḳalmaya

AE 77a Yol eri terk ide cümle varlıġı
Bu yola lāyıḳ dirile dirligi

B 86a Çün ki dirlik tamām oldı oldı er
Muʿteber oldı bu yolda muʿteber

Erlik oldur ṭuta birlikde maḳām
Dimeye birlik yolında ḫāṣṣ u ʿāmm

Bir göz ile baḳa cümle varlıġa
Ḳatmaya ḳalb-ı ḥaḳīḳat dirlige

Cümlenüñ üstine ṭoġa gün gibi
Bir yire baḳa dā'im mecnūn gibi

Çünki birlikde tamām oldı işi
Bil ḥaḳīḳat evliyādur ol kişi

Aña ṣor bu Ḥaḳḳ yolını ol bilür
Cümle maḫlūḳuñ ḥālini ol bilür

Zīrā keşşāfü'l-ḳulūbdur evliyā
Özini taḥḳīḳ bilüpdür evliyā

Özini bilen bilüpdür Tañrıyı
Tañrıyı bilen ḳoyupdur ġayrıyı

Ol kişidür ki dimişler yol eri
Aña ṣor kim ol görüpdür dil-beri

Dā'imā dil-ber ile hem-demdür ol
Yol içinde meşʿaledür şemʿdür ol

Kim anuñ nūrı ṭutmışdur ʿālemi
İrte getürmiş gidermiş aḳşamı

Yol varana delīl oldur iy dede
Ḳamunuñ çırağı oldur ortada

Yaḫtusı aya güneşe nūr virür
Gölgesi Hümāyı ġamdan ḳurtarur

Bu ḳamu eşyādan aṣıl ol durur
Ol durur insān-ı kāmil ol durur

Anı görseñ ḳademine ḳurbān ol
Dīv degülseñ ḥayvān olma insān ol

B 86b Zīrā insāndur ḳamunuñ maḳṣūdı
İnsānuñ göñlinde iste maʿbūdı

Yirde ṭurup göge baḳma iy ġāfil
Özüñe yören ki sendedür delīl

Ol ki istersin cihānda sendedür
Ol ki söyler her lisānda sendedür

AE 77b Sendedür cümlesi ne var dünyāda
Sen saña nişe ġāfilsin iy dede

Sen seni bilseñ bilürdüñ sulṭānı
Sende bulunurdı gevher maʿdeni

Zihī ḥayf ki bilmeyesin sen seni
Şöyle serserī süresin devrānı

M 107a Özüñe yören iy ġāfil ḳandasın
Gördigüñ var mıdur sulṭān meclisin

Ḳanda gördüñ anı bana söylegil
Beni bu maʿnā ḫūnından ṭoylaġıl

Bize maʿnā şerbetinden ṣun ḳadeḥ
İçelim bu göñlümüz olsun feraḥ

Bu deme yitince geçdi sāl ü māh
Niceye deñlü çeküpdür diye āh

Ṣad hezār ortada geçdi ay ü yıl
Tā ki maʿnā ʿāşıḳa oldı ḥāṣıl

Çün göñülde bitdi maʿnā bostānı
Cānda çīn oldı açıldı gülşeni

Ġayrı gitdi maʿnā ḳaldı cānda pes
Cān ü göñül maʿnādan geydi libās

Cān ilini ṭutdı maʿnā leşkeri
Göñüle yazıldı maʿnā defteri

Maʿnāsuz hiç nesne yoḳdur dünyāda
Ḳulluḳ eyle kim bilesin üstāda

Maʿnā nedür saña üstād bildüre
Maʿnāda ṣoḥbet ü vaḥdet bildüre

B 87a Maʿnādan sen de ḫaber-dār olasın
Maʿnā berātında defter olasın

475 Göñlüñ içinde bite her dürlü kān
Bī-nişāndan sende buluna nişān

Nefesüñ ölmüş kişiye cān ola
Naẓaruñ derdlüyi derdden ḳurtara

Böyle olmak ister iseñ iy kişi
Maʿnā ile işlegil her bir işi

Ġāfil olma nāgehān kervān göçer
Şöyle sen yolda ḳalursın bī-ḫaber

Cān baġında gülistān ol gel beri[26]
Cānı ḳo bile cānān ol gel beri

AE 78a 480 Kerkes olma yol içinde şāh-bāz ol
Şāh ḳolına ḳon şāh ile dem-sāz ol

(476) derdlüyi derdden ḳurtara : derdlülere dermān ola AE (479) bile cānān ol : billāh cānāna M (480) dem-sāz : hem-rāz AE

[26] Bu beyit yukarıda 325. beytin tekrarı olmakla beraber bu beyitten farklılıklar göstermektedir.

Dilkü gibi baḳma ṣaḳın arṣlana
Ṭūṭī yir şekeri virme ḥayvāna

Yapalaḳ şāh-bāz şikārın ṭutmaya
Ḳarḳara loḳmasın serçe yutmaya

İşüñi gülşen içinde bağlama
Gevheri ḫār-mühre gibi çağlama

Bir pīri gözetgil olma hercā'ī
Ḳo başuñdan bu fuşār sevdāyı[27] (?)

Bu yolı bilmez kişiye ṣormağıl
Uşanur şişeyi ṭaşa urmağıl

Kendüzine gel ṭağılma aç gözüñ
Ol ki dirsin sen özüñ sensin özüñ

Ol ki dirler ilm-i ledün sendedür
Evvel āḫir kāf ile nūn sendedür

Sendedür cümle ʿālemüñ varlığı
Cümlenüñ sensin yazılan yarlığı

M 107b Kā'inātda ne ki vardur sendedür
B 87b Anda ki var dirler ol hem sendedür

Senüñ içün gülistān oldı cihān
Senüñ ile müşerrefdür her mekān

(484) pīri : yiri M B (489) Kā'inātda ne ki vardur sendedür / Anda ki var dirler ol hem sendedür : Kā'inātda ne ki vardur sende var / Onda ki var dirler onda sende var B

[27] "Fuşār" sözcüğü B ve AE nüshalarında "fuşāret" biçimindedir. Sözcüğün bu biçimi sözlükte bulunamadığından "fuşār" sözcüğün vezin gereği "fuşāret" şekline sokulmuş olabileceği düşünülmüştür. Bu sözcüğün "fesād" sözcüğünün yanlış bir yazımı olması da mümkündür.

Ḥūr u cennet senüñ içün intiẓār
İḫtiyār sensin cihānda iḫtiyār

Çarḫ [ü] felek senüñ içün debrenür
Varlıġuñ cümle cihānda söylenür

Cümle varlıḳ sende cemʿ oldı yaḳīn
Bu yol içinde olasın ehl-i dīn

Ṣūret ü şeklüñ ādemdür sen nesin
Bir uyan sil aḫi göñlüñ aynasın

Gözüñ aç baḳ gör cihānda ḥāl nedür
Ortada dönen bu māh ü sāl nedür

Gice gündüz ne içün döner felek
Ya bu yirler ne sebebden ṭurur dek

Ṭoġup ölmek gelüben gitmek nedür
Yolda ḳalmaḳ menzīle yitmek nedür

Niçe sözdür iḳrār ü inkār dimek[28]
Yār dimek ne ne imiş aġyār dimek

Yedi ṭamu sekiz uçmaḳ olduġı
Ḫayr ü şerr ḥesābı ṣormaḳ olduġı

AE 78b Putḫāne Kaʿbe dimegüñ maḳṣūdı
Söyle ki ne imiş ziyānı sūdı

Bir deñizdür ṣad hezārān mevci var
Bir geyikdür yüz biñ avlar avcı var

(492) cihānda : lisānda M

[28] Bu beyit 556. beyitte tekrarlanmaktadır.

Gökde yılduz çok velī birdür güneş
Ṣad hezārān naḳş [u] ṣūret bir Naḳḳāş

Bir çıraḳdur ṣad hezārān pervāne
Ṣad hezārān dürlü ḳuşdur bir dāne

Bir pādişāhdur hezārān mülki var
Hezārān dürlü ṣadefdür bir gevher

B 88a Ṣad hezārān dürlü çiçek bir çimen
Hezārān dürlü metāʿdur bir dükkān

Develer çoḳdur deveci bir durur
Bir göñülde bunca ḥikmet sırr durur

Cümle naḳşuñ bir kişidür üstādı
Bir elifdür bu cihānun bünyādı

Bir elifden āşikār oldı cihān
Ne ki var elifden oldı cism ü cān

Yirde gökde her ne ki var cümlesi
Bir elifdür ortada ser-māyesi

Cümle dilde söylenen bir söz durur
Her sözüñ içinde yüz biñ yüz durur

Her yüze baḳsañ hezārān dürlü ḥāl
Her ḥālüñ içinde gizlü biñ ḫayāl

Her ḫayāl içinde yüz biñ perde var
Degme bir perde ḥicābdur ṣad hezār

M 108a Ṣad hezār perdeyi yırtar ʿışḳ eri
ʿIşḳ erine degdi maʿnā defteri

ʿIşḳ eri şemʿ ü delīldür ortada
Şefīʿ oldur cümle bilişe yada

Cümle sırruñ defteridür ʿışḳ eri
Deryādur ʿışḳ eri ṭutmaz murdārı

ʿIşḳ eri ʿilm-i ledüne ḫaznedür
ʿIşḳ eri cümle ʿāleme aynadur

ʿIşḳ eri cümle ʿālemde gülistān
Gülistāndur ʿışḳ erine her mekān

ʿIşḳ eri ol ki bilesin ʿışḳ erin
ʿIşḳ eri bilür bu sırruñ defterin

AE 79a ʿIşḳ eridür yol içinde iḫtiyār
ʿIşḳ eri olmaya degme kūr u ker

B 88b ʿIşḳ eri göñlünde sırrdur gizlü rāz
ʿIşḳ eri iki cihānda ser-firāz

ʿIşḳ eridür baḥr-ı muḥītde neheng
ʿIşḳ eri ḳatında birdür ṣulḥ u ceng

ʿIşḳ eri cāna cānāndur ʿışḳ eri
ʿIşḳ eri cevher-i kāndur ʿışḳ eri

ʿIşḳ erinüñ etegin ṭut ʿışḳ ile
Kim bilesin ʿışḳ nedür ḳıldan ḳıla

ʿIşḳ eri yolında cāna ḳalmaya
Nāmı terk ide nişāna ḳalmaya

Zīrā kim ʿışḳdur ḳamunuñ bünyādı
Evvel ʿışḳı bünyād itdi üstādı

ʿIşḳ ucından ẓāhir oldı kā’ināt
ʿIşḳ ile olsa ḥāṣıldur her murād

ʿIşḳı bilen ḥall idüpdür müşkilin
ʿIşḳ eri söyleyibilür ʿışḳ dilin

ʿIşḳ gülistānında diken olmaya
ʿIşḳ eri işine pişmān olmaya

Cümlesi ḳuldur bu ʿışḳ sulṭān durur
Muʿāmele ʿışḳ bāzāruñda cān durur[29]

ʿIşḳ eriyseñ cāna ḳalma gel beri
Genc ḳo bu vīrāna ḳalma gel beri

Gözüñ aç baḳ kim göresin ḥikmeti
Elde iken yile virme fırṣatı

Çarḫ-ı felek gör ki dün ü gün döner
Gösterür her dem bir ayruḳsı hüner

Kimini devlet atına bindürür
Kimini taḫtdan aşaġa indürür

Kimüñ elin ṭutar iltür menzile
Kiminüñ işini ṣalmış müşkile

B 89a Ġanī iken kimisin eyler faḳīr
Kimi nev-civān idedür kimi pīr

Kimini ṭopraġa düşse ḳaldurur
Kimine ṭabl-ı melāmet çaldurur

[29] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

M 108b Kimin ʿāḳil iken eyler dīvāne
Kimi bu miḥnet oḳına nişāne

AE 79b Bu felek gerdişidür ki dönedür
Kim çıḳar yuḳarı kimi inedür

Kim gelür beş gün cihānda eglenür
Kimi ḫocadur kimisi beglenür

Kimi eydür ki benümdür mülk ü māl
Kimi bu ġāflet içinde pāy[i]māl

Kimisi küllī ṭutam dir dünyāyı
Bişürür her dem bu yañlış sevdāyı

Kimisi bildi ki cihān hiç durur
Kimseye siñmez aġulu aş durur

Kimüñ ʿömri hiç yire oldı telef
Kimi bu kibr ü kīnden sīne ṣāf[30]

Kimisi yeñile geldi meydāna
Ḫoş gelür kendüye ceng ü çaġāna

Kimine şīrīn gelüpdür bu cihān
Kime dikendür kimine gülistān

Kimisi terk eylemişdür varlıġı
Bir loḳma bir ḫırḳa ḳılmış dirligi

(538) Bu felek gerdişidür ki dönedür / Kim çıḳar yuḳarı kimi inedür : Felekler gerdüşidür [ki] döndürür / Kimi ḳaldurur kimini indürür AE

[30] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

Bu cihān bākī degüldür pāyidār
Ṣūretā naḳş u ḫayāldür ser-be-ser

Sen bu ḥālden bir ḫaber-dār olmaduñ
Uyuduñ ġafletden bīdār olmaduñ

Bilmedüñ ki bu ne ḥikmetdür ne ḥāl
Ne imiş ortada dönen māh u sāl

B 89b Sitāre göklerde niçün seyr ider
Bu güneş ḳandan gelür ḳanda gider

Ne içün döner felekler ṭurmadın
Dün gün yürür bu ṣular ṣıvarmadın

Deryānuñ dā'im nedendür cünbişi
Ne imiş maḳṣūd felegüñ gerdişi

Evvel āḫir ortada varlıḳ nedür
ʿAṣl u ferʿi yārlıḳ aġyārlıḳ nedür

Ẓāhir ü bāṭın dimegün maḳṣūdı
Ne imiş söyle ki ziyānı sūdı

İkilik ne birlige yitmek nedür
Ḫāmūş olmaḳ dimek işitmek nedür

Niçe sözdür iḳrār ü inkār dimek[31]
Yār dimek ne ne imiş aġyār dimek

AE 80a Yirde gökde cümle cism ü cān nedür
Āşḳāre ne vardı kim pinhān nedür

[31] Bu beyit 498. beytin tekrarıdır.

Ṣāḥibi kimdür bu cümle pergālüñ
Ya senüñ nedür āḫirüñ evvelüñ

Sen nesin şöyle mücerred söylegil
Niteligüñden bize şerḥ eylegil

Sen hemān od u yil ṭopraḳ ṣu mısın
Daḫı nesneñ var mı hemān bu mısın

M 109a Sen nesin kendüzüñi bil iy ġāfil
Ġaflet uyḳusından uyan bir ayıl

Gözüñ aç baḳ ki güneş ṭoġdı güneş
Sırr-ı ezel ʿıyān oldı şöyle fāş

Birlik içinde bulundı cāna yol
Ḥaḳīḳat küllī nūr oldı ṣaġ u ṣol

Sāye ḳalmadı güneş ṭoldı cihān
Bir vücūd oldı meşelā cism ü cān

İkilik ḳalmadı küllī oldı bir
Birlik oldı çi ġanī vü çi faḳīr

B 90a Ẕerre içinde görindi āfitāb
Āşkāre oldı güneş gitdi ḥicāb

Küllī tevḥīd oldı sözi her ḳuluñ
Tesbīḥi ene'l-haḳḳ oldı bülbülüñ

Küllī gül oldı vü diken ḳalmadı
Rūşen oldı nesne pinhān ḳalmadı

(563) cāna : Ḥaḳḳa M

Naḳş u ṣūret gitdi ʿıyān oldı cān
Genc açıldı küllī ḳaṭʿ oldı vīrān

Nūr [u] ẓulmet birlige yitdi tamām
Birlik içinde bir oldı ḫāṣṣ u ʿāmm

Daḫı hiç cihānda ġayrı ḳalmadı
İkilik bir oldı ayrı ḳalmadı

Ten ü cān birlikde eyledi ḳarār
Birligi ḳıldı ḳamusı iḫtiyār

Birlik oldı il emīndür tura düz[32]
Birlige yitdi ḳamu yaḫşı yavuz

Aṣl u ferʿi bir şey oldı kā'ināt
Küllīsi bir oldı ʿArab Türk ü Tat

Çi cāy ʿArab u Türk ü Tat durur
Birlik içinde ḳamusı māt durur

Çünki meclis tamām oldı yatma ṭur
Küllī nūr oldı ten ü cān küllī nūr

Sākī sulṭān oldı yatma iy civān
Ḳalma bu ġaflet içinde bir uyan

AE 80b Bir naẓar eyle baḳ aḫi dört yaña
Bu ne ġafletdür ṭolaşmışdur saña

Seni yoluñdan çıḳarur dem-be-dem
Nefsi ulaldur velī kim ʿaḳlı kem (?)[33]

[32] Bu beytin ilk mısrası 613. beytin ilk mısrasında tekrarlanmaktadır.

[33] *Tarama Sözlüğü*'nde "ulalmak" yükleminin anlamı "büyümek, yetişmek, yaşlanmak; artmak çoğalmak" olarak verilmiştir, fakat sözcüğün sıfat biçimi yoktur. Bk. Cem Dilçin, Haz. *Yeni Tarama Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983), 218.

580 Ḳul idinmiş seni dün gün işledür
Bitmedin bir iş birine başladur

B 90b Kendüzine seni ḳul itmiş tamām
İşledür kendü işini dem-be-dem

Boynuña düşmüş bu ġaflet urġanı
Seni ḳomaz ki göresin sulṭānı

Gitdi kārbān ṭur yoluñdan ḳalmaġıl
Fikri ḳo yañlış ḫayāle ṭalmaġıl

Yaġmur gün işegüñ aḳsaḳ yol uzaḳ
Ḳarnuñ aç donuñ yufḳadur sen yayaḳ

M 109b 585 Küllī ʿıyān oldı açıldı busuñ
Gürd gibi henüz ḳomazsın nāmūsuñ

Ḳarnuñ aç ise utañma söylegil
Ne ise ḥālüñi ʿıyān eylegil

İşegüñ çamura batmasın ṣaḳın
Etmegi yigil ṣaḳınġıl ṭuz ḥaḳḳın

Yāra ḳardaşa ḫıyānet olmaġıl
Eylük idene bī-minnet olmaġıl

Görmedügüñ yire zinhār atma ṭaş
Ululara ser-keş olma çekme baş

590 Kimsenüñ yolında ḳuyu ḳazmaġıl
Yoluñı gözle yoluñdan azmaġıl

(585) busuñ: pasuñ B

Kem ṭamaʿlıḳ eylemegil cān iseñ
Ḥayvān olma beri gel insān iseñ

Bir lisāndan iki dürlü söyleme
Yār iseñ yāra baḫīllıḳ eyleme

Kimsenüñ ʿaybın görürseñ itme fāş
Yolı arıt yola zinhār dökme ṭaş

Bir göñülde iki sevgü ṣıġmaya
İki dillüden ṣafālıḳ ṭoġmaya

595 Hele bu sözdür ki saña söylerem
Añla ki neye işāret eylerem

B 91a Türkçe bilürseñ beri gel bir çaġır
Ol neyidi ki arada oldı sırr

Ol ne yüzdür ki gören ḥayrān olur
Ol ne sözdür ki işiden cān olur[34]

AE 81a Ol ne deñizdür ki dutmış ʿālemi
Ol ne sırrdur ki geyüpdür ādemi

Ol ne sulṭāndur ki dā'im bāḳīdür
Kimdür ol ortada müdām sāḳīdür

600 Ol ne güneş ki zevāle irmedi
Ol ne ḥāldür kimse nişān virmedi

Ol ne meclisdür ḳurulmış şāhāne
Ṭolıdur cümle piyāle peymāne

[34] M nüshasında 597-608. beyitlerde yazı değişmiştir. Bu beyitleri farklı bir müstensihin kaleme aldığı düşünülebilir.

Bu ne bārgāh [u] sāyebāndur ʿaceb
Bu ne leşkerdür bī-ḥadd ü bī-ḥisāb

Bu ne ʿışḳdur ki ʿālem oldı esīr
Bu ne şāhdur ne civān oldı ne pīr

Bu ne gülşendür ki hergiz ṣolmadı
Bu ne māhdur ki gedilüp ṭolmadı

Bu ne cāndur ki ḥicāb olmaz teni
Bu ne evdür ki sulṭāndur mihmānı

Bu ne meydāndur ki başlar oynanur
Bu ne ẓulmetdür ki ʿıyān oldı nūr

Küllī başdan başa nūr oldı cihān
Ġayrı ne vardur digil ki iy filān

Ṭaġ u ṭaş cümle ene'l-Ḥaḳḳ söyledi
Söz daḫı ol idi el-ḥaḳḳ söyledi

M 110a ʿİlm-i ledün ṭoldı göñül ḫaznesi
Cānı ʿıyān ḳıldı bu cān aynası

Ẓāhir ü bāṭın be-küllī oldı Ḥaḳḳ
Çi cā-yı īn ü īnest zīk ü zāk[35]

B 91b Ḥaḳīḳat oldı ki sulṭān bendedür
Ne ki var ʿālemde yek-sān bendedür

(611) bendedür : bundadur AE

[35] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

Gün gibi rūşen görindi gizlü sırr
İkilik gitdi aradan ḳaldı bir

Birlik oldı il emīndür tura düz[36]
Birlik ehli ṭurdı birlikde temiz

Nūr görindi geçdi ẓulmetüñ çaġı
Nūr ile ārāste oldı cān bāġı

Bir sırr oldı ṭālib ü maṭlūb hemān
Her şeye yitdi ḥayāt-ı cāvidān

Cāvidān oldı ebeden cümle şey
Çünki mevcūddur ḳamuda bile ḥayy

AE 81b Bir sırr oldı evvel āḫir ne ki var
Ne ene'l-Ḥaḳḳ ḳaldı ne Manṣūr ne dār

Şeyṭānuñ ḳalmadı fend ü fitnesi
Bir oldı gitdi ikilik ġavġası

Küfr ü islām vāḥid oldı bir yire
Çün bāṭıl gitdi ḥaḳḳ oldı āşkāre

Yire göge ṭoldı birlik nūrı[37]
Bir vücūd oldı meşelā yaş u kurı

Ḫāżır u ġā'ib birikdi oldı bir
Birlik içinde ne mürīd ü ne pīr

(618) fend : fenn M (619) islām : īmān M

[36] İlk mısra 573. beytin ilk mısrasının tekrarıdır.

[37] İki mısra da vezne uymamaktadır.

Ṣūrete baḳsañ hezārān dürlü ḥāl
Maʿnāya gelseñ ḫayāldür ol ḫayāl

Renk renk devinen ṣūret [ü] şeklidür
Ṣıfātı be-küllī nūrdur küllī nūr

Beri gel aldanma naḳş u ḫayāle
Ḳalma bu leẕẕet-i şeker ü bala

Giç ḳo bu dünyā āḫiret ġavġāsın
Sırr-ı ebed sendedür sen ḳandasın

Baş göziyle görmek olmaz sulṭānı
Cān göziyle baḳ ki göresin anı

B 92a Yorġanuñ ḳadar uzatġıl ayaġuñ
Söz işit ṣaġır degülse ḳulaġuñ

Kimseye kem naẓar ile baḳma sen
Gönlüñi ṣāf eyle ṭutma imtiḥān

Fil yükini ḳarınca çekmek muḥāl
Yirde ṭurup göge baḳmaḳ ne ḫayāl

Gel beri iy kem-ʿaḳıllu bī-ḫaber
Gözüñ aç ḳılma füşār ender füşār

Azuġuñ düz yaraġuñ eyle tamām
Puḫte gel bu ʿışḳ yolında olma ḥām

Yoluña baḳ ayaġuñ ṭaşdan ṣaḳın
Sırruñı sevdügüñ ḳardaşdan ṣaḳın

(629) Fil yükini ḳarınca çekmek muḥal : Fil yükin ḳarınca çekmek ne muḥāl M

M 110b Görüben her şemʿe olma pervāne
ʿIşḳ ile gelgil gelürseñ meydāna

Her çiçegüñ ḳoḳusı müşkīn degül
Her kişi yolında ehl-i dīn degül

635 Degme ṭaş luʾluʾ-yı şehvār olmaya
ʿAḳīḳ ü kehribār gevher olmaya

Her kişi şāh ile olmaz hem-nişīn
Düşmene ışmarlamazlar dost işin

Niçe bu ʿillet ü ġafletde yesīr
Ṭutulup ḳalduñ yoluñdan sen āḫir

AE 82a İy ġāfil sen bu cihānda dāʾime
Put idinüben ṭaparsın zer ü sīme

Put-perest hergīz müselmān olmaya
Puta ṭapan ehl-i īmān olmaya

640 Ẓāhirā ol kim puta ṭapan kişi
Ṣūretā put düzmiş altun gümüşi

Dün ü gün ṭapar aña maʿbūd diyü
Ḳalduġum yirde elümi ṭut diyü

B 92b Göresin altun gümüşdür ṭapduġı
Secde ḳıluban ayaġın öpdügi

Īmān ehli puta hergīz ṭapmaya
Başını vire yolından ṣapmaya

Sen eger Muhammedīseñ gel beri
Put-perest olma kesegör zünnārı

Nemrūd olma İbrāhīm ol İbrāhīm
Rencūr olmaġıl ḥekīm olġıl ḥekīm

Yol içinde muḫannes olma er ol
Ebū Cehl olma zinhār Ḥaydar ol[38]

Cümle pergāl senüñ içün işdedür
Ḥikmet ile her biri bir düşdedür

Ḳamu varlıḳdan murād insān durur
Ḳamusı ṣūretdür insān cān durur

İnsān idi kim sücūd ḳıldı melek
Ḳaçan insān ola degme ḫār ḫāşek

Degme kişi içebilmez peymāne
Degme kişiyi mi ḳorlar gülşene

Degme göñülde bu ḥikmet bitmedi
Her kişi er menziline yitmedi

Her kişi put sıyup zünnār kesmeye
Laʿl-i cevāhir ola mı her ḳaya

Degme muḳallid ne bilür tevḥīdi[39]
Çün ki cān degül bu yolda maḳṣūdı

Her göñülde maʿrifet keşf olmaya
Her kişi ʿömrinde leẕẕet bulmaya

(650) Degme kişiyi mi ḳorlar gülşene : Her canavarı ḳomazlar gülşene AE

[38] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

[39] 653. ve 654. beyitler M'de sayfa kenarındadır.

Her ḫāristānda tāze gül mi biter
Hüner ehline yaraşur her hüner

Her pādişāh ʿadl ü insāf bilmeye
Her ḳuşuñ gölgesi Hümā olmaya

B 93a Her kişi vezīr ola mı sulṭāna
AE 82b Her bī-hüner giribilmez meydāna

Her kişiye ṣorma tevḥīdden ḫaber
Añlaġıl ʿaḳluñ var aḫi ol ḳadar

M 111a Her vīrānda istemegil genci sen
Maʿrifet söyleyibilmez her lisān

Her kişi yolda cānından geçmeye
Her ḫasīs ḥaḳḳı bāṭıldan seçmeye

Dünyā bir gühene ribāṭdur hīç hīç
Hīç olursın hīçe ḳalma giç ü giç

Sen nesin nedür dilegüñ baḳ u baḳ
Niçe bu ṭabl ü naḳḳāre taḳ u taḳ

Niçe bu ʿişret tenaʿʿum hāy u hūy
Seyl gider yirinde ḳalur cāy u cūy

Niçe bu köşk ü sarāy ü mülk ü māl
Niçe bu sen sen ü ben ben ḳīl u ḳāl

Niçe bu nuḳl u şarāb u tenaʿʿum
Niçe bu ḥikmet ü şerbet iy ḥekīm

(662) nedür dilegüñ : kendü ḥālüñe (667) fikr-i fesād : fikr ü ferāset B

Niçe bu ṣavul u yort u hāy [u] hūy
Niçe bu dilber-i maḥbūb-ı ḫūb-rūy

Niçe bu fikr-i fesād ü ḫām ḫayāl
Niçe bu gerdīş ü devrān māh u sāl

Niçe bu muṭrib ḳavvāl ü hengāme
Çīst īn berā-yı çi buved īn heme

An ki būd ender serāy-ı lā-mekān
Hemān ūst evvel ü āhir cāvidān

Ol ne meydür ki ḫumār olmaz kişi[40]
Ol ne eşyādur ki yoḳdur gerdişi

M 114b Ol ne deñizdür ki cūşa gelmedi
Ol ne vaḥdetdür ki keşret olmadı

B 93b Ol ne sırrdur ki nişānı bī-nişān
Ol ne sözdür anı söyler her lisān

Ol ne şāh-bāzdur şikār eyler cānı
Ol ne sulṭāndur göñülde seyrānı

Ol ne evdür dost olupdur mihmānı[41]
Ol ne dostdur ʿālemüñ cümle cānı

AE 83a Ol ne göñüldür ki dā'im fikr-i Ḥaḳḳ
Ḥaḳḳ ile birlikde dā'im ittifāḳ

Ol ne pinhāndur ki günden āşkāre
Ol ne ḥikmetdür ki ṣıġmaz deftere

[40] 671- 845 arasındaki beyitler M'de ileride, 114b-118a arasındadır.

[41] Sadece AE'de mevcuttur.

Ol ne ḥüsn ü zībā gülistān durur
Ḥūr u melek ḥüsnine ḥayrān durur

Ol ne maʿdendür ki anda cān biter
Rence şifā derdlüye dermān biter

Ol ne dilber-i dil-ārāmdur ʿaceb
Cemālin görmek ṣevāb ender ṣevāb

Anı gören yoḳluġa ṣaydı varın
Ḳalemi ṣındurdı ṣaldı defterin

Çün ki birlik güneşi ṭoġdı tamām
Āşkāre rūşen görindi her maḳām

Her maḳāmda ne ki vardur āşkāre
ʿIyān oldı perde açıldı zīre

Sulṭānı göñül içinde buldılar
Velīkin göñli içinde buldılar

Güneşüñ yüzinde ḳalmadı bulut
İbrāhīm āşkāre oldı ṣındı put

Cān bāġındaġı gülistān oldı çīn
Cān u göñül cānāna oldı yaḳīn

Ten götürdi cān yüzinden perdeyi
Cānānuñ burcında ṭoġdı cān ayı

Ten ü cān cānāna birlik oldılar
Birlik içinde cāna yol buldılar

İkilik mülkini ʿışḳ ḳıldı ḫarāb
Cān ü ten cānān bir olsa ne ʿaceb

B 94a Çün ki güneş ṭoġdı māt oldı meşʿal
ʿIyān oldı ḥüsn ü zībā ḫaṭṭ u ḫāl

690 Dilberüñ yüzinden açıldı niḳāb
Cān gözinde ḳalmadı hergiz ḥicāb

Cān gözi gördi ki cānān ḳandadur
Bildi bī-nişāna nişān ḳandadur

AE 83b Kendüzine geldi fāriġ oldı cān
Cān bu ten içinde oldı bī-nişān

Āşkāre tendür görinen cān nedür
Ten bir evdür evdeki mihmān nedür

Aç gözüñi yırt bu ġaflet perdesin
Tā ki sende bulına islām u dīn

M 115a 695 Degme yil önüñde pervāz urmaġıl
Özini bilmeze ḫaber ṣormaġıl

Emānet ṣınıḳ yay ṣatma kimseye
Ser-māyeñ var ise gelgil ortaya

Kimsenüñ ʿaybın görürseñ baḳmaġıl
Şarṭ-ı edebdür edebden çıḳmaġıl

Erlik oldur ki düşenüñ ṭut elin
Añla her işüñ āḫirin evvelin

Kendü ʿaybını bilenler oldı er
Ne bilür ehl-i hüneri bī-hüner

700 Ṭaş ṭokunmasun ṣaḳınġıl ḳandīle
Her işi işlerseñ işle ʿilm ile

Hüner ehlin bul hüner ögren hüner
Tā kim olasın bu yolda muʿteber

Kendüzinden kimesne yol varmadı
Yol bilene yoldaş olan azmadı

Yol bilendür kendü ḥālin añlayan
Yol bilene ḥāl ʿıyān ender ʿıyān

B 94b Yol bilen ḳatında söyle yol sözin
Tā ki sözüñ ṣınmaya ola bütün

705 Yolsuza söylemegil yoldan ḫaber
Bilmeze çe seng ü ḫāra çe gevher

Her metāʿuñ issi bilür ḳıymetin
Zīrā bahāsın virüp aldı ṣatun

Güneş öñinde delīl olmaz meşʿal
Arṣlan öñünde çetüke ne mecāl

Ẕerreyi güneşe nisbet eyleme
Gevhere boncuḳ bahāsın söyleme

Ululardan naṣīḥat eyle ḳabūl
Tā ki maḥfilde olasın pür-uṣūl

710 Kil ṣatana kīmyādan ṣorma ḫaber
Hīç yire nişe çekersin derd-i ser

AE 84a Ḳarġanuñ şeker degüldür loḳması
Her başuñ ḳaçan bir ola sevdāsı

Bellūṭ aġacında ḫurma bitmeye
Serçe şāh-bāzuñ şikārın ṭutmaya

Ādem oldur nūrı ẓulmetden seçe
Cān olan bu nefs dileginden geçe

Ḳaṭrānı gül-be-şekere ḳatmaya
Kīmyāyı ḫurde-fürūşa ṣatmaya

Sırrını göñli içinde ṣaḳlaya
Ḥadden aşmaya edebin bekleye

Kibri terk ide tekebbür olmaya
Ġaflet uyḳusında rencūr olmaya

Gel bu nāmūs şīşesini ur ṭaşa
Tā ki iltesin bu ʿışḳı sen başa

ʿIşḳ ile yırtġıl bu ʿāruñ perdesin
Bilesin bu ʿışḳ ne imiş sen nesin

M 115b Gel beri ḳalma bu dünyā naḳşına
B 95a Tā ki ıraḳdan gelesin yaḳına

Penbe içinde ḳaçan gizlene od
ʿIşḳ bir oddur penbeye beñzer vücūd

Her göñülde ʿışḳ ḳaçan ṭuta mekān
Ḳanda pinhān ide genci her vīrān

Her çiçegüñ ḳoḳusı müşkīn degül
Her kişi ʿahdinde ḳavli çin degül

Her maḳāmuñ bir ʿaceb menzili var
Her ḥālüñ yanında bir müşkili var

Her kişinüñ mertebesi bir degül[42]
Her vīrāne genc ile maʿmūr degül

Her göñülde Ḥaḳḳ ḳaçan ṭutdı ḳarār[43]
Ḫāṣṣiyyetde bir ola mı nūr u nār

Her cānuñ menzili cānān olmaya
Her dikende gül-i ḫandān olmaya

Cümle eşyā bir güneşden aldı nūr
ʿĀşıḳ her ḳanda ṭursa oldı Ṭūr

Her göñülde dürr-i vaḥdet bitmedi
Ḥikmet ünin her ḳulaḳ işitmedi

Her ṣadefde mi biter dürr-i yetīm
Baḳır ile bir mi olur zer ü sīm

Her göñülde sırr-ı vaḥdet sīr degül
Degme bir cān ʿışḳ ile maʿmūr degül

İki cihān ʿışḳ ile ṭutdı ḳarār
ʿIşḳa yesīrdür benüm tek ṣad hezār

AE 84b Cümle maḳṣūd ʿışḳ ile oldı ḥāṣıl
ʿIşḳ çıraġından uyandı her delīl

Cümle maḳṣūd ʿışḳ ile ṭutdı ḳarār[44]
Çoḳlar aġlar ʿışḳ elinden zār zār

(730) sīr : bir B : sırr AE

[42] AE'de 730. beyitte tekrarlanmaktadır.

[43] AE 731. beyitte tekrarlanmaktadır.

[44] Sadece AE'de mevcuttur. İkinci mısra vezne uymamaktadır.

ʿIşḳa yesīr oldı cümle ins ü cān
Cānuñ aṣl-ı maḳṣūdı ʿışḳdur hemān

B 95b 735 Kendü ḥālündeñ vāḳıf olġıl vāḳıf
Bu ḥāl içinde geçersin zi-ḥayf[45]

Sen özüñi ten bilürsin ten misin
Yoḳsa ṣūret ṣūrete cān mısın[46]

Bil aḫi özüñi tensin aynasın
Ten ü cānsın küllīsi yeksān nesin

Dā'imā göñlüñ ḫayāl ender ḫayāl
Gözüñ aç ḳılma bizümle ḳīl u ḳāl

Sen bizi cennete daʿvet eyleme
Efsāne ḳıṣṣa ḥikāyet söyleme

740 Ger bilürseñ ḥaḳḳ nedür bildir baña
Tā ki cānum ḳurbān idem ben saña

Baña söyle ki ne imiş ḥaḳḳ bāṭıl
Ḥaḳḳ nedür bāṭıl ne dimekdür aṣıl

Her kişi kim ḥaḳḳı bāṭıldan seçer
Aña dimişler bu yolda gerçek er

Gel berü altuna ḳatmaġıl baḳır
Ġaflet ile cān yüzin eyleme kir

(735) Kendü ḥālündeñ vāḳıf olġıl vāḳıf / Bu ḥāl içinde geçersin zi-ḥayf : Kendü ḥālündeñ vāḳıf ol iy ʿāḳil / Bī-ḥāṣıl olma ḥāṣıl olġıl ḥāṣıl M

[45] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

[46] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

M 116a Vaḳti bekle fırṣatı virme yile
Tā bu zincirde olasın silsile

Kendü ḥālünden ġāfil olma ġāfil
Tā ki saña rūşen ola ḥaḳḳ bāṭıl

Uyana cān ẓulmet içinden çıḳa
Rūşen ola āşkāre Ḥayyü'l-beḳā

Fetḥ ola aña bu devlet kişveri
Kān ola gönlinde maʿnā defteri

Cemʿ ola anda mekān ü lā-mekān
Gül ola anuñ ḳatında her diken

Cismi ḳalmaya be-küllī cān ola
Ḳaṭre iken nāgehān ʿummān ola

AE 85a Cennet ola aña cümle kā'ināt
Gönli içinde yazıla her ṣıfat

B 96a Mülk-i vaḥdetde ulu sulṭān ola
Teni küllī cān cānı cānān ola

Cevheri ola bile her cevheri
Farḳ ide bile ʿaḳīḳden gevheri

Degme bir naşiye sırrın açmaya
Ne ki Ḥaḳḳ fermān ḳılursa ḳaçmaya

Oynaya ʿışḳ meydānında başını
Yandura ʿışḳa içini ṭaşını

(749) cān: nūr M (752) ʿaḳīḳden : gevherden M B

Her sözi bişüre andan söyleye
Nişānın ol bī-nişāndan söyleye

Bile kim cānān ne imiş cān nedür
Orta yirde gevher-i rūşen nedür

Terk ide küllī bu dünyā mülkini
Īmān ile maʿmūr eyleye dīni

Ḳaṭresin ʿummān içinde ġarḳ ide
Özini cümle ʿālemden farḳ ide

Cān ola be-küllī teni ḳalmaya
Bī-nişān ola nişānı ḳalmaya

Ẕerresi gün gibi ola yaḫtulu
ʿĪsī nefeslü ola Aḥmed ḫūlu

Göñli sırr-ı maʿden-i esrār ola
Cānı vaḥdet ʿilmine defter ola

Her bir işe ṣabr ide Eyyūb gibi
Gözleri yaşlu ola Yaʿḳūb gibi

Ḫulḳı Muḥammed gibi şīrīn ola
Her ne ki söylerse sözi çin ola

Her nefesde biñ ʿibādet eyleye
Her sözi mīzāna ṭartup söyleye

Ḥikmet ile baḳa her neye baḳa
Çırağın ḥikmet çırağından yaḳa

(756) gevher-i rūşen : görinen nişān AE (761) maʿden : maḫzen M AE

B 96b Ẓāhir içinde bāṭını nūr ola
Cismi vīrān kendüzi maʿmūr ola

Bu nişānı kimde görseñ bil yaḳīn
Oldur er ṭutġıl etegin öp elin

M 116b Başuñı ḳo ayaġı ṭopraġına
Cānuñı yandurġıl ʿışḳı ṭaġına

AE 85b Ne kim ol söylerse oldur söz hemān
Ġāfil olma aña ġāfil iy filān

Cümle ʿāleme cism ṣūret cāndur ol
Cān içinde gevher-i rūşendür ol

Gün gibi bellü cihānda ol kişi
Āşkāre eyler anı her gerdişi

Bu cihān ḫalḳı içinde sırrdur ol
Ṣad hezār ādem içinde birdür ol

Her kişi ne bile kimdir er kişi
Er ḳaçan ola cihānda her kişi

Er bilür kimdür cihānda evliyā
Hümā gölgesi degüldür her sāye

Evliyā göñlinde oldı Ḥaḳḳ nihān
Evliyādur ṭālibe maṭlūb hemān

Her kime kim evliyā oldı delīl
Dünyāda āḫiretde olmaya ẕelīl[47]

(771) gerdişi: cünbişi M

[47] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

Īmānı nūrı tecellī eyleye
Söylese her sözi ḥikmet söyleye

Nūr görine çün ki ẓulmetden çıḳa
Şükr ü minnet eyleye her dem Ḥaḳḳa

Ḥālis ola dünyā dirliginden geçe[48]
Temyīz ide ḥaḳḳı bāṭıldan seçe

Ḳalmaya göñlinde hergiz ġayr-ı ḥaḳḳ
Bir çıraġından uyana biñ çıraḳ

B 97a Saʿādet mülkine yite devleti
La ḫavfe ʿaleyhim ola āyeti

Cānı bu ʿışḳ nūrıyla maʿmūr ola
Nerde ṭurursa ol aña Ṭūr ola

Maʿnā defteri cānında cemʿ ola
Uyana bu ʿışḳ çıraġı şemʿ ola

Ḳalmaya göñlinde ayruḳ yad ḫayāl
Irmaya anı yolından mülk ü māl

Ḥaḳḳ ḳala kendüzi gide ortadan
Divşüre göñlüni yañlış sevdādan

İkilikden birlige yaḳīn ola
Nefsi maẓlūm kendü ehl-i dīn ola

Yüzine açıla cümle gülistān
Gül ḳatında ḳalmaya hergiz diken

(777) ḥikmet : tevḥīd M

[48] Birinci mısra vezne uymamaktadır.

AE 86a Cümle eşyānuñ cānı ola cānı
Gün gibi āşkāre göre sulṭānı

Ol ola ḳamu ʿālemüñ maḳṣūdı
Göreler anuñ yüzinde maʿbūdı

790 Her nefesi biñ ʿĪsāya cān ola
Biñ Mūsā sırrında ser-gerdān ola

Ḥikmetinde māt ola biñ Eflāṭūn
Sırrı içinde buluna kāf u nūn

M 117a Yir ü gök öñinde ser-gerdān ola
Degme bir ḳaṭresi biñ ʿummān ola

Ay ü güneş naẓarında şemʿ ola
Ẓāhir ü bāṭın ḳatında cemʿ ola

Ol ṣıfatlu insānı görsen ḥabīb
Ḳurbān ol kim derdüñe oldur ṭabīb

795 Cānuñı andan dirīġ eylemegil
Anı söyle daḫı söz söylemegil

B 97b Anı söyle ki hemān oldur murād
Anuñ ile ʿıyān oldı her ṣıfat

Her ṣıfat içinde ẕāt oldur hemān
Var ḳarār anuñ iledür cism ü cān

Cānı cihānuñ dimişler ol durur
Sulṭān oldur ḳamu aña ḳul durur

(790) Mūsā : Mesīh AE (797) Var ḳarār anuñ iledür cism ü cān : Var iḳrār ḳıl anuñladur cism ü cān AE

Ḳamu sulṭānlaruñ oldur sulṭānı
Ol kişidür ki geyüpdür insānı

Oldur aḫi aṣlı ferʿi insānuñ
Ġulġule ḳılan içinde her cānuñ

ʿĀlemüñ maḳṣūdı oldur pes hemān
Oldur aḫi ol bī-nişāndan nişān

Saʿādet mülkinde melik ol durur
Ḥüsn ü ʿışḳ ʿāşıḳ u maʿşūḳ ol durur

Sen anı görmek dilerseñ gel beri
Ne içün şöyle gezersin ser-serī

Hiç yire ʿömrüñ telef oldı telef
Şöyle ṣanduñ bu cihānı sen güzāf

Gözüñ aç bir ögüñi divşür yāre
Naḳdüñi aldurmayıgör ʿayyāra

Ne içün söyle ġāfilsin sen ʿaceb
Niçe bu ġaflet içinde ḫurd u ḫˇāb

Niçe bu çarḫ ile ser-gerdān göñül
İnsān iseñ olmaġıl ḥayvān göñül

Niçe bu ġaflet bu ʿillet ʿizz ü nāz
Ḳılmaduñ hergiz cihāndan iḥtirāz

Dünyā leẕẕetinden eylegil ḥaẕer
Bir ḫaberdür işidürseñ muḫtaṣar

(801) aḫi : āḫir B (806) ḫurd u ḫˇāb : ḫˇār u zār AE

AE 86b 810 Dünyā bir hiç nesne durur ḳalmaġıl
Cānuñı miḥnet odına ṣalmaġıl

B 98a ʿĀḳil iseñ terk idegör dünyāyı
Gel berü çekme beyhūde sevdāyı

Uyuma ġaflet içinde bir uyan
Ne yatursın çün ki göçdi kervān[49]

Bir ṭurıgel ʿaḳluñı divşür yāre
Aldanup ḳalma yoluñdan bī-çāre

Dünyā çoḳ senüñ gibiler aldadı
Laḳabı ḳulmaş yalancıdur adı

815 Ḳanı şol kim dünyāda sulṭān idi[50]
Ḥükmi içinde ʿālem ḥayrān idi

M 117b Yedi iḳlīmi ḳamu ṭutmış idi
Hep murāduñ dünyādan ütmiş idi

Dünyā āḫir anlara gör neyledi
Gitdi anlar ortada ḳaldı adı

Dünyā rıbāṭ ehli dünyā kervān[51]
Her ki ḳondı göçiserdür iy filān

Dünyā bir gör giç evidür bir naẓar
Dünyāya gelen yine ḳıldı güẕer

(812) bir : ṭur AE (815) Ḥükmi içinde ʿālem ḥayrān idi : Cümle ʿālem ḥükmüñde fermān-ber idi (816) Yedi iḳlīmi ḳamu ṭutmış idi / Hep murāduñ dünyādan ütmiş idi : Yedi iḳlīm ṭopṭolu idi adı / Dünyādan almışlar idi murādı B

[49] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

[50] AE'deki varyant vezne uymamaktadır.

[51] Birinci mısra vezne uymamaktadır.

820 Hep bilürler dünyānuñ ḥālüñ iyār[52] (?)
Dünyā hiç kimseye ḳılmadı ḳarār

Bir naẓarda her ki gördi añladı
Ne imiş dünya dimegüñ murādı

Dünyā dimekden murād dünyā mıdur
Yoḳsa daḫı bir ayruḳ nesne midür

Bir berü gel ʿaḳluñı dir başuña
Bir naẓar eyle içüñe ṭaşuña

Dünyāya gelmekden murād māl degül
Sen sen ü ben ben ü ḳīl u ḳāl degül

825 Murād oldur ki bilesin Ḥaḳḳ nedür
Her nefesde dem-i ene'l-Ḥaḳḳ nedür

Degme bir eşyāda bir cān olduġı
Her gülüñ yanında diken olduġı

B 98b Her ṣadef içinde bir dürlü gevher
Her gevher mevzūn u ḫūb u muʿteber

Degme bir ẕerre içinde bir güneş
Naḳş içinde āşkāre oldı naḳḳāş

AE 87a Ḳaṭrenüñ içinde deñiz olduġı
Degme bir cihetde bir yüz olduġı

830 Degme bir vücūdda bir dürlü ṣūret
Her ṣūret içinde bir dürlü ṣıfat

(826) bir : biñ B (830) bir dürlü: biñ dürlü B

[52] Sadece AE'de mevcuttur.

Her ṣıfat içinde yüz biñ dürlü ḥāl
Her ḥāl içinde ʿaḳıllar pāy[i]māl

Ṣad hezārān ʿaḳl u pergāl cism ü cān
Bu nişān içinde olmış bī-nişān

Bu deñiz mevcinde maḥv oldı ʿālem
ʿArş ü kürsī yir ü gök levḥ ü ḳalem

Bu nişāndan kimse nişān virmedi
Kimsenüñ ʿaḳlı bu sırra irmedi

Evliyā enbiyā bunda oldı māt
Degme bir ṣūret içinde biñ ṣıfāt

Her ṣıfatda daḫı bir özge ḫayāl
Her ḫayāl içinde yüz biñ dürlü ḥāl

Birisi her giz birine beñzemez
Niçe ki fikr eyleyesin çoḳ u az

Çün ṣūret naḳşında budur ḥālümüz
Maʿnāya ḳaçan irişür elümüz

Çün ki bu naḳş arada oldı ḥicāb
Naḳḳāşı ḳaçan görevüz biz ʿaceb

Bu ḥāl içinde ḳamu eşyā tamām
Bilimezler māt olupdur ḫāṣṣ u ʿām

M 118a Kimse bilmez bu ʿaceb pergāl nedür
Bu ʿaceb ṣunʿuñ ṣāniʿi ḳandadur

(841) pergāl : ḥikmet M

B 99a Ḳamu ʿālem cüst ü cū eyler velī
Bu ne ḥāldür kimsenüñ irmez eli

Māt olupdur vaḥş u ṭayr u ʿaḳl u cān
Bu ṣıfātı söyleyibilmez lisān

Reng ü būyı birlik oldı cümle gül[53]
Nedür ol ki bir ile ol bir degül

845 Cümle ʿālem birden oldı perveriş[54]
Ḫayr ü şerr birlige bitdi cümle iş

M 111a Bir ādemüñ miḳdārı bellü ola[55]
AE 87b Bu pāyānsuz baḥr içinde ne bula

Gel beri daʿvā-yı güẕāf eyleme
Ḳadrüñce söyle artuḳ söyleme[56]

Vācib oldur ki bilesin miḳdāruñ
Miḳdāruñca söyleyesin ḫaberüñ

Dükkānuñda gör ki ser-māye ne var
Ser-māyeñce eyleyesin sen bāzār

850 Maʿnāsuz söz söylemekden ne ḥāṣıl
Maʿnāsuz daʿvāyı terk it iy ġāfil

Bu sözi söyle ki aṣlı çin ola
Yol içinde menzili yaḳın ola

(851) menzili : menzile M

[53] B nüshasında 104a'da 985. beyittir.

[54] AE nüshasında 91b'de 985. beyitte tekrarlanmaktadır.

[55] M nüshasında 111a'da 666. beyittir. AE nüshasında hem 82b'de 661. beyit olarak, hem 87b'de 831. beyit olarak görülmektedir. B nüshasında 99a'da 826. beyittir. 846-1004 arasındaki beyitler M'de geride, 111a-114b arasındadır.

[56] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

Gel beri işüñ ḥāṣıl eyle bugün
Sen bugün yarın diyince geçdi gün

Sen uyursın geçdi ömrüñ kervānı
Senüñ ile bile gelenler ḳanı

Ḳanı şunlar ki cihānda var idi
ʿAḳl içinde tertībi tayyār idi

855 Cihānı ṭutmışlar idi ser-be-ser
Baña di ki ḳancaru vardı bular

Ol pādişāhlar ḳanı kim leşkeri
Feṯḥ idüp ṭutmışlar idi kişveri

Anları gör kim āḫiri nitdiler
Bir naẓar dünyāya ḳonup gitdiler

M 111b Dünyāda bunlar saña örnek yeter
Dünyā içün çekmeyesin derd-i ser

B 99b Anı iste kim aña yoḳdur zevāl
Neye gerek zen ü ferzend mülk ü māl

860 Ol ayuñ bedrine hilāl irmedi
Hiç aña noḳṣān ü melāl irmedi

Fānī olmaḳdan münezzeh ol ḳadīm
Ol kerīmdür ol raḥīmdür ol ḥekīm

AE 88a Evvel āḫir hemān oldur pādişāh
Aña ne leşker ḥācetdür ne sipāh

(860) Ol ayuñ bedrine hilāl irmedi / Hiç aña noḳṣān ü melāl irmedi : Ol ayuñ bedrine zevāl irmedi / Nāḳıṣ olan hiç kemāli görmedi AE (861) ḥekīm : ḥalīm AE

Andan artuḳ kimse var mı dünyāda
Gözüñi bir sil yine baḳ iy dede

Mülk içinde ṭopṭoludur ol ġafūr
Ay ü güneş daḫı andan aldı nūr

Bu felekler döndügi oldur sebeb
Oldur aḫi cümleye ʿilm ü edeb

Cümle bu yirler anuñ ile muḳīm
Ḳıymeti andan bulupdur zer ü sīm

ʿArş ü kürsī levḥ ü ḳalem bu ṣıfāt
Anuñ ile ḳā'im olmış kā'ināt

Hemān oldur cümle şeyde debrenen
Fikr idüben her lisānda söylenen

Her ki kendüzini bildi ṣor aña
Bu nişāndan ol nişān vire saña

Kendüzin bilen bilür kimdür Ḥaḳḳı
Bu deñizde ol düzüpdür zevraḳı

Ol kişidür yol içinde Ḥaḳḳ-şināş
Cān ile aña ʿāşıḳdur ʿāmm u ḫāṣṣ

Ṣūretā şekl-i ādemdür kendüzi
Ḥaḳḳı görür açılupdur cān gözi

Şerīʿatda küllī işi pür-kemāl
Ṭarīḳatda ol kişidür ehl-i ḥāl

B 100a Ḥaḳīḳatda küllī Ḥaḳḳdur pes hemān
Maʿrifeti kendüye yeter nişān

875 Ehl-i ḳıble secdeyi aña ḳılur
Cümle bu sırruñ ṣıfātuñ ol bilür

Ol bilür ki her işüñ aṣlı neden
Ne kişidür söylenüben söyleden

Ḳāf u nūndan ʿālemi var eyleyen
Gökleri şöyle bī-ḳarār eyleyen

Yirleri depretmedin ḳā'im ṭutan
Ṣunmadın eli bu cümleye yiten

İrteyi iltüp giceyi getüren
Sırr içinde bunca işler bitüren

880 Her göñülde ḳaynayup ḥikmet olan
Ḥikmetinde ḳamu ʿālem māt olan

AE 88b Ḥüsniyle şīrīn görinen Ferhāda
Oldur aḫi cümle varlıḳ ortada

M 112a Leylīnüñ yüzinde ḥüsn-i ḫūb cemāl
Mecnūna ʿışḳ u ḥikāyet ḳīl u ḳāl

Şeyṭānuñ ṭāʿatini hīç eyleyen
Aḥmede ḥabīb diyüben söyleyen

Ḫalīli Nemrūd odından ṣaḳlayan
Yūnusı balıḳ içinde bekleyen

885 Yaḥyāyı dünyāda her dem aġladan
Eyyūbuñ derd ile baġrın ṭaġladan

(876) söylenüben söyleden : söyleyen ve söyleden M AE

Mūsāyı şūrīde mecnūn eyleyen
Circīsüñ ḥālin dīger-gūn eyleyen

Ẕerreyi gün gibi tābende ḳılan
Pinhānı gencini vīrānda ḳılan

Aṣl u ferʿ ü naḳş u ḫayāl nār u nūr
Cümle bu ḥikmetüñ aṣlı ol ṣabūr

B 100b Ol ki görindi bu cümle gözlere
Aña ki ʿaḳl irdi geldi sözlere

890 Dört ṭabīʿat altı cihet her ʿālem
Bu ne pergāldür arada ṣubḥ u şām

Ẕiynet-i dünyā ḳumāş altun u māl
Et ü niʿmet aş ü etmek yaġ u bal

Bu ḫaberler kim arada söylenür
Bu ḫayāller kim dā'im fikr eylenür

Ḳamu bunlar naḳş u ṣūret bir naḳḳāş
Ẕerreler içinde hemān bir güneş

Ol güneşdür cümleyi rūşen ḳılan
Bu ṭılısmuñ adını insān ḳılan

895 İnsān oldur kim bile kendüzini
Ḥadd ile ṣala her aşuñ ṭuzını

Ulular ḳatında toz eylemeye (?)
Beyhūde söz ṣaḳına söylemeye

(887) gencini : genc gibi AE

Ṣapmaya ṭoġrı yolını gözleye
Ulular varduġı izi izleye

Her işi aṣlın bilüben işleye
Ḳadrince gele gelse ortaya[57]

Yār ile yār ola aġyār olmaya
Ṣūreti ādem özi ẖar olmaya

AE 89a 900 Her kim ol ister ise Ḥaḳḳı bula
Ne ki gelse yolına Ḥaḳḳdan bile

Neye kim baḳsa Ḥaḳḳı anda göre
Ġayrı terk ide demin Ḥaḳḳdan ura

Bilişe Ḥaḳḳ ile naşi olmaya
Āşinā ḳatında vaḥşī olmaya

Nefsine uymaya perhīz eyleye
İşini ʿaḳl ile temiz eyleye

B 101a Olmaya her bir naşiyle hem-nişīn
Ḥaḳḳı dā'im ortada göre yaḳīn

905 Anı ki bulmışdur anı ṣaḳlaya
Anı ki bulmadı dā'im isteye

Her kim yavuzlıḳ iderse eylük it
Yol eriseñ yolı gözle yolca git

M 112b Ṣūfī iseñ ẕikr ü tesbīḥ eylegil
Zāhid iseñ öz ḫużūruñ beklegil

ʿĀşıḳ iseñ feryād u āh itseñe
Dervīş iseñ öz yoluñ gözetseñe

[57] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

Bülbül iseñ saña gülistān gerek
Ṭāvūs iseñ seyrān u bostān gerek

Şāh-bāz iseñ bu murdār neñdür señün
Kerkes iseñ üstine ḳon gövdenüñ

Ṭūṭī iseñ lāyıḳuñ şeker ola
Ḳarġa iseñ maḳṣūduñ murdār ola

ʿĀrif iseñ vaḳtini bil her işüñ
Cāhil iseñ neye gerek gerdişüñ

ʿĀḳil iseñ bekleyesin tertībi
Delü iseñ yabana ṣal mektūbı

AE 89b İnsān iseñ keleci birdür hemān[58]
Ḥayvān iseñ otuñ otla iy filān

Kürd iseñ ṣavacaḳ ayran içseñe
Türkmen iseñ vaḳti bilüp göçseñe

Ḥarāmīseñ yolda kervān gözlegil
Emīn iseñ öz yoluñı izlegil

Abdāl iseñ dünyāyı terk eylegil
Söyleyicek sözi ḥikmet söylegil

Gözlegil ḳalya pilavı ḳandadur
Ḳanda pilav olsa sen de anda dur

B 101b Bal u yaġ olsa ṣoġandan ne ḥāṣıl
Ḥalva gibi nesne mi var iy ʿāḳil

[58] 914-929 arasındaki beyitler AE nüshasında ileride, 89b'de 914. beyit ile 90a'da 926. beyit arasındadır.

Eti semiz olucaġaz keşkegüñ
Ne dadı vardur yemege düglegüñ

Herīse ḫoşdur yemege ṭanlacaḳ
Üstine pālūde yise ṭatlucaḳ

Sarı pilavuñ çoḳ olsa samsası
Buġranuñ ḳalaba olsa ḳalyası

Ṭoġrusı ḫoşdur boranı yimege
Her kişiye bir ulu keres dege

Ṣaḳlaġıl her bir naşiden biryānı
Etüñ etmegüñ cānı vardur cānı

AE 90a Ṭoġrama darı çöregin ayrana
Ayrandan yegdür bal ile ḳayġana

Ṣoġan arpa etmegini kürde vir
Öyüni oldur ol anı yaḫşı yir

Türkmene vir yaḫni ile yarmayı
ʿArabuñ öñine dökgil ḫurmayı

Aṣlını bilüben işle her işi
Tā ki soñra çekmeyesin teşvīşi

Ṣalıvirmegil deveyi bostāna
Ṣıġırı niçün ḳoyarsın ḫarmana

AE 89a Leglegüñ yiri degüldür gülistān[59]
Bülbüle gül degdi bayḳuşa vīrān

[59] 914-929 arasındaki beyitler AE nüshasında ileride, 89b'de 914. beyit ile 90a'da 926. beyit arasındadır.

M 113a Ḳaçan öte ṣaḳṣaġan bülbül gibi
Degme bir çiçek ola mı gül gibi

Her ṭopraḳ kīmyā degüldür iy ʿāḳil
Bu meṯeldür ki ḫaṭā ḳılmaz aṣīl

Āb-ı ḥayvān ḳaçan ola degme ṣu
Eyle olup gezmeyesin cū-be-cū

B 102a Her ṣadefden istemegil incüyi
Ser-māyeñ ḳadar gözetgil aṣṣıyı

935 Degmegin demür pūlād olmaz pūlād
Yirlü yirinde yaraşur her ʿādet

Ḳılıcı teşbīh itmeye ekine
Ḳılıc işin ekine ḳaçan işleye

AE 89b Ḳuş degül nola uçarsa kelebek
At ile ḳaçan bir olısar işek

Kerkesüñ şāh-bāza yoḳdur nisbeti
Cehle ne nisbet ʿāḳiller ṣoḥbeti

Ṭāvūsuñ niresi beñzer ḳuzġuna
Çetük arṣlan ile ṣunmaz bir ḫūna

940 Cānı ṣudur ṣudan ayrulsa balıḳ
Diri ola mı ḳıyās it iy ʿāşıḳ

Uşadursın çölmeġi urma ṭaşa
Saña ne ṣansañ anı ṣan yoldaşa

(931) Degme bir çiçek ola mı gül gibi : Degme çiçek hiç ḳoḳar mı gül gibi AE (935) ʿādet : ʿaded M AE (938) ʿāḳiller : ʿārifler M

Bir içim ṣunuñ ḥaḳḳın bil ḥaḳḳ budur
Ḥaḳḳ ki dirler ḥaḳīḳat muṭlaḳ budur

Āyineñ muṣaffā eyle iy ṣafā
Ger umarsañ yolda Aḥmedden vefā

Kendü aṣlından bitüpdür her dāne
Bir işāret hemān ola insāna

Ḥayvānuñ nesine gerek bu ḫaber
Ḥayvāna yig biñ bu sözden bir füşār

Ḥayvānuñ maḳṣūdı zīrā cān degül
Cānı nitsün çün kāmil insān degül

AE 90a Ne dimekdür her ki bildi bu sözi
Kendüzini bilmiş ola kendüzi

Aña ṣor kim ol nişān vire saña
Baḳıcaḳ görebilesin her yaña

B 102b Her bir işüñ aṣlını añlayasın
Farḳ ide cānuñ Hümādan sāyesin

Ne dimekdür ḫālik u maḫlūk dimek
Yaḳın [u] ıraḳ var yok az çoḳ dimek

Gül dimegüñ maḳṣūdı ne söylegil
Bülbülüñ ḥālin ḥikāyet eylegil

Ne dimekdür ṣadef ü incü dimek
Yevm-i ḥaşr ü ṣırāṭ-ı sencī dimek

(942) Ḥaḳḳ ki dirler : Ḥaḳḳ dilersen M

ʿIşḳ dimegüñ maḳṣūdı nedür ʿaceb
ʿĀşıḳ u maʿşūḳ dimekden ne sebeb

Niçe sözdür ḳaṭre vü ʿummān dimek
Bāġ dimek ne ne imiş bāġbān dimek

Ḫayr ü şerr dünyā āḫiret ne imiş
Sen ü ben şāgird [ü] üstād ne imiş

M 113b Ne imiş maḳṣūd cihānda söylegil
Uşbu ṣūret cism ü cānda söylegil

Ne dimekdür vaḥdet ü keṯret dimek
Bir vücūda iki dürlü ad dimek

Güneşi bulut içinde gizlemek
Altunuñ yüzine baḳır yüzlemek

Kendü gibi ḥayvāna insān dimek
Maʿnāsuz olmış kişiye cān dimek

ʿAyyāra aldurmaḳ olur naḳdini
Iraġa iletmek olur yaḳını

Ol toz itmekdür bu vaḥdet meydānın
Hiç yire bozmaḳdur ʿömri bostānın

AE 90b Bu ḫayāli eylemez insān olan
Dā'imā cānānı gözler cān olan

Yol eri dā'im gözedür menzilin
Yol varan kişiye ṣoruñ müşkilin

B 103a Ol sebebden yol eri olmışdur ol
Yol varuban menzile irmişdür ol

Ol bulupdur cān içinde maḳṣūdın
Kendü nedür kendüzini bildi çün

Añladı bildi ki nedür kendüzi
Anuñ içün delīl oldı her sözi

Her nefesinden hezārān cān biter
Ḳaṭresinden deryā-yı ʿummān biter

Ẕerresinden rūşen olur kā'ināt
Kendüzin bilmekdür aslī bu ṣıfāt

Ṣūretā cismi ādemdür āşkāre
Maʿnāsı ṭopṭolu olmış her yire

Her yire ṣunsa kim irişür eli
Evliyā ṭonında sırrdur ol velī

Āşkāre dervīş görinür ol kişi
Velī kim aṣlıyla işler her işi

Her işüñ aṣlını bilür ḥāl nedür
Naḳş u ṣūret ne imiş pergāl nedür

Ol bilür naḳḳāşı daḫı ṣor aña
Bu ṣıfātdan ol nişān vire saña

Fehm iderseñ saña delīldür bu söz
Görsedür ʿaḳluña yüz biñ dürlü yüz

Ḥaḳḳ ile vuṣlata iltür cānuñı
Ḳā'im eyler ʿışḳ ile īmānuñı

(964) menzile irmişdür ol : menzilin almışdur ol B AE

Bitürür göñlüñde dürlü ḥikmeti
Giderür ḳomaz bu ġayrı ʿilleti

ʿIyān eyler seni şöyle gün bigi
Ṣāfī eyler işüñi altun bigi

Götürür perdesin açar gözüñi
Dermān eyler derdlüye her sözüñi

B 103b Seni iltür biliş eyler sulṭāna
Küfrüñi kesüben işler īmāna

M 114a 980 Ṣūretüñ āyine eyler cümleye
AE 91a Görsedür seni bu cümle eşyāya

Nāgehān sulṭān olursın ḳul iken
Ḳızıl altun olur işüñ pul iken

Cān olursın cümle eşyāya tamām
Āşkāre seni tanurlar ḫāṣṣ u ʿāmm

Nefesüñden gevher-i maʿden biter
Naẓaruñdan maʿmūr olur ḫuşk u ter

İster iseñ buncılayın bir naṣīb
Ḥaḳḳı seven kişi ile ol ḥabīb

985 Tūtiyā ḳıl ayaġı tozın gözine[60]
Ögüñi dir bir yören kendüzüñe

Niçe bir ḥayvān gezersin sen ʿaceb
Gözüñ aç Ḥaḳḳ raḥmetinden açdı bāb

(983) maʿden : vaḥdet

[60] Birinci mısra vezne uymamaktadır.

Cümleye irişdi Ḥaḳḳuñ raḥmeti
ʿĀlemi ġark itdi tevḥīd niʿmeti

Her şeye tevḥīdden irdi fā'ide
Yediler maʿnā ḫ̆ānından mā'ide

ʿĀlemi ṭutdı bu günün şuʿlesi
Her başa ṭopṭolu oldı sevdāsı

Her göñül içinde gizledi bu sırr
Her şeye mürşid ü rehber-i destgīr

Her kişiyle yoldaş olupdur bile
Ḳıṣṣa vü destān olupdur her dile

Ḫayāl ü sevdā olupdur her başa
Her işde daḫı bir özge ḳarġaşa

Saʿādet genci ṭolupdur her vīrān
Her vīrān göñül içinde bitdi kān

B 104a Ol Hümā bu kez görindi āşkāre
Devleti gölgesi düşdi her yire

Cāvidān devlete yitdi her faḳīr
Pādişāh cümleye oldı dest[i]gīr

Bir güneşden rūşen oldı her diyār
ʿIyān oldı āşkāre her ne ki var

Meşelā bir oldı cümle kā'ināt
Birlik irişdi ikilik oldı māt

Āşkāre açıldı birlik perdesi
ʿĀleme ṭopṭolu oldı ġavġāsı

AE 91b Bir yaḳadan baş çıḳardı cümle şey
Aṣlı ferʿi birlik oldı ḳand ü ney

1000 ʿĀlemüñ yüzi yöneldi bir yaña
Birlik oldı cümle varlıḳ baḳsaña

Cümle bu cism ü ṣūretüñ cānı bir
Yirde gökde cümlenüñ sulṭānı bir

Bir deñizdür ʿālemi ġark eylemiş
Cümle birlikden ḥikāyet söylemiş

Her aġacuñ ferʿi ʿaṣlından biter
Aṣlını bilene yoḳdur derd-i ser

M 114b ʿĀlemüñ maḳṣūdı birdür pes hemān
Tevḥīd oldı birlik ehline nişān

M 118a 1005 Birden artuḳ daḫı ne var söylegil
İkilik ehli degülseñ bir digil

Yirde gökde daḫı kim var ġayr-ı Ḥaḳḳ
Gözlerüñ egri degülse ṭoġrı baḳ

B 104b Ḳanı şol kim birligi inkār ider
İnsān olmış işini düşvār ider

Cehl ile ṣarf eylemişdür ʿömrini
Beri gelsün bir beri gel diñ anı

Söylesün ki bu ʿaceb pergāl nedür
Orta yirde bunca ḳīl u ḳāl nedür

(1002) Bir deñizdür ʿālemi ġark eylemiş / Cümle birlikden ḥikāyet söylemiş : Bu deñizdür ʿālemi ġark eyleyen / Cümle dilde bir kişidür söyleyen M

Ne dimekdür Tañrı dimek söylesün
Aḥmedüñ ḥālin ḥikāyet eylesün

Yāḫūd bize velīden virsün nişān
Ortanuñdur söz degüldür imtiḥān

Aṣlı nedür ne dimekdür bu ḫaber
Bize daḫı söylesün ol iḫtiyār

Bu ḫaberi bize beyān eylesün
Ne ise sırrını ʿıyān eylesün

Bilmese geçsün bu sözden ol nā-dān
Divşürsün ṭasın ṭaraġın ortadan

Açmasun ol ʿayıbı ki örtemez
O yüki götürmesün ki ṭartamaz

AE 92a

Aġzına ṣıġar keleci söylesün
Bildügi ḳadar ḥikāyet eylesün

Toz eylemesün ʿāşıḳlar meydānın
Yoḳ ise disün ne imiş burhānın

Cümle eşyānuñ öñinde bir çıraḳ
Birlik ortasında ṣıġmaz zīḳ u zāḳ

Birlik ehlinde bulındı bu nişān
Birlige birikdi cümle cism ü cān

Bir güneşden aydın olupdur ʿālem
Birlik oldı kem ü peş ü puḫte ḫām

Bir çıraḳ nūrına cümle pervāne
Ṣalādur gelsün bu cümle bir ḫˇāna

B 105a Bir pādişāhdur görinen bir sarāy
Gāhi bedr ü gāh hilāldür bu bir ay

Bir vücūd oldı bu cümle kā'ināt
Birlige delīl olupdur her ṣıfat

M 119b Cümle ʿālem bir ṣadefdür bir gevher
Birlik oldı bir gör iy ṣāḥib-naẓar

1025 Bir gülistāndur hezārān dürlü gül
Bir yire geldi birikdi cümle yol

Birligi söyler birikdi cümle dil
Her göñülde bitdi birlikden ḥāṣıl

Ol kişi kim bu ḫaberi söylemiş
Bir ʿaceb vaṣfı ḥikāyet eylemiş

Ḳayġusuz Abdāl dimişler bir faḳīr
Ḳulaḳ ol bir dem sözini diñle bir

Rum ilinde Bekdāşīdür ol ʿāşıḳ
Abdāl olmış cümle ʿālemden fārıḳ

1030 Evliyā oldı delīl ü burhānı
İnsān-ı kāmilde gördi sulṭānı

Maġlata dimiş bunı ḫoş söylemiş[61]
Bir nice sözler beyānuñ eylemiş

(1028) ol : ṭut AE

[61] 1031-1033 arası beyitler yalnızca AE'de mevcuttur.

Oḳıyanlar ḫayr ile yād eylesün
Hū diyüp rūḥuñ şād eylesün[62]

Söz budur kim söyledüm ḫātm-ı kelām
Vir Resūluñ rūḥına yüz biñ selām

[62] İkinci mısra vezne uymamaktadır.

KAYNAKÇA

Abdürrezzak Kâşânî. *Tasavvuf Sözlüğü : Letâifu'l-a'lâm fî işarâtı ehli'l-ilhâm*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2004.

Adonis. *Sufism and Surrealism*. çev. Judith Cumberbatch. Londra: SAQI, 2005.

Akalın, Mehmet. "Kaygusuz Abdal'ın Gevher-nâme'si."*Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi* 10 (1979): 189-197.

Akalın, Şükrü Halûk ve Recep Toparlı, Haz. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Erişim: http://tdkterim.gov.tr/atasoz/.

---. *Büyük Türkçe Sözlük*. Erişim: http://tdkterim.gov.tr/bts/.

Aksoy, Ömer Asım. *Deyimler Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1981.

Albayrak, Nurettin. *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayıncılık, 2004.

Âşıkpaşazade**,** *'Ashiqpashazādeh ta'rikhī = A history of the Ottoman Empire to A.H.883 (A.D.1478)*. Farnborough : Gregg, 1970.

Azizüddin Nesefî. *Tasavvufta İnsan Meselesi: İnsan-ı Kâmil*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1990.

Baba, Mustafa Okan. *Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Heyamola Yayınları, 2007.

Ballanfat, Paul. "Réflexions sur la Nature du Paradoxe," *Kâr Nâmeh* 12-3 (1995): 25-40.

---. "L'Échelle des mots dans les ascensions de Rūzbihān Baqlī de Širāz," *Le Voyage Initiatique en Terre d'Islam: Ascensions Célestes et Itinéraires Spirituels.* Haz. M. A. Amir-Moezzi, Louvain, Peeters, 1996. 265-300.

Birge, John Kinsley. *The Bektashi Order of Dervishes*. Londra: Luzac & Co., Ltd.: 1965.

Bursalı Mehmed Tâhir. *Osmanlı Müellifleri I-II-III*. Ankara: Bizim Büro Basımevi, 2000.

Cebecioğlu, Ethem.*Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Ankara: Rehber Yayıncılık, 1997.

Corbin, Henry. *L'Imagination Créatrice dans le Soufisme d'Ibn Arabi.* Paris: Éditions Médicis-Entrelacs, 2006.

Cunbur, Müjgan. "Gülşehri ile Kaygusuz Abdal'ın Şiirlerini Kapsayan XV.Yüzyıldan Kalan Bir Mecmua," X.*Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler* 1963. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1964. 23-30.

Çelebioğlu, Âmil. *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi*. İstanbul: Kitabevi, 1999.

Dağlı, Muhtar Yahya. *Kaygusuz Abdal*. İstanbul: Maarif Kitaphanesi, 1939.

Demirli, Ekrem. "Fusûsu'l-Hikem Şerhi." *Fusûsu'l-Hikem*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2008.

Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2006.

Dilçin, Cem, Haz. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.

Ergun, Sadettin Nüzhet. *Bektaşî Şairleri*. İstanbul: Devlet Matbaası, 1930.

---. *Bektaşî Şairleri ve Nefesleri*. İstanbul: Maarif Kitaphanesi, 1956.

Evliya Çelebi. *Evliya Çelebi Seyahatnamesi* Cilt X. İstanbul: Devlet Basımevi 1938.

Eyüboğlu, İsmet Zeki. *Bütün Yönleriyle Kaygusuz Abdal*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım, 1992.

Flemming, Barbara. *Türkische Handschriften, Teil* I, Wiesbaden: Steiner, 1968 1981. 326-331.

Gökyay, Orhan Şaik. "Kaygusuz Abdal ve Sımâtiyeleri." *Türk Folkloru* 1/13 (1980): 3-5, 2/14 (1980): 3-6.

Gölpınarlı, Abdülbâki. "Halk Edebiyatımızda Zümre Edebiyatları." *Türk Dili*. 19/207: Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı (1968): 357-375.

---. " Kaygusuz Abdal." *Türk Dili*. 19/207: Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı (1968): 395-405.

---. *Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet*. İstanbul: Varlık Yayınevi, 1962.

---. *Alevî-Bektâşî Nefesleri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1992.

---, Haz. *Türk Tasavvuf Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1972.

---. *Yunus Emre ve Tasavvuf*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1961.

---. *Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1977.

---. *Kaygusuz : Vize'li Alâeddin*. İstanbul: Remzi Kitaphanesi, 1932.

Güzel, Abdurrahman. *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî)*. Ankara: Akçağ, 2004.

---. *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Bibliyografyası: Hayatı, Eserlerinden Örnekler, Bibliyografya.* Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1986.

---. *Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1983.

---. *Kaygusuz Abdal (Alâaddin Gaybî) Menâkıbnâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.

---. *Abdal Musa Velâyetnâmesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.

---. "Kaygusuz Abdal'ın Vücud-nâme'si Üzerine." *Türk Kültürü* 197 (1979): 276 282.

---. "Kaygusuz Abdal'ın Bilinmeyen Çağatayca bir Gazeli." *Türk Kültürü Araştırmaları* 29/1-2 (1991): 164-171.

---. "Kaygusuz Abdal'ın Eserlerinde Yiyecek Adları." *Türk Folkloru Araştırmaları* 3 (1983): 97-111.

---. "Kaygusuz Abdal'ın Eserlerinde Bazı Tasavvufî Terimler Üzerine." *Milli Kültür* 2/9 (Şubat 1981): 31-33.

El-Hakîm, Suad. *İbnü'l-Arabî Sözlüğü*. Çev., Ekrem Demirli. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005.

İbnü'l-Arabî. *Fusûsu'l-Hikem*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2008.

İslam Ansiklopedisi (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 2002), "İsfendiyâr-oğulları" maddesi.

---. "Kaygusuz Abdal" maddesi.

---. "Mesnevi" maddesi.

Kafadar, Cemal. *Between two worlds: the Construction of the Ottoman State*. Londra: University of California Press, 1995.

Karamustafa, Ahmet T. *God's Unruly Friends: Dervish Groups in the Islamic Later Middle Period 1200-1550*. Salt Lake City: University of Utah Press, 1994.

Kaya, Doğan. *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2007.

Kaygusuz Abdal. *Dilgüşâ*. Haz., Abdurrahman Güzel. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.

---. *Saraynâme*. Haz., Abdurrahman Güzel. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.

Kelâbâzî. *Doğuş Devrinde Tasavvuf: Ta'arruf*. Haz., Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1992.

Keskin, Fatıma. *Kaygusuz Abdal*. İstanbul: Kastaş Yayınevi, 2006.

Kocatürk, Vasfi Mahir, Haz. *Tekke Şiiri Antolojisi: Türk Edebiyatında Dinî ve Tasavvufî Şiirler*. Ankara: Buluş Kitabevi, 1955.

Korkmaz, Esat. *Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2003.

Köprülü, Mehmet Fuad. "Abdal" maddesi. *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi : Ortaçağ ve Yeniçağ Türklerinin Halk Kültürü Üzerine Coğrafya, Etnoğrafya, Etnoloji, Tarih ve Edebiyat Lûgati*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi, 1935. 23-56.

---. "Abdal Musa" maddesi. *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi : Ortaçağ ve Yeniçağ Türklerinin Halk Kültürü Üzerine Coğrafya, Etnoğrafya, Etnoloji, Tarih ve Edebiyat Lûgati*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi, 1935. 60-64.

---. "Mısır'da Bektaşılık." *Türkiyat Mecmuası* C. VI (1939): 13-40.

---. *Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966.

---. "Abdal Musa." *Türk Kültürü* 124 (Şubat 1973): 198-207.

---. "Bektaşîliğin Menşeleri." *Türk Yurdu* 9. Ankara: Tutibay Yayınları, 2001. 68 76.

---. "Anadolu'da İslamiyet." *Anadolu'da İslamiyet*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2000. 41-122.

Levend, Agâh Sırrı. *Ümmet Çağı Türk Edebiyatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1962.

Mélikoff, Irène. *Hadji Bektach : Un Mythe et Ses Avatars*. Leiden: Brill, 1998.

Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî. *Mesnevî-i Şerîf*. Çev. Süleyman Nahîfi. Sad. Âmil Çelebioğlu. İstanbul: Timaş Yayınları, 2007.

---. *Fîhi Mâ Fîh*. çev. Abdülbâki Gölpınarlı. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1959.

---. *Fîhi Mâ Fîh*. çev. Meliha Ülker Tarıkâhya. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1990.

Mütercim Asım Efendi. *Burhân-ı Katı*. Haz. Mürsel Öztürk ve Derya Örs. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2000.

Nelson, Lowry, Jr. “Towards a Definition of Mystical Poetry.” *Poetic Configurations: Essays in Literary History and Criticism*. Pensilvanya: The Pennsylvania State University Press, 1992. 53-71.

Noyan, Bedri. “Bektaşîlikte Kullanılan Deyimler.” Türk Folklor Araştırmaları 330 (Ocak 1977): 7870-7874, 331 (Şubat 1977): 7900-7902, 332 (Mart 1977): 7932-7936, 333 (Nisan 1977): 7962-7964, 334 (Mayıs 1977): 7990-7993.

Nwyia, Paul. *Exégèse Coranique et Langage Mystique: Nouvel essai sur le lexique technique des mystiques musulmans*. Beyrut: Dar el-Machreq sarl Éditeurs, 1991.

Ocak, Ahmet Yaşar. “Kitabiyat.” *Osmanlı Araştırmaları : The Journal of Ottoman Studies* 2 (1981): 243-252.

---. *Kalenderîler (XIV.-VII. Yüzyıllar)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.

---. “Remarques sur le rôle des derviches kalenderis dans la formation de l’ordre bektachi.” *Bektachiyya: Études sur l’ordre des Bektachis et les groupes relevant de Hadji Bektach*. haz. Alexandre Popovic ve Gilles Veinstein. İstanbul: Éditions Isis, 1995, 55-62.

Özmen, İsmail, Haz. *Alevi-Bektaşi Şiirleri Antolojisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.

Öztelli, Cahit, Haz. *Bektaşî Gülleri: Alevî-Bektaşî Şiirleri Antolojisi*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1973.

Pala, İskender. *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2004.

Pinguet, Catherine. “Remarques sur la Poésie de Kaygusuz Abdal.” *Turcica* 34 (2002): 13-38.

---. *La Folle Sagesse*. Paris: Patrimoines, 2005.

Redhouse, Sir James W. *A Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2006.

Rıza Tevfik. “Kaygusuz Sultan ve Azmî Baba hakkında.” *Rıza Tevfik’in Tekke ve Halk Edebiyatı ile İlgili Makaleleri*, haz. Abdullah Uçman. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1982.

Salcı, Vahit Lütfi. “Kaygusuz Abdal Hakkında Etütler.” *Türk Folklor Araştırmaları* 1 (Ağustos 1949): 14-15, 2 (Eylül 1949): 31-32, 4 (Kasım 1949): 52-53, 5 (Aralık 1949): 74-75, 7 (Şubat 1950): 102-103.

Schimmel, Annemarie. “Türk Halk Tasavvufu.” *İslamın Mistik Boyutları*. Çev., Ergun Kocabıyık. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001. 320-334.

Steingass, F. *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beyrut: Librarie du Liban Publishers, 1998.

Şeyh Galip. *Şeyh Galip Divanı'ndan Seçmeler*. haz. Abdülbâki Gölpınarlı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2001.

Şemsettin Sami. *Kamus-ı Türkî*. Tıpkıbasım. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1996.

---. *Kamusü'l-A'lâm*. İstanbul: Mihran Matbaası, 1889.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Eski Türkiye Türkçesi: XV. Yüzyıl*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994.

Tekin, Gönül. "Eski Türk Edebiyatında Ağaç Motifi ve Sembolizmi." *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan*. Haz., Ayşenur Külahlı Oğlu İslam ve Süer Eker. Ankara: [y.y.], 2007.

Türk Ansiklopedisi (Ankara: Maarif Matbaası, 1946-1984), "Kaygusuz Abdal" maddesi.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazmaları İnternet Sitesi, erişim: www.yazmalar.gov.tr.

Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005.

Usluer, Fatih. *Hurufilik: İlk Elden Kaynaklarla Doğuşundan İtibaren*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2009.

Ünver, İsmail. "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler." *Türkoloji Dergisi* 11/1 (1993): 53-89.

Veinstein, Gilles ve Nathalie Clayer. "L'Empire Ottoman." *Les Voies d'Allah: Les Ordres Mystiques dans l'Islam des Origines à Aujourd'hui.* Paris: Fayard, 1996. 322-341.

Yücel, Bilal. "Kaygusuz Abdal'ın Budalanâme'si." *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri* 2 (2002): 41-120.

Yücel, Bilâl. "Kaygusuz Abdal'ın Kitâbu Mağlata'sı." *Türk Dili ve Edebiyatı Makaleleri* 3 (2003): 73-120.

Ziyaeddin Fahri. "Sergüzeşt-i Kaygusuz Abdal." *Hayat* 17 (1927): 7-8.

İNDEKSLER

Genel İndeks

Abdal Musa, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 79, 101
Abdullahü'l-Magaravî, 13
Âdem, 21, 40
Adonis, 35, 37
Ahilik, 3, 4
Ahmed Sârbân, 5
Akalın, Mehmet, 23
Alâeddin bin Yusuf, 9
Alâiye, 4, 6, 7, 9, 11, 101
Ali Haydar b. Ahmed Muhtâr, 117
Aşıkpaşazade, 15
Aynî, 12
Baba İlyas-ı Horasânî, 3
Babaî, 2, 3, 15
Bağdat, 7
Ballanfat, Paul, 33, 35, 36, 44, 60
Bektaşi, Bektaşilik, 1, 2, 3, 6, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 39, 40, 61, 72, 74, 89, 94
Birge, John Kingsley, 16, 17
Budalanâme, 13, 24, 30, 31, 36, 40, 52, 60, 63, 64, 66, 80, 94, 97, 98, 99
Bursalı Mehmed Tâhir, 13
Calut, 42
Cebecioğlu, Ethem, 41, 49, 60, 61, 63, 65, 66, 70, 72, 75, 77, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 91
Clayer, Nathalie, 1
Corbin, Henry, 31, 32, 33, 35, 41, 42, 49, 67, 74, 87
Cunbur, Müjgan, 23, 82, 83, 86
Dağlı, Muhtar Yahya, 5, 6, 7, 9, 12, 14, 17, 29, 30, 57, 58
Danyal, 91
Davut, 21, 42
Demirli, Ekrem, 32, 45, 78
Derviş Ali Horasânî, 109
Dilgüşâ, 26, 27, 42, 54, 60, 62, 72, 90, 91, 93, 95, 97, 98, 99, 107, 109, 111, 114, 116, 117, 118
divan, 13, 20, 21
dolâbnâme, 7, 21
"Dolâbnâme", 7, 21, 111
El-Hakîm, Suad, 45, 54, 67, 70, 85
Es-Seyyid Hafız Ali Dede, 114
Evliya Çelebi, 11, 12, 13
Eyüboğlu, İsmet Zeki, 20
Feridüddin Attar, 30
Flemming, Barbara, 20, 107, 109
"Gevhernâme", 7, 23, 82, 83, 109, 117
Gölpınarlı, Abdülbaki, 5, 10, 11, 13, 17, 18, 32, 36, 37, 38, 39, 41, 50, 64, 107
Gülistân, 21, 114
Güzel, Abdurrahman, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 36, 40, 42, 52, 54, 57, 60, 63, 64, 66, 67, 72, 76, 79, 80, 85, 86, 92, 94, 96, 97, 98, 99, 106, 107, 109

Hacı Bektaş, 3, 13, 14, 15, 16, 101, 111, 114
Hadis, 26
Hamâ kalesi, 7
Hamitoğulları, 4
Hatun Ana, 15
Haydarîlik, 16
Hızır, 74
Horasan, 1
hulul, 40, 41, 42
Hurufilik, 1, 3, 26
Hüsâmeddin Mahmud, 9
Hüseyin el-Hayretî, 107
Hz. Ali, 7, 18, 41, 109
Hz. Muhammed, 21, 63
II. Mehmed, 4
II. Murad, 4, 10
İbn Fenârî, 10
İbnü'l-Arabî, 2, 31, 39, 40, 45, 47, 48, 49, 54, 67, 71, 72, 74, 78, 80, 85, 87
İbrahim, 21
İsa, 21, 25, 42, 86
İsfendiyar Bey, İsfendiyaroğulları, 107
Kafadar, Cemal, 1, 2
Kahire, 6
Kalenderî, Kalenderîlik, 1, 2, 3, 16, 17, 18, 19, 101
Karaman, 13
Karamanoğulları, 4
Karamustafa, Ahmet T., 1
Kasrü'l-'Ayn, 7, 12
Kastamonu, 107
Kaygusuz Vizeli Alâeddin, 5
Kelâbâzî, 58, 60, 64
Kerbelâ, 6, 8
Keskin, Fatıma, 42, 43
Kıbrıs Kralı Pierre, 4
Kitâb-ı Maglata, 18, 24, 25, 36, 41, 42, 57, 72, 76, 85, 92, 97, 98, 99, 109, 112, 116
Korkmaz, Esat, 40, 44, 72, 74, 93, 94, 96, 97, 98
Köprülü, Mehmet Fuad, 1, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 15, 16
Kumruzade Durmuş el-Antakî, 118
Kuran, 25, 26, 29, 50, 96
Manastır, 12
Mantıku't-tayr, 30
Medine, 7
Mekke, 7
Melametîlik, 1, 2
Mélikoff, Irene, 13, 17
Mesnevî-i Sâlis, 23
Mesnevî-i Sânî, 22, 23, 107, 111, 114, 117
Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, 32, 39, 41, 42, 50, 64, 77, 78, 81
Mısır, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 101
"Minbernâme", 8, 9, 23, 85, 111
Moğol, 1
Mukattam, 13
Musa, 6, 8, 10, 15, 17, 21, 42, 79, 101
Nelson, Lowry, 33, 34, 38, 44
Nesefî, Azizüddin, 36, 66, 75, 76
Nuh, 21
Nur, Rıza, 6, 10
Nwyia, Paul, 33
Ocak, Ahmet Yaşar, 1, 2, 12, 13, 18, 19, 26, 39, 40, 41, 42, 89
Orhan Bey, 3, 15, 16
Osman Bey, 16
Osmanlı, 3, 4, 13, 18, 107
Özmen, İsmail, 21, 29, 30, 38, 39
Pala, İskender, 94, 95, 96, 97, 98

Pinguet, Catherine, 10, 18, 37, 38, 39
Risâle-i Kaygusuz Abdal, 26
Rum Abdalları, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 61, 101
Rumeli, 12, 14, 101
Rûzbihân Baklî, 33, 35
"Salâtnâme", 8, 21, 111
Salcı, Vahit Lütfi, 6, 7, 23
Sarâyî, 11
Saraynâme, 10, 27, 44, 52, 53, 54, 60, 62, 63, 65, 69, 70, 72, 75, 79, 87, 88, 89, 90, 107, 109, 114, 116
Selçuklu, 2
Seyyid Derviş Ali b. Yusuf Tursun Baba, 111
Sünni, 2, 3, 4, 27, 101
Şeyh Galip, 36
Şii, 2, 101
Şît, 21
Tarıkahyâ, Meliha Ülker, 77, 78
Teke, 4, 6, 101
Tekin, Gönül, 8, 21
Tekke Köyü, 12, 13, 101
tenasüh, 41, 42
Timur, 4
Türkmen, 1, 3, 4, 101
Uludağ, Süleyman, 41, 47, 49, 53, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 72, 74, 75, 77, 82, 83, 84, 86, 90, 91, 92, 96
Usluer, Fatih, 1, 26
Ünver, İsmail, 124
vahdet-i vücud, 2, 26, 27, 28, 39, 40, 41, 42, 76, 87, 101, 104, 105
Veinstein, Gilles, 1
Veli Baba, 8
Vücûdnâme, 26, 94, 97, 98, 99
Yunus Emre, 16, 107
Yücel, Bilal, 24, 25, 30, 31, 36, 52, 57, 60, 63, 64, 66, 71, 72, 76, 80, 85, 92, 94, 96, 97, 98, 99

Mesnevî-i Baba Kaygusuz İndeksi

Bu indekste eserdeki özel isimlerin yanı sıra hayvan isimleri ve yiyecek isimleri verilmiştir.

ʿArab, 177, 209
ʿĀşıḳ Paşa, 145
ʿAttār, 145, 146
ʿĪsā, 128, 156, 194, 197
Abdāl, 208, 218
Ādem, 127, 156, 190
Aḥmed, 127, 156, 160, 194, 205, 211, 217
Allāh, 133, 137
arpa etmegi, 209
arṣlan, 141, 169, 189, 210
aş, 140, 174
at, 210
Ayās, 127
ayran, 209
bal u yaġ, 206, 208
balıḳ, 129, 149, 205, 210
bayḳuş, 209
Behrām, 128
Bekdāşī, 218
biryān, 209
boranı, 209
buġra, 209
bülbül, 142, 153, 155, 208, 209, 210, 211
cehūd, 136
çetük, 189, 210
Circīs, 127, 206
Dānyāl, 127
darı çöregi, 209
Dāvūd, 128
deve, 171, 209
dilkü, 169
düglek, 209
Ebū Cehl, 184
Eflāṭūn, 197
et, 206, 209
etmek, 144, 206, 209
Eyyūb, 127, 156, 194, 205
faġfūr-ı Çīn, 128
Ferhād, 205
fil, 182
Firʿavūn, 127
Furḳān, 129
geyik, 128, 170
gül-be-şeker, 190
Ḫalīl, 127, 205
Ḥaydar, 127, 184
Ḥayyü'l-beḳā, 193
ḥalva, 138, 208
ḥalva-yı bādām, 143
herīse, 209
Ḫıżr, 127
Hūd, 127
ḫurma, 189, 209
Hümā, 139, 185, 195, 215
Ḫüsrev, 128
İbrāhīm, 184, 187

İlyās, 127
İncīl, 129
İsmaʿīl, 127
işek, 210
Kaʿbe, 170
Ḳadīr, 126
Ḳāf, 146
ḳalya, 209
ḳalya pilavı, 208
ḳarġa, 153, 154, 189, 208
ḳarınca, 182
ḳarḳara, 169
ḳayġana, 209
Ḳayṣer, 128
kelebek, 210
Kerīm, 126
kerkes, 168, 208, 210
keşkek, 209
koç, 127
Ḳur'ān, 160
ḳuş, 135, 146, 185, 210
ḳuzġun, 210
Kürd, 208
leglek, 153, 209
Leylī, 205
Loḳmān, 136
Maḥmūd, 127
Manṭıḳu't-Ṭayr, 146
Manṣūr, 127, 181
Mecnūn, 165, 205
Meryem, 128
Mesīḥ, 128
Mıṣır, 127, 148
Muḥammed, 138, 194
Mūsā, 127, 128, 197, 206
Muṣṭafā, 155, 156
Naḳḳāş, 171
Nemrūd, 184, 205
Nerīmān, 128
Nūḥ, 127
Nūşirevān, 128
pālūde, 209
pervāne, 171, 183, 217
Resūl, 219
Rüstem, 128
Saʿdī, 145
şaḳşaġan, 152, 210
Sām, 128
samsa, 209
sarı pilav, 209
şavacaḳ ayran, 208
serçe, 153, 169, 189
şıġır, 209
Sīmūrg, 146
şoġan, 208, 209
Süleymān, 128, 135
Şüreyyā, 130, 136
şāh-bāz, 152, 153, 154, 168, 169, 186, 189, 208, 210
Şām, 148
şeker, 128, 169, 182, 189, 208
şeyṭān, 133, 138, 140, 156, 165, 181, 205
Şīt, 127
Şuʿayb, 127
Tat, 177
ṭāvūs, 208, 210
Tevrāt, 129
Ṭūr, 191, 196
ṭūṭī, 169, 208
ṭuz, 206
ṭuz-etmek, 133, 155, 178
Türk, 155, 177
Türkmen, 208, 209

Yaʿḳūb, 127, 156
Yaḥyā, 127, 205
yaḫni, 209
yapalaḳ, 169
yarasa, 152
yarma, 209
Yūnus, 127, 205
Yūsuf, 127, 156
Zebūr, 129

هم ولیدرکه سوزیدر معرفت — معرفت ایله عیان اولدی بوذات
هم معرفت ایله دیریدر هر وجود — معرفته قلدی کوکلی اهلی سجود
معرفتدر انسانی تمیز قلان — هم کوکلوکه ایجنده جانه یول بولان
جمله جانی معرفت قلور تمیز — معرفتدر یول اریشه بللو این
معرفت ایله ایرر منزیله ار — معرفتدر اره کشف اولان هنر
معرفتدر معنده معروف مقام — معرفت دیلیمی بیلندر آدم
یوخسه آدم ال ایاق وباش دکل — معنی در آدم کوزو قاشی دکل
آدم اولدرکه بیاله یوحکمتی — صفاتی ایجنده بوله بر ذاتی
هم بوسرایه امین اوله امین — عهدی بتون اولیوله قولی چین
هم بوسرایک نقشینه الدانمیه — بوسرای شویله ایسترسه صانمیه
واجب اولدرسرایک اسینی بله — هرنه ایسه مقصودین انده قاله
مکره اوتانمیه اوّل ضده — تاکه اشی قبول اوله سلطانه
انسان اوله قویه حیوان صفتین — فکرایده اکلیه حقک حکمتین
سرایک ایسینی بوله بیلیسنه — میزان ایله صورنه الین هر ایشه
چونکه بوله سرایک اسینی طالب — بوکز بوکلستانه اوله عندلیب
کوره بوکز بوکورونن سیوانی — بوصورت ایمش اوزیمش جانی
کندو امین اولیه دکمیه — اوزیدر چون غیری بوقدر قورقمیه
بوکز آنک اویانور کوکلی جانی — زیراکه اوزنده بولور سلطانی
چونکه بولدی سلطانی اولدی امین — عهدی بوتون اولدی بوکز قولی چین

هذا مسنوی بابا قیغوسز اینست

بسم الله الرحمن الرحیم

1 الهی عالم السرّ والخفیات — سنک سرّکده عاقللر اولور مات
بوجمله ایش ایجنده سن حاضرسن — نظرک یوق عالمده بی نظیرسن
بیلورسین هرقولک نه مرادی — دخی هر برحالی وقت وسعادتی

بوجمله اشيايه موجود اولن سن بوموجود اولنده وجود اولن سن
دولوسن پيرده كوكده هر مكانده بي نشان سرّي اولورسن هر نشانده
شول اي پوزلرده چشم بسياه سن خوجه سين داي هر بر متاع بسين
قمو كولّرا بجنده جراق سين يقينده بقين ايلغه ايراق سين
قديرسين هر برايشده قدرتك وار كريم سن عام خاصه رحمتوك وار
منزّه پادشاه سين فرد و يكتا بوقوللرا وتاسنده وار بوغوغا
كه اولور عالم اسرار اولورسين كهي احمد كهي حيدر اولورسن
كهي آدم كهي شيث و كهي ايوب كهي موسي اولورسن كه شعيوب
كهي يحيا كهي ادريس اولورسن كهي يعقوب كهي جرجيس اولورسن
كهي اودي خليله كلشن ايدرسن كه اوذوكء زرّده پنهان ايدرسين
كهي يونس ايله بطن سمكده كهي عسل اولورسن هر بتكده
كهي يوسف ايله مصرده سلطان كهي فرعونيله موسي يه دوشمان
كهي خضر و كهي الياس اولورسين كهي محمود كهي اياس اولورسين
كهي نوح ايله كشتيده سلامت كهي هيكر ايله بيله ملامت
كهي قوچله اسماعيله قربان كهي امر مطيع وحكمه فرمان
كه اولور هود ايله عزلت ايدرسن كه اولور كه آينده مات ايدرسين
كهي منصور ايله بردار اولورسين كهي داينله دفتر اولورسين
كهي كيك كهي نافه كبي مشك كهي عاشق كهي معشوق كه عشق
كهي قاشق كهي شكر اولورسين كهي صدف كهي كوهر اولورسين
كه اولورسن بو اشلردن مبرّا كهي كوشش اولورسين كاهي ذرّه
كاهي موسي ايله صحبت همدم كاهي عيسي كهي مسيح و مريم
كهي داود اولورسين كه سليمان كاهي خسرو كاهي سام و نريمان
كاهي قيس كاهي فغفور چين اولورسين كاه اولور كه يقينده بقين سين
كهي جم جمه كه بوشروان كهي جهرم كودرستم دستان

95

كهي غني كهي فقير اولورسن كه اولورسن بجنده سن اولورسن
قونشيان ايجنده بي نشان سن دخي كيم واردهان سن سن سن
قوغيار لرك اوستادي سن سن بوجمله حكمنك بنيادي سن سن
يا تدك بدي قت يري مطلق دوقوز ابوان كردوزويدر مطلق
اون ايكي برج يدي يلدوزكه وار بوچار فصل ويجه كوندوزواردر
دخي بودورت عناصيركه بدندر بوالتي جهت اولدوغي ندندر
دخي فرشواوكوز باليغ ودريا اون سكن بيك عالم بوداغ وبرتيا
طوطا المستقيم يوم القيامت صورغوحساب بوجمله دلوحكمت
دخي بويدي دامو سكزاوجاق سكه فرسن فيل فرزين بيداق
سدرة المنتهى وعرش مجيد زبوردوفرقان وتوراة
دخي هربرفلكده كه فلك وار تمام يرلويرنجه دركك وار
دخي بوكوكده كي ستاره بولرحكميك ايله دونوكون اواره
بوجمله اوليا انبيا مرسل دخي سعادت دولت واقبال
دخي هرشهراجهانه كلدي عقلي ايردوكي لسانه كلدي
دخي هرزاهدوعابدكه واردر بوجمله شيخ ومريدكه واردور
دخي تحت الثراتابه ثرابه يرلطش بوجمله دوردلواشيا
بوحكمته بكلي اولديلر مات ديديلركه آخر هيهات هيهات
صفاتك سويلمكده اولديلر لال بلمزلرنه حكمتدرنه بركال
عاقللرانزدي جانلربويولده قدي دعواقلنلرك فكري اوزلدي
بوحكمته نه كستاخ ونه مشتاق بوركبزده نه كشتي ونه ورق
ولي نبي بوحاله حيران اولدي قلن مخلوق قياس ايتمه قدرتي
كوكلهي دركيرده اولاول شاه بيراهلي دركه كوكده دوغراول ماه
قموا شيا برعبرندن ايستر بيلمزكه قنده اوله اول شاه
يا دلطش قموبلمزنه حالدور بوحالي اول بلوركه بي زوالدر

زیرا کیم حدّی یوق بحری محیط در — هزاران عقل بونده نابدید در
کلن کوددی کیم هان کوک ویردر — اکر بیک یل اولورسه بر نظر در
کیچ کوندوز کچر دونی یوکردیش — بلنمز کیم نه حکمتدر نه چنبش
55 نه وقت دوزلدی بو کنبد کردون — چو بلنمز سن باری تکدای مجنون
دایم دونه دورر یوچرخ ازرق — طلسم بوالعجب کاری معلّق
اول اوستادکیم بو هنکامای قودش — هزاران حقه بازک بوبنین اورمش
اودر هر برمنزیلک ابتدا سی — اودر هر برخبرک انتها سی
اودر نقش وخیال هر برصورتده — اودر لذّت اولن قندونیاتده
60 اودر هر عین ایچنده نور اولوبدر — اودر هر ذرّه مستور اولوبدر
اودر هر برکمالده فکر و تدبیر — اودر هر برکمالدن آتلن تیر
هان یا بینه هم اوزیدر اوستاد — اودر آتشی اودر اب وخاکه باد
بو دورت دیوار ایچنده کچراغ اول — دخی کیم وار یقین اولدر ایراق اول
م بو جمله عالمک اولدر حیاتی — قوّاندن بولوبدر نجاتی
65 چون آدم سین بری کل حیوان اولمه — بر اوج حاکه ایچنده پنهان اولمه
سکا برخبر وار در ایشت کل — اکر بیلورایسک بکا ایت کل
الک دوندوغی ندر بکا سویله — دیلک سویلدوکین حکایت ایله
سبب نه کیم ایاغله یورسن — قولقدن ایشیدوب کوزدن کورسن
بو حکمت سن مسن کسنه یی وارد — بکا دخی کیم بوخبری خبر دوردر
70 بو شی کدن الدک قنده ایدک سن — صورنمی ایدک یاجانی ایدک سن
بیلورسک بوشی سویله بکا ابدال — نیه کرک دخی بوکفت وبوقال سن
سکا بن دیدم بحری محیط سن — چون اوزوک تن بلورکن بی وجود
وجوددن جانه دک بدنجه خبروار — هزاران پرده در بونجه سفروار
تنک چون بنیادی اصلی ترابدر — جان اولمسه تنک ایشی خرابدر
75 دی نادان کیم شی بلمدی جاندن — اوادان لی فرق اتمز بیاندن

96

سكا دنيا شرين كلدي هوشدك طمع دولدي ايجك عشقدن بوشلدك
بونفسك ديلكي عشقمي صوركن يعلوكا دون كه موكن او تنورسين
اولولر قلمدوغي ايشي قلمه صقين شيطانه ايشك يكلمه
ادبي صقله كه حاضر دالله عالمدر خبير اول در ثم بالله
بوغفلتدن سن اويورسن خبرسن اويان اچ كوزك اچ اي نظرسن
پورن كندوزكي كوركيم حالك نه اخيريك نوليسر دراول لك نه
سين نفسك كمندي قلدي بردار دوتولدك چون ابد قالديك كرفتار
عجب كم صورتك انسانه بنكزر عملك ديوايله شيطانه بنكزر
اكين بيوبن دوزين بهرسن اوكسنه كرسن انكله يارسين
نيشه قونشولغه دوغرو دكلسن يولوكجه وار اكراكري دكلسن
قونشونك حرمتي كوزه درسين يعني حرسرله ايش دوزه درسين
خلقك عيالنه اكري بقرسين يعني عارف لغ ايله كوزقا قرسين
بردم عورت سورسن بردم اوغلن تنكريدن قورق اچ ادمدن اوتان
حالك فساد يره خرج ايدرسين بونفسك ديلكين چوق دج ايدرسين
دين ارنلره منكي باقارسين كوزك كور درنوري يق كوربقرسين
ارنلرحوسكاستدن يقيندور يقين باقسك جانكه داغي جيندر
ولي سن باشي كوزيله دشره بقدك ارنلردن اوزك ايراق ايتدك
ناكاه بردم برعزين جان اولورسن كچه حيوان ايله حيوان اولورسين
هيچ يره عمرك تلف ايدرسين معني سز دعوايي كذاف ايدرسين
كچه كبرومني عجب تكبر حقد عاجي اولورسين اره منكر
كچه لاف ايدوبن كوكسك كرسين سقالك صيغيوبن بيغ بوررسين
كه اولورسن عاجز رمنده مسكين دخسو دكسيه دكبرو دكين
كوكل بردر قرنداشي تنكري بردر داغلمه هريكايم حق حاظر دور
بين دسوز بلسم سكا بوحالي ديدم كوزك كورمسني يولجه يددم

قوش دیلین بلمزم کہ سویلیدم سلیمان کبی خوش سیر ایلیدم
حقیرم فقیرم پیرم و پیرم رمز یله سکا حالوم دیرم
دایما کیر یکك التدن کوره تم جانك سودوکی قرشوکه دورانم
بدی قت پیر بنم سیران کاهدر دوقوز فلك دن ملك جاهدر
ای وکون بنم ایچون شمع اولوبدر عالم کولکوم ایچنده جمع اولوبدر
اکر جمله یوقدر بنها تم بن بنی کورن بلور که نه جانم بن
قو عالم بن بنم قو عالم بکا قولتی ایدر بوجمله عالم
هنوز بوق ایدی اول وار ایدم بن سرّ ایچنده نهان اسرار ایدم بن
آخر اولسه دخی بکا نه نقصان بکا ایرمز هزار حکمت لقمان
کهی تحت الثریا که نثریا کاه اولور کر بنم جمله اشیا
کهی اولورم قمو عالمه موجود کهی قامو کوکل ایچنده مقصود
کهی مسجد ایچنده خطیبم کهی کیلی سده بت و صلیبم
کهی جهود کره سری کوسله کهی میخانه جام و پیاله
بوکورونن عناصر صوره تمدور قامو عالم بنم دورلو زاتمدر
حقیره نظر ایله یا قمه ای جوان بو ذات قدیم و لیکن آدم انسان
ایمان اهلی اپسك کهانه دوشمه یولی نزك ایلیوب یا باده دوشمه
هله بوبونده قالدی بر بری باق اکر عاقل ایسك اولما غافل احمق
بنم قصه مه برلحظ قولاق دوت انك ایچون که آدی معبود
بکا برحال عجب کلدی جهانده بوکدر سویلیی درهر لسانده
او کسه که جهانی معمور ایتدی عجب اوزین نه پرده مستور ایتدی
بو پرده می که عجب یا فلکده آدمه سیر میدر یوخسه ملکده
کونشه میدر یوقسه یه حق آیده بزه ده بوخبردن او له فایده
یوقسه یلدوز ایله بیله کزرمی وجود می جان می یا صورت بی آدمی
یوقسه عرشه مدر بزه خبر و بر قونشوم یوقدر قنادم پال پر و پر

بو

بو بيري ديديلوكم يدي قتدد انده نهانغيدريو فسه ازاددر
فرشته مدد اوكوزده يا بالقده نره ده اوله دي يا اخي صلقده
بولودن ايرو مكاني مي واردر اوده وجود مده جاني واردر
بوقسه بوجمله سنده اول منزه تركجه تنكري عربجه الله
بوقسه بوسوز ميدركه دله واردر ايلرودن ايشيدلمش خبر دور
اول زمانده كي كلمش آدملر برعجب فكر دودلو قلمش انلر
ديمشلركي ايو يابمسه اولمز اوزي كندوكندو دن يا يلمز
آدم ايشلامسه بتميه ايشي نته ايلية افسانه تشويشي
يري كوكي بو اوتسمان دوزبدر آنك ايجون شويلم دورمشدر بومودر
بنم اسنده دوكوم اول كسنه در اودر باقي قلن كلي فنادور
بيلورسك بو ني سويله يامفسر بوددوحالمه نه اوله ندبير
آني سن كوردكسه برنشان ويرر اكر اشكاره ديمزسك نهان دي
كورمدن سويلمه يلان اولورسن اوكم شيطان ديرايدك سن اولورسن
بيلمزسك افسانه سويلمدك در محمد يولدر شرطي بو قدوزر
اول حلوا واشي دكل كه ياسين قه لايجه نه كوكسه ديياسين
بوخبر اول خبر دورجان ايجنده اوكم باشين قودي ميدان ايجنده
بوسرك پرده سين هركي آچدي آنك بوينونه دار اپي دولشدي
بوسرايدي هان سر اولدي انك قاشي اولدوني كندويه قلدي
زيرا بوخزينه كنج قديمدر بوكنجك صاحبي حي العلمدور
هرزمان حكمت صمصم وبرده بوكنجك قابوسنده هر دوا رده
بوسري فاش ايدن كجدي باشندن الن اوزقاتيله يودي باشندن
زهي حزنه زهي باب زهي مفتاح زهي پرده زهي حلوت زهي شاه
زهي هماكه كولكسي سعادت زهي ملك عمارت زهي اوستاد
زهي نوركيم عالملرغرق اولوبدر اوزي فرد احددر فرق اولوبدر

زهي دريا زهي موج در افشان زهي علم و زهي دليل زهي برهان
زهي سلطان ابد معزل اولمز زهي دولت هركز زوال اولمز
زهي طالب زهي مطلوب زهي حال زهي قسمت زهي طالع زهي فال
زهي باطل هركز ظاهر اولمز زهي ظاهر كه ابدا سرا اولمز
زهي جان كه تنه مفتاح دكلدر قوتي معنيدا نمك آشي دكلدر

بري كل اي طالب سويله حالكدن نه استرسين دكل كم احوالك نه
جهانه كلمكدن ايدي مقصود نه ايشه وير ايدي سني مبهوت
سكا سجده نشان قلدي فرشته بزه ده دي سبب ندر بو اشته
سجود جانه مي قلدي يا تنه مي يوقسه جاني تني ياده ده نه مي
آدم شيطان نه ايجون مفضول اولدي ايشي القون ايكن نيجه بول اولدي
سكز اوچ حق نه سبب دن بري ندي يدي دامو ده اود نه ايجون ياندي
بو نده حكمت در بيلورسك ايت كل اكر بامز سك بيلورسن ايشيت كل
عجب پر كال عجب ترتيب عجب ايش عجب حالدر عجايب در لو كردش
كلن كتدي كدن كلمز نه حالدر عجب دوزكون عجب نقش و خيالدر
كيمه كيدر كلور كوندز پيا پي دونر بو چرخ دولو نودر دوغرايي
بو حكمت نه حالدر عاقل ايرمز نشانندن كسنه نشان ويرمز
بو حالي هركه بيلدي خاموش اولدي صاسين ادملان اوكنه موش اولدي
زيرا بو دريا در بو قدر كناري غواصي اولن بولور بونه كوهري
دولو اولدر قوجهانه ايجنه اودر هونس كوكلده جانه ايجنه
قوشكل وصورتنه رونق اولدر آنى كيم سزميه سين مطلق اولدر
نيه كيم باقر ايسك انى موجود ندن كيم استرايسك آنى مقصود
اودر بر قطره صودن انسان ايلر اودر حسن لطيف جسم وجان ايلر
قوعالمده دولو اولدر ماله مال اودر قالم قال اولور حاله حال
اكا هر دلو ايشي پنهان دكلدر جان اولدر اكا كسه جان دكلدر

af

اودر ایچ وکونشه کی تجلّی قموعالم انک ایله تسلّی
بوجمله عالمک مقصودی اولدر بو قمو بنده نک معبودی اولدر
او دور وحدت کلستانی اودر جان اودر جهان ونقد انسان
اودور هرجمع ایچنده شمع اولور اودر نور بصر سمع او لور بدور
اودور کم دلارام مهربان در کوکل ایچنده سرّحانه نهاندر

قموعالم انک ایلن حزینن اودر کوهر او در صدف اودر کان
او دور کیم جمله شیده جان اولور او در کیم اشکاره پنهان اولور
کل اولور بلبل اولور کلشن اولور طوب اولور چوکان اولور میدان اولور
دخی نه وار دکل کیم اندن ایرو کم نسنه اول اوله سلطاندن ایرو
قموعالم ایچنده کی جان اولور بو قصّه وحکایت دستان اولور
اودر وحدت کلستانده بلبل اودر وصلت جمنده بتن کل
کمان قلمه کم غیری یق جهانده او دور کنج نهان هربر و برانده
یدی فت یرانک ایله ساکندر دوقوز فلک اکا مست وجنوندر
آنوکیله تازه در هر کلستان هزارانک اودر صاحبی میدان
اودر جمله کودن نقش برکال انکدر عالمی قایم دوتن ال
ال وآیاق بوجمله در لواندام جانی اولدر انک ایله اوررم
عار فلردن صورک بونه دیمکدر بونیله ایشارت نه سویلمکدر
بنده وحدت کلستانی جین اولدی بنده کوکل انسفته مجنون اولدی
بنده اول ساقی جان ودلارام عاشقلره صونر دور لو دمادم
عاشقلر مست اولوبن یاهو دیرلر لادیمزلر هان الا هو دیرلر
بومجلسده کمسی مست حیران عاشق فتنه ذ دنیا و ذ مال
کمسی مست اولوبن بورکین یتور کمسی دستاربن قوّاله ویرمش
کمی ناموس شیشه سن داشه چالمش کمی کلمین صویه صالمش
کمی سرخوش اولوب ایلر هیا هوبی یعنی دیرکیم بوندهالدر خبردوی

کمي مي‌خانه سرداه اولوبدر کمنک ایشي دونکون آه اولوبدر
کسي برهیچه صقمش جهاني تنک ایلمش قو سودوذیاني
کمي معشوقله صحبت وهمدم کسي کم عاقل درشویله کرسم
کسي بي‌خبر کندو حالندن بي‌خود مست اولوب قالمش یولدن
کمي یول اریدر منزیلي کوزلر اوزندن بشوانک ازین ایزلر
کمي دون کون طاعته مشغول اولمش کمینک دو عاسي مقبول اولمش
کمي دنیاده برائمکه محتاج کمینک باشنه دولت قودي تاج
کمي قولدر کمي سلطان اولوبدر کمي نک یانني کلخان اولوبدر
بو مجلسه قو عالم حریفدر عارفلري نادر ساقي عادفدر
نیجه کم سویلیایدن سوزاوکوشدر دیدیلر سوزک ازي اوزي خوشدر
بنم حکایتمي بر اشیت کل بنم نه اوله حالم بکا ایت کل
جهان هنکامه سنه قلمشم بن ملامت طیلین ایردن چالمشم بن
بو نفسیم هواسنه قول اولوب من نه بللوالتونم نه بول اولوب من
بني بو خام خیال یولدن چقردي یولي وارن یولیله دوغري واردي
مسافر درویشم کزردم جهانه تفرج ایلمشم هر مکانه
ادم قانه کوار بو برام دامدر رسم عادتلري ایوق عالمدر
ماتقدم کم یول وارمش ارنلر بي نشاندن بنه نشان ویرنلر
جهان ایجنده جاندن قالیانلر جهان سوداسنه باش صالیانلر
اولرکیم کندوزیني بیلدي تحقیق اوزین بیلنه دیدیلر محقیق
اوزین بیلن بیلور جان نیه دیرلر نه ایمش حیوان انسان نیه دیرلر
عاشق باشا خوجه عطار سقدي بولرکیم بولمش ایدي هر مرادي
هر بري بوحنري ویردي بویولدن نه کیم بلمش ایدي بلدوکي حالدن
ولي عجب خبر سویلمش عطار اوکیم سرّي کوکل ایجنده اسرار
اوعطارکه بو منطقي اوذمش قوي اسنه مثنوي دریاي سوزمش

دیمش کم

دعوتی که قاف داغنده براولوقوش — آنی کورن اوزین قیلور فراموش
آدمی سیمرغ مکانی کوه قافده — ایشلدی بوخبر هر طارفده
بوجمله قوشلرك سلطانی اولدر — قهوا نسوز مورتدر جانی اولدر
اونوذ بیك قوش آنی استه کتدی — قلانی یوله قالدی بری یتدی

بقن کوردی جمالی آینا در — بقن اوز صورتین کوردی ینه در
همان اوز نقشیدر کوردوکی اینه — نکیم کوردی آنی سویلدی بونده
بودر منطق طیرك ایشاراتی — دوار در داخی بوسوزده مرادی
بقن کوز کوره اوز نقشینی کوردی — نشانلدن نشان آنی بردی
اولوکیم یول واروب منزله یتدی — بونی ایشتدی

کیدن کتدی کلاجك جوغا یبدر
بودم ایدی آدمده سویلدن
بنم حکایتومی برایشت کل — بنم نوله حالوم بکا ایت کل
مسافر کز مشم عالم ایچنده — آدم قلنده که وار آدم ایچنده
واریدی برحاجم اول سببدن — کزدیم برجهانده داغلر بن
نکاهین برشهره یتدی سفرم — قولق دوت بکا براشیت خبرم
عجایبلر اوکوش کوردم اوشهرده — آنی که کورمه مشم هردیارده
ناکاه منزل اوجی اول شهره یتدم — تفکر ایلیوب کندو مه کتدوم
کوکل ایدر بکا بوشهره کیرکل — درویش سین قارنك آج بریسنه اورغل
یوز اوردم که کیروم بوشهر ایچنه — تفرج ایلیم نه وار ایچنده
ناکاه بوقلعه دن برکسنه چقدی — نظر قلدی بکا دستومه بقدی
بکا صوردی که نیردن کلورسین — بذر نصیك نه صاتارسن الورسن
دیدم که کلمشم دنیا اوندن — قچیبن کلمشم دنیا دیوندن
دستور وارمی بوشهره کیروم بن — تفرج ایلیم یینه وارم بن
دیدی اوتورورام سلطان قتنده — بوحالی عرض ایدم بن خاص قتنده

دستور اولسه کلم سنده کیرسن نه ایسه مقصودک انده کوره سن
دیدوکی پرده برزمان اوتوردم ایجری واردی ینه کلدی کوردم
دیدی که دستور اولدی کل ایجری تفرج ایله بو شهر و بازاری
چو دستور ویردیلر ایچرو کیردیم اوزومه پور نوب اوکومی دیردم
کوردم براولو شهری معظم اکا نسبت دکل نه مصر و نه شام
یدی یوز یتمش یدی در مجلسی عالیه دولمش اوشهرک غوغاسی
اوچیوز التمش التی چارشو بازار هرنه که وار در جهانده اندن وار
اون ایکی بورج بده نی وار تمام دورت یوز قرق درت اسپاهی بکلر مدام
یاروسندن یقاروسی برزیر یدی قت کوکدر یمشلی اختیار
اوستونده پایمش براولو کنبدی عرشه نسبت اتمش اوستادی
یاروسندن اشاغسی برزیر یدی قت پیر در یمشلی اختیار
اشفاسی فرشدر اوکوزبالق دریادر یلدر مکان بودر صلق
اون ایکی قپودر اوچ قت بارودر واریدر اول شهره هردم واریدر
ایکی دیراک اوستنده در بنیادی شویله بنیاد اتمش آلتی اوستادی
چوق عجایبلر اوشهرده کوردم واروبن سلطانه یوزم سورمشم
ناکهان سلطانه ایرشدی یولوم عرضه قلدم سلطانه کلی حالوم
نه ایدم اول بودمده همم نیم دیلدیم سلطان قتنده سویلدیم
نره دن کلوب نره یه کوچدوکم نیه طالب یولده ندن کچدوکم
دیلدم سلطان قتنده سویلدیم شویله مختصر حکایت ایلدیم
سلطانی کوردم اونوتدم کندوزم قیاس ایت که نیره ده قلدی کوزم
قطرم عمانه یتجک نه قله قطره قالمیه عمان اوله
زلزله کونشی توتیله اشکاره کونشیک توتدنه اولمش اواره
قتنه کونش دوغسه زده انده در کونش اولمسه کوز کمز قتنه در
انجیلده ین اولدی بنم ده حالوم نره ایدم کونشه یتدی یولوم

حبیبه

حسبةً الله بو سوزي ديكلكل مقصودي ندر بو سوزك اكلكل
تفرّج ايتدم تماشت اول شهري كوشه و محلّ و جوشي بازاري
ايجريده دشره ده هرنه كه وار خوش تفرّج ايلمشم اختيار
كوردوم اول شهرده بوجمله عالمي نكه وار عالم ايجنده تمامي
نجه كوردم دكلكل كه سويليم سكا اول شهري حكايت ايليم
شيشه بركوزكودوزرلرشويله طوب برلطيف پيرده اصرلر آني خوب
هرنه كيم اوكوزكويه قرشودورر عكسي اول كوزكوايجنده دورر
اول شهرك انك كبيد ر ملي بنيادي شويله دوزلمشدر اي ولي
عرشي كوردم شويله دورمش سرنكون چرخي كوردم دونر ايدي دون كون
كوكلري كوردم مطبق برقلا آي كون يلدوزلراولمش مشعله
برجلره باقدم اراسنده بركالي ايشنه معلوم رسمي و اشكالي
يدي قت يير شويله د برنمزدورر دريالر جوشه كلوب موج اورر
شش جهت هرنه كه وار درتمام كوزكوايجنده كورونور و السّلام
اوّل آخر هرنه كه وار جمله سي كورمكه ندر كوزكوده سرمايه سي
چونكه ايرشدي سفرم اول شهره ذكر وار اول شهره كوردم آشكاره
بودر اول شهرك صفاتين سويلدم ولي يوز بيكده برين شرح ايلدم
زيراكه عقلوم ايرشمز دريادر يير وكوك آنك قتنده زره در
مسافه م شويله برشهر كورمشم اكله كه بويوله نيه ايرمشم
آني كوردن حلّ اولدي مشكلم حدّمي بيلدم واكله دم حالوم
اوزومي بيلدم كه نيم اي عزيز اوزيني بيلن دورر اهلي تميز
وجودم ذرّه سي يتدي كونشه نوري دونري جهاني باشدن باشه
قطره عمّان نه يتجك ذ قاله قطره عمّان كلسي يكسان اوله
بونه ديكدر بيلورسك سويلكل بكا بوحالدن حكايت ايلكل
بيلمسك دكه در فضولق ايلمه بلدوكه سوزي زنهار سويلمه

270
279
280
289
290

اکا کیم تمدک الوکا صونمغیل صنجق بوداغه زنهار قونمغل
سرّوکی صاقله سویلمه ناشیدن کیم دیمه صدق سوزکی ایشیدن
بتمیاجک تو حی سن کمکال ه بوسوزکی صون یولم باشک چکمکل
295 یولیله وارکه ایره سین منزیله دیلکگ قدریني بیلیدن دیله
یاره سه کونشه قرشو اوجمیه یخشیلقدن کسه هیرکیز قچمیه
یولوکی کوزله یولکدن چقمغل سیل کبی قانه کرکسه اقمغل
صفسقان شهبازه قرشو دورمیه دانا قتنه نادان دم اورمیه
بلبلوک لکلک د کلدرحریفي عارف اولن کیشي بیلور عارفي
300 هرتکنه کل و نسرین بتمیه نقش اولن کرکلدن هرکیز کشمیه
التونه التون دیمشلر پول پول صاغه صاغ دیمش اولولر صولهول
هرکوکل محرم اسرار اولمیه جاهل اولن عشقدن خبردار اولمیه
هرصفیردن استمکل عنبري پول ایله یوله کزمه سوري
زهدایله رزق وسلوسلق صمغل قلب اولور التونه باقرقا تمغل
305 اولوقتنه فصولّق ایلمه سوزوکي بشودیمجه سو بلمه
سرچه بلبل قرقه شهبازاولمیه هرکشي شاهیله همراز اولمیه
سوردکوکه قرشو زنهارچتم قاش جانه جان دیمش عاشقلرباشنه باش
عاقل اولن جهلیله باش قوشمیه بلمزکي ایشینه بیلن بوشمیه
هرکوکلده سرّ اسرار بتمیه دون کیدن بوکونکی دمه بتمیه
310 اوغریمیه اصمرلرلرحرزینه بیلسه شهباز اولامي قرقه
اولیا بیلور بویوله منزیلي حلّ ایدوبدر زیرایکم هرمشکلي
اولیاحقینه منکر اولمغل بي نصیب بدبخت مدبر اولمغل
ادنلو سفاله درمزلر اردیي اراولان نرکي اندي جمله سودایي
اراولن ایکي جهانه قالمیه زیرا ارجندر سالوسدن اولمیه
315 اولیادر جمله سرّک دفتریي اراولن بیلور همان بنه اري

اولیایم

اولیایه منکر اولمه ای بخیل اقرار ایله ایمانک قلغال حاصل
صورتیک آدم ولیکن جنبشک زیرا نجک دیوه بنکن رهر اشک
طیراق اول عجب و تکبّر ایلمه حدّکدن ارتق کلمه چی سویلمه
قنده بر مسکین کورسک دوة الین بویله وارمشلر بویولک اولین
کل اولغال بو بولده تیکن اولغال بول ولدن مسکینه دشمن اولغال
بلبل ایسک کلستانه کل بری جانی قوبیله جنانه کل بری
عشقی بیل کیم ایر پشه سن مقصود حالّ ایده کور قالمه یولده مشکله
دوزاتمک حقی صفله ای صفا تاکه خشنود اوله ستدن مصطفا
اوزایشوکی کسیه ایناغمال هر کیشنک کوکلنی بر صنمغال
دکرمن وادن اوکودر اولوزن اوده دوروبن نوبت مورق نجون
سنجلدین کم عقال قنده اوله قسمتی ازله دکدی هر قوله
برکونش دکل جهانه نور و برور تدبیر کده فکرنی تقدیر و بریر
زیرا کیم تقدیره بطلور هرایش نقش پرکال کیمسه کوندز یا زقیش
اوزنه سرمایه بر در جمله نک اولدر دوقو صفاسی هرجانک
جمله اشیانک کوکلنده سری اول پاشده دولت کوزنده نوری اول
جمله وجوده جان اولدر یاحبیب اولدر اهل نصیبه دکن نصیب
اول در اخی احمدک السنه نور اولدر اخی ایوب شکرّ صبور
اولدر اخی یوسفه حسن جمال هم یعقوب فراق اولدر هم وصال
عیسانک دیلنده دعا اولدر اولویی زنده قلوبن قلدرر
اولیدی مصطفادکی معجزات انوکیله دوبطلور هر بلاد
اولیدی کیم نوبیه کلدی آدم مشرّف انوکیله دور هر مقام
اوّل آخر جان اولدر هنر دخی کیم واردر دکل ای مردکار
یوله کل شیطانه نوکر اولغال پیر دوتغال خدا پرور اولغال
پیر کوزک آچوب بولوکی کوستر سنی بو یکلشن خیالدن قورتره

پیری اولمین ایرشمز منزیله پیر کرک کیم آینه کی هردم سیله
پیر سکا بیلدوره سنی سن دن سن سن دسن ندر دیلکوک قنده سن
کوزک آچیله کوره سن سلطانی انسانلق ایلیه سین حیوانی
علم شریعتی بیلدوره سکا آز بن داغلمیا سین دورت یکا
بیله سین که ندیمکدر شریعت نه ایمش بو اورته بغلو سه
پیر سکا ارکان صلات بیلدوره ایمان اسلام فرض سنت بیلدوره
چونکم بیلدک شریعت ندر تمام طریقت یولنه قویغین برقدم
پیر سکا بیلدوره ندر طریقت حقیقت ایجنده هر صفات
طریقت دیمک عربجه یولدور یولیله وارکیم طریقت اولدور
زنو فرزندو اتابی انابی بزک ایده قویه بوجمله سودابی
هرنه کیم پیر دیسه انی دوته تاکیم ایرشه بویولنه مقصوده
زشت ملعون و تکبر اولیه مسکین اوله جهالله مغرور اولیه
پیر ندیرایسه ایشیه سوزینی حاک ایده پیر قدمنه یوزینی
پیر یولندن یوزینی دوندرمیه انده کیم باقمشدی کوزین ایرمیه
پیر اکا حقیقتی کوسیتره تا آدمی بویولنه یزیله دفتره
هرنه کیم دیسه اندن چیقمیه جهد ایده بویولنه کوکل یقمیه
قنده کم بقسه پیر حاضر کوره هرکمه باقرسه انی پیر کوره
شویله کیم برلیکه بیته پیر ایله اول پیر ایله براوله پیر پیر ایله
ایکلیک قالمیه چون برلک اوله پیرلک ایجنده تمیز پیرلک اوله
چونکم پیری خوشنود اوله کندودن اول کشی بوکون اویارنه اویقودن
کوزینی اچه کوره کیم بو ایش ندر آشکاره کورمک نه ایمش دوشوندر
شریعتی بیله طریقتی اکلیه حقیقت پیری ندیرایسه دکلیه
هرکمه اول بواوج حاصیت شریعت طریقت حقیقت
معرفت انده بنرکان اولدورور معرفت جوهر و مودن اولدورور

بول اری

سوزه

يول اري اولدور بويوله وران يول اريدر يول كوسترن همه
معرفتدر يول ارينك هنري معرفت اولن اري بلور اري
معرفت اولميان حيوان در فعلي ايلسن صورتي انساندر
اول خبر بندي بوكن كلدي بيز پير اولدر يولسوزه يول كوسترر
سقلي اغه دعزلر پير ديمي پير اولدر كه ترك ايده هر سودايي
پير كرك كه كندوني بلمش اوله كوكلي ايجنده حق بولمش اوله
قالميه بوده ورت قيوده شكي پير كرك كه سويليه جمله ديلي
علم لدون ندر بكدر پير بيله پير كرك طالبك اينه سين سيله
طالبه كوستر مطلوب قنده در پير ديمك اشبو خبر در پس ندر
پير ديوچق پاشه دعزلر اچي پيرلك اولدر بيلمش اوله اول شايع
پير و مريد طالب مطلوب همان جمله بر نقطه دن اولدي اي فلان
اوّلي نقطه ايدي كائنات نقطه ايجنده اجلدي هر صفات

نقطه چونكيم چكيلوب اولدي الف الف اولوب حروف اولدي دكل اي حريف
دكمه حرفك اوستنده بنيه خبر سويلنور جمله جهاتده آشكار
بويولك ايجنده دليل سوزدر جمله بو بركدن اصلي سوزدر
سوز دكلي ايتي قرآن بارة تنكري سويلدي اول پيغمبره
سوز ايله بيلديردي احمد بويولي سوز ايله بندي هر ايشك اولي
سوز ايله معلوم اولوبدر مرتبه سوز بلوب سوز اكليانه مرحبه
سوز اوجندن عزيز اولور هر كيشي هم يينه سوزدن خراب اولدي اشي
بو بنيه حكمت علم كتاب سوزدر دخي نوادر اورته هپ سوزدر
سوز بيلندكده حالين اكلين نه بلور سوزي دوشينه باكلين
سوزينه باقوب بلورلر آدمي فرق ايدن سوزدر يكدن طاهري
طالبه مطلوب همان سوز بلدور سوز ايجنده سرّيله زار بلدور
سوز ايله آشكاره اولدي كزلوزار سوز در اورته هم نادر هم نيار

سوزي سويلين اوزيدر دكا كال — سوزي نه كندوزي نذر اكلمقال
سوزي اولدركيم بلمه سن حالي نذر — بر الفدن بونجه قيل وقاله ندر
390 بر الفدر اصلي جمله وار لفيك — هر نه كروار يار لفك اغيار لفك
الف ايجنه اجلدي هر هنر — نكيم وار الفدن اولدي اشكار
الف بيلن بيلوبدر ايش نه در — دوغوب اولمك حكمت كردشي نذر
آدميك اول ندندر بنيادي — نجسي بنياد ايدوبدر اوستادي
اول نقطه ندر دكل كال — نقطه نك اصلي ندندر اكلمقال
395 نقطه اصلي درلو نعمتدر خوجه — نعمتي يربو آدم ايرتمه كيجه
جونكه آدم بيدي دورلو نعمتي — نطفه جمع اولور بوكز كور حكمتي
جونكه جمع اولدي آدميك بيلينه — بنه بر بوق قال بو نطفه حالينه
الله قلمدي يينه قالدي سفر — خزنه سينه دوشدي اختيار
جونكه دوشدي خزينه نطفه بتر — دكل كال كيم نه ايمش اشبو خبر
400 جونكه نطفه بتدي بغلدي صورت — نطفه كتدي آدم اولدي بوكز آت
جونكه آدم اولدي شكل صورتي — خزنه قالدي بتمجه ساعتي
جون ساعتي بتدي دشره جقدي اول — جقدي بني دنيا يوزينه بقدي اول
بافدي كوردي دنيا عجب كلستان — رنك رنك شكله دوندر هر زمان
كتدي قيش يازكلدي اولدي باي — كوز كلور دونر بويل اون ايكي اي
405 هر فصلده كوره سين كه كائنات — بغلنور بر درلو ايرو قسي صورت
بدي بلدز تللوغ ايدر اوغلنه — يعني كيم مطيع اولوبدر سلطانه
هر بريسي قوللوغين ايدر تمام — بوكز اوغلن دونر ايرقسي مقام
اوچ يل اوسينه كجر اوغلن بيور — حكايت بوكز نيچه در دكله بير
بابا انا ديربوكز سويلر اولور — بردق ايله صويرير قالوق قلور
410 سوكوسي دولو اتاسي كوكينه — اناسيده مهربن ارتور بينه
بر زمان بوسيله اول كشي — بنه دكل كه نيچه اولور ايشي

كجدي اوغلانلق يكت اولدي تمام تانرا اولدي خير شر خاص عام
بتدي يكت لك يوكردوندي كمال دنيا ايجون ايلر اولدي قيل وقال
برزمان دخي يكت لك دورانجي كجدي يا قندكوجركار باني
يكت لكده كجدي عمري برزمان وقتنده پير لك ايرشدي ناكهان
پير لك اولدي تمام اولدي ابشي ايشي بتدي كمك اولدي اولكشي
اولدكشي بوندن كيدر اولسه بنه جمع اولنلرينه يتر اصلينه
اصلينه يتر قوو شور جمع اولن بنه شعله وصلت اولور شمع اولن
بيك سوزي برسوزايدوبن سويلم كوجي يتن شويله تقرير ايلسه
قالمسه كندو يولنده نسنه يه ويرمسه باشين بوقودر قوخيه
كندوزيني بيلمش اولسم اول بتمام كشف اولوندي اكا هردرلو مقام
يول ارينك ديرلكي تميز كرك جان ايجنده عشق يولينه ايز كرك
عشق اودينه يانمجاله وارلغي بوله دوغريله قويه عيار لغي
لاف ايدوبن كندوزيني صانمه حقيقت عشقه مجازي قاتمه
عزتنه قانمه قويه شهره تي وحدته بنوره يولده عزلتي
عمري حاصلين تلف ايلمه بيهوده سوز ساقنه سويلمه
سويله يمك توحيد اولهرسوزي توحيد اهلينه قول اوله كندوزي
قيمه ولكن هركيز داشمه كندو حدندن اشرو آشمه
تنكري حاضر كوره بواورنده تواضع ايلمه بيلمشه يارده
جهد ايله كيمسه غيري بقمه بكلمه حدو قانوندن جقمه
يوله بوبون صوندسه كشي اولمه وسواسي شيطاندر بولداشي اولمه
يول ارينه صوركم بلور يول ندر بو يولك ايجنده صاغ وصول ندر
يول اري بلورکه ندر خير و شر يول ايجنده نه عيب و هنر
يول ارينك ايچنده طيراق اول يول ارينه كستاخ اولمه مشتاق اول
يول دمك لك يول ارينك ديرلكي يول اري اولكم بيلمسين ادبلكي

يول اريدر يول ايجنده بوچراق يول اري بوليله واردر يوله باق
يول اري اولدركم جانه قالميه بي نشان اوله نشانه قالميه
يول اري ترك ايتدي جمله وارلغي بو يوله لايق درلدي ديرلكي
چونكه ديرلكي تمام اولدي اول ادم معتبر اولدي بو يولده معتبر
اركك اولدر توته بركده مقام ديميه بركده بولنده خاص و عام
بركوزيله باقه جمله وارلغه قاغميه قلبي حقيقت ديرليكه
جمله نك اوستينده دوغم كون كبي بر يره باقه ذره‌يم تخنون كبي
چونكه بير لكده تمام اولدي اشبو بيلكه حقيقت اولياد اول كشبو
اكا صور بوحق يوليني اول بيلور جمله مخلوقك حالين اول بيلور
ذيرا كشاف القلوبدر اوليا اوزينه تحقيق بيلوبدر اوليا
اوزينه بيلن بيلوبدر تنكريك تنكريك بيلن قويوبدر غيريك
اول كيشيدركه ديمشلر يول اري اكا صوريكم اول كوروبدر دلبري
ذايما دلبر ايله همديدر اول يول ايجنده مشعله در شعله اول
انك نوري درکه دوتمش عالمي ايرته كتورمش كيدرمش شامي
يول ورانه دليل اولدي اي دده قونك چراغي اولدر اورته
بختوسي آيه كونشه نوروبرير كولكسي هاي غمدن قورتارير
بوقوه اشيادن اصل اولدر دور اولدوردر انسانه كامل اولدور
آني كورسك قده منه قربان اول ديو دكلسك حيوان اوله انسان اول
زيرا انساندر قونك مقصودي انسانك كوكلنده استه معبودي
پرده دوروب كوكه باقه اي غافل اوزوكه يورن كه سنده در دليل
اولكه استرسين جهانده سنده در اولكه سويلر هر لسانده سنده در
سنده در جلي نه وار دنياده سن سكا نيسنده غافل سين اي دده
سن سني بيلسك بيلوردك سبحاني سنده بولونوردي كوهر معدني
زي حيف كه بلميه سين سن سني شويله سريسي سورين دورانني

اوزكم

104

اوزكه يورن اي غافل فتنه سين كوردينگ وارميدر سلطان مجلسين
فتنه كوندك اني بيزه سويلكل بيزي بو معني خوشدن دويلكل
بيزه معني شربتدن صون قدح بودمه يتنجه كجدي سالما ه
صدهزار اورتنه كجدي اي بيل تاكه معني عاشقه اولدي حاصل
چون كوكله بتدي معني بوستاني جانده چين اولدي اجلدي كلشني
غيري كتدي معني قالدي جانده پس جانوكوكل معنيدن كيدي لباس
جان ايلي دوتدي معني لشكري كوكله يازلدي معني دفتري
معني سيز نسنه يوقدر دنياده قولتق ايله كيم بيلمسين او ستاده
معني ندر سكا وستاد بيلدوره معنيله محبت وحدت بيلدوره
معندن سنده خبردار اوله سين معني آينده دفتر اوله سين
كوكلوك ايچنده بيتمه هردلوكان بي نشاندن سنده بولوندن نشان
نفسك اولمش كشيه جانويرير نظرك دردلويي دردندن قورتلر
بويله اولق استرسك اي كشي معني ايله اشكل هربر ايشي
غافل اولمه تاكهان كاروان كوچر شويله سن يولده قلورسن بخبر
جان باغنده كلستان اول كل بري جاني قوبالله جانانه كل بري
كركس اولمه يول ايچنده شهباز اول شاه قولينده قوش شاهلره مساز اول
تلكوكبي باقمه صقين ارصلاندن طوطي يبر شكري ويرمه حيوانه
يا پلق شهباز شكارين دوتمه قوقجقز لقمه سين سرجه بوتمه
ايسته كي كلشن ايچنده باغلمه كوهري خرمهره كبي جاغلمه
بريري كوزتكل اولمه هرجايي قوبالشكدن بو فشار سوداي
بويولي بيلمز كشيه صورمغال اوشنور شيشه اوشه اورمغال
كندوزكه كل طفلمه آج كوزك اولكم ديرسن سن سن اوزك سن
اولكم ديرلرعلم لدون سنده در اوّل آخر كافله نون سنده در
سنده درجمله عالمك وار لبي جمله نك سن سن بازلين يارلغي

كائناتده نكو وار دور سنده دور — اونده كه واردير لر اوده سنده دور
سنك ايجون كلستان اولدي جهان — شره في سنك ايچون هر مكان
حور وجنت سنك ايجون انتظار — اختيار سن سن جهانده اختيار
چرخ فلك سنك ايجون دبره نور — وار ليفك جمله لسانده سويلنور
جمله وارلق سنده جمع اوله يقين — بويول ايجنده اولاسن اهلي دين
صورت شكلك آدمدر سن نه سن — براويان سيل آجي كوكلك آيده سن
كوزك آچ باق كور كه جهانده حال نه در — اورتده دونن بو ماه وسال نه در
يكجه كوندز نه ايجون دونر فلك — يا بو يرلرنه سبب دور در دك
دوغوب اولك كابن كتمك نه در — يوله قالمك منزيله يتمك نه در
نيچه سوزدر يا قرار و ايمان ديمك — يا دمكدن نه ايمش اغيار ديمك
يدي دامو سكز اوياق اولدوغي — خير شي جساب صور حق اولدوغي
يتمخانه كعبه دركوك مقصودي — سويلركه نه ايمش زيا في سودي
بر كيوده صد هزارن صوچي وار — بر كيك در كه يوز بيك اولراوچي در
كوكه يلدوز حق ولي بر در كوشش — صد هزارن نقش صورت بر نقاش
بر چراقدر صد هزارن پروانه — صد هزاران دولو قوشدر بر دانه
بر پادشاهدر هزاران ملكي وار — هزاران دورلو صدفدر بر كوهر
صد هزاران دولو بحيك بر چمن — هزاران دولو متاعدر بر دكان
ديولر چوقدر دوچي بر دور در — بر كوكلدر نيچه حكمت سر دور در
جمله نقشيك بر كشيدر اوستادي — بر الفدر بو جهانك بنيادي
بر الفدن آشكاره اولدي جهان — نكو واردر آشكاره او نهان
بر كوكلده هر نه كه وار جمله سي — بر الفدر اورتده سرمايه سي
جمله دلده سويلنن بر سوزدر — هر سوزك ايجنده يوز بيك يوز در
هر يوزه بقسك هزاران در لو حال — هر حال ايجنده كورنور بيك خيال
هر خيال ايجنده يوز بيك پرده وار — دكه بر پرده حجابدر صد هزار

صد

صد هزاران پرده پر تر عشق اردي — عشق اردينه دكدي معني دفترى
عشق اردي شمح و دليلدر اورنه — شفيع اولدر جمله بيلبشه يا دهم
جمله سرّك دفترى در عشق اردي — دريادر عشق اردي دو تمز مردادي
عشق اردي علم لدونه خزندر — عشق جمله عالمه آيينه دور
عشق اردي جمله عالمه كلستان — كلستاندر عشق اردينده هر مكان
عشق اردي اولكم بيلمه سن عشق اردي — عشق اردي بيلور بو سرّك دفترين
عشق ايدر يول اچنده اختيار — عشق اردي اولميه دكمه كوڭ كر
عشق كوكلنده سير دكنز لوراز — عشق اردي ايكي جهانده سرفراز
عشق ايدر بحري محيط ده نهنك — عشق اردي قاچمه بر در صلح جنك
عشق اردي جانه جاندر عشق اردي — عشق اردي جوهر دكاندر عشق اردي
عشق اردينك اتكين دوت عقلم — بيلمسين كه عشق ندر قلدن قبله
عشق اردي بولنده جانه قالميه — نامي ترك ايده نشانه قالميه
زيراكم عشقدر قونك بنيادي — اوّل عشق بنيادايدي اوستادي
عشق اردي اوچندن اولمز كائناة — عقله اولسه حاصل اولورهر مراد
عشق بولن حلّ ايدوبدر مشكلين — عشق اردي سويله يي بلورهر دلي
عشق كلستانده تيكن اولميه — عشق اردي ايشيمه پشيمان اولميه
جلسي قولدر بو عشق سلطاندر — معامله عشق بازار نده جان ودر
عشق ايسك جانه قالمه كل بري — كچ قوبو ويرانه كل بري
كوڭكه اچ باق كم كورمسين حكمتي الله ايكن بيلمه و برمه فرصتي
چرخ فلك كوركه دون كون دونر كوستردهر برايسوقسي هنر
كمسني دولت آينه بندودور — كمسني تختدن اشاغه ايندودور
كوكه الين دوتر ايله تور منزيله — كمنك ايشي صالر مشكله
غني ايكن كمسين ايلر فقير — كمي نوجوان ايده در كمي پير
كمني طپراغه دوشمنه قالدودر — كمنه طبل ملامت چالدودر

510 515 520 525 530

كيني عقل ايكن ايلر ديوانه كمي محنت اوقينه نشانه
بو فلك كردشي دركه دونه در كمي حقار كمي يوقاردا ينه در
كمي كلور بش كون جهانه اكلنور كمي خوجدر كمسي بكلنور
كمي ايدر كه بنو مدر ملك ومال كمي بوغفلت ايجنه پايمال
كيمسي كلي دوتم ديرد نيا پي بشور هردم يكلش سودايي
كمشي بيلديكه دنيا هيچ دورر كمسيه سكمز اغولو اشدورر
كمي عمري هيچ يره اولدي تلف كمي بوكبر وكذن سينه صاف
كمسي يكيله كلدي ميدانه خوش كلور كندو يه جنك جفانه
كمنه شرين كلو بدر بوجهان كمنه تكندر كمينه كلستان
كمسي ترك ايلمشدر وارلغي برلقه برحرقه قلمش دبدلكي
بوجهان باقي دكلدر يا بداد صورت نقش خيالدر سربسر
سن بوحالدن برخبردار اولدك اويودك غفلتنه بيداد اولدك
بيلمدك كه بونه حكمتدر نه حال نه ايمش اورتنه دونن ماه وسال
ستاره كوكلرده يجون سيرايدر بوكونش قندن كلور قنه كيدر
نه ايچون دونر فلكلر دورمدين دونن كون يورر بوصولوسوزمدين
دريانك دايم ندندور جنبشي نه ايمش مقصود فلكوك كردشي
اول آخر اورتنه وارلق ندر اصلي فرعي وبارلق اغيارلق ندر
ظاهر وباطن ديمكك مقصودي نه ايمش سويلكه زباني سودي
ايكي لكك نه برليكه بتمكك ندور خاموش اولك ديمكك اشتمكك ندر
نيچه سوندرا قرار ايمان ديمكك يار ديمكك نه ايمش اغيار ديمكك
يرده كوكده جمله جسم وجان ندر آشكاره نه وار دركيم نهان ندر
صاحبي كيمدر جمله بو پي كالكك يا سنكك ندر آخر بكك اولكك
سن نه سن سويل مجرد سويلكل نيته ليكوكدن بيزه شرح ايلكل
سن هان اودر بيل طيراق ومي هان بومين

سن بدسن كندوكي بلكل اي غافل غفلت اوبقوسندن اوبلن آبيل
كوزك آج باق كه كونش دوغدي كونش سرّ اذل عيان اولدي شويله فاش
بيرلك ايجنده بولندي حقّه يول حقيقت كلّي نور اولدي صاغ وصول
بسايه قالمدي كونش دوغدي جهان بر وجود اولدي مثلا جسم جان
ايكيلك قالمدي كلي اولدي بير بيرلك اولدي جغني وجم فقير 560
زنده ايجنده كوردي آفتاب آشكاره اولدي كونش كندي حجاب
كلّي توحيد اولدي سوزي هر قولك تسبحي انا الحق اولدي بلبلك
كلّي كل اولدي و تيكن قالمدي دوشن اولدي نسنه پنهان قالمدي
نقش صورت كندي عيان اولدي جان كيخ اجلدي قطع اولدي ويران
نور ظلمت بيرليكه تمام بيرلك ايجنده بير اولدي خاص و عام 565
دخي جهانده غيري قالمدي ايكيليك بير اولدي ايرو قالمدي
تن وجان بر لكه ايلدي قرار بيرليكي قلدي قوسي اختيار
بيرلك اولدي ايل امندر توزه توز بيرليكه بندي قو يخشي ياوز
اصلي فرعي برشي اولدي كائنات كلّسي بر اولدي عرب ترك وتات
چه جاي عرب ترك وتات درر بيرلك ايجنده قوسي مات دورر 570
چونكه مجلسي تمام اولدي يتمدر كلّي نور اولدي تن وجان كلي نور
باقي سلطان اولدي ياتمه اي جوان قالمه بو غفلت ايجنده برادريان
بو نظر ايله باق آج دورت يكا بو غفلت درك دوشمش برادريان
سني بولكدن چيقرر دمبدم نفسي او للدر وليكم عقلي كم
قول ايدنمش سني دون كون اشلدر بتمدين داخي بر اشي باشلدر 575
كندوذيله سني قول ايتمش تمام اشلدر كندو ايشني دم بدم
بوينوكه دوشمش غفلت اورغاني سني قومرك كوره سين سلطاني
قافل كندي دور يولكدن قالمغل فكري قو يكلش خيال دالمغل
يغمور كون اشكوك اقسق يول اوزاق قرنك آج دونك يوقادرسن بياق

کلّی عیان اولدی اجلدی یوسک کوردکبی هنوز قورقوسن ناموسک
قارنک اچ ایسه اوتمه سویکل نه ایسه حالکی عیان ایلکل
ایشکوک جامورہ بنماسین صقین اتمکی یکل صقنغل دوزچقین
یارہ قرداشه خیانت اولمغال ایلک ایده نه یمنت اولمغال
کوردمدوکک یبره زنهار اتمه داش اولولاره سرکش اولمه چکم باش
کمسنک یولنده قویو قازمغیال یولوکوکوزله یولکدن ازمغیال
کم طمع لق ایلمه سن جان ایسک حیوان اولمه بری کل انسان ایسک
برلساندن ایکی دودلو سویلمه بادایسک باره بخلق ایلمه
کیمسنک عیبن کوردسک اتمه فاش یولی اربت یوله زنهار توکمه داش
برکوکده ایکی سوکو صغمیه ایکی دللودن صفالق دوغمیه
هله بوسوزکه سکا سویلدیم اکلمکه نیه اشارت ایلدیم
ترکیه بیلورسک بری کل برچفن اول پنج دیکه اذاده اولدی سحر
اول نه یوزدرکه کورن حیران اولور اول نه سوزدرکه ایشیدن جان و دل
اول نه دکیزکه طوتمش عالمی اول سحردرکه کیبه رادی کیمه
اول نه سلطاندرکه دائم باقیدر کیمه دوراول اورتاده دائم ساقیدر
اول نه کونشدرکه زواله ایرمدی اونه حالدورکه نشانه ویرمدی
اول نه مجلدورقورولش شاهانه طوپ طلوجله پیاله پیمانه
بو نه بارگاه سیواندرعجب بو نه لشکرڈیکی حطّی بی حساب
بو نه عشقدورکه عالم اولدی سیر برشاهدورکه نه جیوانه اولدی نه پیر
بو نه کونشاندورکه هرکیز صولمدی بونه ماهدورکه کدیلوب طولمدی
بو نه جاندورکه حجاب اولمز منی بونه اودرکه سلطاندورمهمانی
بو میدانده ورباشلر اوینور بونه ظلمتدورکه عیان اولدی نور
کلّی باشدن باشه نور اولدی جهان غیری نه وارسه کل که ای فلان
طاغ وطاش جمله انالحق سویلدی سوزدکی اولیدی الحق سویلدی

علم لدون دولدي كوكل خزنسي جاني عيان قلدي بوجان ايستي
ظاهر و باطن بكي اولدي حق چ چاي اين وانست زيق وزاق 605
حقيقت اولديكم سلطان بنده در نكم وار عالمه يكسان بنده دور
كون كبي روشن كورندي كزلوس ايكيلك كتدي اراده قلدي بير
برلك اولدي ايل امندد توزه توز برلك اهلي دوندي بيرلكده تمو ز
نور كورندي كبدي ظلماتك جاني نور ايله اراسنده اولدي جان باني
برسر اولدي طالب مطلوب همان هر شيده بندي حياتي جاويدان 610
جاودان اولدي ابد جمله شي چونكم موجود در قوده بيلم حيّ
برسر اولدي اول آخر نكم وار نه انا الحق قالدي نه منصور ونه دار
شيطانك فنّ قالدي فتنه سي بير اولدي كندي ايكيلك غوغاسي
كفر و ايمان واحد اولدي بير بره چون باطل كندي حق اولدي آشكاره
پيره كوكه دولدي بو برلك نوري بر وجود اولدي مثلا باش وقولري 615
خاص وغايب بركدي اولدي بير برليك ايجنده نه مريد يانه پير
صورته باقسك هزاران درلو حال معنيه كلسك خيالدر اول خيال
رنك رنكّ دونن صورت شكلدر صفاتي نوردر بكي نوردر كل نور
بري كل الدائمه نقش وخيا له قالمه بولنه تي شكره با له
كيم قوبو دنيا و آخرت غوغاسن سري ابد سنده درسن قنده سن 620
باشي كوزيله كورمك اولمز سلطاني جان كوزيله باقكه كوره سين آني
بوردغانك قدر اوزتغل ايا غك سوز ايشت صاغزدكلسه قولغك
كيمسه كم نظر ايله بقمه سن كوكلوكو صاف ايلر دوتمه امتحان
فيل يوكين قرنجه چكمك نه محال پيره دوروب كوكه باقمق نه خيال
كل بري اي كم عقل وبي خبر كوزك آچ قلمه فشاد اندر فشاد 625
اژدهاك دوزياره غك ايلم تمام بنده كل بوعشق بولنه اولمه خام
بولوكه باق آياغك داشدن صقين سركي سوركك قرنداشدن صقين

هر شمي كوردسك اولمه پروانه عشقيله كلكل كلوردسك ميدانه
هر جگك قوخي مشكين دكل هر كشي بويو اهلي دين دكل
دكه داشن لولؤ شهوار اولمه عقيق وكهربا كوهر اولمه
630 هر كشي شاهله اولمز همنشين دوشمنله اصمز لر دوست اشين
نيچه بوعلّت وغفلتده يتير دوتولوب قالدك يولكدن سن آخر
اي غافل سن بوجهانه دايمه پوت ايدينوبن طاپرين زروسيمه
پوت پرست هركز مسلمان اولمه پوتله طاپن اهلي دين اولمه
نيچه كيم ظاهر پوتله طاپن كبني صورتا پوتله دوزمش لتون كمشي
635 دون كون طاپرا كا معبود ديي قلدوغم يرده الوم پوت ديو
كوره سين التون كمشدر طاپدوغي سجده قلوبن اياغين اوپدوغي
ايمان اهلي پوتله هيركز طبمه باشني ويره يولندن صبمه
سن اكر محمّدي ايسك كل بري پوت پرست اولمه كسه كورزتاري
نمرود اولمه ابراهيم اول ابراهم رنجور اولمقل حكم اولمقل حكيم
640 يول ايجنده محنت اولمه ار اول ابوجهل اولمه حيدر اول
جمله پركال سنك ايجون اشده در حكمتله هربري بردوشده در
قووارلقدن مراد انسان دور قوسي صورتدر انسان جاندور
انسانچون سجود قلدي ملك قجن انسان اولمه دكمه خاروخاشك
دكمه كشي ايجه بلمز پيمانه دكمه كشي في قودر كلستانه
645 دكمه كوكلده بوحكمت بتمدي هركشي ارمز لينه بتمدي
هركشي پوتي سيب زنار كسميه لعل جواهر اولايي هر قيه
هرحارستانده تازه كل بيتر هنرا هلينه يراشور هر هنر
650 هربادشاه عدل وانصاف بلميه هرقوشك كولكسي هما اولميه
هركشي وزير اولوربي سلطانه هربي هنر كيري بلمز ميدانه
هركتيه صورمه دهدن خبر اكلفل عقلك وادا جي اول قدر

هرويرانه

هر و پرانه استمکل کبي سن معرفت سويله بي بلمز هر لسانه
هر کشي يولده جانندن کچميه هر حيس حيچ باطلدن سچميه
دنيه بر کهنه دباط در هيچ هيچ هيچ اولور سن هچه قالمه کيچ و کيچ
سن نه سن کندو حالوکه باق باق نيچه بو طبل و نقاره تاق تاق
نيچه بو عشرت تنم هاي وهوي سيال کيدر پرنده قالور چاي وجوي
نيچه بولشکر و سراي ملک و مال نيچه بوسن سن بن بن قيل و قال
نيچه بو نقل و شراب و بو نعيم نيچه بو حکمت شربت اي حکيم
نيچه بو صاول يورت هاي هوي نيچه بو دلبر محبوب دوي
نيچه بو فکر و فساد و خام خيال نيچه بو کردش دوران ماه و سال
نيچه بو مطرب قوّال هنکامه چيست اين براي چه بود اين همه
اوکه بر داند سري لامکان همان است اوّل آخر جاويدان
اول نه ميدر خمار اولمز کشي اول نه اشيادر که بوقدر کردشي
برادمسک مقداري بللّوا وله بو پايانسز بحري ايچنده نه بوله
کل بري دعوي کذاف ايلمه قدر نيچه سويله ارتق سويلمه
واجب اولدر که بيلاسين مقدارک مقدار کچه سويليه سين خبرک
وکانکه کورکه سرمايه نثوار سرمايکچه ايليه سين سن بازار
معني سيز سوز سويلمکدن نه حاصل معني سز دعوي ترک ايت اي عاقل
بو سوزي سويلکه اصلي چين اوله يول ايچنده منزيله يقين اوله
کل بري اشوک حاصل اولمه بوکون سن بوکون يارين دنيچه کيدي کون
سن اويور سن کيدي عمرک کاريانی سنوک ايلم بيله کلنلر قالني
قاني نونلوکه جرهانده وار ايدي عقل ايچنده ترتيبي نيادايدي
جرهاني دو تمثلر ايدي سربسر بکاديکه قنجر و کندي بولر
اول اپادشاهلر قاني کم لشکري فتح ايدوب دو تمثلر ايدي کشوري
ارتلري کوركيم آخري نتديلر برنفس دنياده قنوب کتديلر

دنیده بونلری سکا اوترک یتر دنیا ایچون چکمیه سن درد سر
آنی ابسته کیم اکا یوقدر زوال نیه کوک ذن فرزند ملک و مال
اول ایک بدر دینه هلال ایردی هج اوکا نقصان و ملال ایردی
فانی اطلقدن منزه اول قدیم اول کریمدر اول رحیمدر اول حکیم
اول آخر هان اولدر پادشاه اکا در لشکر حاجتدر نه سپاه
اندن ارتق کمسه وارمی دنیاده کوزکی برسیل یندباق ایدره
ملک ایچنده دوبطلودر اول غفور آی کوشش دیچی اندن الدی نور
بو فلک لردوندوکی اولدر سبب اولدر انی علم و ادب جمله باب
جمله بویرلری انک ایله مقیم قیمتی اندن بولوبدر زور سیم
عرشی کرسی لوح قلم هر صفات انک ایله قایم اولمش کائنات
هان اولدر جمله شیده دبره نن فکر ایدیسن هر لسانن سویلین
هرکه کندوزینی بلدی بونشاندن اول نشان ویره سکا
کندوزین بیلن بیلور کیمدر حقی بود کیزده اول دوزبدر زوره ی
اول کیشیدر کدیمشلر حق شناس جاهلله اکا عاشقدر عام خاص
صورت و شکلی آدمدر کندوزی حیچ کوردی آجلو رجان کوزی
شریعتده کلی ایشی پرکمال طریقتده اول کیشیدر اهلی حال
حقیقتده کلی حقدر بی هان معرفتی کندو یدیکز نشان
اهلی قبلسجده اکا قیلور جمله بو صفاتک سرکی اول بلور
اول بلودکه هر ایشک اصلی تدندر دکشیدر سویلین و سویلدن
کاف نوندن عالمی وار ایلین کوکلری شویله بی قرار ایلین
بیرلری دبر نمدین قایم دوتن صو نمدین الی بوجمله یتن
ارتهٔ الله توب کبهٔ کتودن سرایچنده بونجه ایشلر بتودن
هرکوکده قینیوب حکمت اولن حکمتنه قاصو عالم دولن اولن
حسیله شرین کوروندن فرحاده اولدر انی جمله وارلق اورتاده

ليلينك يوزنده حسن خوب جمال مجنونده عشق وحكايت فيل وقال
شيطانك طاعتي هج ايلين احمد حبيب ديبو بن سويلين
خيلي نمرود اودندن صقلين يونسي بالبق قرنده بكلين
بحياء دنياده هردم اغلدن ايتويك دردبله باغرين داغلدن 709
موسيٰ شوريده مجنون ايلين چرچيسك حالين دكركون ايلين
ذرّه كون كبي تابنده قيلن پنهاني كنجيني و يرانده فيلن
اصلي فرعي نقش خيال نار و نور جمله بوحكمنك اصلي در صبور
اولكم كورندي بوجمله كوزله اكاكم عقل ايردي كلي سوزله
دورت طبيعت التي جهت هرعالم يونه پركالدراراده صبح و شام 710
ذبنت دنيا قماش التون مال آتو نعمت آش واتمك باغ و بال
بوخبر لركيم اراده سويلنور بوخيالركيم دايم فكر ايلنور
قاموبونلر نقش صورت برنقاش ذرّه ايجنده عمان بيركونش
اول كشدر جمله روشن قيلن بوطليسيمك آدني انسان قيلن
انسان اولدركيم بيله كندوزيني حدّ له صاله هرآشيك دوزيني 715
اولولر قاتنده توز ايلميه بيهوده سوز صاقنه سويلميه
صاغميه دوغري يولوني كوزليه اولولر واردوني ايزي ايزليه
هرايشك اصلين بلوبن ايشليه قدرنجه كله كلسه اورتيه
يادله ياد اوله اغيار اولميه صورتي آدم اوزي حزاولميه
هركم اول دللرايسه حقي بوله غيري ترك ايده دي حقدن اوره 720
بلمشه عقيله ناشي اولميه انشا قاتنده وحشي اولميه
نفسنه اوبمايه پرهيز ايليه ايشني عقله تميز ايليه
اولميه هربرناشي ايله هشتين حيي دايم اورتاكوره بقين
آني كه بولمشدر آني صقليه آني كه بولدي دايم استيه
هركيم ياوزلق ايدرسه ايلك ايت يول اريسك يولي كوزله يولجي كيت 724

صوفي ايسك ذكرو تسبيح ايت كل ذهد ايسك حضورك بكاه كال
عاشق ايسك فريادو اه ايت سكا دروبش ايسك اوزحالكي كوزت سكا
بلبل ايسك ساكه كلستان كركك طاوس ايسك سيران بستان كركك
شاهين ايسك بومردار نكدرسنك كركسي سك اوستنه قون كوده نك
طوطوا ايسك لايقك شكر اوله 730 قرقه ايسك مقصودك مردار اوله
عارف ايسك هرايشك وقتيني بيل جاهل ايسك نيه كركك جاهل
عاقل ايسك بكليه سين ترتيبي دلو ايسك يابانه صال مكتوبي
انسان ايسك كلجي بيردرهمات حيوان ايسك اوتك اوتله اي فلان
كوردا ايسك صاوجق ايران ايجسكا تركي ايسك وقتي بلوب كوجسكا
حرامي ايسك يولده كاروان كوزلكل 735 امين ايسك اوزيولوكي كوزلكل
ابدال ايسك دنيايي ترك ايلكل سويلبجك سوزي حكمت سويلكل
كوزلكل قليه بلاوي قنده دور قنده بلاوا اولسه سنده اندده دور
بال وياغ اولسه صوغدن نه حاصل حلوا كبي نسنه مي وارايي عاقل
اتي سمرا ايلجغز كشمكر كوك نه داري واردر يمكا دوك لكون
هريسه خوشدر يمكا طاكلجق 740 اوستنه پالوده يسه دانلوجق
صاري بلاوك حق اولسه مقبولسي بغرانك غلبه اولسه قليه سي
دوغروسي بورانيي خوشدر يمكه هركشيه براولوكرسن دكله
صقلغل هرناشيدن بوريانى اتوك اتمكوك جاني واردر جانه
دوغرمه دار دچوره كبن ايرانه ايراندن يكدر باليله قيفنه
صوغني اريه اتمكني كورده وير 745 اويوني اولدراول اني يخشي بر
ترك منه وير يخشي ايله برمه عريك اوكنه دوكل خرمائي
اصلني بيلمين اشكاره هرايشي تاكه صكره چكمياسن تشويشي
صالي وير مكل دوه بستانه صغري نجون قويرسن خرمانه
لكلكوك يري دكلدر كلستان يلبله كل دكري بيغوشه ويران

بخي

قچن اوته صفسفان بلبل کبي دکمه بزچک اولامي کل کبي
هر طيراق کبيا دکلدراي عاقل بو مسلدر که خطا قلمن اصل
آب حيوان قاچن اوله دکم صو ابله اولوب کز ميلين جو بچوه
هر صدفدن استمکل ايجوي سرمايک قدر کوز تکل اصتي
دکمه دمور پولاد اولن پولاد يرلو يرنده يراشور هر عدد
قيلبي تشبيه ايتمه اکيشه قلبج اشين اکينه قاچن ايشليه
قوش دکل نواله اوچرسم کبلک آبله قاچن براولسه ايشسک
کرکسک شهباز ه يوقدر نسبتي جهله نه نسبت عارفه صحبتي
طاوسک زاريسي بکزر قوزغنه چتک ارصلابله مونن برخونه
جاني صودر صودن ايراسه بالبق ديري اولامي قياس ايت اي عاشق
اوشدر سين چلمکي اورمه داشه سکا نه صانسک آني صان يولداشه
بيا بجم صونک حقين بيل حق بودر حق دبلرسک حقيقت مطلق بودر
آينک مصفا ابله اي صفا کراو مرسک يولده احمدن وفا
کندو اصلندن بشو بدر هر دانه برايشارت همان اوله انسانه
حيوانک نه سينه کرک بوخبر حيوان پيک بوسوزدن برفشار
حيوانک مقصودي زيرا جان دکل جاني نتسون چون کامل انسان دکل
نه ديمکدر هرکه بلدي بوسوزي کندوزيني بيلمش اوله کندوزي
اکاهولکم اول نشان ديره سکا باقي بن بيله سين دورت يکاه
هر برايشک اصلني اکليه سين فرق ايده جانک همدن سايه سين
نه ديمکدر خالق مخلوق ديمک يقين ايراق وادلق آزحق ديمک
کل ديمکک مقصودي نه سويلکل بلبلک حالين حکايت ايلکل
عشق ديمکوک مقصودي نه رنجب عاشق ومعشوق ديمکدن نه سبب
نيچه سوزدر قطره عمان ديمک باغ ديمک نه نه ايمش باغبان ديمک
خيرش وآخرت نه ايمش سن بن شاکرد اوستاد نه ايمش

دنيا

نه ايمش مقصود جهانده سويلمكل بو صورت جسم جانده سويلمكل
نه ديمكدر وحدت كثرت ديمك بر وجوده ايكي درلو اد ديمك
كونلنش بولوت ايجنده كيزلمك التونك يوزينه يا فيروزلمك
كندو كبي حيوان انسان ديمك معنى سز كشيه اولمش جان ديمك
عيّاره الدرمق اولور مي نقد سني ايراغه ايلتمك اولور مي يقينى
اول توزاتمكدر وحدت ميدانين هيچ بره بوزمقدر عمري بستانين
بوخيالي ايلمز انسان اولان دايما جاني كوزلر جانان اولان
يول ادي دايم كوزادر منزلي يول وران كشيه صورك مشكلي
اول سببدن يول ادي اولمشدر اول يول وارو بن منزله ايرمشدر اول
اول بيلوبدر جان ايجنده مقصودين كندوزي ندر كندوزي بيلدي چون
اكلدي بيلدي كه ندور كندوزي انك ايچون دليل اولدي هر كوزي
هر نفسدن هزاران جان بتر قطره سندن دريا يي عمان بتر
ذرّه سندن روشن اولور آفتاب كندوزين بيلمكدر اوزي بوسبب
صورتده جمي ادّمدر آشكاره معنسي دوپطلو اولمش هر بره
هر بره كيم صونسه ايرشور الي اوليادو تنده سيردر اول ولي
آشكاره دروپش كوريور اول كشي ولي كيم اصليله ايشلر هر اشي
هر ايشك اصلني بيلور حالّ ندور نقش صورت نه ايمش پركال ندر
اول بيلور نقّاشي دايم صورا كا بو صفتدن اولدشان ويره سكا
فهم ايدرسك سكا دليدر بوسوز كوسترر عقلوكه بونسيك درلو يوز
حقيقله وصلته التور جانوكي قايم ايلر عشق ايله ايمانوكي
بتورر كوكلكده درلو حكمتي كيده رور قومز بوغيري علتي
عيان ايلر سني شويلم كون كبي صافي ايلر ايشوكي التون كبي
كوتورر پرده سين آچر كوزيكي درمان ايلر درتلويه هر سوزيكي
سني التور يلش ايلر سلطانله كفر ويكي كسوبن آشلر ايمانله

صورتك

صورتك اينه ايلر جمليه كوستروب رسني بوجمله اشيايه
ناكهان سلطان اولورسن قول ايكن قزل التون اولور ايشك پول ايكن
جان اولورسن جمله اشيايه تمام اشكاره سني تانور لر خاص عام
نفسك دن كوهري وحدت بتر نظر كدن معمود اولور خشك وتر
استيا سك بو بخلايين برنصيب حق سبوندكشي ايله اول حسيب
تو تيا قيل ايا غي توزين كوزكه اوكوي ديير بريورن كندوزوكه
نيچه برحيوان كورسن سن عجب كوزك آچ حق رحمتندن اهري باب
جمليه ايرشدي حقك رحمتي عالمي غرق ايتدي توحيد نعمتي
هرشيه توجدن ايردي فايده يديلر معني خوندن ما ئده
عالمي دوندي يوكونك شعاعسي هرباشه دوبطلو اولدي سودا سي
هركوكل ايجنه كيرلندي بوسر هرشيه مرشد ورهبر دستكير
هركشيه پولداش اولوبدر بيله قصه دستان اولوبدر هر دله
خيال وسودا اولوپدر هرباشه هراشه دكي براوزكه قرغشه
سعادت كبي دولوبدر هرويرن هرويران كوكل ايجنه بندي كان
اول صحا بركن كوردي اشكاره دولتي كل كسي دوشدي هريره
جاودان دولته بندي هرفقير پادشاه جمليه اولدي دستكير
بركونشدن روشن اولدي هرديار عيان اولدي اشكاره هرنه كه وار
هنلا بير اولدي جمله كائنات بيرلك ايرشدي ايكيلك اولدي مات
اشكاره اجلدي بر لك پرده سي عالمه دولدي تمامت غوغا سي
بر بقادن باش جقردي جمله شي اصلي فرعي برلك اولدي قندوني
عالمك يوزي يوزلدي بريكا بيرلك اولدي جمله عالم بفسكا
جمله بوجسم وصورتك جاني بير بيرده كوكده جمله نك سلطاني بير
بردكيلدر عالمي غرق ايلين جمله دلده بركشيدر سويلين
هراغاجك اصلي فرعندن بيتر اصلي بيلنه يوقدر درد سر

عالمك

عالمك مقصودي بر در پس همان توحيد اولدي برلك اهلينه نشان
اول نه كيم در كه چو شه كلمدي اول وحدتدر كه كثرت اولمدي
اول نه سير در كه نشاني بي نشان اول نه در كه آني سويلر هر لسان
825 اول نه شهباز در شكار ايلر جاني او نه سلطان در كوكلده سير اني
اول نه كوكلدر كه دايم فكر حق حقيله برلكده دايم اتفاق
اول نه پنهان در كه كوندن آشكاره اول نه حكمتدر كه صفحه دفتره
اول نه حسن زيبا كلستان ندور حور و ملك حسنينه حيران ندر
اول نه محزن در كه آنده جان بتر رنجه شفا در دردلويه درمان بتر
830 اول نه ايلر كوكلمك تاب آندن تاب
آني كورن يوقلوغه صبر ايلر قلبي سن دردي سلدي دفتر
چونكه برلك كوشني دوغدي تمام آشكاره روشن كورندي هر مقام
هر مقامده نه كه وار در آشكاره عيان اولدي پرده آچلدي ذره
سلطاني كوكل ايچنده بولدي يلر وليكر كوكلي ايچنده بولدي يلر
835 كوشك يوزنده قلمادي يولوت ابراهيم اشكاره اولدي صدي پوت
جان باغنده غي كلستان اولدي چين جان و كوكل جنات اولدي يقين
تن كتوردي جان يوزندن پرده جانانك بو رجنده دوغدي جان اني
تن جان جنان برلك اولديلر بير لك ايچنده جان يول بولديلر
ايكيلك ملكني عشق قلدي خراب جان تن جانان براولسه نه عجب
840 چونكه كوشن دوغدي عيان اولدي مشعل عيان اولدي حسني زيبا خط و خال
دليرك يوزندن آچلدي نقاب جان كوزنده هر كيز قلمدي حجاب
جان كوزي كوردي كه او جان قنده در بلدي بي نشانه نشان قنده دور
كندو زينه كلدي فارغ اولدي جانه جان بو تن ايچنده اولدي بي نشان
آشكاره تندر كورونن جان ندر تن براودر اوده كي مهمان ندر
845 آج كوزوكي پرتو غفلت پرده سين تاكه سنده بولينه اسلام دين

1159

دکمه بیل اوکنه بر واز اور مقال — اوزینی بیلمزه خبر صور مغفل
امانت صنق یاپی صنعه کمسیه — سرمایک وار ایسه کل کل اورنیه
کمسنک عیبین کورسک باقمغل — شرط ادبدن چقمه غیل
م ادلک اولدکه دوشنک دوه الین — اکله هرایشنک آخرین اولین م
کندو عیبینی کورندا ولدی ار — نه بلور اهلی هنری بی هنر
داش دوقمسون مقفل قندیله — هرایشی ایشله سک علمله
هنر اهلین بول هنر اوکرن هنر — تاکیم اولاسین بو یوله معتبر
کندوزندن کمسنه بول وارمری — بول بیلنه یولداش اولن آرمری
بول بیلندر کندو حالین اکین — بول بیلنه هالی عیان ایندی عیان
بول بیلن قاتنه سویل بول سوزین — تاکه سوزک صنمیه اوله بتون
بولسوزه سویلمکل یولدن خبر — بلمزه جه سنکی حاره جه کوهر
هر متاعک ایستی بیلور قیمتین — زیرا بهاسین ویروب الدی متون
کوشنک اوکنه دلیل اولمز مستعل — ارصلا اوکنه چتوکه نه مجاله
ذره کوشنه نسبت ایلمه — کوهره بونچق بهاسین سویلمه
اولولردن نصیحت ایله قبول — تاکه محفله اولاسن پراومول
کل صاتنه کیمیادن صورم خبر — هیچ بیرده نیشنه چکرسن درد سر
غرقنک شکر دکلدر لقمسی — هرباشک قچمز براوله سوداسی
پالوطه اغاجنه حرمانتمیه — سرچه شهبازک شکاریز یوتمیه
ادم اولردنوری ظلماتدن سچ — جان اوله نفسی دیلکندن کچه
قطرانی شکره قتمیه — کیمیایی خرده فروشه ستمیه
کندویی کوکلی ایچنه سقلیه — حدتدن آشمیا اده بی بکلیه
ایو ایه تکبرا ولمیه — غفلت اویقوسنده زنجور اولمیه
کل بوناسی نیشنه سنی اورداشه — تاکه ایله سیزین بوعشقی سن باشه
عشقله یرث غل بوعارک پردهسن — بیلسین بوعشق نه ایمش سن نه سین

850
855
860
865

کل بری قالمه بو دنیا نقشینده تاکه ایراقدن کلمه سین یاقینه
یاموغ ایچنده قچن کبر لنه اود عشق براود در یاموغه بنکزر وجود
هرکوکلده عشق قچن دوتمه مکان قلمه پنهان ایده کنجی هرویران
هرچیچکوک قنخوسیه مشکین دکل هرکشی قولنده عهدی چین دکل
هرمقامک برعجب منزلی وار هرحالک ایچنده بر مشکلی وار
هرکشینک مرتبسی بیر دکل هرویران کنج ایله معمور دکل
هرکوکلده حق قچن دوتدی قرار حاصیلنده بیراوله می نور و نار
هرجانک منزلی جنان اولمیه هرتکنه کل خندان اولمیه
جمله اشیا بر کونشدن الدی نور عاشق هرقنده دورسه اولدی طور
هرکوکلده درّ وحدت بتمدی حکمت اونین هرقلاق اشتمدی
هرصدفده می بتردّ یتیم باقرایله براولای زر و سیم
هرکوکلده سرّ وحدت سیر دکل دکمه برجان عشقیله معمور دکل
ایکی جهان عشقله اولدی قرار عشقه یسیر دربنم کبی صد هزار
جمله مقصود عشقله اولدی حاصل عشق چراغندن اویاندی هردلیل
عشقه یسیر اولدی جمله انس جان جانک اصلی مقصودی عشقدر همان
کندو حالکدن واقف اول ای عاقل بی حاصل اولمه حاصل اولغل حاصل
سن اوزکی تن بیلورسن سن تن مسن یوقسه صورت صورت جان مسین
بیل ای اوزکی تن سن ینه سین تن جان سن کلمی یکسان در سن
دایما کوکلوکه خیال اندر خیال کوزکه آج بیزمله قلمه قیل و قال
سن بزی جنته دعوت ایلمه افسانه قصه حکایت سویلمه
کربیلورسک حق ندر بیلدر بکا تاکه جانوم قربان ایدم بن سکا
بکا سویله دایمش حق باطل حق ندر باطل ندر بکدر اصل
هرکشی کیم حقی باطلدن سچر اکا دیمشلر بدیوله کرچک ار
کل بروالتونه قاتمغیل باقیر غفلت ایله جان یوزین ایلمه کیر

وفی

113

وقتي بكله فرصتي ويرمه يبله تابوز بخرده اولاسين سلسله
كندوحالكدن غافل اولمه غافل تاكه سكا روشن اوله حق باطل
اويانه جان ظلمت ايوندن حقه روشن اوله اشكاره حيّ البقا
فتح اوله اكا بودولت لشكري كان اوله اكا بو معني دفتري
جمع اوله انده مكان ولامكان كل اوله انك قتنده هر تكن
جسمي قلمه بكلي نورا وله قطره ايكن ناكهان عمّان اوله
حنتّ اوله اكا جمله كائنات كوكلي ايجنده يا ذيله هر صفات
ملك وحدتده اولو سلطان اوله تني كليّ جان جاني جنان اوله
جوهري اوله بيله هر جوهري فرق ايده بيلم كوهردن كوهري
دكمه برنا شيه سرّ بن اجميم نكر حق فرمان قيلورسه قبميه
اويتايه عشق ميدانده باشني ياندوره عشقه ايجبني داشني
هرسوزني بشوره اندن سويله نشانين اول بو نشاندن سويله
بيلكم جانا نده ايمش جان ندد اورته بيرده كوهره روكن ندد
ترك ايده بكلي دنيا مكيني ايمانيله معمور ايليه ديني
قطره سين عمّان ايجنده غرق ايده اوزيني جمله عالمده فرق ايده
جان اوله بكلي تني قالمده بي نشان اوله نشاني قلمده
ذره سي كون كبي اوله بختلو عسيي نفسلو اوله احمد خويلي
كوكلي محزن اسرار اوله جاني وحدت علمنه دفتر اوله
هر برايشده صبر ايده ايوب كبي كوزلري ياشلو اوله يعقوب كبي
خليل محمّد كبي شرين اوله هر نه كسويليه سوزي چين اوله
هر نفسنده عبادت ايليه هر سوزي ميزانه دارتوب سويليه
حكمتيله هر يكا باقده چراغين حكمت چراغندن يقه
ظاهر ايجنده باطيني نورا وله جسمي ويران كندوزي معمور اوله
بو نشاني كيده كورسك يل يقين اولورارده وكل الكن اوب الين

8.95

900

905

910

915

باشوكي قو آيا غي طبراغنه جانكي ياندركل عشقي داغينه
نه كه اول سويلسه اولدرسوز همان غافل اولمه غافل اكا ايي فلان
جمله عالمه جسم صورت جاندر اول جان ايجنده كوهري روشن در اول
كون كبي بللو جهانده اول كشي آشكاره ايلر آني هر جنبشي
بوجهان خلقي ايجنده سيردر اول صرهنزادان آدم ايجنده بردر اول
هر كيشي نه بيله كيمدر ادكشي ارقجن اوله جهانده هر كشي
اول بيلور كيمدر جهانده اوليا هم كوركسي دكلدر هر سايه
اوليا كوكلنده اولدي حق نهان اوليا در طالبه مطلوب همان
هر كيمه كيم اوليا اولدي دليل دنياده آخرتده اولمه ذليل
ايماني نور تجلّي ايليه سويلسه هر سوزي توحيد سويلمه
نور كورونه چونكه ظلمتدن چقه شكر منّت ايليه هر دم حقه
خالص اوله دنيا ديرلكدن كچه تميز ايده حقي باطلدن سچه
قالميه كوكلنده هركز غيري حق برچراغدن اويانه بيك بيك چراق
لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ اوله آيتي سعادت ملكينه يتمه دولتي
جاني بوعشق نوريله معمور اوله نرده دور سه اول كشيه طور اولمه
معني دفترني جانندن جح اوله اويانه بوعشق چراغي شمع اولمه
قالميه كوكلنده ايرقسي خيال آيرميه آني بولندن ملك و مال
حق قاله كندوزي كيمه اورتدن ديو شوره كوكلني يكلش سودان
ايكيلكدن بير ليكه يقين اوله نفسي مظلوم كندو اهلي دين اولمه
يوزينه آجيله جمله كلستان كل قاتنه قالميه هركز تيكن
جمله اشيانك جاني اوله جاني كون كبي آشكاره كوره سلطاني
اول اوله قاموعالمك مقصودي كوره لر انك يوزنده معبودي
هر نفسي بيك عسيا يجان و پره بيك موسي سرّنده سركردان اوله
حكمتنده مات اوله بيك افلاطون سرّي ايجنده بولمدن كاف نون

114

بيروكوك اوكنده سركردان اوله دكمه بر قطره سي عمان اوله
آي كونش نظرنده شمع اوله ظاهر و باطن قتنده جمع اوله
اول صفاتلو انساني كورسك جب قربان اولكيم دردي كه اولر طب
جانكي اندن دريغ ايلمز كل آني سويله دخي سوز سويلمز كل
آني سويلكه همان اولدر مراد آنو كيله عيان اولدي هر صفات
هر صفات ايجنده ذات اولدر همان دادي قرار انكيله در جسم جان
جان و جهان كم ديمشلر اولدور سلطان اولدر قوا كا قولدور
قو سلطانلرك اولدر سلطاني اول كشدركم كيمدر انساني
اولدر اي اصلي فرعي انسانك غافله قيلمز ايجنده هر جانك
عالمك مقصودي اولدر بس همان اولدر آي اول بي نشاندن نشان
سعادت ملكينه ملك اولدور حسن عشق عاشق و معشوق اولدور
سن آني كورمك ديدرسك كل بري ذا بجون شويله كزرسن سر سري
هچ بيوه عمرك تلف اولدي تلف شويله مي صاندك جهاني سن كزاف
كوزك آچ براكوكي ديو شوريارة نقديكي آلدرمي كور عيارة
ذا بجون شويله غافل سن سنجي نجه بو غفلت ايجنده خر و دو خاب
نجه بو جرخيله سركردان كوكل انسان ايسك اولغل حيوان كوكل
نجه بو غفلت بو علت عزّ و ناز قلمرك هيركيز جهاندن احتراز
دنيا لذتدن ايكمل حذر بوخبر در ايشدرسك مختصر
دنيا برهچ نسنه دكر قلمغل جانكي محنت اودينه صالمغل
غافل ايسك ترك كور دنيايي كل بري بيهوده سودايي
او يومه غفلت ايجنده براويان ذيتور سن جونكر كوجدي كاربان
بر دوري كل عقلوكي ديو شوريارة الدانوب قلمه بويولده بي چارة
دنيا چق سنك كبي لر الدي لعبي قولماش يلر نجه دادي
قاني شولكيم دنياده سلطان ايدي حكمي ايجنده عالم خيران ايدي

يدي اقلمي قودوغشلر ايدي دنيادن مراد المشلر ايدي
دنيا اخر انلره كور نيلدي كندي انلر اورته قالدي ايدي
دنيا رباط اهلي دنيا كاروان هركم قوندي كوچسر درايي فلان
دنيا بركوز كيچ اويدر بر نظر دنيا ده كمسنه قلمادي قرار
970 بر نظرده هركم كوردي اكلدي نه ايمش دنيا ديكوك ايدي
دنيا ديكده مراد دنيا مدي يوقسه داغي بر ايرق شنه مدي
بر بري كل عقلوكي ديه باشوكه بر نظر ايله ايكوكم طاشوكه
دنيا يه كلكدن مراد مال دكل سن سن بن بن قيل وقال دكل
مراد اولدركه بيله سن حق ندر هر نفسده دم انا الحق ندر
975 دكمه بر اشياده بوجان اولدي هركولك ياننده تيكن اولدي
هر صدف ايچنده بر نور لوكونش هركوهر موزون وخوب ومهر
دكه بر ذره ايچنده بيركونش نقش ايچنده اشكاره اولدي نقاش
قطره نك ايچنده دكيز اولدي دكمه برجهنده بر يوز اولدي
دكمه بر وجوده بر در لو صورت هر صورت ايچنده بر در لو صفت
980 هر صفت ايچنده يوز بيك در لو حال هر حال ايچنده عاقللر باي مال
صدهزار ان عقل بر كال جسم جان بونشان ايچنده اولمشلرك نشان
بو دكيزده ايچنده محو اولدي عالم عرش وكورسي بيركوك لوح وقلم
بونشاندن كمسنه نشان ويرمدي كمسنك عقلي بوسره ايرمدي
اولياوانبيا يوندن اولدي مات دكمه برصورت ايچنده بيك صفات
985 هر صفتده داغي اوزكه خيال هر خيال ايچنده بوز بيك قيل قال
بيرسي هيركيز بر ينه بنكزه مز نيچه كه فكر ايليه سن چوق واز
چون صورت نقشنده بودر حالمز معنيه قاچمق ايريشور الومز
چونكه بو نقش اراده اولدي حجاب نقاشي قاچمن كوروز يز عجب
بوحال ايچنده قوانشيا تمام بيلمز لرمات اولوبدر خاص عام

كمسه

115

990 كمسه بيلمز بوعجب حكمت ندر — بوعجب ضعف صانعي قنده در
قاموعالم جسمت وجوايلر ولي — بونه حالدر كيمسه نك ايرمز ايلي
هات اولوبدر وحش طير عقل جان — بو صفاتي سويلر بيلمز لسان
رنك وبويي برلك اولدي جمله كل — نه دد اوكر بير له بر اول دكل
جمله عالم بر دن الدي پرورش — خير شر برليكر بتدي جمله ايش
995 بر دن ارتق داعي نه وار سويلكل — ايكي لك اهلي دكلسك بيردكل
بيرده كوكده داعي كيم وار غير حق — كوزلرك اكري دكلسه دوغري يق
قاني شولكيم بير لبكي انكار ايدر — انسان اولمش ابشي دوشور ايدر
جهلينه صرف ايلمش درعمريني — بري كلسون بر بري كل ديك آني
سويلسون كه بوعجب بركال ندر — اورته پرده بو نجه قيل وقال ندر
1000 نه ديمكدر تنكري ديمك سويلسون — احديك حالين حكايت ايلسون
ياخود بزه اولندن ويرسون نشان — اورته نكدر سوزدكلدر امتحان
اصلي ندر نه ديمكدر بو خبر — بزه داعي سويلسون اول اختيار
بوخبري بيزه بيان ايلسون — نه ايسه سرين عيان ايلسون
بلمسه كيمسون بوسوزدن اول نادان — دشور سين طاسين داغين اورتدن
1005 اچمسون اول عيبي كراورتمز — اوپوكي كوتورمسون كه دار تمز
اغزي نه صفر كلاجي سويلسون — بيلدوكي قدر حكايت ايلسون
تونز ايلمسون عاشقلر ميدانين — بوق ايسه ديسون نه ايمش بورهانين
جمله اشيانك اوكنه برچراق — برلك اورتاسنده صفن زيق وزاق
براهلنه بولندي بونشان — برليكه بيركدي جمله جسم وجان
1010 بركونشدن ايدين اولوبدر عالم — برلك اولدي كم وبيش بخته خام
بوچراق نورينه جمله پروانه — صلادر كلسون بوجمله برخزانه
برپادشاهدر كوردون بركي — كه بيركاچ صلادر بوبر آي
بووجود اولدي بوجمله كائنات — بيرليكه دليل اولوبدر هر صفات

جمله عالم بر صدف در بر کوهر — بیر لیک اولدي بر کورأي مخلب تفز
بر کلستاندز هزاران دللو کل — بر پره کلدي بر کدي جمله یول
بر لیکي سویلر برکدي جمله دیل — هر کوکله بتدي بر لکدن حاصل
اول کشي کیم بو خبري سویلمش — بر عجب وصف حکایت ایلمش
قیفو سوزا بدال دیشلر برفقیر — قولق اول بردم سوزیني دکله بر
روم ایلندن بکداشدي اول عاشق — ابدال اولمش جمله عالمدن فاریق
اولیا اولدي دلیلي برهاني — انساني کامکده کوردي سلطاني

مسنوي ثاني

بسم الله الرحمن الرحيم

بو عشق موجي نه باشمدن اشمه — سیرم فاش ایلهدي سرّ زومي اجدي
کورندي اوکیم عیبه بقاد ر — اوزین فاش ایلیوب اوزي خقادر
اوکنش دوغدي کیم هر کیزدولغن — کهي یاد واوب کهي بو لغن
دوقوز ایوان یدي شمع منوّر — یدي قت پیر یدي دریا بوجوهر
اوسیر کیم نهان اولوبدر کوکله — اوسوز کیم غلغله در جمله دیلده
اوددیا کیم عالم موجنده یکسان — اوصورت کیم فلك نقشنده خیرن
اوسر کیم شیطاني یولدن اپردي — اوعیّار کیم تاجي باشندن قپردي
اونور کیم کونش انك شمسه سیدر — اوحُقّه باز کیم کوکلّر طاسیدر
اوکیك کیم کوبکي مشك عنبر — اوقامش کیم ابجنده دولو شکر
اودف کیم دولو درّ و کوهردر — اوده کیم قطارده سر نفردر
اوساقي کیم زوالي یوق باقیدر — مدام قدح صونن اول سقیدر
انك کیم مصطفا ویردي شانین — چوقرانه دیدي شرح بیانین
اوجان کیم جمله اشیانك جانیدر — کدایدر جمله سلطان اول غنیدر
صاحب طوپ چوکان یو میدان — اودرکدیشي قلان هردونه پنهان
اوکیم کوکله جانه پنهان اولدي — جهان کونش نور یله یکسان اولدي

بسم الله الرحمن الرحيم مثنوي باب قيغوسوز
مي فرمايت

الهي عالم اوستر حفيات سنكا سترکده عاقللر اولور مات
بو جمله ايش ايجنده سن حاضر سين نغي رکيق عالمده يي غير سين
بيلرسين هر قلوک ندر مرادي دخي هر بير علي وقتي سعاتي
بو جمله اشيايه موجود اولن سين بو موجود اولانه وجود اتن سين
ظلوسين ير ده کوکده هر مکانده يي نشان سترا لورسين هر نشانده
شول اي پوز لرد کي حتي سياه سن نجاسين دخي هر بير مطع سن
قوکو کللر ايجنده چراق سين يقين يقين ايراغه ايراق سين
قدير سين هر بيراشده قدر تکوار کرم سين عاموخاصه حمتوک وار
منزه پادشاه سين فرد ويکتا بو قللر اورته سنده دعوغا ٥
که اولور عالمول اسرار اولورسين کاهي احمد کاهي حيدر اولورسين
کاهي ادم کاهي شيث و کاه ايوب کاهي موسي اولورسين کاه شعيوب
کهي يحيي کهي ايدريس اولورسين کاهي يعقوب کاهي جرجيس اولورسين

که اودي

٧٧

كه اودي خليله كلشن ايدرسين كه اوزگزده پنهان ايدرسين

كهي يوسيله باطني سمكده كاني عسل اولورسين هر بتكده

كهي يوسفك مصيرده سلطان كاني فرعونيله موسي يه دشمان

كهي خيزري كهي اليناس اولورسين كهي محمود كهي اياس اولورسين

كهي نوحيله كشتيده سلامت كهي منكريله بيله ملامت

كهي توحيله ايسماعيله قربان كهي امره مطيع كيم حكمه فرمان

كاه اولورهونيله عزلت ايدرسين كاه اولوركه انيله مات ايدرسين

كاني منصوريله بردار اولورسين كاني دانيي بيله دفتر اولورسين

كاني كيكي كهي نافه كهي موشك كهي عاشق كهي معشوقا كهي عشق

كاني قاميش كهي شكر اولورسين كهي صدف كهي كوهر اولورسين

كاه اولورسين بوايشلردن مبرا كهي كونش اولورسين كاني ذره

كهي موسي ايله سحبتي همدم كهي عيسي كهي مسيح مريم

كهي قي سركهي محمود چين سين كه اولوركه يقيندده يقين سين

كهي داود اولورسين كاه سليمان كهي خوسرو كهي صاموزي ايمان

كهي جم جيمه كه عدلي نوشيروان كهي بهرام كهي رستمي دستان

كهي غني كهي فقير اولورسين كه اولورسر ايجنده سير اولورسين

قونشان ايجنده بي نشان سين دخي كم وار همان سن سين همان سين

قوغيا لروك اوستادي سن سين بوجمله حكمتوك بوتيادي سن سين

بيرّ دوك يدّ قدّ يري مطبّاق طقوز ايوان كه دندر معلّق

اون اكي بورج يدي يلدز كه وار بوچار فصلي كيجه كوندز كه وار در

دخي بودرت عناصور كه بدندر بوجملتي اولدوغي ندندر

دخي فرشتي اكوز بالغي دريا اون سكيز بيك عالم بوطاغي بريا

دخي كورسي و قلم لوح محفوز اقر صولر بكا لر يدي دكيز

سراط مستقيم يوم القيامت صور حساب بوجمله بحري حكمت

دخي بيدي طاموسكيز اوچاق شاه فرزين بوقل فرزي بي داق

سدر تول منتها عرشول مجيد زبوري انجلي فرقاني توريت

دخي هر بر فلكده كه ملك وار تمام بر لويرنجه ركرك وار

دخي بويدي كوكده كي ستاره بولر حكمك ايله دون كون اوا ره

بوجمله اوليا انبيا مؤمن رسل دخي بوسعادت دولتي عقبال

دخي هر شعراء جهانه كلدي عقلي ايردكي لسانه كلدي

دخي هر

٧٢

دائم مرعا بدي زاهد كه وار در — بو جمله شيخي هم مريد كه واو در

دخي تحت ثرا ثبانيا — يرا طلمش بو جمله در لواشيا

بو حكمته بكلي اولدلر مات — ديديلر كه اخير هيكاتي يي حاكم

صفاتكر سويلكده اولدلر لال — يلي مزلر نحكمتدر نه بر كمال

عاقل لر اردي جانلر يولده قلدي — دعوي قيلنلر وك فكري ازلدي

بو حكمته نه كوستاق يا نه مشتاق — بو دكزده نه كشدي يا نه زورآق

ويل نبي بو يولده حيران اولدي — قلن مخلوق قياس ايتمه قلدي

كوكا اعلي در كه بيرده اولا اولشاه — يرا علي ديركه كوكده طوغر اول ماه

فواشيا يري بر بيلدن ايستر — يري بلمز كه قندا در بو عيار

يرا طلمش فو بلمز نحالدر — بو حالي اول بلور كيم بي زوالدر

زبر اكم حدي يوق بحري محيط — هزاران عقل يوندا نابديد در

كلن كوردكه هماندن كوكي بيرده — اكر بيكيل الورسه بر نظر در

كيجه كوندز دمز كيجر بو كردشن — بيلمز كه نحكمتدر نه جونيشن

فوقت دورلدي بو كومبدي كردون — جو بلمز سين باري دكدراي مجنون

دايم طوردمز بو چرخي از راق — طلسمي بول عجبي كاري مغلق

اول اوستاد که بوعلک کاماینی قورمش هزار آن عقبا زک بوینون اورمش

هر برکوکلده فکری تدبیر اوور هر برکماندن اتیلن تیر

60 عمان یاپیجی بینه اوزیدر اوستاد باتمش اودر آب خاکه باد

بودرت دیوار اجنده کی چراق اول وایی یم وار یقین اولدر ایراق اول

بوجمله عالملوک اولدر حیاتی قمواندن یلوب دور رنجاتی

جون ادم سین بری کل حیوان اعلا براوج خاک ایچنده پنهان اولما

سکا بر خبرم وار در اشیت کل اکر بیلور وسکر بکا ایت کل

65 الک طوتدیغی تدبر باکه سویله دلک سویلدوکین حکایت ایله

سبب نکم ایا غیله یورر سین قولقدن اشیدوب کوزدن کورر سین

بوحکمت سن سین کسبی وار در بکا دیکم بوخبر نه خبر در

بوتنو کیمدین قندایدک سن صورش میدوک یا جانی نیدوک سن

بیلور سکر یوفی سویله بکا ایدال نه کا کرک دخی یوکفتی یو قال

70 سکا بن دیه یین بحری محیط سین جون اوزک تن بیلور سین سن وجود سین

وجودون جانه دک یوبنجه سفر وار هزار آن پرده در یوبنجه خبر وار

تنوک جون بنیادی اصلی ترابدر جان اولماسه تنوک اینمی خرابدر

زنادنکه

زنا دانکه تفي بلمدي جاندن اوادان لغي فرق ايتمز بيانلدن
سکا دنيا شيرين کلدي خوشلادوک طمع طولدي ايجکا عشقدن بشالدوک
75 بونفسکا ديلکون عشقي صنوسين يلوکا دونکه صوکره اوتنوسين
اولولر قلمدوغي ايشي قلم سقين شيطان بکي ايشوک يکلمه
اذني سقلکم حاظير دراللّه عالمذ اولن خبردر شمّ واللّه
بوعقلمدين اويوسين خبرسوز اويان اني کزوک اج اي نظرسوز
يرنا کندوزکا کوزکم حاکلر نه اني اوک نولوسردر اولوک نه
80 سني نفسکمکندي قلدي بردار طوتولدوک جون ابد قلدوک کرفتار
عجب که صورتکا انسانه بکزر عملوک ديويله شيطانه بکزر
اکمکين ديي بن طوزون بصرسين اوکم تسکم سن انوکلميا سين
نسين قوکشولغادغري دکلسين يولوکيچه وارکر اکري دکولسين
قوقشي نکحره منه کوزايدرسين يعني خوسر يله ايش دوزه درسين
85 خلقوکّ عيالنه اکري بقرسين يعني عار فلغيله کوز قاقرسين
بردم عورت دسورسين بردم اوغلان تکردن قورق اني ادمدن اوتان
داني ايلره منکر بقرسين کنروک کوردنوري ديوق کوربقرسين

ارنلر خوشکا سندن یقین در یقین بقسکجنکدن داغی چیقد ،
وطیسن باشن کوزیله دنیره بقدوک ارنلردن اوزاق ایراق براق دوک
نکاه بردم بر عزیز جان اولورسین کامی حیوانیله حیوان اولورسین
بیچیره عمریکی تلف ایدرسین معنی سوز دعویی کوراف ایدرسین
کهی عجبی کبری مذهب عجبی تکبر ، حقه عاصی اولورسین اره منکیر
کهی لاف ایدن کوکسوک کرسین سقالوک سیغیور بیغوک براقسین
کاه اولورسین عاجز درمنده مسکین نحاجت کسیدیاکبری یاکین
کوکل بردر قرنداشن تکری بردر طاغلمانفریکلم حق حاضر در ،
بن سوز بلسم سکا بوسوزی دیردم کزوک کورمزسنی یولچی یدردم
قوشدلین بلمزم که سویلیمیدم سلیمان بکی خوش سیر ایلیمیدم
حقیرم فقیرم پیری مفخر برم رمزیله سکا حالی دیرم
دایم کیر پوکوک التدن کرم جانک سودوکی قرشوکده درانم
یدی قات یر بنوم سیران کاهم در ، طغور فلک داغی ملکی چاهومد ،
ای کوزنی جون شمع اولوبدر عالم کوکلوم ایچنده جمع اولوبدر ،
اکمهی بوفرتدهٔ پنهانم بن بنی کورن بلور کیمه جانم بن

تمو غالم

75

٧٥

قوعالم بنم بن قاموعالم بكا قلوق ايدر بوجمله عالم

حضور پرنيدي اول وادم بن سرّ ايجنده نيهان اسرار دم بن

اخير اولسه دخي بكا نته نقصان بكا ايرمز هزار حكمتي لقمان

كهي بخت ترايم كه ترنبا كه اولور كه بنم بوجمله اشيا

كه اولوم قوعالمده موجود كافي همه قوكل ايجنده مقصود

كافي مسجد ايجنده خلق بنم كافي كلي سنده بوري صلي بنم

كهي جهوله سري كساله كهي ي خانده جامي پيالله

بوكورونن عنا سر صورتم در قوعالم بنم طلوعاتم در

حيف نظر يله باقه اي حيوان بوذات قديم وي كم ادم انسان

ايمان اهلي بيك كمانه دوشمه يوب ترك ايلوب بيانه دشمه

هله بو بنده قلدي بربر باق اكر عاقلسك اولماغل احمق

بنم قصامه بر لحض قلق دوت انكر حتى بجونكم ادي معبود

بكا بر حال عجب كلدي جهانده بوكمدر سويلي در هر لسانده

اوكم سيكم جهاني معمور ايتدي عجب اوزين نه ير ده مستور ايتدي

بو ير ده مكعجب يا فلك ده ادمده سير ميكه بخشا ملكده
يغسا

كنشده مي كه دكيم يغما يي ايده يتره بوخبردن اوله فايده
يغما ايلديريلد بيلكزي وجودي جانمي ياغورتمي ارمي
يغما عرشده ميدر بيزه خبرويرير فوشام يفدر قنادم بالي پرويرير
بويريي ديدلركديدي قائدر اوندن نهان ميدر يغما ازائدر
فرشده ميدر اوكوزده يا بلقده نيره اولديني سالقده
بولردن ايرو مكاني يوقدر اودوجود ميدر جاني وارمدر
يغما بوجلسدن اول مقدره تركجه تكري ادي عربجه الله
يغما پيرسوميدر كه دلده وارمدر ايلريدن ايشي دلمش خبرمدر
اوكدر مانده يي كمش ادملر برعجب درلي فكير قلمش انلر
ديشلرمراوي يماسكر اولمز ازخوكندوكندودن ياپيلمز
ادم ايتلمسه بنميه هرايش نتين ايليسين افساد تشويش
بيريكوكده براوستاد دوريدر انكجون شويله درمشدر بومعمور
بنم ايسندوكوم اول كمسنه در اودرياني قلن كلي فنادر
بلورسكر بوني سويله يامفسر بوده در دوعالم نه اوله تدبير
اني سن كوردوك ايسه بيرشاندي اكراشكره دينمز سكر نيهان دي

٧٦

كورمدين سويلمه يالدين اولورسين اوكيم شيطان دريدوكسن اولورسين

بلمسكافسانه سويلمه دكدر محمد بولدر شرعي يساقدر

اولي حلواسي دكل كه يه سين قلاياكنجه نكر كسه ديه سين

بوخبر اولدخبر در جان ايچنده دين باشين قدي ميدان ايچنده

بوسترك پرده سين فهم ايدن كه انكدر ارابي بولينمز دلنديي

بوسريدي يه همان سير اولدي انكفاش اولدوغي كندويه قلدي

زيرا بوخزينه كنج قديم در بوكنجوك صاحبي حيدر عليمدر

هزاران حكمتي طلسمي پرده بوكنجوك قاپوسنه هر ديوار ده

بوسري فاش ايدن كيشدي يانشدن الين ازقاييلمبودي يانشدن

زهي خزنه زهي باب رمفتح زهي پرده زهي خلوت زهي شاه

زهي دريا زهي موجي دراوفشان زهي علمو زهي دليلي بورهان

زهي هماكه كل كسي سعادت زهي ملكي عمارت زهي اوستات

زهي نوركه عالم اونور اولوبدر اري فردي احددر فرق اولبدر

زهي سلطانكه ابد معزول اولمز زهي دولتكه هركيز طايل اولماز

زهي طالب زهي مطلوب رجال زهي قيمت زهي طالع زهي مال

زهي باطن كه هر كيز ضاهر اولمز زهي ظاهر كه ابده سير اولمز 8

زهي جانكه تنه محتاج دكلدر قتي معني در اكمك انس دكلدر

بري كل اي طلب سويله جالوكه نه ايستر سين دكل كيم آخر الوك نه

جهاندن كل مكوك تي دمقصود نه ايشه ويرسه بيدي سني معبود

سكا سجده نشي قلدي فريشته بزه دي سبب ندر بو ايشده

سجده جناي قلدي يا نه ي يغلجاني تي يراده ناي

اودم شيطان نيجون معزول اولدي ايتي التون كن نشي پول اولدي

سكرا وچاق نه سببدن برندي يدي دامو ده اود ايشه ياندي

بو نه حكمتدر بيلور سكر ايدي كل اكر بلمز سكر بيلور دن اتيدي كل

عجب بر كمال عجب ترتيب عجب ايش عجب حالدر عجايب در لي كر ديش

كمن كندي كدن كلمز تحالدر بو خالي اول بلور كه بي زوالدر

كيجه كيد كلور كوندز پيا پي دنر دوران دلو نور كون دوغاري

بو نه حكمت تخالد عاقل ايرمز دنا نندن نشان كسنه ويرمز

بو خالي هر كه بلدي خاموش اولدي سناسين ارسلان اوكوندموش

زيرا بر دريا در بو قدر كناري غواص اولان بولر بنه كوهري

٧٧

دلوا ولدر قوجهان ايجنده ،، اودر موئس كوكلده جان ايجنده ،
قوشكلي صورتده رونق اولدر ،، اني كيم بيز مياسين مطلق اولدر ،،
نياكلم باقريسكاوزده موجود اندنكم ايستريسكاندە مقصود ،،
اودر بر قطره سودن انسان ايلر ،، اودر حسي لطيف جسمي جان ايلر
قوعالم دلوا ولدر ملا ملك ،، اودر قاله قال اولبدر حلا حال ،،
اكا هر دم نوايش پنهان دكلدر جان اولدر اكا مسكن جان دكلدر
اودر اي كنشده كي تجلي ،، قوعالم انوك ايلا تسلي ،،
بو جمله عالملوك مقصودي اولدر ،، بو قاموسنده نكر معبودي اولدر ،،
اودر وحدت كلستاني اودر جان ،، اودر جاني جهاني نعدي انسان ،،
اودر مرجع ايجنده شمع اوليدر ،، اودر نوري بصاري سمع اوليدر ،،
اودر كيم دل اراسي مهري باندر ،، كوكل ايجنده پير جانده پنهاندر ،،
قوعالم انكا ايلم منزه ،، بين ،، اودر كوهر اودر صدف اودر كان
اودر كيم جمله شيده جان اوليدر ،، اودر كيم اشكر پنهان اوليدر ،،
كل اولدر بلبل اولدر كلستان اولدر طرب اولدر جوكان اولدر ميدان اولدر
دخي نوآ در دكل كه اندن ايرو ،، كيم اول تشنه اولا سلطاندن ايرو ،،

قوعالم اینجنده کی جان اولدر ۔ بوقیسا و حکایت دستان اولدر ۔
اودر وحدت کلستانه بلبل ۔ اودر وصلت جمنده بتن کل ۔
کمان قلمه کی غیری یوق جهانده ۔ اودر کیمی نمان تصویر ده ۔
یدی قات یرانکی یارپساکندر ۔ دوقز فلک انکا مسکن جنون در ۔
انکا ایله تنزه در هر کلستان ۔ هنرانکی اودر صاحب میدان ۔
اودر جمله کرونن نقشی پرکال ۔ انکدر عالمی قایم طتان ۔ الی
الوا یاق بوجمله دللو آدم ۔ جان اولدر انکو کلام وزر دم ۔
عاشقلردن سورک بوندمکدر ۔ بونیه ایشارت نه سویلمکدر ۔
بیت وحدت کلستانی جنن اولدی ۔ بیت کوکل اینسنه مجنون اولدی ۔
بیت اول ساقیی جانی دلارام ۔ عاشقلره صونر دلو دما دم ۔
عاشقلر مست اولوب یا هو دیرلر ۔ کابلمزلر همان ایلا هو دیرلر ۔
بو مجلسده کمیی مست حیران ۔ عاشق قاتله دنیا یه جان ۔
کمیی مست اولوب هو کون دیوش ۔ کمیی دستارین قوالی ویرمش ۔
کمی ناموس تیشه سین دانشه چالمش ۔ کمیی کلمیی صویه سالمش ۔
کمی سر خوشی اولوب ایلرهای هوی یعنی ذکر بوحالدر خبر دوی ۔

کمی

٧٨

كمي يوك ايشي دون كون آه اولور بدر — كمي نوك خانه سر ده اولور بدر

كيسي بر هيچ صنمن جهاني — ترك ايلمس قمو سودي ريا يي

معشوق ايلا سحابي همدم — كيسي كم عقل در تسويله بسر بسم

كيسي بي خبر كندو حالندن — بي هوده مست اولوب قلمش يولوندن

كمي يول اريدر منزلي كورلر — اورين دن پس ورانك ارين ايرلر

كمي دون كون طاعته مشغول اولمش — كيسي نك دعاسي مقبول اولمش

كمي ثنا ده بر آنك محتاج — كمي نك باشيده دولت قدي تاج

كمي قولدر كمي سلطان اولميدر — كمي نك يانتي كول خان اولوب در

بو مجلسده قمو عالم حريفدر — عاريفلر تا نر انساني عاريفدر

بيچ كيم سويله يسين سوز اوكندر — ديديلر سوزوكا ري اوري خوشدر

بيم حكايتي بر ايشيد كل — بيم نلا حالم بكا ايت كل

جهان هكا مسيله قلمش بي — ملامت طبلين ايردن چلمش بن

بو نغمه هواسنده قول اولوب من — دبلي لقومم نه پول اولوب من

بني بو خام خيال يولدن جيقردي — بويلي واران يوليله دغري واردي

مسافر ويشم كردم جهانده — تفرج ايلمي ويشم هر مكانده

195

200

205

ادم قتله که وار بو برادم در رستمي عادتلري ايروق عالمدر
ما تقدم که يول وارمش انلر بي نشاندن بيرنشان ويرلر
جهان ايجنده جانه قلميانلر جهان سوداسنده باش سالمیانلر
اُلرکم کندوريي بلدي تحقيق اُزين بيلمه دييکر محقيق
ازين بيلن بلور جان نيه ديرلر يمش انسان حيوان نيه ديرلر
عاشق پاشه نجا عطاري سعدي بولرکه بولمشدي هر مرادي
هربري برخبر ويردي بويلدن نکم بلمش ايدي بلدي کي حالدن
ويلي عجب خبر سويلمش عطار اوکم سرين کوکل ايجنده اسرار
اوعطار کيم بو منطقي اوزمش قره دايشمش درياي سوزمش
دمش که قاف داغنده بر الوقوش انی کورن ازين قلدي فراموش
اُوسي مُرغ مکاني کوهي قافه ايشيدلدي بوخبر هرطرفه
بوجمله قوشلرکه سلطاني اولدر همو انسوز سوزندن جاني اولدر
اونوز بيک قوش اني ايسته کيدي قلاني يوله قلدي بري يتدي
يتن کوردي جمالي اينا در بقا بقن اوزصوره يتن کوزيندر
همان اوزنقشيد کوردوکي انده نکم کوردي اوني سويلدي بو نده

بلدر

٧٩

بو دم ما نطقي طيروك ايشاراتي " نوار دردي دي بوسوزمرادي "
يقين كوركيده اورتقشي كوردي نيسان صورآتان اچي ويردي
اولركيم يولدوارب منزيله يتدي بوسوزي سويلدي بوني ايشتدي
كدن كندي كلمجك خوغا بيلدر " بودم دردم بيلر " بودم تعبيلدر "
بودم ايدي اوزمله سويلين دم " بدر ايله كه بودمله " نوار " كم "
بم حكايتي بزايشيد " كل " بم نلا حالوم بكا ايت " كل "
مسافيردر ويسم كزدم جهانله " تفروج ايلمي شم هنر " مكاندر "
وار ايدي بر عجائم اول سبب دن كزر ايدم جهانله دا بمابن
نكاهين برشهره يتدي سفروم " قلق دوت بكا بزايشيد خبروم
عجايبلر اوكوتش كوزدم اوشهرده " اچي كه كورمه مشدوم هرديار ده "
نكاه منزيل اوچ اول شهره يتدوم " تفكور ايلدم كندو مه كيدر " م "
كوكل ايدر بكا بوشهره كيمر كل درحس سين قرنكل اچ بزبيرسه ورعيل
يوز اوزدم كه كيرم بوشهر اچنده " تفروج ايلم نوار اچنده
نكاه يوه قلعه دن بزكمشه چقدي " ندر قلدي بكا اوستومه باقدي
بكا صوردكه نه يزدن كلورسين " ندر نعدوك ده حائر مسين اورنسين

225

230

235

دیدم که کلشوم دنیا اوینیدن فی بن کلثم دنیا دیو ینیدن
دسدم وار میکه بو شهره کیرم بن تفروج ایلیم بنه وارم بن
دیو اوتروارم سلطان قتی ده بوحالی عرض ایدم بن حضرتنده
دسدر اولما کلم سنده کره سین نیه سه مقصودوک شهرده کره سین
دیدکی یرده برزمان اوتوردم اچری واردی بنه کلدی کوردم
دیدکه دسدر اولدی کل ایچری تفروج ایله بو شهری برا ری
چودسدر ویردلر اچری کردم ازوم یوردوب عقلوی دیردم
کوردم برا اولو شهری معظم اوکا نسبت دکل نه مصری نه شام
یدی یوز یمش یدی در محلسی عالم طولمش اوشهر وک غوغاسی
اوچ یوز الممش التی چاسودر بازار هرنکه وار در جهانده انده وار
اون ایکی بورجی بنه فی وار تمام درت یوز قرقادرش سپاهی سقلر مدام
یارسندن یقارسی برز یبر یدی قات کوک در دیمشلر ایختیار
اوستونه یاپمش بر الوکونبقی عرشه نسبت ایمش انی اوستادی
یارسندن اشغاسی برز یبر یدی قات یر در دیمشلر ایختیار
اشغاسی قرسنده اوکوز در بالیق درپاد شاهلر قهان بودر سابق

اون ایکی قاپودہ اوچ قات باریدر — واریدر اولشهرہ هردم واریدر

ایکی دیرکی اوستوندہ بنیادی — متویلہ بنیاد ایتمش انی اوستادی

جوق عجایبلر اولشهرده کورمشم — واربن سلطانه یوزم سورمشم

نکاهین سلطانه ایرمشدی یولم — عرظ قلدم سلطانه کلی حالوم

نیدم اول بود ملوم نیم — دیلدم سلطان قتنده سویلیم

نره ده قونوب تریه کوجدوکوم — دیه قالوب یولده ندن کیجدوکوم

دیلدم سلطان قتنده سویله یم — متویله مختصر حکایت ایله یم

قتره عمانه بتی جکر نه قلا — قتره قلمایه هان عمان اولا

زرلر کونش توریله ائشکره — کونشوکی توریله اولمش اواره

قتنده کونش اولسه زراند در — کونش اولماسه کورونمز قتنده در

اوبحوالدین اولدی بغداد عالوم — زرتیدم کونشه بتدی یولوم

حسبنلله یوسوری دکله کل — مقصودی ندر یوسوزوکی اکلاغیل

تفرج ایتدم تمامت اول شهری — کوجه محلاوچاسو بازاری

اوچرده طشراده هرنکه وار — خوش تفرج ایلیشم اختیار

کوردم اولشهرده بوجمله عالمی — نکه وار عالم ایچنده تمامی

بنجه کوردم دکله کل کیم سویلیم — سکا اول شهری حکایت ایلیم
سیسله بر کوزکیدوزر لر شویله خوب — بر لطف بر ده اصر لرانی خوب
هرنکیم اول کوره کویه قر بشود رر — عکسی اول کوریکی اجنده کور و نور
اول شهر کانکی بو در منالی — بنیادی شویله در ولمش اولی
هر شی کوردم شویله طورمش بر نوکون — چرخی کوردم که در دی دونوکون
کوکلری کوردم مطباق بر خلاء — ای کون ایلدز لر اولمش منعا له
بو رجلر ابقدم ارسته بر کالی — اینا ده معلوم اولدی اشکالی
یدی قات بر شویله دیر عمر طور رر — دریالر جوشه کلوبده موج اورر
شیش جهد هرنکه وار دور رعالم — کوزکی اجنده کور و نور و سلام
اول اخیر هرنکه وار جلسی — کور و نور در کوزکده سرمایسی
چونکه ایر شدی سفرم اول شهره — نکه وار اول شهر ده کوردم اشکره
بو در اول شهر وک صفاتین سویلدم — ولی بوزیکده بر بن شرح ایلدم
زیرا کم معلوم ایر بشهز در یادر — بر رکوک انول قتنده ذره در
مسافرم شویله بر شهر کور جوشم — اکلا که بو پولده نیه ایر متشم
انی کوردلدن حلا اولدی مشکولوم — اوزوی بیلدم اکلادم جالوم

81a

٨١

اُزي بلدم كه نيم اي عزيز — اُزه في بيلن اولور اهلي تميز

وجودم در سي بندي كونشه — بوردندي جها في بشدن بشا

قدره عمانديكي نه قلا — قدره عمان كلي سي يكسان اولا

بوندن دمكدر بيلر سكل سويله كل — يكا بوحالدن حكايت ايله كل

بلمسكل دكدر فوذلق — ايلمه بلمدوكوك سوزي زينهار سويلمه

اوكا كم بيت مدوك الوك سوغا غيله سناچق بو داغ زينهار قوشماغيل

سيرنكي سبلامه سقلانا شيدن — كيم ديه صدق سوزوكي ايشيدن

بتميا جل يره توخوم المكسل — بو يسوكي سوت ديوله باشكه چكميل

يولوله وار كيم ايره سين منزيله — ديله كوره قدروكي بيلن دن ديلمه

يولوكي كوزله يولوكدن چقما غيل — سيل كبي قنده كركسه اقما غيل

يار سا كونشه قرشو اوتما غيل — بختي لقدن كمنه هركز قچميا

ساقي غين شاباره قرشو دعيا — دانه قاتنده نادان دم اورميا

بلبلوك لكلكدكولده حريفي — عارين اولن كشي بيلور عار في

هر دكنده كولي فسرين بتمي — نقش اولن كوكله هركز كيتميا

التونه التون ديد بلرچوله — سلمه ساغ دي اولولر سوله سوله

هركوكل محرمي اسرار اولميا جهل اولن عشقدن خبردار اولميه
مورسغيردن ايسه مكيل عنبري يولولر كل يوله كرمه سر سري
زعديله زرقي سالوسلق نسناغيل قلب اولور النوره باقر قاتماغيل
اولوقاتندن فودل لق ايلمه سوزوكي بيشور مينجه سويلمه
سرچه بلبل قرغا شاه باز اولميه هركشي شاهيله هم راز اولميه
سوزوكوك قريشور بينها اجتماقاش اولولر سركش اولماجيكه باش
عاقل اولان جاهيله باش قوشميه يلمزوكز ايشي تبيلن پوشمايه
هركوكلده سر اسرار بيشميه دون كه دم بوكون كه دمه ميه
اوغريا اسمر لمز لرخزنتي پسلسه شه باز اولاي قرقاي
اوليا بلور بيولده مشربلي حلايدر بدر زيرا كيم هر موشن كلي
اوليا حقيقه منكر اولماغيل نيصيب بدبخت موبير اولماغيل
ارنلر سقاله دعمز اردي اراولان ترك ايده جلاسوداي
اراولان ايكي جهانه قلميا زيرا جيندر صلوسدن المييا
اوليادر جله سترو كده فتري اراولن بيلور همان بنه اري
اوليايه موتكر اولما اي بخيل ايقرأ ايله ايمانكز اولا حاصيل

سوزنكر

صورتك آدم جومبوشك ؛؛ دپره بيجك ديوه بكزر همرايشك ؛؛
توپراق اول عجبي تكبو رايله ؛؛ حذر وكدن ارقه كلي سويلمه ؛؛
قنده بر مسكين كور مسكدوكر الين ؛؛ بويله وار مثلي بيولوك اولين
كول اولغيل بويولده ديكن اولغل ؛؛ يول وارن مسكي نه دشمان اولغل
بل بلا ايسك كلستان اول كل بري ؛؛ جان قوبله جنان اول كل بري ؛
عشقي بول كه اريشه سين منزيله ؛؛ حل ايده كور قالمه يولده مثنكيله ؛
دوز اكمك حقيقي سقلا اي صفا ؛؛ تاكه خوشنوث اوله سندن مصطفا ؛
اوزايشكي كسمه اينان مغيل ؛؛ هر كشي نك كوكلني بير سانغيل ؛؛
دكرمن واران اوكوتدي اونون ؛؛ اوه اوتو رمب نوبت سورمن نجون
سن جبلين كم عقل قنده اولا ؛؛ قصمق ازلده دكدي هر قوله ؛؛
بر كونشد كه جهانده نور ور ؛؛ تدبر وكده فكر تيكو تقدير ور ؛؛
زيرا كم تقديره بغايد هرايش ؛؛ نقشي بر كال كيمسه كوندرياي قش ؛
اور تدي سر مبارد جمله نوك ؛؛ اولدر وقي سفاسي هر انك ؛؛
جمله اشيانك كوكلده سري اول ؛؛ باشده دولني كزيند نوري اول ؛
جمله وجود جاني اولدر اي حبب ؛؛ اولدر اهلي نعي به دكن نصيب ؛؛

اولدر ای بوسفا حسنی جمال ثم یعقوب قرآنی اولدر جو وسال

عیسی نک دیلنده دعا اولدر ، اولویی زینده فلی بن قلدو ،

اولیدی مصطفا دای معجزات انکایلا طوبدولو در عرفی بلاف

اولودیکم توبه ایلدی ادم مشرف انوکلادر هر مقام

اول اخیر همان اولدر هر هنر دای کم وار در دکل ای مردی کار

یوله کل شیطانه نوکر اولمغیل پیر دوتوب غیل خدا پرور اول ماهل

پیر کزمک اچوب یلوک کوسدرمه سنی بویکلش خیالدن قورتره

بی ری اولمایان ارشمز مزیله پیر گرک کم ای نکر هر دم سیله

پیر سکا بلدور سنی سن سین سن سین ندر دله کوک قله سین

کوزکی اچیلکوزه سین سلطانی انسانلدن فرق انلیسین حیوانی

علمی شریعتی بلدور سکا ازبان داعیل میاسین هر بکا

بیلسین کم ندیمکدر شریعت نیمش بو اورمه پرده بعلی ستر

پیر سکا رکانی صلاتی بلدر ، ایمان اسلام فرضی سنت بلدور ،

جوتا کی بلدیکی شریعت ندر تمام طریقت بولندی قیاسین قدم

پیر سکا بلدور ندر طریقت دای طریقت انجنله هر صفات

٨٣

طريقت دیمك عربجه یولدور یولوله وارکم طریقتا اولدور

ای فرزندی اتای اتی ترك ایده تووبا بو جمله دن توقای

هر نکی پیردن یسه اتی دوتا تاکم اریشه بو یولده مقصوده

طیشدی ملعون تکبر اولما مسکین اولاجهله مغرور اولما

پیر ندن یسه اینله دسور نی خاك ایده پیر قدمنده یوز یکی

پیر یولنده یوز یکی دولدرمیه اولنده کم یامس دی کوزون ایرمیه

پیر اوکا حقیقتی کوسترمز تا ادی یولده پر یله دفتره

هر نکم پیر دیسه اندن چقما جهدایله بو یولده کوکل یقما

قندکم بقسا پرین حاظیر کره هر کیمه یارسه اتی پیر کوره

شول یله کم پیر لکا بیشه پیر یله اول پیر یله پیر یله

ای لک علما یه جون برلیکا اولا برلیک ایجنده تمز دیرلک اولا

جونکه پیری خوشنود اولکندون اولکشی بوکرا ویاره اویغودن

کوری اجیلا کوره کم اینه در اشکره کوره تکی یمس دوشنه در

شریعت یله طریقت اکلایه حقیقت پیری یدیرسه اکلایه

هر کیم ده کم اوله بو اوج حاییدن شریعت طریقت حقیقت

اوچ برنوقده دن الدی خبری بابا عشارت ایلدی فصیح

معریفت انده بترکان اولدر معرفت جوهری معدان اولدر
یولاری اولدر بیولده یولوارن یولاریدر یولسوزه یولکوسترن
معریفتدر یولاریتوک هنری معرفتی اولن ارجی لور اری 360
معرفتی اولیان حیوان اولور فعلی ابلس سورتی حیوان اولور انسان اولور
اول خبر بتدی نوکر کلدوک بیره بیرلیکل اولدر بولسوزه یولکوسترة
وسائلی اعاد منزلر بیردی بیرلیک اولدر ترک ایده هر سودای
بیرکرکیم کندوی بلمش اولا کوکل ایجنده حقی بولمش اولا
قلبیه بودرت قیود مشکلی بیرکرکیم سویلیه جلد دلی 365
علمی یدون ندیمکدر بیربیلم بیرکرک طالبوک اینا سین سبقة
طالبا کوسله مطلوبی قنده در بیردیمک اوتش بوخبر در بسندر
بیردیمی جوق یانه دیمزلراجی بیرکل اولدر بیلمش اولا اول شاهی
بیری مریدطالبی مطلوبجان جمله برنوقده دن اولدی ای فلان
اوچی برنقده بدی کاینات نقله ایجنده اجلدی هر صفات 370
نوقده جونکم جیکه لوب اولدی الیف الیف اوچ حرف اولدی دکلای حریف
دکه حرفکل اوسنی دیوبخبر سویلنور جمله جهانده اشی کار

بو یولوک

بُويُولوكُ إِجِنْدَه دَلِيل سُوزْ دُرُر جُمْلَه بُودِيرلِيكْ دَنْ آيرِيلْ سُوزْ دُرُر

سُوزْ دَكُولِي آيَتِي قُرْآن يَرَا تُكْرِي سُوْيلَدِي اَولَ پَيْغَمْبَرَه

سُوزِيلَه بِيلَدُرُدِي اَحْمَدْ بُويُولِي سُوزِيلَه بَنْدِي مَعْرِيفَتُوكْ اَوَلِي

سُوزِيلَه مَعْلُومَه اُولَبْدُر مُرَتَّبَه سُوزْ بِلُوبْ سُوزْ اَكْلَا يَانَه

سُوزْ دِيجُونْ عَزِيزِ اُولُور مَرْكَشِي هَمْ بِيه سُوزْ دَنْ خَرَابْ اُولُور اِيشِي

بُونْجَه حِكْمَتْ عِلْمِي كِتَابْ سُوزْ دُرُر سُوزْ بِيلَنْدُر كَنْدُو حَالِينْ اَكْلَايَنْ

دَائِمِي نَاوَارُور تَادَهَبْ سُوزْ دُرُر بِيلُور سُوزِي دُوشُونَا بَاكْلَايِنْ

سُوزِيه بَاقُوبْ بِيلُورلَر اَدَمِي سُوزْ دُرُر قَرَقَا يِدَنْ بُوخَدَادَنْ خَابِي

طَالِبَا مَطْلُوبْ هَمَانْ سُوزْ بِلَدُورُ سُوزْ اِجِنْدَه سِرِ اِيرَارْ بِلَدُورُ

سُوزِيلَدَه اَشْكَرَه اُولَدِي كِزْلُورَارْ سُوزْ دُرُر اُوزْ تَادَهَمْ نَازَهَمْ نِيَازْ

سُوزِي سُوْيلَيَنْ اَزِيدَه دِكَلَه كِلْ سُوزِينْ كَنْدُو زِينَه دُرُر اَكْلَا غِيلْ

سُوزْ اُولَدُرْ كِيمْ بِيلَسِينْ حَالَ نَدُرُ بِزَ اَلِفْدَنْ بُونْجَه قِيلُو قَالْ نَدُرُ

بِزَ اَلِيفْدَه اَصْلِي جُمْلَه وَارْ لِغُوكْ مَعْنَكِي وَارْ بِزْ لِغُوكْ اَغْيَارْ لِغُوكْ

اِجِنْدَه اَجْلَدِي هَرْ فَنَرْ نَكِي وَارْ اَلِفْدَنْ اُولَدِي اَشْكَارَه

اَلِفِي بِيلَنْ بِلُورْ كِيمْ اِيشَه دُرُر طُوغْرُبْ اُولَمَكْ حِكْمَتِي كَرْ دِيشَه دُرُر

الف

آدمكا اوّل ندندر دنيا دي بنجسي دنيا ديب ايدوب دوشادي
اوتي بر نتفه ندندر دنكله كل نتفه نوك اصلي ندندر اكلا غيل
نتفا اصلي در لو نعمت در نجا نعمتي بر بوآدم ايرمه كيمه
جونكه آدم يدي در لو نعمتي نتفه جمع اولدي بوكنركور حكمتي
جونكه جمع اولدي آدمكا بيله بنه بر با نقيل بو نتفا حالنه
اونله قالمدي بنه قيلدي سفر آنه خزنه سي نه در شدي اختيار
جونكه بندي نتفه بغلندي بوقر نتفه كندي آدم اولدي بوكر
جونكه آدم اولدي شكلي صورتي خزنه قلدي بلن جه ساعتي
جون سعاتي يندي دشره جعدي اول جي قيامت دنيا يوزينه بعدي اول
باقدي كوردي دنيا عجب كلستان ركني كز شكله دندر هر زمان
كندي قيش يازكلدي بوكر اولدي يازي كوركلور دونر بوبل اون ايكي ايي
هر فعيلده كوره سين كه كايتان بغلانور بر در لو ايرر قسمي سوتان
يدي يلدز قوللق ايدر اوغلانه يغنكه مطيع اولندر سلطانه
هر بريسي قوللغين ايلر تمام بوكر اوغلان طوتر ايرر قسمي مقام
اوچ يل اونسدينه كبجر اوغلان بيور حكايت بوكر نيجدر دكله بير

١٥

بابه‌انه دير بوكز سويلر اولور " بر ذغيله سور، قوللق قيلور "
سوكسي دوشرا تاسي كوكلي نه " اتاسيله مهربان اولور، يينه "
برزمان بورسمه وار، اولكشي " يينه دكلاكه نيجه اولور ايشي " 405
كشدي اوغلن لق يكيدا ولدي تمام تابز اولدي خير وشر وخاسوعامو "
بتدي يكيدلك بوكز دوتدي كمال " دنيا يجون ايلر اولدي قيلوقال
برزمان وخي يكيدلك دورانى " كشدي ياقندركوجوسركرواني "
يكيدلكله كشدي عمري تبرزمان " وقتنا پريكر ايرشدي نكاهان "
پركار، شدي تمام اولدي ايشي " ايشي بتدي كتيمك اولدي اولكشي " 410
اولكشي بوندن كدر اولسه يينه " جمع اولنلر يينه يترا صلي نه
اصلي نا يترقو شور جمع اولن " يينه شمعه واصلت اولور شمع اولن
بيكسوزي برسوز ايدي بن سويله كوجي يتن شويله تقريرايلسه "
قلمسا كندو يولنده نسله يه " ويرمسه باشين بوقدري قوقا يه "
كندو ريني بلمش اولسه اول تمام كشف اولوردي اكاهردملو مقام " 415
بولماريبوك دير لكي تميز كرك " جان ايجنده عشق يولونده ايزكرك "
عشق اودونه يانه جمله وار لغي " يوله درغرولله قويه عيار ايسه لغي "

لاأيدي بن كندوزيني صنميا ٠ حقيقت عشقه مجازي قاتميا ٠٠
عزت قالمايه بوزه شوهره تي ٠ وحدته يتوره يولك عورتي ٠
عمري حاصلين تلف ايلميه ٠ بيهوده سوز ساقنه سويلميه ٠٠ 420
سويلر اولسه توحيد اوله هرسوزي توحيد اهلي نه قول اوله كندوزي
قني نياولي كه هركز دشميا ٠ كندوحدينه اشوري اشميا ٠٠
نكريي هادير كوزه بواورتله تواضوع ايليه بيلي شه يا ده ٠٠
جهد ايله كمتيه غيري بغمايه ٠ بكليه حدي فاتوندن جقميا ٠٠
يوله بويون ويره سركش اولميا وسوسي شيطانه يولداش اولميا 425
يولداريني صورك بيلورسين اولنده بيولوك ايجنده ساغي سولنده ٠
يولداري بيلورسك نده خيروشر يولايجنده نيمش عيبي هنر ٠٠
يولداري نكايغي نه طبراق اول يولداريني كوستاق اولما متناق اول
يولديمك ليك يولداريني كوركديرلكي يولداري اولكه بلسين اركلكي
يولداريده بيولايجنده چراق يولداري بيولوله وار بيولاباق 430
يولداري اسي اولدركجانه قلميا نيشان اولانشانه قالميا
يولداري ترك ايده جمله وارلغي بيوله لايق ديريله ديرلكي

٨٦

جونکی دیرلیک تمام اولدی آی معتبر اولدی بیولدی معتبر

ارلک اولدر دوتا بر لیکده مقام دیمیا بر لیک یولنده خاص و عام

بیر کوریله باقه جمله عالمه وارلغه قیمیا قلبی حقیقت دیر کما

جملنوک اوستونده دوغا کوکبی بر بیره باقه دایم مجنون کبی

جونکه بر لکده تمام اولدی ایشی بیل حقیقت اولیا در اولکشی

اوکا صور جوحق یلوری اولدیلور جمله مخلوقدر حالتی اولدیلور

زیرا کشاف القلوب در اولیا ازیی تحقیق بلوب در اولیا

ازیی بیلن بلوبدر تکریی تکریی بیلن قیوبدر غیریی

اولکشیدر که دیملر دیول اری اوکا سورکم اولکوربدر دلبری

دایما دلبریله همدم در اول یول ایچنده مشعلدر شمع در اول

انکنوری درکه دوتمش عالمی ایرته کتور مش کدرمش اغشمی

یول وراندلیل اولدر ایده قامنوک چیراغی اولدر ارتاده

بخنوسی آیه کوتشه نوروبر کوکلکشی همای عمدن قرتار

بوقواشیادن اسیل اولدوز اولدوز انسانی کامیل اولدوز

اویکورسک کنده مسنده قربان اول دیو دکل سک حیوان اولمانسان

زیرا انسانده مقصودی انسانوک کوکلنده ایسه معبود
یرده دوریر کوکه باقماق ای غافل اوزوکا یورنکه سنده دلیل
اوکیم ایسه رسین جهانده سنده در اوکه سویلر هر لسانده سنده در
سنده در جلاسی نوار دنیاده سن سکا نشه غافلسین ای داده
سن سنی بلسک بلورسک سلطانی سنده بولونور ذی کوهر معدنی
زحیف کهبلمیسین سن سنی شویله سرسری سورسین دورانی
اوندکا یورن ای غافل قنده سین کور دوکوک وار میدر سلطان ماهلاسین
قنده کوردوکانی بکا سویله کل بنی بو معنی خوشوندن طویله یل
بی زه معنی شربتن دن سون قدح بو دمیی بیخه کیندی سال ماه
صدهزار اورتاده کیندی ایو بیل ناکه معنی عاشقا اولدی حاصیل
جون کوکله بندی معنی بنائی جانده جین اولدی اجلدی کلتنی
غیری کندی معنی غالدی جانده بس جانی کوکل معدن کیدی لباس
جان الیغ دوندی معنی لشکری کوکلا یزیلدی معنی دفتری
معنی سوزلسه نه یوقدر دنیاده قولاق ایله کم بیلسین اوستاده
معنی بدرسکا اوستاد بیلدورر معلم سیحبتی وحدت بیلدورر

معدن

٨٧

معندن سنده خبردار اولسين معني برا ائتده دفتر اولسين
كركلوك ايجنده بيهوده در لوكان بي نشاندن سنده بلوره نشان
نفسوك اولمش كشي يه جان اولور ندا روكدر سلويي درتدن قورتولا
يويله اولمق ايسدر بيكاي كشي معني يي له ايشله كل عبرا ايشي
غافل اولمانكا عين كورزان كيمسه شويله سن يورتدن كوچلرسين بي خبر
جان باغنده كلستان اولكلبري جان قوبيله جنان اولكل بري
كركز اولمايوك ايجنده شاه بازاولشاه قلدن قون شاهيله دم بسازاولك
دلكي كبي بنما ساقين ارسلانه طوطي يرشكري ويرمه حيوانه
يياق شاه باز شكارين دونمايا قرچغي لقماسين سرچه يودميا
ايشكي كلشن ايجنده باغلمه كوهري خرمهره كبي چاغلمه
بريري كوزت كل اولماهرجاي قوباشوكدن بوفشارت سودلاي
بيوك بلمز كشي يه صور مغيل اورما اوشانور شيشي طاشه چالما غيل
كندوزوكا كل داغيل ماج كوزك اولكه درسين سن اوزوك سين سن اوزوك
اولكه دير لرعلي لدون سنده در اول اخير كافيله قون سنده در
سنده درجلد عالموك وار لغي جلنوك سن سين يري لان يارلغي

کاینات ده نکه وار در سنده وار اوند که وار دیرلر اوند سنده وار

سنی کیجون کلستان اولدی جهان مشرف سنو کلدی هر مکان

حوری جنت سنو کیجون انتظار اختیار سن سین جهانده اختیار

جبرئیل فلک انو کیجون دیر نور وار لغوک جمله جهانده سویلغور

جمله وار لیق سنده جمع اولدی یقین براویان میل ای کوکلوک اینا سین

کوزک اج باق کور جهانده حالندر اورتاده دوین بو مابی سالندر

کیجه کوندز نی جون دنر فلک یا بو بیرلر تبدن دوردی دوک

طوغوب اولمک کلوبن کتمک قدر بولده قلمق منزلده یتمک ندر

نیچه سوز در ایقراری انکار دیمک یا دیمکه نیمش اغیار دیمک

یدی طامو سکز اجاق اولدی خیری شر حسابی سورمق اولدوی

بو دخانه کعبه دیمکوک مقصودی سویلهمکه نیمش ریائی سودی

بر دکنز در صاف هزاران موجی وار بر دیکر کبو کدر بیک اولمز اوجی وار

کوکده یلدز جوق ویلی بر در کش صاف هزاران نقشی صورت بر نقاش

بر چیراقدر صف هزاران پروانه صف هزاران در لوقندر پروانه

بر پادشاهدر هزاران مولکی وار هزاران در لو صد قدر بر کوهر

۸۸

صد هزاران دوربی بحر بن هر زمان دریای متاحد بر دکان

دولر جو قدر دیجی بر دو رور برکو کلده بو نجه حکمت سیر دو رر

جلا نقشوک برکشیدر اوستادی برالیفدر بو جهانک بونیادی

برالیفدن اشکار اولدی جهان نکه وار الیفدن اولدی جسمی جان

بیرده کوکده هرنکی وار جلسی برالیفدر اورتاده سرماپسی

جمله دلده سولنن بیر سوز دورر هر سوزوک ایچنده یوزبیک یوز درر

هر یوزه باقسک هزاران دریحال هر حالک ایچنده کیرلو هر خیال

هر خیال ایچنده یوزبیک پرده وار دکمه بر پرده حجاب درصت هزار

صد هزار پرده دیی بیر تر عشق اری عشق اریسه دکدی معنی دفتری

عشق اری شمعی دلیلدر اورتاده شفیع اولدر جلالی لشه یاده

جمله سترک دفتری در عشق اری دریا در عشق اری دوتمازکوسفری

عشق اری علمولدونه خزندر عشق اری جلا علامه اینادر

عشق اری جلا عالمه کلستان کلستاندر عشق اری نه هر مکان

عشق اری اولکم بیلسین عشق این عشق اری بیلور بو سترک دفترین

عشق ایدر یول ایچنده ابختیار عشق اری اولمایه دکمه کور کار

عشق اري كوكلنده سرد ركيز لوراز عشق اري ايكي جهانده سر فراز
عشق اري دريحري محيط ده نهك عشق اري قاتنده برد رصولدي جنكي
عشق اري جاني جنانده عشق اري عشق اري جوهري كاندر عشق اري
عشق اريسوك اتكين دور عشقلا بيلسين كه عشق ندر قلدن قله
عشق اري يولنده جانه قالميا نامي تركايده شانه قالمه يه
زيراكم عشق در قمونوك بونيادي اول عشقي بونيا دايتدي اوستادي
عشق اوجوندن ظهور اولدي كاينات عشقله اولسه حاصل در هر مراد
عشقي بيلن حل ايدر مشكليني عشق اري سويلي بيلور عشق ديلين
عشق كلستانده ديكن اولميا عشق اري اشيني پشمان اولميا
جملسي قولدر يوعشق سلطاندور معلم عشق بازيندجاندور
عشق اريسك جانه قلما كل بري كيچ قوبرو بيرانه قلما كل بري
كوزوكاج باقكم كورسين حكمتي الديكن بيلورسه قورقتي
چرخ فلك كوركه دون كون دونر كورسه هر دم برايرو فسي هنر
كيمي دولت اتي ربندور كيمي تخت اتشاغا ايندور
كيمي كيمي نوكر ايشيني سلامش موشكله

89a

۸۹

قنی کن کسین ایلر فقیر کمی نوجوان ایده درکی پیر
کیمی طوبراغه دوشسه قالدور کیمی نه طبلو ملا ماث جلدور
کیمی عقلی کن ایلر دیوانه کمی بو مهنت اقوه نشانه
بو فلک کردوشی درکه دوندر کیم حقیر یوقاری کمی ایندر
کیم کلور بش کون جهانده اکلنور کمی نجا در کمسی بیکلنور
کمی ایدر که بنو مدر ملکی مالک کمی بو غفلت اینله پایمال
کمسی کلی دوتام دیر دنیای بشار ور هر دم بو سوبکلش سودای
کمسی بلدیکه جهان هیچ دور کم سیه سیکمز اغولی اشدور
کیمک عمری هیچ یره اولدی تلف کمی نوکبر وکندن سنی صاف
کمسی بیکله کلدی میدانه خوش کلور کندوه چکمکی چغانه
کیمسه شیرین کلو بدبو جهان کیمسه دیکندر کمی نه کلستان
کمسی ترک ایلمش دروازلغی بر لقا بر خلقه اقلمش دیر لکی
بو جهان باقی دکلدر پایدار صورشه نقشی خیالدر سر بسر
سن بو حالدن برخبردار اولدوک ایو دکه غفلتده بیدار اولمادوک
بلمدوک که بونه حکمت درنهاد نیچون اورتاده دونن ماهی سال

بتاپه‌رز کوکلرده نیجون میدایدر هوکوش قندن کلورقنده کدر
نیجون دونر فلکلر دره مدینا دونوکون یورر بوسولر سوره مدین
دریانک دایم ندندر بحیوشی نیمش مقصود فلکوک کردیشی
اول اخیر اورتا ده وارلق ندر اصلی فرعی یارلق اغیارلق ندر
ظاهری باطنی دیکوک مقصودی نیمش سویله‌کزیانی سودی
ایکی لک نه برلکا بیمک ندر خاموش اولق دیمک اشد مکندر
نیچه سوزدر ایقراری انکار دمک پرده یمک نه نیمش اغیار بیمک
پرده کوکده جمله جسم جان ندر اشکره نوار دکم پنهان ندر
صاحبی کمدر بوجمله پرکالوک یا سوک ندر اچی سوک اولوک
سن نسین شویله محترف سویله کل فی تلوکوکدن بزه شرح ایله کل
سن همان اودیله طبراق صوسین داچی تسدک واری همان بوسین
سن نسین کندوزیکی بیل ای غافیل غفلت اویقوسندن اویان ابرایل
کوزوکی اچاق کی کوریش دوغدیکنی سنری از لعیان اولدی شوبل فاش
برلک ایجنده بولندی جانه یول حقیقت کلی نور اولدی سانی صول
سایه قلمادی کنش دولدی جهان بروجود اولدی مثله جسمی جان
ایکی لک قلمادی کلی اولدی بر برلک اولدی حی غنی وحی قدیر

ز ایجنده

۹۰

زر ایجنده کورینمدی آفتاب اشکره اولدی کشف کندی حجاب

کلی توحید اولدی سوزی هر قلوک تسبیحی الحق اولدی بول بلوک

کلی کوز اولدیو دیکن قالمدی روشن اولدی نسنه پنهان قلمدی

نقشی صورت کندی عیان اولدی جان کنج اچلدی کلی قدح اولدی ویران

نوری ظلمت بر لکا بتدی تمام بر لیک ایجنده بر اولدی خاص و عام

داغی هیچ جهاندن غیری قلمدی ایکی لیک بر اولدی ایری قلمدی

تنی جان بر لیکله ایلدی قرار بر لکی قلدی قوتشی ایکیسیار

بر لک اولدی ایل امینلر نور در بر لکا بندی قوی ختمی یا دور

اصلی فرعی بر شی اولدی کاینات کلسی بر اولدی عرب نورکی ذات

جمی جای عرشی نورکی ذات در بر لکی ایجنده قوسی ماذ در

جونکه مجلس تمام اولدی یتمادر کلی نور اولدی تنی جان کلی نور

ساقی سلطان اولدی یتمای جوان قلما بو غفلت ایجنده بیر اویان

برنده ایلیغا انی درت یکا بو غفلت درکه دلشمش بو سکا

سنی پولوکدن جقار ردمیدم نفسی اولدر ولیکم عقل کم

قول ایدنمش سنی دون کون ایشلدر بتمدین براش بر یره باشلدر

كندوزينه سني قول ايتمش تمام — ايشلدركندو ايشني دم بدم
بوينوكا دشمش بوغفلت اورغاني سني قومازكه كورسين سلطاني
قفله كتدي دريولوكدن قلماغيل فكري قو بكلش خياله طالمغيل
يغمور كون ايشه كوكا قسق يول اوزاق قرنك اج دونوك يقادرسن يا يق
كلي عيان اولدي اچيلدي ياسوك كورمش كبي هنوز قمازسين ناموسوك
قرنك اجي سه اوتانمه سوبله كل نينه حالكي عيان ايله كل
ايشي كوك چاميره ياتماسين سقين اتمكي بكل ساقين غيل درحقين
يارغمزداغمه قيانمه اولماغيل ايلوكي ايله نه بي مدت اولماغيل
كورمدوكوك بيرنسنه اين ماراتماش اولمه سركش اولماجكمه باتش
كم سنوك يولنده قيوقازماغيل يولوكي كوزله يولكدن ازماغيل
كم طمعلق ايلمه كل جان سكل حيوان اولما كل بريي انساني سكل
برلساندن ايكي درلوسوبلمه يارسيكل يارغيل ليق ايلمه
كم سنوك عيبن كورسكل قلماقاش يولي اربت يوله زينهار دوكمه داش
بركوكله ايكي سوكي سغميا ايكي دللي دن صفالق طوغميا
عمل برسوزدركه سكاسويلرم اكلاكه نبي ايشارمت ايلرم

تورکیجه

91

تورکیجه بیلور سکل بری کل بزه چاغیر اول نبی دیکه اراده اولدی بشیر

اول نیوزدرکه کورن حیران اولور اول نسوزدرکه ایشیدن جان اولور

اول نه دکیزدرکه دونمش عالمی اول سیردرکه کیوبدر ادمی

اول نه سلطاندرکه دایم باقیدر کمدر اول اورتاده مودم ساقیدر

اول نه کونشدرکه زوال ایرمدی اول نخالدرکه نشان ویرمدی

بونه مجلسدرکه شهانه قورولمش طولیدر جمله پیاله پیمانه

بونه بارکاه صیواندر عجب بونه لشکردرکه حدی یی حساب

بونه عشقدرکه عالم اولدی پیر بونه شاهدرکه جیوان اولدی نه پیر

بونه کل شندرکه هرکیز صولمدی بونه ماهدرکه کدولوب طولمدی

بونه جاندرکه حجاب اولمز تنی بونه اودرکه سلطاندر مهمانی

بونه میداندرکه باشلر اوینا فور بونه ظلماندرکه عیان اولدی نور

کلی باشدن باشه نور اولدی جهان غیری نوار دوکلرکه ای فیلان

طاغی طاشی جمله انلحق سویلدی سوردخی اولودی الحق سویلدی

علی لدون طولدی کوکل ابنسی جای عیان قلدی بوجان اینسی

ظاهری باطین بکلی اولدی حق یی جای ایکی ایشت زیقوزاق

حقیقت اولدی که سلطان بنده در نکه وار عالمده یکسان بنده در
کون کبی روشن کریندی کز لوسیر ایکی لک کندی اراذن قلدی بیر
برلک اولدی ایل امین در قوره در برلک اهلی دندی برلیکدن تمیز
نور کریندی کیشدی ظلماتک جانی نوریله ارسته اولدی جان باقی
برسر اولدی طالبی مطلوبر همان هر شیه یندی حیاتی جاودان
جاویدان اولدی ابده جمله شی چونکه موجود در قوه بیله
برسیر اولدی اول اخیر نکه وار نه انلحق قلدی نه منصور نه دار
شیطانک قالمدی فندی فت سیی برا اولدی کندی ایکی لک قوغاسی
کوفری ایسلم واحید اولدی بریره چون باطل کندی حق اولدی اشکاره
حاذی عیب برکدی اولدی سیر برلک ایجنده نه موریله یانه پیر
صورتی باقسک هزاران در لوحال معنیا یکلسک خیالدر اوز خیال
رنگ رنگ دوشن صوراف شکلی در صفاتی بکلی نوردر کلی نور
کلیری الدنمه نقشی خیاله قالمه جوشکر لذتی باله
کیچ قوبو دنیا واخرت قوقاسین سری ابدسنده درسن قنده در
باش کوزیله کورمکاولماز سلطانی جان کوزیله ناقه کورپسین انی

قادر

يورغانوك اوزانقل ايچكي ايغوك سوزانشيد ساغير دكولسه قلاغوك
كم سيه كم نداريله يافه سن كوكلوك صاف ايله طوتما اينجيان 615
فيل يكوني قارنجه جيكمك موحال يره دوجكوك بقماق نه خيال
كل بري ايكم عقيلي بي خبر كوزوك اج قلما فشار اندر فشار
ازوغك دنيا رغك ايله تمام پوخت كل بوعشق يولنده اولماخام
يولوكا باق اياغوك داشدن سقين سر وكي سودوكوك قرداشدن سقين
هر نشهي كورورسك اولما پروانه عشقله كل كل كلورسك ميدانه 62
هر جكوك فوقسي مشكين دكل هركشي يولنده اهلي دين دكل
دكه داشي لولي شهوار اولميا عقيق كه روبار كوهر اولميا
هركشي شاهيد اولماز هم نشين دوشمنا ايسه لمز لردست اشين
نيچه بوعلت غفلتده يتيرر دعوتلوب قلدوك يولوكدن سن اخير
اي غافل كدسن بوجهانده دايم بودا دينده بن طاپارسين رب سليم 62
بوه پرست هركيز مسلمان اولميا پوته داپان اهلي ايمان اولميا
سخون كيم ظاهر پتا داپن كتوي سورتي پوت درمش التون كومشي
دوني كون طاپراكا معبود دينيي قالدوغم يرده الوي دوت دينيي

کورسین الیون کو مشد ردبدوغی سجده قلغین الیغی اوپدیکم
ایمان اهلی پوته هرکیرد پسمیه باشغی ویرو ب یولندن چقمیا
سن اکر محمد یسک کلمیری پوتی پرست اولماکسه کور زناری
نمرود اولما ابراهیم اول ابراهیم رنجور اولما عیل حکیم اولغیل حکیم
یول ایجنده مخنث اولما راول ایی حیلی اولما زینهار حیدر اول
جلد پرکال سنوکیجون ایشده در حکمنده هر بری بر دوشده در
قاموسوار لقدن مراد انساندر قاموسی سورندر انسان جاندر
انسانی دیکی سجه قلدی ملک قاجن انسان اولادیکه خرخشک
دیکه کشی ایچه بلمز بیمانه دیکمه کشی یی قورلر کلشانه
دیکه کوکله بو حکمت بتمدی هرکشی ارمز یلی نه بتمدی
هرکشی پوتسیوب زنار کسمیه لعلی جواهر اولمالای حرفیا
دیکه مقلیت نبی لور توحیدی چونکه جان دکل دیو لده مقصودی
هرکوکله معرفت کشف اولیا عوم بیلدن لذت بولمیا
هرخار بیلدنله تزه کولی بتر هنر اهلی نه یرانشور هرهنر
هریاد شاه عدل انصاف بلمیا هرقوشک کل کسمی هما اولمیا

هرکشی

هر کشی ویرسه اولای سلطانه هر بی هنر کیمسه بلمز میدانه

هر کشی یه صورمه توحید دن خبر اکلا غیل عقلوک وار ایسه اولقدر

هر دیرانده ایسه مکل کوکنجی سن معرفت سویلی بلمز هر لسان

هر کشی یولده جانندن کچمیه هر خیس حقی باطل دن سچمیه

دنیا بر کوهنه رباتدر هیچ هیچ هیچ اولورسین هیچه قلما کیچوکیچ

سن نسین ندر دلکوک باقوباق نیچه بو تبلو نقاش تاقو تاق

نیچه بو عیشرت تنعم های های سیل کدر یرینده قالور جایو جای

نیچه بو کوشکی سرای ملکی مال نیچه بو سن سن سفی بن ثیلو قال

نیچه بو نقلی کبابی تنعوم شرابی نیچه بو حکمتی شربت ای حکیم

نیچه بو صاولو پورتو های هوی نیچه بو دلبری محبوب خوب روی

نیچه بو فکر و فراصات غم خیال نیچه بو کردوشی دوران مای سال

نیچه بو مطربیب قوالی مکل کامه جمیت این بسرای جی بو دایمه

کیدوه اندر سرای لامکان همان اوست اولو اخیر جاودان

دیمیدرکه خمار اولمز کشی اول ذاشیادرکه یقدر کردوشی

اول ذ دکیزدرکه چوشه کلدی اول ذوحدتدرکه کثرت اولمادی

اولدن سردرکه نشانی یوق نشان اولدندرکه اوی منویلر هرلسان

اولدن شاه یانوردرکه شکار ایلرجانی اولدن سلطاندرکوکلده سیرانی

اولدن کوکلدرکه دایم فکری حق حقیلابرلکده دایم ایتی فاق

اولدن بنهاندرکه کوندن اشکره اولدن حکمتدرکه سیغمز دفتره

اولدن حسنی زیبا کلستاندور حوری ملک حسنونه حیران دور

اولدن معداندرکه اندن جان بتر رنجه شفا درتلویه درمان بیتر

اولدن دلبردل آرامدرای عجب جمالین کورمک ثواب اندر ثواب

اوی کورن یوقلغاصیدی وارین قله یی بیندوردی سلدی دفترین

حونکه بر لیک کنشی دوغدی تمام اشکره روشن کوریندی هرمقام

هرمقامدنکه وارزدی اشکره عیان اولدی پرده اچیلدی زمره

سلطانی کوکل ایجنده بلدی لره ولیکه کوکل ایجنده بولدلره

کونشوک یوزینده قالمادی بلوت ابراهیم اشکره اولدی سندی یوق

جان باغندائی کلستان اولدی حین جانی کوکل جانانه اولدی یقین

تن کتوردی جانا یوزندن پردی جنانکه بوردجنده دوغدی جانای

ایکی لیک ملکی ن عشق قلدی خراب جانی تن خانه بر اولسه عجب

حونکه کونش

جونکی کونش دغدی مات اولدی مثال عیان اولدی حسنی زیبا خدی خال

675 دلبرک یوزیندن اجیلدی نقاب جان کوزینه قلمدی هرکز حجاب

جان کوزی کور دیکی جانان قنده در بیلدی بی نشانه نشان قنده در

کندو اوزینه کلدی تاریخ اولدی جان اشکره جان در کوسوتن جان بوتن ایجنده اولدی بی نشان

اشکره تندر کروتن جان ندر تن براودر اودکی مهمان ندر

اچ کزوکی یریت بوغفلت پردسین تاکی سنده بولونه ایسلام دین

680 دکه یل اوکونجه پرواز اولماغیل اوزینی بلمزه خبر صورماغیل

امانت سنکی یای صاتماکسیه سرمایکی واریسه کل کل اورتایه

کسنوک عیبین کرورسکی بقماغیل شرفی ادبدر ادبدن چقماغیل

اریکلاوندر که دوستلین دوستالین اکلاهراینوک انی سرین اولین

کندو عیبی فی بلن لرا ولدی ار نبلورا فعلی هنری بی هنر

685 دانش طقوزیا سین سقین غیل قندیله هراشی اینلر سکا ایشله علمله

هنراهلین بول هنراوکرن هنر تاکم اولاسین بیولده معتبر

کندو زیلن کسنه یول وارمدی یول بیلنه یولداش اولان ارمدی

یولسز در کندو سز لین اکلایی یول بیلانه حاز عیان اندر عیان

يول بلن قاتنده سويله يول سوزين تاكه سوزوك سيمياوله بسو ن

690 يول سوزه سويلمكل بولدن خير بلمزه بي سكلي خره بي كوهر

هر متاعوك ايتي بلور قيمتن زيرا بها سين ويريب الدي متون

كوتش اوكنده دليل اولماز مثال ارسلان اوكونده جسوك ذ مجال

زر بي كوشه نيسبت ايله كوهره بونجوق بها سين سويله

اولولردن نصيحت ايله قبول تاكه محفل داولاسين پور اصول

695 كيل ستانه كيم بدن صورما خبر هيچ يره نيجون جيكر سين در دوسر

قرقا نوك شكر اد كولد لقماسي مرباشوك قاچن پر اولا سوداسي

پاليذاغا جنده خورما يتمه يه سرجه شاه بازوك شكارين دوتمايا

ادم اولد دنوري ظلمتدن سيجه جان اولا بونفس دلكندن كيجه

قطراف كلبه شكره قتمايا كيم يايي خورده فرو شه صاتمايا

700 سريف كوكل ايجنده سقلايه حدتن اشعايه ادبي بكليه

كبري ترك ايله تكبور اولميه غفلت ايچوسنده رنجور اولميا

كل بونا موس شيشه سي اورد نشه تاكه ايل تسين يوعشقي سن بشا

عشقلا پريت غيل يوعاوك پر دكين بلسين بوعشق نعمتن سن نسين

كل بري قلما بودنيا نقشي نه تاكه ايراقدن كلسين يا قنه
يا ميق ايجنده قجن كيرلنه اود عشق براوتدر يا مغا بكزر وجود
هركوكلده عشق قجن دوتدي مكان قنده پنهان ايده كنجي هر ويران
هر جكوك قوسي مشكين دكور هركشي عهد بنده قوي جين دكل
هر مقامك بر عجب منزيلي وار هر حالوك يا نده بير مشكيلي وار
هركشي نكر مر تبسي بر دكل هر ويرانه كنجيله معمور دكل
هركوكلده حق قجان دوتدي قرار خاسيتده بري اولا نور نار
هر جانك كه منزيلي جنان اولا هر دكنده كلي خندان اولميا
جمله اشيا بركشتدن الدي نور عاشقا هر قنده در سا اولدي طور
هركوكلده دري وحدت بيتمدي حكمت اونون هر قلق انشيت مدي
هر صدفده بي بتر دري يتيم با قريله بري اولور زري سيم
هركوكلده سري وحدت بر دكل دكه بر جان عشقله معمور دكل
ايكي جهان عشقلا اولدي قرار عشقه بيير در بتوم تكه صت هزار
جمله مقصود عشقلا اولدي حاصل عشق چراعندن اويا ندي هر دليل
عشقه بيير اولدي جمله اينسو جان جانوكا صلي مقصود اي عشقدر همان

كندو حالوكدن وقيفا ولغيل وقيف يومالا ايجنده كيجرسك زي حيف
من اوزوكدتي بلورسين تن مسين تني جان سن كليسي يكسانمي سين
دايماكوكل خيال اندر خيال كوزوك اج قيلما بزمله قيلو قال
سن بزي جنته محروم ايلمه اوسانه قسا حكايت اسويلمه
كربيلور سكر حقندر بيلدر بكا تاكه جانم قربان ايدم بن سكا
بكا سويله كه نيمش حق باطيل حق اندر باطلي بلكه دير اسيل
مركتوكيم حقي باطيلدن سيجر اوكا دمثلر بيوله كرجك ايسر
كلبري التوده قديماغيل يا قير غفلتي ايجان يوزين ايلمه كير
وقتي بكلده فورستي ويرمه ييله تا بوزنجيرده اولاسين ييل سيله
كنده حالوكدن غافيل اولما غفل تاكه سكا روشن اولا حق باطيل
اويناجان ظلمت ايجندن جيقه روشان اولا اشكره حيوالبقا
فتح اولا اكا بودولت كيشوري كان اولا كوكلوكده معني دفتري
اولا اندمكاني لامكان كل اولا انوك قتنده هردمكن
سوكوقلمه بكلي جان اولا قتره يوكن نكاهين عمان اولا
جنت اوله اوكا بجلكايتمات كوكلي ايجنده يزيله هر صفات

مولكي

٩٦

96a

مولكي وحدتده اولي سلطان اول تنى كلي جان جني جنان اوله

735 جوهري اولا ببله هر جوهري فرق ايده بيله كوهردن كوهري

دمكه برناشيا سرين اجيا نكه حق فرمان قلورسه قج ميا

اوينيا عشق ميدانده باشني بيلدورر عشقه ايچي طاشني

هر سوزي بيلي بر اندن سويليه نشان اولني نساندن سويليه

بيلكم جنان بيمش جان ندر اورته يرده كوهري روشان ندر

740 ترك ايده كلي بودنيا مولكني ايمانيله معمور ايليه دينني

قدرين همان ايجنده غرق ايده اوزيني جمله عالمدن فرق ايده

جان اولا بكلي تني قلميا بي نشان اولا نشاني قلميا

ذرسي كون بيكي اولا يحتي لي عسي نفس لي اولا احمد خلي

كوكلي سري معدني اسرار اولا جان وحدت عيل منه دفتر اولا

745 هر بر ايشه صبر ايده ايوب كبي كوزلري پش لي اولا يعقوب كبي

خلقي محمد كبي شيرين اولا هر نكي سويلرسه سوزي جين اولا

بر نفسده بيك عبادت ايليه هر سوزي بي زياده طاعتوب سويليه

عين

حكمتي له باقه هر نيه بقا چرا غيبي حكمت چراغدن يقا

ظاهر ايجنده باطني نور اولا جسمي ويران كندوزي معمور اولا
بونشاني كمده كور سكر يل يقين اولدر اردون قيل اتكين اوپ الين
باشكي قوياغي طبر اغيمه جانوكي يندر غيل عشقوك طاغنه
نكم اول سويلر اولدر سوز عمان غافيل اولما اوكا غافيل اي فيلا
جمله عالم حسي صورت جاندر اول جان ايجنده كوهري روشاندر اول
كون كبي بلي جهانده اول كشي اشكره ايلر اني هركز دوشي
بو جهان خلقي ايجنده سر در اول صت هزار ادم ايجنده بر در اول
هر كشي بيلمكم در ار كشي ار نجان اولا جهانده هر كشي
ار بلور كيم در جهانده اوليا طاكولكسي دكلدر هر سبا
اوليا كوكلونده اولدي حق نهان اوليادر طالب مطلوب عمان
اوليا هر كمه كيم اوليا اولدي دليل دنياده اخرتده اولما يه ذليل
ايماني نوري تجلي ايليه سويلسه هر سوزي حكمت سويليه
نور كوزنه جونكه صولادين چقا شوكري منت ايليه هر دم حقا
خالص اولا ايريادير لكدن كيجه تميز ايده حقي باطلدن سيچه
قلبياكوكلنده هر كيز غيري حق برچراغندن اويانه بيك چراق

٩٧

سعادت مولكنه يه دولتي لاخوفين عليهم اولا ايتي

765 جاني بوعشق نوريله معمور اولا نره دور رسما كاطوراو لا

معني دفتري جانلنه جمع اولا اوينا بوعشق چراغي شمع اولا

قلميا كوكلنده ايروق بت خيال ايرميا اني يولندن موكي مال

حق قلمه كندوزي كيده اورتادن دوشوره كوكلني يكلش سودادن

ايكي ليكندن برلكا يقين اولا نفسي مظلوم كندو اهلي دين اولا

770 يوزينه اجيله جمله كاينات كول قتنده قلميا هركز دكن

جمله اشيانوك جاني اولا جاني كون بكي اشكره كوره سلطاني

اول اولا قوعلامك مقصودي كورلرانوك يوزينده معبودي

هر نفسي بيك عسي يه جان اولا بيك موشي سرينده سركردان اولا

حكمنده مات اولا افلاتون سرايجنده جون يلونه كاني قون

775 يروكوك اوكنده سركردان اولا دكمه بر قدر اسي بيك عمان اولا

اي كونشي نده رينده شمع اولا ظاهري باطني قتنده جمع اولا

اول صفا تلوانساني كورسك جب قربان اول كم دردوكا اولدر طلب

جانوكي اندن ديرق ايلمكل اني سويله دخي سوز سويله مكيل

اني سويلكم عثمان اولدر مراد انو كمله عيان اولدي هر صفات
هر صفات ايجنده زات اولدي عثمان ورقرار انوك ايلدر جمي جان
جاني جهانوك ديمشلر اولدور سلطان اولدر قوالكا قولدور
قوسلطانلروك اولدر سلطاني اولكشيدر كه كيو يدر انساني
اولدر اني اصلي فرعي انسانوك قول قيلا قيلا ايجنده هر جانوك
عالموك مقصودي اولدر بس عثمان اولدر اخيراولدي نشاندن نشان
سعادت ملكنده ملك اولدور حسنى عشق عاشقي معشوق اولدر
من اني كورمك دلرسك كل بري نبي جون شويلكز سين سر سري
هيچ بيره عمروك تلف اولدي تلف شويلي ساندوك جهاني سن كزاف
كوزوك اچ براوكوك دوشو بيره نعدوكي الدي كور عيار
نيجون شويله غافل سين سن عجب نيچه بوغفلت ايجنده خوردي غلب
نيچه بوچرخيله سركردان كوكل انسانكن اولماغيل حيوان كوكل
نيچه بوعلت غفلت عزونازه قيلماوك هركيز جهاندن احتي راز
دنيالذتند ايلكل حذر برخبردر اشيدسك مختصر
دنيا برهيچ مسئله در قلماغيل جانكي ميهنت اودونه سال ماغيل

عاقلي

98a

۹۸

عاقلي سكرتركايده كور دنياي كل بري جمله بيهوده سودا يي
ايومه عقلت ايجندن براويان يتسورسين جونكي كوشدي كاربان
بردر وكل عقلوكي دوشور يرا الده ثوب قلما يولوكدن بيجاره
دنيا جوق سنوك كبي الدادي لقبي قلماتش يلبغي در ؛؛ ادي
قني بشولكم دونيايه سلطاندي حكمي ايجنده عالم نطع ؛؛ حيراندي
يدي اقلم طوبدولوايدي ادي دنيادن المشلر يدي مرادي
دنيا اخبرانلرك كورنيلدي كيتدي اونلر اورتاده قلدي ادي
دنيا رباتي اهلي دنياكاربان هركه قوندي كوچسه راي فلان
دنيا بركوركيچ اويدر بيرندر دنياده كيم سنه قلمادي ؛؛ قرار ؛؛
برندره هركه كوردي اكلدي ثبات دنيا ديمكوك مرادي ؛؛
دنيا ديمكدن مراد دنيا ميدر يقسا داغي برايروق نسنه ميدر ؛؛
بربري كل عقلوكي ديرباشوكا برندر ايله اجوكا طاشوكا ؛؛
دنيايه كل مكده مراد مال دكل سن سنوين بنوقيلو فال دكل
مراد اولدركيم بلسين حق ندر هرنفسده دي انلحق ندر ؛؛
هركه برانساده بيكجان اولديغي هركلوك ياتنده ديكن اولديغي

هر صدف ایچنده بر در لوکوهر هر کومزون خوبی معنده بر
دکه بر ذره ده ایچنده بر کونش نقش ایچنده اشکاره اولدی نقاش
قطره نوک ایچنده دکیز اولدوغی دکه بر حیهنده بیر یوز اولدوغی
دکه بر جوده بیر در لوده صورت هر صورت ایچنده بیک دریلی صفات
هر صفات ایچنده یوز بیک در لوحال هر حال ایچنده عقلر پا یمال
صنت حیران عقلی پر کال حیرتجان بونشان ایچنده اولمش بی نشان
بود کزموجنده محو اولدی عالم عرشی کورسی یروکوک لوحی قلم
بونشاندن کمسه ثانی یر مدی کمسنوک عقلی بو سترایر مدی
اولیا انبیا بوندن اولدی مات دکه صورت ایچنده بیک صفات
هر صفاتده داغی براوز کا خیال هر خیال ایچنده یوز بیک در لوحال
بر یسی هر کیز بر بنه بکزمز نیجکم فکر ایلیسین جوقی ار
چون صورت نقشنده بود عالمز معنی یه تاجن اریشور الی موز
چونکه بو نقش ارده اولدی عجایب نقاشی تاجن کورمه وز بز عجب
بو حال ایچنده کم انبیا تمام بلمز لر مات اولدیلر خاسو عام
کمسه بلمز بو عجب پر کال ندر بو عجب سوت عکر سائی قنده در

قو

٩٩

مُوعالم جستوجو ايلر ولي بو نحالدر كسنوك ايرمز الي
ماك اولوب دروحشي طبيري عقلي جان بو صفاتي سويليو بلمز لسان
براد موك ميقداري بلي اولا بو بيان سوز بحر ايجنده نبو لا
كل بري دعوي بي كزاف ايلمه قدر وكيج سويله ارتق سويلمه
واجب اولدر كيم بلا سين ميقدار كه ميقدار وكيج سويله سين خبر وك
دكا نوكده كور كه سرمايه نوار سرمايكيج سويليه سين سن خبر
معني سز سوز سويلمكدن نه حاصل معني سوز دعويي ترك ايت اي عقل
برسوزي سويله كه اصلي جين اولا يول ايجنده مثر يلي يقين اولا
كل بري اينسوك حاصل ايله بكون سن بكون يارين ديمه كنديكون
سن ايو سين كنديي عمروك كرواني سنوكلا بيله كلنلر ، وقتي
قاني شوئلر كه جهانده واردي عقلي ايجنده ترتيبي طبار ديدي
جهاني دتمشلري دي سر بسر بكا ديكم قتجاري واردي بولر ،
اول پادشاه لر قني كيم لشكري فتح ايدوب طوتمشلري كشوري
اونلري كوركيم اخيري نيتديلر برنظر دنيايه قونوب كتديلر
دنياده بوئلر سكا اورنك يتر دنيا بجون حكمياسين دردوسر

اوني ايتسه كيم اوكا يقدر زوال نيه كركدر فوقنده ملكي مال

اول ايوك بدر ينه هيلال ايدر هيچ اكا نقصان ملال ايرمز

فاني اولمقدن منزه اولقديم اولكريمدر اورحيم در اول حكيم

اول اخير همان اولدر پادشاه اوكا نه لشكر حاجتدر نه سپاه

اوندن ارتق كمسه وارمي دنياده كوركني برميل ينه باقاي داده

ملك ايجنده طبطلو در اول غفور اي كونشدائي اندن الدي نور

بوفلكلر دوندوكي بو دربسبب اولدر اني عيلمو ادب جمله باب

جمله بويرلر انوك ايلاه مقيم قيمتي اندن بلوبدر زري سيم

عرشي كورسي لوحي قلم بوصفات انوك ايلا قايم اولمش كاينات

همان اولدر جمله شيه دبرمن فكر ايدوب هربر لساندسويلمن

هركه كندوني بيلدي صوراكا بونشاندن اول نشان ويرمشكا

كندوزين بيلن بلوركيم درحقي بودكزي اول دوزبدر زراقي

اوكشيدر بول ايجنده حق شناس جانيله اوكا عاشقدر عاموخاص

صورته شكلي ادمدر كندوزي حق كورر اجيلبدر جان كوزي

شريعتده كلي اشيي بركمال طريقتده اولكشيدر اهلي حال

100

١٠٠

حقيقتده كلي خقدر بس عمان معرفتي كندويه يتر نشان

اهلي قبله سجده بي اوكا قلور جمله بوسروك صفاتين اول يلور

اول بلور كه هر ايشوك اصلي بدن نه كتيدر سويلنوبن سويلدن

كافي نوندن عالي وار ايلين يرلري دپرن مدين قايم دوتان

كوكلري شويله بي قرار ايلين صون مدين الي بو جملايه يتن

ايرتي ايلتوب كيجي كتورن سرايجنده بيچه ايشلري تورن

هركوكله قينايوب حكمت اولان حكمتنده نمو عالم مات اولان

حسني له شيرين كورون فرهاد اولدراغي جمله وارليق اورتاده

ليلو نوك يوزينده حسني خوب جمال مجنونه عشق حكايت قيلوقال

شبطانوك دعاتي هيچ ايلين احمده حيب ديپوبن سويلين

خليلي نمرود اودندن سقلاين يوسفي بالپوق ايچنده بكلين

يا حياي دنياده هردم اغلادن ايوبوك دردينه بغرين دغلادن

موسي شوريده مجنون ايلين جرجيسوك حالين دكركون ايلين

زريق كون بكي تابنده قلن بنهاي كيچي ويرانده قيلان

جمله بوحكمتوك اصلي اول صبور اصلي فرعي نقشي خيال نادنور

اول كه كورينديي بو جمله كوزلري اكاكه عقل ايردي كلدي سوزلري

870 درت طبعي عمت التي جهت بو عالم بوكه بركالدر ازده صيحي شايم

زينتي دنيا قماش التوني مال انتو نعمت اشوانمك ياغوبال

بوخبرلركه اوزه دسوبلنور بوخيال لركيم دايم فكرايلنور

قوبنلر نقشي سورت برنقاش ذرلر ايجنده همان بركوش

اول كنشدر جملايي روش قيلان بوطلسمك اديني انسان قيلان

875 انسان اولدركيم بيلكندوزيني حديلا سلاهرايشوك دوزوني

اولولر قاتندوز ايليميه بي هوده سوز ساقه سويلميه

صبميا دوغري جولوني كوزليه اولولر واردي ازي ايزليه

هرايشي اصلين بيلي بن ايتليه قدرنجه كله كلمه اورتايه

ياريله يار اولا اغيار اولميا سوزني ادم ازي خراولميا

880 هركيم اول ايشزيه حقي بيلا نه كلمه يلونه حقدن بيله

نيه كيم باقمه حقي اندكورمه غيري ترك ايده دمين حقدن اورمه

بي لشه حقله ناشي اولميا اشنا قاتندوحشي اولميا

نفسني نه اوبمايه برهيز ايليه ايشني عقليله تميز ايليه

اولميا

101a

اولیا هر بر نشیله هم نشین حقی دایم اورتا دکور یقین

ایکه بولمش درای سقلیا ای که بولمادی دایم اسله یه

هر که باور لیق ایدر سن ایلیک ایت پول اری سین پولی کور له بولیجه کید

صوفی بسک ذکری تسبح ایله کل ذاهد بسک اوزخطور وک یکلکل یکله کل

عاشقی بسک فریادی اه ایت سکه درویشی بسک اوریولوک کوزی بسک

بلبلیسک سکا کلستان کرک طاوسی بسک سیرانی بوستان کرک

شاه بازیسک دیومردار نکدر سنوک کرکز یسک اوسنوزه قون کوردنک

طوتیسک لایقوک تنکر اولا قرقاییسک مقصودوک مردار اولا

عارفیسک هرایشوک وقتینی بیل جاهلی بسک نکرکدر جهیل

عاقلیسک یکلیه سین تربیی دلی بسک بیلدرسال مکتوبی

انسانیسک کلجی بر درمان حیوانیسک اوتوک اوتلای ملان

کوردوسک سوحق ایران اچ سکه تورکمنی بسک وقتی بیلور کوجسک

حرامی بسک پولله کروان کوزله کل امنی بسک اوریلوکی اینر لکل

ابدالی بسک دنیای ترک ایللیک سویلی جک سوزی حکمت سویلکل

کورلکل قلیا یلادی قنده در قنده یلادر اولسه سنده اندده

بالي بيع اولسه سوغانلدن نه حاصل حلوا كبي نه مي دار اي عاقبل

900 اتي سميز اولوجاغز كش گلوك نه دادي وارد يمكا دوكله كوك

خشدر هر يسه بكدر يمكا دكلا جق اوستونه پلسه يسه دم دتلو جق

صاري پيلاوك جوق اولسه صم ساي بوغراتك قلبا اولسه قليسي

دغروسي خوشدر براي يمكا هر كشي يه بر اولوكر سكدكا

سقلاغيل هر بر ناشيدن برياني اتوكا لمكوك جاني وارد جاني

905 دغرا ما داري چوركين ايرانه ايران دن يكدر باليله قيغانه

سوغان ارپا لمكيني كورده ويرر ايوني اولدر اولاني يخشي بيلر

تورکمان ويرر يخشي له بيرماي عرب يوك اوكونله دوكر كل خورماي

اهلي بيلي بن ايشله هرايشي ناكه صوكرا جكيا سين نشوشي

سايلر ويرمكلر ويي بوستانه بغدري بنجون قيار سين خيرمانه

910 لكلكوك بري دكولدر كلستان بل بله كوردكدي بيقوشه حيران

قاجن اوته سقس غان بل بل كبي دكه بر جيجك اولماي كوك كبي

هر تو پراق كيا دكلدر اي عقل بو مثلدر كه ختا قلمز اسيل

اي حيوان قاجن اولادكه سو ايله اولوب كز ميا سين جونجه

هر

١٠٢

هر صد قدن ایسته مکل اینجویی سرمایک قدر کوزت کل اسپی

دیکه کن دمور بولاد اولمز بلاد یرلویر یلده یرامشور هر عادت

قلیچی تشبیه ایتمه اکنیه قلیچ اشین اکنه قاجان اشلیه

قوش دکل نولا اوچرسه کبلک اتیلا بر قاجن اولورسه اینک

کرکزوک شاه یا زیقدر نسبتی جهله نه نسبت عاقله صحبتی

طاوسک تره سی بکزر قوزقنه جتوک ارسلانیله سونماز برخونه

جانی صودر صودن ایرولمز بالیق دیری اولای قیاس ایتمه ای عاشق

اونشادر سین جولکی اورمه دشا سکا ذحان سک ای صان قردا شه

برایجوم صویوک حقین بلاحق بلور حاقکه دیرلر حقیقت متلق بولور

ای نکه مصفا ایله ای صفا کراوبر سک یوله احمد دن وفا

کندو اصلندن بتوبلر هر دانه بیر اشارت حمان اولا انسانه

حیوانکه نسبی نه کرک بوخبر حیوانه یکه بیکه بوسوزدن برمشار

حیوانکه مقصودی زیر اجان دکل جانی نیت سین جون کامیل انسان دکل

نه دمکدر هرکه بیلدی بوسوزی کندو زینی بلمش اولا کندوزی

اوکا صورکم اولنشان ویره سکا باقی حق کوزه بلسین هر یکا

هر بر ایشوک اصلی اکلا یسین فرق ایلدوجانوک حمادن سایسین
نه دیمکدر خالقی مخلوق دیمک یقین ایراق واریق از جوق دیمک
کل دملکوک مقصودی نه سویله کل بل بلوک حالین حکایت ایله کل
ندیمکدر حد فی اینجه دیمک یوم موحشر و سراطی بیچی دیمک
عشق دیمکوک مقصودی بدر عجب عاشقی معشوقا دیمکدن نه سبب
نیچه سوزدر قدره و عمان دیمک باغدیمک نه نیمش یغوان دیمک
غی خیر و شر دنیا و اخرت نیمش سنوبن شکیرت او سناه نیمش
نیمش مقصود جهاندر سویله کل اوش بو صورت جسمی جاندر سوی
نه دیمک در وحده فی کثرت دیمک هر وجود ایکی در لواد دیمک
کونشی بولوت ایچنده کزملک التونک یوزینه با قریوزملک
کندوکبی انسانه حیوان دمک معنی سوز اولمش کتفی یه جان دمک
عیارث الدرهم اولور نقد نفی ایراغه ایلت مک اولور یقنی
اول قوزاتمک در بو وحدت میدانن هیچ یره بوز مقدر عمری بوستانن
بو خیالی ایلمز انسان اولن دایما جنانی کوزلرجان اولن
پول اری دایم کزه در منزیلین پول وارن کتفی یه سور مشکلین

۱۰۲

اول سببدن یول اری اولمشدر اول یول واری یان منزلین المشدر اول

945 اول بولبدرجان ایچنده مقصودین کندو ندر کندوزی بیلدی جون

اکلادی بیلدی کی ندر کندوزی انکایجون دلیل اولدی هرسوزی

هرنفسندن هزاران جان بتر قدرسندن دریای عمان بیتر

روسندن روشن اولور کاینات کندوزین بلمکدر اصلی بوصفات

صورتنه جسمی ادمدر اشکره معنسی طوبدولو اولمش حریره

950 هریرکیم صوده ایری صورالی اولیا طوتمشدر اول ولی

اشکره دونش کرونور اول کشی ولیکم اصلیله ایشلر هر ایشی

هرایشکاصلینی بیلور حالندر نقشی صورت بیمش پرکمالندر

اول بیلور نقاشی دانی صورکا بوصفاتدن اول نشان ویرمکا

فهم ایدرسکمکا دلیلدر بوسوز کورمسه عقلو کاپوزیکدر لویوز

955 حقلا وصلات التحیاتلو کی قایم ایلرعقله ایمانلو کی

بیتور کوکلوکده درلی حکمتی کیمسه رقومازبوغیری علتی

عیان ایلرسنی دشویلکدن بکی صافی ایلرایشوکی الثون بکی

کوتورپردسین اچیرکوزوکی درمان ایلردرتلویه هرسوزوکی

سنی التربیلش ایلر سلطانه کفروکی کسپی بن اشلر ایمانه
سور توکای نه ایلر جلیه کورسدر سنی بو جمله اشیایه
نکاحین سلطان اولوب سین قلوکن قریل التون اولور ایتوک پول کر
جان اولوب سین جمله اشیایه تمام اشکره سنی تنور لر خاصوعام
تفسوکدن کوهری معدان بتر ندا وکدن معمور اولور خشکی تر
اسد ریسکر بو نجلادین برنعیب حق سون کشی بیله اول حبیب
تودیا قل ایاغی توزین توروکا اکوکی دیر بر یورن کندوزکا
نیجه برحیوان کزر سین سن عجب کوزوک اچ حق رحمتن دن اشدی یا
جلیه ایرشدی حقوک رحمتی عالمی غرق ایتدی توحید نعمتی
هرشیا توحیدن خالی رفایده یدیلر معنی خوشلدن ماعیده
عالمی دندی کرنوک شعلسی هرشیه دبدولوا ولدی سودا سبی
هرکوکل ایچنده کز لدی بوسیر هرشیا هبری موجود سنی کیر
هرکشیلیه یول داشن اولوبدر بیله قیصا ودستان اولوبدر هردیله
خیالی سودا اولبدر هربشا هرایشده داخی براز کا قرقشا
سعادت کنی دولبدر هرویران هرویران کوکل ایچنده بندی کان

اول

١٠٤

اول عما بوكنر كوزبندي اشكره دولتي كولكسي دشمني عزيزه
جاودان دولته يتدي هر فقير پادشاه جمله اولدي دست گير
برگشتدن روشن اولدي هر ديار عيان اولدي اشكره هر نكه وار
مثلا بر اولدي جمله كاينات بر ليك ايرشدي ايكي ليك اولدي ممات
اشكره اجلدي بر ليك پرده سي عالمه طوبدولي اولدي قوغاسي
بير يقادن باشن جقردي جمله شي اصلي فرعي بير ليك اولدي قندوني
عالمه كيفي يوقلدي بر يكا بير ليك اولدي جمله وارلق بتكا
جمله بر جسم و صراتوك جانى بر پرده كوكده جمله ك سلطاني بير
بردكز درعالي غرق ايلمش جمله بر ليكدن حيكايت سويلمش
هر اغاجك فرعي اصلندن بتر اصلي بيلنه يغدر در دو بشر
عالمه ك مقصودي بر در بس همان توحيد اولدي بير ليك اصلندن نشان
ركي بويي بر ليك اولدي جمله كل بندر اولكم بر يله اولبر دكل
جملا عالم بردن الدي پرورش خير و شر بر يكا بتدي جمله اينش
بر ارتقا داي نوار در سويله كل ايكي ليك اهلي دكل سك بير و كل
پرده كوكده داكم وار غيري حق كزلرك اكري دكل سكر دغري باق

قاني شول كيم بيرلكا اينكار ايدر امسان اولمش ايشي دشوار ايدر
جهليله صرف ايلمش درعمروني بري كل سين بربرب كل ديكا اني
سويله كم بوعجب پركال ندر اورت بيرده بونجه قيلوقال ندر
ندر يمكدر تكري ديمك سويلمسين احمدوك حالين حيكايت ايلسين
ياخود بزه وليدن وپرسين شان اوبر تانكدر سوزدكل درانتهان
اصلي ندر ندر يمكدر بوخبر بزه داني سويلسين اول اختيار
بوخبري بيزه بيان ايلسين ني سه سرتيو عيان ايلسين
بلمسه كيجسين بوسوزدن اول نادان دوشورسين تاسين طراغين اورتادن
اجاسين اول ايبي كاورتمز اول يوكي كتورمسين كه درتمز
اغزينا سيغرمكي سويلسين بلدوكي قادر حيكايت ايلسين
نوز ايلسين عاشقلر ميدان يغوسه دسين كورم بورهان
جملا تنيادوك اوكوندبرچراق بيرليكاورتاسه سمازريقوزاق
هريك اعلنه بولندي بوشان برلكا بريكدي جمله جسمي جان
برگشتدن ايدين اولبدر عالم بريك اولدي كوبيشو پوخه خام
برچراق نورينه جمله پرواز سلاديي كلسين بوجمله برخود

برباد

١٠٥

بر يا دشاهدر كورمن بر صراي كاهي بدري كاه هلالدر بويراي

بر وجوه اولدي بو جمله كاينات بر ليكا دليل اولبدر هر صفات

جمله عالم بر صد قدر بر كوهر بر ليكن اولدي بر كوراي صاحب نظر

بر كلستانده هزاران درلو كل بر بر كلدي بر كدي جمله بول

بر لكي سويلر بر يكدي جمله دل هر كو كلده بندي بر ليكدن حسل

اول كشي كيم بو خبري سويلمش بر عجب واصفي حكايت ايلمش

قيغوسز ابدال دمشلر بر فقير قلاق اول بر دم سوروبي دكلبير

روم الله بكدا شيدر اول عاشق ابدال اولمش جمله عالم دن فريق

اوليا اولدي دليلي بو رهاني انساني كامله كوردي سلطاني

اي صفات قل هو الله احد هر دم ايجنده قدير سين هر سحر

جمله سري سن بيلورسين اي قدير بي شريكه بي مثال سين بي نظير

جمله سين سين معتبري مختصر اولكه سن سوردر مشاراليه قتاء

كلي سن سين اشكار او نهان بر ده كوكده يه سن سين جسمي جان

سندن ايرو نسنه يوك حاشا سين بر كمالسين قدر تدك نقصانيسين

اراولدن دنیانک حالنی بیلدی تعجب ایلیوب اصردی برسنه
بو دنیای بنم دیردی تمامت نه بقمندی خالی یوریی بوله
فراغت کلوب کچر جها نی قفیر دیر اول کدا کیم کورملی انجه
قوشمش طبلاغم براب اولوش جهود موسی بلاودکل الوآیاق
بر اولدم دیکنه دیماب بولونز سینده هنشی حقیر طبلاق

1 الهی عالم سترک خفیات سنوکن ستر ایله عاقلر اولورمات
بو جمله اینس انجنده سن حاضرسین نظرین یوق عالمده بی نظیرسین
بیلورسین هرقولکه ندیر مرادی ویرسین ایلیوب کوکلنی شادی
قیونی هرقولکه وار برحاجتی دائی هربر حالی وقتی ساعتی
5 بو جمله اشیایه موجود اولانلرس بو موجود اولانز وجود اولانلرس
طلوس برده کوکن هرمکانی بی نشان سین اولورسین هرزمان
سنول آیی یوزلرده کی جمله شانلین حواجه سن داعی هربر مناجین
قموکو کللر ایجنده جراقسن یقینه یقین ایراغم ایراقسن
قادیرسین هربر اشی قورنکه وار کریمین خاص عامه رحمکه وار
10 مذنبه پادشاهسین فردیکنا بوقولدر اورتاسنده دیریوغرغا
کاه اولورعالم اسرار اولورسین کاه احمد کاه حیدر اولورسین
کاه آدم کاه شیث کاه ایوب کاه موسی کاه شعیب اولورسین
کاه یحیی کاه ادریس اولورسین کاه یعقوب کاه جرجیس اولورسین

کاه اودی خلیده کلش ایدرسین کاه اوزن زده ده بنها ایدرسین
کاه یونس ایدبطی سمکده کاه عزاولورسین هر تبکده
کاه یوسفله مصرده سلطان کاه فرعون ایدموسی یه دشمان
کاه خضر کاه الیاس اولورسین کاه محمد کاه عیسا اولورسین
کاه نوحله کشتیده سلامت کاه منکر ایله بیله ملامت
کاه فوجیله اسمیده فربات کاه امرله مطیع حکمه فرمان
کاه هودله عزلت ایدرسین کاه اولورکیم اویونه مات ایدرسین
کاه منصورله بردار اولورسین کاه دانیاله دفتردار اولورسین
کاه کیک کاه نافه کاه مشک کاه عاشق کاه معشوق کاه عشق
کاه قمش کاه شکر اولورسین کاه صدف کاه کوهر اولورسین
کاه اولورسین برابشدردن مبرا کاه کونش اولورسین کاه زرا
کاه موسی ایله صحبتده همدم کاه عیسی کاه مسیح و مریم
کاه قیصر کاه فغفور چین سین کاه اولورکیم یقین دنه یقین سین
کاه جمجم کاه عدل نوشیروان کاه بهرام کاه رستم دستان
کاه داؤد اولورسین کاه سلیمان کاه خسرو کاه سام و نریمان
کاه غنی کاه فقیر اولورسین کاه اولورسترا یکده سترا اولورسین
نمونشان ایکده بی نشانسین داغی کیم وار همان سن سین
نمو عیار لرین اوستادسن سین برجمله حکمنک بنیادی سن سین
یرانکه یدی قات یرمی مطبعه طقوز ایوان کیم دونه معلقه

اون ایکی برج

اون ایکی برج یدی سیاره یازدیلر وارلق — جهار فصل کیجه کوندزکم واردر
واجبی بودرت عناصر کیم بدیدر — آنرکه شش جهت اولوبی بندیدر
واجبی فرش اوکوز بالق ودریا — واجبی اون سکز بک عالم ویرتا
واجبی کرسی قلم لوح محفوظ — آفرصولر بکاولر یدی دکز
صراط المستقیم یوم قیامت — صوریجی حساب بوجمله درلو رحمت
واجبی بویدی طوسکز اوجمق — شاه اسب فیل فرزین وبیدق
سدرة المنتها وعرش مجید — زبور انجیل وفرقان تورات
واجبی هربر فلکده کیم ملک وار — تمام یرلو بر بخه هرکیم وار
واجبی بویدی کوکب کی ستاره — بونلر حکمکله دونوب آواره
بوجمله انبیا اولیا مرسل — واجبی بوساعد ودولت اقبال
واجبی هربر شاعر جهان کلدی — عقل ایردیکو لسانه کتوردی
واجبی هربر زاهد عابدکم وار — بوجمله شیخ وهم مریدکم وار
واجبی تحت الثراده تا ثریا — یرادلش بوجمله درلو اشیا
بوحکمنده دوکلی اولدیلر مات — دیدیلر آخر بجه هیهات هیهات
صفاتک سویلمکده اولورلر لال — کم بلمز لرنه حکمتدر بوندیر حال
عاقللر ایردی جاهللر یولره — دکر افیلندرک فکر آذالدی
بوحکمتده نه کتابه یازه مشتاق — بودکزده نه کشتی یازه زورق
ولی بنی بویرلده حیران اولدی — فلک مخلوق قیاس ایت قنده قالدی
کورک اهلی دیرکه بردهٔ اولاشاه — بیر اهلی دیرکه کوکدن دوغار اول ماه

قمو اشیا بری بر نوع استر — بری بلمز کم قنده دیر بو عیار
یرا دیلمز قمو بلمز نه حالدیر — بو حالی اول بیلور کیم بی زوالدر
زیرا که حدّی یوق بحر محیط دیر — هزاران عقل بونده نابدید دیر
55 کلن کوردی کم همان کوک ویردیر — اگر سکن بیل اولورسن برنظردیر
کیجه کوندوز دونوب بوجرخ گردش — بلمز کیم نه حکمتدیر نه دیر ایشن
نه وقت اولدی بو کبنت کردون — جو بلمز سین باری تک طوراي مجنون
دائم طورمز دونوب بوجرخ وارزق — طلسم بوالعجب درگاه مغلق
اول اوستاد کیم بو هفکامه فورمش — هزاران حقه باز کن بونده اورمش
60 اودر هر هنرکه ابتدا سی — اودر هر خبرکه انتها سی
اودر هر نقش خیال هر صورت — اودر لذت اولن قند و نبات
اودر هر بر کوکنده فکر و تدبیر — اودر هر گمانه آیتلن تدبیر
همان یا بجی داغی اوزیدر اوستاد — اودر آتش اودر آب و خاک و باد
بو درت دیوار ایچنده جرخ اول — داغی کیم وار یقین اولدر اراخ اول
65 بو جمله عالمین اولدر حیاتی — قمو اندن بولبدیر بر نجاتی
جمون آدمسین بر وکل حیوان اوله — بروح خاک ایچنده پنهان اوله
سکا بر خبرم وار دیر اینت کل — اگر بیلورسکه بالکا آیت کل
الوکن طوتدینی تدبیر بالکا سویله — دیلوکن سویلدیکی حکایت ایله
سبب نه کیم آیا غله بولدرسین — قولقدن ایشیدوب کوزده کورر سین
70 بو حکمت سفینین کمسه می واردیر — بکا دیکم بو خبرنه خبردیر

بو طوفی کمدن

بو طورلو کیمدن قنده ایدک سن
صور ممکن دیر جا نمیدک بیدک سن

بیلورسن بونی سویله بانا ایدل
نیه کرک دا خی بونجه قیل و قال

سکا دیه یایدیم بحر محیط سین
جهدن اوزاق سن بیلورسین بر وجود

وجهدن جا نه دک بونجه سفر وار
هزاران پرده دیر بونجه خبر وار

تنکه جهدن اصل بنیادی ترابدیر
جان اولمه تنکه اینسی خرابدیر

زی نادان کیم بنی بلمدی جاندن
اوده لکین فرق اینمز بیلمز

سکا دیه شیرین کلدی خوش آلدک
طمع طولدی ایچک عشقه بوشالدک

بو نفسک دیه کین عشقی صنورسین
یولده کل کم صکره اوطانورسین

اولولر قلمدنی اینسی قلمه
صفین شیطان کبی اینمک یاکلمه

ادب صنعله کیم حاظر در الله
علیم در اول خبیر در نم والله

بو غفلتده سن اویورسین خبرسز
اویان اخی کوزکی آچ ای نظرسز

بو رکی کندوزینه کورکیم حالک نه
آخرک نولیسر در آولکی نه

سنی نفسک کندی اندی پردار
طوتلدک جهدن ابد قالدک کرفتار

عجب کیم صوره تکه انسانه بکزر
عملکه دیر ایله شیطانه بکزر

ایکیسی بیرون طوزکی بقرسین
اولکسنک کیم آنولمه کوزرسین

نه قونشولیغه طوغری دکلسین
یولکجه واد اکر اوغری دکلسین

قونشونکی حرامی کوزه دیرسین
یعنی کیم سرمه اینن دوزه دیرسین

خلقکی عیالنه اکری بقرسین
یعنی عارفلک ایله کوز ققرسین

بردم عورت سورسین بردم اوغلان
تکریدن قورق اخی آدم اولطان

مالک نفسا دیره جوف خرج ایدرسین — بو نفسک دیدکین جوف دوح ایدر
راجی ارنلره منکر نفرسین — کوزلک کورمز نوری یوق بی بصرسین
ارنلر خود سکا سندن یقین دیر — یقین با فکم جاندن یقین دیر
ولی سن باش کوزیله طشره باقمک — ارنلردن اوزاق طشره باقمک
هیچ یره عمرینی تلف ایدرسین — معنی سیز دعوای کزاف ایدرسین
کاه کبر و منی عجب و تکبر — حقه عاصی اولورسین ارد منکر
کاه دف ایدرسن کوکسک کرسک — صفالین صفا یوب بیتی بورسین
کاه اولورسین عجز درد بلند مسکین — نه حد کمسه یه نه کبر و نه کین
کوکل بر دیر قوناغی تکری بر دیر — طاغلمه درت یکا تکری حاضر دیر
بن سوزیلسم سکا بر سوز دیر یدیم — کوزلک کورمز سینی بولجه یره دیم
قونمز دیلین بلدم کم سویلیا یدیم — سلیمان کبی خونش نطق ایلیدیم
حقیدم فقیدم بیلدم بن بلدم — سکا من یله بوحالیمی دیدم
یدی قات یر نیم سیران کرهیدر — طقوز فلک راجی ملک جا هیدر
آی کون نجم ایکون شمس اولوبدر — عالم کونکم ایجنده جمع اولوبدر
کرچه بو صورتده پنهانم بن — بیلن بیلور منی کم نه جانم بن
قمو عالم بنم بن قمو عالم — با لکا قوللق ایدر بو جمله عالم
هنوز یوق ایدی حاول وارایدم بن — سر ایجنده پنهان اسرارایدم بن
اراولسه راجی قلمیه نقصان — یکا ایرمز هزار حکمت لقمان
کاه تحت الثرایم کاه ثریا — کاه اولورکیم بنم بوجمله اشیا

کاه اولورم نو

گاه اولورم نمو عالمده موجود گاه نمو کو کل ایچنده مقصود
گاه مسجدلر ایچنده خطیبم گاه کلیسالرده بوت چلیپم
گاه جهودلره سر کوساله گاه میخانه ده جام بیاله
بو کورینن عناصر صوره تیجود نمو عالم بنم ظهور ذاتم دیر
فقیر نظریه بقه ای حیوان ذات قدیم ولی آدیم انسان
ایمان اهلی ایسکه کعبه دوشمه یولوترک ایلیوب بیابانه دوشمه
نصله سوز بوندن قلدی بری بو اگر عاقل ایسکه اولمغیل احمق
بر نیم قصه مه بر لحظه قولاق طوت آنلک حقیقتون کیم آدی معبود
بکا بر حال عجب کلدی جهاندن بو کیمدیر سویلینور هر بر لسانده
او کیمسه کیم جهانی معمور ایدی عجب او زینه پرده مستور ایدی
بو پرده میدیر کم عجب یا فلکده آدمده سر میکه یوخمه ملکده
عجب کرنشده میکه یوخمه این بزه ده بو خبردن اولا فاین
یوخمه یدیر بکا اله بله کزمی جسدمی جانمی یا عورتمی ارمی
بو بری دیدیلر کیم بری قادیر انی نرها نمیدیر یوخمه آزادیر
عجب او کوزده میدیر یا لقده نره ده اولا بو داغی صا لقده
بو نلردن غیری مکانی میواردیر اوده وجود میدیر جانمی واردیر
یوخمه بو جمله سندن اول منزه نورکچه نکری آدی عزیزه الله
یوخمه بر سوز میدیر کم دلده واردیر ایلروده اسندیلمش خبردیر
او لذماندن کیم کلمش اولنلر بر عجب درلو فکر قلمش آنلر

دیمشبر براوی یا بماسه اولمز اوزی خود کندوکندوی یا بلمز
آدم اشلمسه بیمه هر ایش نته ایده سین افسام تشویش
پری کوکم براوستاد دوزوبدور انکچون شویله طور موشور بو معمور
بنم استدیکیم اول کمسنه ایدیر اودر باقی فلان کلی فنادیر
بیلورسین بوئی سویله یا منقر بودرها بیم نوله در دومه نه دیر
آنی سن کوردکه ایسه برنشانی اکر آشکاره دیمز سکن زبانی
کورمدن سویله بلاد اولورسین که اول شیطان کدیر لرسن اولورسین
بلمز سکه ابسم هم اول سویله طور محمد بولودیر شرط دیر لیسا فور
اولوحلواسی دکل کیم بیه سین قولا بوکی نه کرکسه دیه سین
بوخبودیر بوخبر جان ایچنده دیین باشی قودی میدان ایچنده
بوسرکن برده سین هرکیمکه آچدی آنوکن بوینونه دارایی طولندی
بوسری انلاریان همان سر اولدی آنوکن فاش اولدیغی کندوم قالدی
زیرا برخزینه کنج قدیمدیر بوکنجین صاحبی حی علیمدر
هزاران حکمت طلسم برده بوکنجکه قیوسنه هردیو اورده
بوسری فاش ایدن کچدی باشندن الین اوز قاینله یودی باشندن
ذهی خزنه ذهی باب ذهی مفتاح ذهی برده ذهی خلوت ذهی شاه
ذهی دریا ذهی موج ذهی فشان ذهی علم ذهی ده لیل ذهی برهان
ذهی نور کیم عالم غرق اولدیر اوزی فرد واحد دیر فرق اولمز
ذهی سلطانکه ابد معزول اولمز ذهی دولت که هرکز زایل اولمز

ذهی طالب ذهی

زه هي طالب زهي مطلوب زهي حال — زه هي قسمتدن طالع زه هي فال
زه هي باطن كه هر كز ظاهر اولمز — زهي ظاهركه ابدي سر اولمز
زهي جانكيم نته محتاج دكلدر — قوت معنى ايتمك وانس دكلدر
زهي هماكم كولكه سي سعادت — زهي ملك عمارت زهي اوستاد
بري كل اي طالب سويله هالك نه — مرادكه معلوم ايله احوالكه نه
جهانك كلمكون نيدي مقصود — نه ايشه وير بيدي سني معبود
سكا سجده نجون قلدي فرشته — بزه سويله سبب ندر بو ايشده
سجود جانه مي قلدي ياتمه مي — بو خصه جان نبي يا راداته مي
او دم شيطان نجون معزول اولدي — اينشي التون ايكن بول اولدي
سكز اوجاق نه سببدن بزندي — بدي طوا ودي نه ايشه ياندي
بونه حكمتدر بيلورسكه ابتكال — اكر بلمز سن بيلوردن اينت كل
عجب بركال عجب ترتيب عجب ايش — عجب حالدر عجا بيدر لرايش
كدن كيدر كيدن كلمز نه حالدر — بو حالي اول بيلور كيم ي ذوالدر
كيجه كيدر كلور كوندوز بيابي — دونر دوران طولشور كون طوغوابي
بونه حكمت نه حالدر عقل ايرمز — نشانمزدن نشاني كيمسه بلمز
بو حالي هركه بيلدي خموش اولدي — صنالسين ارصدي اوكنده موش اولدي
ذي ابر دريادر بو قدر كناري — نه اصل اولن بيلور بونك كوهري
طلوا ولور قمو جهان ايچنده — اودر مونس كوكلده هم هادي ايچنده
قمو شكل صورتده دونوه اولدي — آني كيم سزميه سر مظهر اولدي

نیه کیم باقی ایسکه انده موجود ندنکم استر بسکه انده مقصود
اودر بر قطره صودن انسان ایلر اودر هم لطیف جسم جان ایلر
قمو عالم طولو اولدر مالا مال اودیر قال فیل اولبدر حال
انکا هردم لوایشی بنهان دکلدر جان اولدیر آنکا کیمه جان دکلدر
اودر آب و کونشدن کی بختی
قمو عالم آنوکله خوش تسلی

بو جمله عالمین مقصودی اولدور قمو بنی نوعک معبودی اولدور
اودر وحدت کلستانی اودر جان اودر جانلو جهان نقدی انسان
اودر هر جمع ایچنده شمع اولبدر اودر نوری بصر هم سمع اولبدور
اودر کیم بر دلارام مهر و بانیر کونکل ایچنده سر جانده بنهان دیر
قمو عالم آنوکله خوش متین اودر کوهر اولور صدف اودر کان

اودر کیم جمله سنبل جان اولبدر
اودر کیم آشکاره بنهان اولبدر

کل اولدر بلبل اولدر کلشن اولدور طوب اولدر هوکار اولدر میدان اولدور
داخی نه وار دیکل بر آندن آیرو کیم اوله نقطه اوله سلطاندن آیرو
قمو عالم ایچنده کم جان اولدور بو قصه و حکایت دستان اولدر
اودر وحدت کلستانده بلبل اودر وصلت جمنده بتی کل
کمان ایتمه کم عنصر یوق جهاندن اودر کنج نهاف هر ویرانده
بدی قات یرلو آنوکله سکونلر طقوز فلک آنکا مست جنونلر

آنکه نازه دیر هر کشان هنر آنکه اودر صاحب میدان
اودر جمله کوربین نقش بر کمال آنکه کدر عالم قائم طوتن ال

الوایاق بو جمله تر لر اندام
جان اولدر هوا نوکل خوشنا اوردم

185

عار یغدردن صورکه بوز دیمکدر بو نیله ایشارت نه سوبلمکدر
نیله وحدت کلسانی جین اولدی نیله کونول آشفته مجنون اولدی
نیله اولسانی جان دل آرام عاشقده صونر حلوای بادام
عاشقدر مست اولین یا هو دیر لر لا بدن لر نهان الاهو دیر لر

بو مجلسده کیمی مست کیمی حیران
عاشوه قلنده نه دنیا وه جان

190

کیمی مست اولوب بوزکن تبورمش کیمی دستار نی قرالله ویرمش
کیمی ناموس شیشه سین طاش جامش کیمی کلیمنی صوبه صالمش
کیمی سرخوش اولوب ایلر یقا هوی یعنی دیر کم بوزه حالدر خبر طوی
کیمی میخانه ده سردار اولبدر کیمینکه ایشی دوه کوده اولبدر

کیمی هیچه صانمش بو جهانی
قوتردی ایمش سودی زیانی

195

کیمی معشوق ایله صحبت هدم کیمی کم عقل در سویله سرسم
کیمی بی خبر کندو حالندن کیمی مست اولوب قالمش یولندن
کیمی نوله ایدر منع ایچی کوزلر اوزندن بیلمش وار آنلره ایزلر

کیمسنکه دون کون طاعنه نفول اولمز کیمسنکه دوکلی مقبول اولمز
کیمنکه دنیاده بی اتمکه محتاج کیمینکه بلنمه دولتونی تاج
کیمی قولدر کیمی سلطان اولمدر
کیمینکه یاغی کلخان اولمدر

بو محلده قمو عالم حریف دیر عارفلری صانور ساقی عریف دیر
نیجه کیم سویله سین سوز آوکندیر دیدیلر سوزکه آدمی اوزی خوشلار
قولق طوت دیکله احوالیم ایشتکل ندیر کیفیت حالیم آیتکل
جهان هنکامه سنده قالمشم بن ملامت طیلن ایردی جالمشم بن
بو نفسم بوله سنده قول اولمردی
نه بللو التونم نه بول اولمزدی

بنی بوخام خیالم بولدی جیقدی یولی واران یولیله طوغری وادی
مسافر دونیم کزدیم جهانده نقروح ایتمشم بو مکانده
نه یره واردیم ایسه کوردوکم اول نه سفر یله کیم ایردیم ایردیکم اول
آدم قنده کم وار بو بی آدم دیر رسم عادتلری ایرق عالم دیر
ما تقدم بولی واریش ارلری کیمسه سنمز بزه نسنه ویرلری
جهان ایکنده جانه قیمیندر جهان سودا سنه بلکه صالما یانلر
اولارکیم کندوزینی بیلدی تحقیق اوزین بیلنه دیدیلر محقق
اوزین بیلن بیلور جان نه دیرلر نه ایمش حیوان انسان نه دیرلر
عاقله باشاوشیخ عطار سعدی بولارکیم بولمشدی هو مرادی

هدهد خبر وبردی بو یولدن ‌ نکیم بلمیشدی بلدکی حالدن
وئی عجب خبر دیمش او عطار ‌ او کیم سری کوکل ایچنده اسرار
اول عطار کیم بو منطقی دزموش ‌ قورورده اسمش دریای سوزمش
دیمشکم قاف طاغنده براولوقوش ‌ آنی کورن اوزین قلدی فراموش
آدی سیمرغ مکانی کوه قافدن ‌ ایشیدلدی بو خبر هر طرافدن
بو جمله قوشدن سلطانی اولدر ‌ قوآنسز صورتده جانی اولدر
اوتوز بکه قوشن آنی استیوکدی ‌ فلانی بولمه قالدی بری یندی
یقین کوردی جمالی آینه در ‌ بقن اوز صوره تن کوردی یانه در
همان اوز نفسی ایدی کوردیکی انی ‌ نکیم کوردی آنی سویلدی بونی

بودر منطق الطیر کم البنا وقی
نه وادیدر داخی بو سوزدن مرادی

بقن کوزکوده اوز نفسی کوردی ‌ نشان صورتنه نشان آنی ویردی
انلر کیم یولی وارب منزلینه ایردی ‌ بو سوزی سویلدی بونی ایشتدی
کیدن کندی کلجک خود غایب اولدی ‌ بو مدیردم بودم بیزه نصیب در
بودم ایدی او دمده سویلین دم ‌ نظر ایله کم بودم دونه وار کم
بنم حکایتی ایشت کل ‌ نولا حالیم بنم بانا آیت کل
مسافر دوکشم کزدیم جهانی ‌ تفرج ایلشم هر مکانی
مسافر کزمشم عالم ایچنده ‌ آدم قنده کم وار آدم ایچنده
واردی بر حاجتم ارلر سبیدن ‌ کزدیم بو جهانی دائما بن

ناگهان ایردی بر شهره سفریم قولن طوت بکا برابنت خبریم
عجایبلر اوکوش کوردم اول شهرده آلمق کبم کومشدیم هرد بارده
ناگاه منزل اوجی اوزه دیدی تفکر ایلدیم کندوم کندیم
کونکل ایردی بالکا بو شهره کرکل درویش سن فرنکلاج دربارهٔ کل ایتدیم
بوز اوردوم کم کلدم بو شهر ایچنده تفرج ایلیم نه وار ایچنده
ناگاه بو قلعه دن برکیمسه جقدی نظر قلدی بالکا اوسنوه باقدی
بانا صورديکه نه یردن کلورسین ندر نقدکه نه استرسین الورسین
دیدیکه عزم ایدوب دنیا اوزره قچوب کلمشم دونیا دیوزنده
وارمی دستورکم بو شهره کیرم تفرج ایتیوب بردم کورم بن
دیدی اوتور وارم سلطان قتنه بوحالی عرض ایده یم جان قتنه
دستور اولورسه کلوب کیره سین نه ایسه مقصودکن بوزه کوره سین
دیدوکی یره برزمان اوتوردم ایکرو کیردی طشره کلدی کوردیم
دیدیکم دستور اولدی کل ایچری تفرج ایده بو شهری باژاری
جهود دستور دیدی ایچرو کیردم یورانب اوزیمه عقلومی دیردیم
بر اولو شهر در کوردوم معظم آلمانیت دکلر مصره شام
دیدیلر نیمش بدی محکمه سی عالمه طولمش اوشهرکن غوغاسی
اوجیوز النمش التی چرشو در بازار هرنه کیم وارسه برجهانه انده وار
اوده ایکی برج بده بی وارخام درتیوز قرق در ت بیاهی والسلام
اوده ایکی قابو در اوچ قات بارودر واریر هردم اوکاوه وارودیر

باقوسندن

بارو سندن بو فاروسی ای برادر بدی قات کوك دین و مسلمه اختیار
عرض نسبت ایتمش آنی اوستادی اوستونه یا بمش بر اولو کندی

بارو سندن بو فاروسی ای دلیر بدی قات بر دین و مسلمه ای میر
آنا غیبی فرش در اوکوز بالق دریا دیر بلدیر همان بو در بالق
ایکی دیرك اوستونه بنیادی شویله بنیاد ایتمش آنی اوستادی
هوف عجایب اوشبهه کورمشم وار و بن سلطان قتنه ایتمشم
نا کهان سلطانه ایتدی یولوم عرض قلدم سلطانه کلی حالیم

نه ایدیم اول بو دمده هم نیم دیلدیم سلطان قتنده سویلیم
نه ده قونوب نه ده کوجدیکم شویله قالب بولدم ندا کجدیکم
دیلدیم سلطان قتنده سویلیم شویله مختصر حکایت ایلدیم
سلطان فکر دوم اوتدم کندیمه قیاس ایتدیکم نه ده قالدی کوزمه
قطره عمانه ایرجك نه قالدی قطره قالمیه همان عمان اوله

ذره لر کونش نوریله آشکاره کونشك نوریله اولمش آواره
آنکلدین اولدی بنمده حالیم ذره ایدیم کونش بندی بولدم
قندم کونش اولسه ذره این دیر کونش اولمه کورنمز قنده دیر
حسبةً لله بو سوزی دکلم کل مقصودیم ندر بو سوزی انکله عمل
تفرج ایتدیم تماما اول شاری کوندم و محله جار شو با زاری

ایکی وده طشره ده هنکداد خوش تفرج ایلدم اقیانوس
کوردوم اول شهرده جمع عالمی نه کیم وار عالم ایچنده نه محی

نیچه کوردوم سویلیم دکلم کل سکا اول شهری حکایت ایلیم
شنده برکوزکوردوزرلر طوب بر لطیف برده آصار لرآنی خوب
هرنه کیم وارکوزکویه قرشو طورر عکسنی اول کوزکوایچنده کورر
آنوکه کبی دیر اوشهرین مثالی بنیادی شویله دوزلمش اولی 275
عرشی کوردوم شویله طوروبش سرنگون چرخی کوردوم دونردوکون
کوکلوی کوردوم مطبق برقلعه آی وکون بلدیرلر اولمش منزلم
بورجلر باقدم آراسنده کمالی عین ده معلوم رسم اشکالی
بیدی قات برشویله دیرنخوطورر دریالرجوشه کلوب موج اورر

شش جهتدن هرنه کیم وارد برنمام 280
کوزکوایچنده کورینور والسلام

اولی آخرهرنه کیم وارجمله سی کورینور اول کوزکوده سرمایه سی
هرنه کیم ایرشدی سفرم اولشاره نه واراول شهرده کوردوم آشکاره
بوردا اول شهرین صفاتی سویلدم ولی بوزبکده برین سویه دیم
دیه کیم عقلیم ایرشمز دریادیر برکوك آنوکن قتنده برزره دیر
سفریمه شویله شهرکوردوغم اکلاه کیم بوبولیم نه ایرمشم 285
آنی کوردوکده حلا اولدی مسلم اوزمیو بلدیم واکلادیم حالیم
اوزمیو بلدیم کم نیم ایچ غریب اوزینو بلدیم بیلن اولورا هیچ عجب
وجودوم زره سی بیدی کونشه نوری طوتدی جهانی بلندی باشه
قطره عمانه ایرجك نه قاله قطره عمان جمله سی یکسان اوله
بونه دیمکدر بیلورسکن

نگا بویلدن حکایت ایدر کل — بوندن دیکدی بلبلک سیویدی کل
بلبلک دنک ظهور فضولق ایلمه — یاندیرمه سوزی زنهار سویلمه
صناجق بوطاغه زنهار قونمه غیل — آنکا کیم تیمدی الین صونمیل
کیم دیه صدف سوزینی ناشیدن — ستر ونوسویلمه صفله ناشیدن
بو بیونوصیون بویله بلبلک حکم کل — بیتمه یحک یره تخم اکمه کل
دیله کوکل قدر یکی بلندن دیله — بو لیله وار کیم ایده سین متزیله
سیل کبی قنده کرکسه اقمه کل — بولیس کوزیله بولندن جقمه کل
یخشی لقدن کمسه هرگز قاچمیه — پاسه کونشه قرشو اوچمیه
دانا قنده نادان دیم اورمیه — صفدان شهبازه قرشو اوچمیه
عاریف اولان کشی بیلور عاریفی — بلبلک لیلاک دکلدر حریفی
نقش اولان کرکلده هرگز بتمیه — هردیکنده کل ونسرین بتمیه
صاغه صاغ دیدی ارلر صوبهول — النونه النون دیدیلر بولبول
جاهل حقدن خبردار اولمیه — هرکوکل محرم اسرار اولمیه
بولیله کل بولکزمه سرسری — هرصنعتدن اسمه کل عنبری
قلب اولور النونه باقر قاتمه غیل — زهدیله صالوسلوق صتمه غیل
سوزینی پشور مینجه سویلمه — اولولر قنده فضولدن ایلمه
هرکشی شاه ایلم هراز اولمیه — سرچه بلبل قرغه شهباز اولمیه
اولوده سرکش اولوب حکم یلش — سوزوکمه قرشو زنهار جاهل قاش
صنفله دوست سرین وقیصه اتمه قاش جاهل جاندیکش عاقلدر بلنه باقش

عاقل ایسکن جاهلدن قوشمه لمن وکن ایتمه بیلن یوشمه
هر کیم نوکن سرّ اسرار ایتمیه دونکی دم بوکونکی ده مه یتمیه
اوغریه اصمار لامز لر خزینه بسله سن شهریاتر اولور قرغه
اولیا بیلور بولن منزلکی حلّ ایدر بدور زیرکیم هر منزلی
اولیا حقدن منکر اولمه کل بی نصیب بدبخت مدبر اولمه کل
ارنلر صفالم دیمز ار دیمیو ار اولدن ترک ایم جمله سودایی
ار اولدن ایکی جهانه قلمیه زیرا جمله دیر صالوسدن اولمیه
اولیادر جمله سرین دفترک ار اولدن بیلور همان یه ارک
اولیایه منکر اولمه ای بخیل اقرار ایم ایمانکن اولسون حاصل
صوره منکن آدم ولکن سیره تکه دیره بنجه دیوه بکزر هر ایشکه
طبراق اولمیجب تکبر ایلمه حدّ دن آرتوق کلمجی سویلمه
قنده برمسکین کورسه طوتمایین بوجه وارمشدر بویولی اولین
کل اولمه بویولن دیکن اولمه بویله واران مسکینه دوشمن اولمه
بیل بل ایسکن کلستانه کل برو جانان قوبالله جانانه کل برو
عشقی بیلکم ایرینه سین منزله حلّ ایدن کور قلمه بویولن منکله
طوز ایمک حقدن صقلمای صفا تاکم خوشنود اولمسندن مصطفی
اوز ایشونو کسیم ایتمه کل هر کیشینکن کوکلی نور صفه کل
دکیرمنه وارمه اوکندی اونون اوده او طوروب قیلمه صورت نجون
سنجیلین کم عقل قلمه اولمه قیمتی اولن دکری هر قولمه

برکشنده جهان

بر کونسنه بر جهانه نور و بر بر ندبیرنه فکرنی تقدیر و بر بر
ذره کیم تقدیره بغلو دور هر ایش نقش بر کمال کیمسه کوندوزیا زقش
اورنادی سرمایه بر دیب جمله نکن اولدرزوق صفاسی هر جهانکن
جمله اشیانکن ایجنده سر اول بلنده دولت هم کوزنن نور اول
جمله وجوده جان اولدرای حبیب اولدراهل نصیبه دکن نصیب
اولدر اخی احمدکن البنده نور اولدر اخی ایوبه شکر صبر
اولدر اخی یوسفه حسن جمال یعقوبه هم فراق هم وصال
عیسی نکه دیلنده دوعا اولدر اولوی زنن ایدوبن فا الدرر
اول ایدی مصطفی ده کی معجزات آنوکله طبطلودر هر جهات

اول ایدیکم توبه ابدی آدم

منصرف آخطاه دیر هر مقام

اول آخر همان اولدر هر هنر داخی کیم واردیر دیکل ای مردکا
یوله کل شیطانه نوکر اولمغیل بیر طوتونکل خدایه رد اولمغیل
بیر کوزکن آجوب یولونو کوسترد سنی بویلکش خبردن قورتره
بیری اولمیان ایرشمن منزله بیر کوردایمنه نی هردم سیله
بیر سکا بلدوره سنی سن نسین بیلمسنوکه ندیدیلکوکا قدر سین
کوزکن آجیلکه کوره سین سلطانی انسانلرن فرق ایده سین حیوانی
علم شریعتی بلدوره سکا اوزین طاغمه سین هر یکا
بیلمسنکم نه دیمکدر شریعت نه ایمش اول اورطه یه بره نفوذ

330 335 340 345

بدر سکا ارکان صلواتی بلدیره ایمان اسلام فرض سنت قیلدیره
چونکه بلدک شریعت ندر تمام طریقت بولوب قویلسون قدم
بدر سکا بلدوره ندر طریقت داخی طریقت ایجنده هر صفت
طریقت عرب دیلنجه یولدور بولیله وارکیم طریقت اولدور
زن وفرزندی آتا نی آنا یی ترک این قویم بو جمله سودایی
هرنکیم بدر دیرایسه سن آنی طوت بو یولدن تاکم حاصل اولم مقصود
زنست لغن عجب نکبر اولمه غفل مسکن اولغیل جمله مغرور اولمغیل
بدر نه دیرسه ایشتکل سوزینی خاک این بیر قره مندیه یوزونی
بدر یولونده یوزینی دوندرمیه اندن کیم بقدی کوزین ایرمیه

بدر آلمه حقیقت کوسترمه
تا آدمی یولدن بازیله دفعه

هرنکیم دیرسه اندن جفمیه جهد این بو یولده کوکل یقمیه
قنده کیم نفسه بدرین حفظ کوره هرکیمه بافرمانی بدر کوره
شویله کیم بر لیکه بنه بدر ایله اوله بدر ایله بر اولا بدر کوره
شویله کیم ایکیلک قلمیه بر لک اولم بر لک ایجنده تمیز در لک اوله
هرنکیم بدری خوشنود اوله کندودن اولکشی بوکن اویانم اوبقودن
کوزی آچیلوب کوره کیم ایشن ندر آشکاره کورمک نه ایش دوکن ندر
شریعت بیله طریقت ایکیسه حقیقت شریعت بدرندر دیکیسه
هرکیمدن کیم اولیا اوج خصلت شریعت هم طریقت هم حقیقت

معرفت اندر

معرفت انس بنی کان اولدر معرفت جوهری معدن دور
یول اریدیر یولدن اولدر یول واران یول اریدیر یولسیزه یول کوسترن
معرفت اولدن بیلور اریک معرفت نقدیر یول اریکه هنوز
معرفتی او لیان حیوان اولور فعلی ابلیس صوره نی انسان اولور
اول خبر بیلدی بوکن کلدی بیره بیر اولدر کیم یولسیزه یول کوسترن
صقالب آغله دیمن لربر دیمیو بیرلك اولدر ترك ابن سودای
بیر کرك کیم کندوی بلمش اوله کوکلی ایچنده خفی بلمش اوله
تالیه بودرت قیوده مشکلی بیر کرك کیم سویله جمله دیمی
علم لدون نه دیمك در بیله بیر کرك کیم طالبك آینه سن بیله

طالبه کوسترمه مطلوب قنده در
بیر دیمك اوش بوخبر در بس در

جرق یاشانا دیمن لربر اغمی بیرلك اولدر بلمش اوله اول شاهی
بیر مرید طالب و مطلوب هماں جمله بر نقطه دن اولدی ای فرزن
اوّلی بر نقطه ایدی کائنات نقطه ایچنده آچلدی هر صفات
نقطه حرفنکیم جکلوب اولدی الف الف اولوب حرف اولدی دکم حریف
دکمه حرفکن اوسنده بوبخه خبر سویلینور جمله جهانه آشکار
بویولکه ایچنده دلیل سوز دور جمله بودر لکدن اصکی سوز در
سوز دکلی آیت قران زیره نکزی سویدی اول بیغمبره
سوزیه بندردی احمد بویولو سوزیه بقدی هر اینکه اولی

سوزيده معلوم اولوبدور مرتبه سوز بيلوب سوز آخلايا مرحبا
سوزي او جندن عزيز اولور كشي هم بيله سوزدن خراب اولور ايشي
بو نجه حكمت علم كتاب سوزدير داخي امر و نهي خطاب سوزدير
سوز بيلديركندوحالكه الحيا نه بيلور سوزي طوشونه بكليا
سوزينه بقوب بيلورلر آده مي سوزدير فرق ايدن بخت دنا خبي
طالب مطلوب هما نه سوز بيلدورر سوز ايجنده سرّ اله راز بلدورر
سوز له آشكار اولدي كز لوراز سوزدر اورتاده هم نازونيا ز
سوزي سويلين اوزيدر دلخم كل سوزه ديركندوزي نوب الكله كل
اولدور سوزكيم بيله سين حال نديد برالفدن بوبخه قيل وقال نديد
برالفديراصيل جمله وارليغين هرنه نكم وار بارلغين اغيارلغين
الف ايجنده آجدي هرهنر نه كم وار الفدن اولدي آشكار
الفي بين بيلوركيم ايشن نديد طوغوب اولمك حكمت كردوش نديد
آدمك اوّل نديد بنيادي بنجه سي بنياد ايدوبدر اوستادي
اوّلي برنقطه ونديد دكاله كل نطفه نكه اصيل نديد الله كل
نطفه اصيل درلو نعمتديرهوجه نعمتي بربوآدم ايرمز كيمجه
جونكم آدم بريجه دورلو نعمتي نطفه جمع اولوربوكزكور حكمتي
جمع اولورايسه آده مكه بلينه برنظر قيل بنه نطفه حالنه
انچه داخي قالمدي قدري سفي آنه خزنه سنه دوشدي اختيار
جونكم دوشدي خزينه نطفه بيتي دلخم بيله سين نه ايمش بوغيبي

جونكم بندي

385
390
395
400

هونکم بندی نطفه بغدی صورت — نطفه کندی آدم اولدی بوکز آد
جونکم آدم اولدی سنطلی سوره تی — خذه ده قالدی نجه ساعتی
جونکم ساعت بندی طنره جفدی — جفتون دونیا یوزینه بغدی
بغدی کوردی دنیا عجب کلستان — رنگ رنگ سنطلو طونا نور هر زمان
کندی فیض یازکلدی اولدی بای — کوزکلور دونر بویل اوده ایکی آی
هر فصلده کوره سنکیم کائنات — بغلنور بر درلو ایروقتی صفات
بدی بیلدیر قوللوق ایلر اوغلان — یعنی کیم مطیع اولور بر سلطانه
هر بر شی خذمتنی ایلر تمام — بوکز اوغلان طوتر ایروقتی مقام
اوچ یول اوسنوه کچر اوغلان بیور — حکایت نجه بوکز دکله بیور
بابا آنا دیر بوکز سویلر اولور — برطاغیله صویر بر خذمتقیلور
سوکر سی طولو آنا سی کوکنله — آنا سیده مهربان اولور ینه
بر زمان بوردسمه وار اول کشی — ینه دکله نجه اولور آنوکن اشی
کچدی اوغلان نوه یکیت اولدی تمام — تازه اولدی حیدوسن خاص و عام
بندی یکتلك بوکز دردی کمال — دونیا ایچون ایلر اولدی قیل و قال
بر زمان داخی یکتلك دورانی — کچدی یقین درکوچر کاربانی
یکتلك ده کچدی عمرو بر زمان — وقتنه بر لك ایر شدی ناکهان
بیر لك ایر شدی تمام اولدی اشی — بندی ایشی کتمز اولدی اوکشی
اول کشی بونون کیدر اولدی بنه — جمع اولنور ینه دونر دونر اصلنه
اصلنه وارر قاووشور جمع اولور — ینه جمع شمعه وصلت اولور جمع اولور

405 410 415

420 بلکه سوزی بر سوزا یدوبن سویلدیسه کوچی بیسه نقریرین شرح ایلیسه
قالمسه کندو یولوندن بنه ویرمسه باشی بوقودر سودایه
کندوزنی بلمش اولسا ول تمام کشف اولوردی آلماهود اولمقام
یول ارینکه دیرلکی تمیز کرک جانا یجنده عشق یولوندن ایزکرک
عشق اودینه یانه جمله وارلیغی یوله طوغرو له قویا غیار لیغی
425 لافا یدوبن کندوزین صانمیه حقیقت عشقه مجازی قتمیه
عشقه قالمیه بوزاشهره تی وحدته یتوده یولده عمرلتی
عمری حاصلین تلف ایلمیه بیهوده سوز صانوب سویلمیه
سویلرا ولسه توحید اولاهر سوزی توحید اهلنه قول اوله کندوزی
قیناییه الاکه هرکز طاشمیه کندوحدندن زیاده اشمیه
430 تکرف حذر کوره بواودطاده تواضع ایلیه بیلیشه یاده
جهدایده کسیه غیری بقمیه بکلیه حدین قانوندن جقمیه
یوله بونیوب صوغه سرکش اولیه وسواس شیطانه یولداشلق ولیه
یول ارینه سورکه بیلورکه یول نوده بویولکی ایجنده صاغ وصولدر
یول اری بیلورکه ندیر خیروشر یول ایجنده نه ایش عیب هنر
435 یول ارینکه آیاغنه طیقاول یول ارینه کتاغ اوله تاقه اول
بویول دیمکلک یول ارینکه درلکی یول اری اول کیمسه بین ارلکی
بویول ایجنده یول اریدر جمله یول اری بولیدوار بوله بیه
یول اری اولدرکه جانه قالمیه بی نشان اولمه نشانه قالمیه

یول اری تمام

يول اري ترك اين جمله وارليغي بولبولالائو دريه دير ليكي
جونكه دير لك تمام اولدي اولاي معتبر اولدي بولبولر معتبر
اولك اولدر طوغه بر لكدن مقام اولدي بمبير لك بولونن خاص وعام
بركوزيله يافه جمله وارليغه قاتميه قلب حقيقت در لكه
جمله نكك اوستونه طوغه كون كبي بريره يافه دائم محزون كبي
جونكه بر لكدن تمام اولدي آشني بيل حقيقت اولبادر اول كشي
آنكا صور بوحق يولونو اول بيلور جمله مخلوقكك حالني اول بيلور
زيرا كشفها كشاف القلوب در اولبا اوزينو تحقيق بيلوبدر اولبا
اوزينو بيلن بيلوبدر نكرك تكريي بيلن نيوبدور غيرك
كيم ديمشدر اول كشيدر بول اري آنكا صور كيم اول كوروبدور دلبري
دلبر ايله دائما همدم ديراول بول ايجنده مشعله در شمع در اول
كيم آنكه نوري طوغموشدر عالمه ايرمز كتور موش كيدر من اخشامه
بول وارانه دليل اولدر اي دده جمله نكك چراغي اولدر اورطاده
بختي سيجايه كوزشه نوروبر كوركم سي هايي غمدن قورطاريه
قمر اشيالردن اصل اولدور هم داخي انساني كامل اولدور
آني كورمكه قده منه قربان اول ديو دكدمكه حيوان اولمه انسان اول
زيرا انسانديه قونكه مقصودي انسانكه كوركنده اسنه معبودي
بر ده طوروب كوكم بوله اي غافل اوزينه بورمكه كمسنه ديه دلبل
آني استدمس جهانه سنده ديه اولكم سويلكسي لسانه سنده ديه

سنده دربو حمده وار اورنا ده — سن سکا نته غافل سین ای وه ده
سن سنی بنسکنه بیلورزن سلطانی — سنده بولینوردی کوهر معدنی
ذهی حیف کیم بیمه سین سن سنی — شو یله سرسری سوره سین دورانی
اوزکه نه بورکنه ای غافل قنده سین — کوردیکنه وارمیدر سلطان محمدین
قنده کوردکه آی دیکا سویله کل — بنی بو معنی خونوزدن طوبه کل
بیله معنی شربتندن صون قدح — ایچه لیم بو کوکلومن اولسون فرح
بوده مه ایرنجه کجدی ماه سال — بنجه ی دکلو حکوب دردیم اه
کجدی اورتاده بنجه بنکه ای ویل — ناکم معنی علمنی اولدی حاصل
جهون کوکلده بتدی معنی بوستانی — جانز جین اولدی آجلدی گلشنی
غیری کتدی معنی فالدی جانز بس — جانز کوکل معندن کیدی لبلس
جان ایلنی طوتدی معنی نشکری — کونوله یا زلدی معنی دفتری
معنی سیز هیچ نسنه یوقدر دنیاده — قوللوه ایله کیم بوکله سین اوشاده
معنی ندر سکا اوستاد بلدوره — معنیده صحبت وحرمت بلدوره
معندن سنده خبردار اولکیسین — معنی برا تنه دفتر اولکیسین
کوکلون ایچینه بنه هودر لوکان — بی نشاندن بولینه سنده نشان
نفسین اولدرن کنی جان اولاسین — نظم ونثر درتیوله درمان اوله
بو یله اولمه استرسنکه ای کشی — معنی ایله اشکل کلاهرا یشی
غافل اولمه ای کشی کاردان کوهر — سنوزه سین بولنه قلورسین نی خبر
جان باغنده کستان اولکلبر و — جانی قو بیله جانان اول تکلبرو

كركز بولمه بولا ايجنده شهباز اول شاه قولونه قون شاهده همراز اول
دكو كبي بقه صفين ارصلدن طوطي بسكري ديرمه حيوانه
يايلاق شهباز شكارين طوتمه قرجغاي لقه سين سرچه يوتمه
اشكي كلتان ايجنده نغلامه كوهري خرمهره كبي جغلامه
بر پري كوزنكل اولمه هرجاي قوياسندن بوفشارة سوداي
بويولو بلمن كشي صورمه غيل اوشانور شيشهٔ طاشه اورمه غيل
كندوزينه كل طاغلمه آج كوزين اوكدبرسين سن اوزكن سن اوزكه
اوكدبرلر علم لاورن سنده دير انزكه واردير لراولهم سنده دير
سنده ديرجمله عالمكن وارليغي جملنكن سن سين يازيلي يارليغي
كائناتدن زكم واردير سنده دير انزكه واردير لراولهم سنده دير
سنون ايجون كلتا اولدي جهان سنوكه ايله منزدير هرمكان
حورجنت سنكجون انتظار اختيار سن سين جهانن سوينور
جمله وارلق سنده جمع اولدي يقين بويولا ايجنده اولاسين اللهدين
شكل صورتكه آدميدن سن زسين براويان سيل اغي كوكلكه آينه سين
كوزين آج باق كور جهانن حال نيدر اورتاده دوغن بوماه سالن نيدر
كيجه كوندوز نجون دونر فلك يابولارن سيدن طوردي دلك
طوغوب اولمك كلوب كيدك نيدر يولن قالمق منزيله يمك نيدر
نيجه سوزدير اقرار وانكار نيدر يارديمك يانه ايمن اغيار نيدر
ييدي طامو سكز اوجن اولدي خير وشر صورو جهد اولدي

کعبه بتخانه دیر کنشت مقصودی — از پی سودی کم زبانی سودی
بر دگر دیر صد هزاران موج زار — بر کشد در یوزبک او در آوی زار
کوکن بدیز جو قدر ولی بر در کوش — صد هزاران نقشبی وار بر در نقاشی
بر جبر اقدب نجه یوزبک بر داغ — نجه یوزبک در لوقوش در بر داغ
بر بادشاهد در هزاران ملکی وار — هزاران در لو متاع در بر دکان
ده وی لر جو قدر دده جی بر در — بر کوکده بوبخه حکمت سر در
جمله نقشین بر کشید بر اوستادی — بر الفدر بو جهانکه بنیادی
بر الفدن آشکار اولدی جهان — نه کیم وار الفدن اولدی جسم جان
بر ده کوکن هر نه کیم وار عجب نسی — بر الفدر اورتاده سر مایه سلب

جمله دلده سویلنن بر سوز در
هر سوزکه ایچنده یوزبک یوز در

هر بیزه باقسکه هزاران در لو حال — هر حالکه ایچنده کز لوبکده خیال
هر خیالک ایچنده یوزبک پرده وار — دکمه بر پرده جا بر صد هزار
صد هزاران پرده بر ده عشق اری — عشق اری نه دکری معنی دفتری
عشق اری شمع و لیلدر اورطاده — شفیع اولور جمله یلنه یا ده
جمله سرین دفتر بر عشق اری — دریادر عشق آری طوغر مر داری
عشق اری علم لدن خزینه سیدر — عشق اری جمله عالمه آینه دیر
عشق اری جمله عالمه گلستان — گلستاندر عشق اریه هر مکان
عشق اری اولکم بیکه بن عشق اریم — عشق اری بیلور بو سرین دفتریم

عشق اری

عشق اردی بر یولی ایچنده اختیار — عشق اولماسه دکمه کور و کسر
عشق اردی سوکلنده سر دیر کن لو راز — عشق اردی ایکی جهانی سرفراز
عشق اردی بحر و محیط زهنک — عشق اردی قتنده بر دیر صلح جنک
عشق اردی جانه جانان عشق اردی — عشق اردی کوهری کان عشق اردی
عشق اردیکنه انکیس طوت عشقیله — کیم بیلیسین عشق ندیر قدری قیله
عشق اردی یولونه جانه قلمیه — نامی تزک ایدن نشانی قلمیه
زیرا کیم عشقدیر قونکنه بنیادی — اول عشقی بنیاد ایدن اوستادی
عشق اوجندن ظاهر اولدی کائنات — عشقیله اولدی حاصل هر مراد
عشق بیلن حلّ ایدوبدور مشکلین — عشق اردی سویلیم بیلور عشق دیلین
عشق کلمانندن دیکن اولیه — عشق اردی ایشنه بشمان اولیه
جمله سی قولدر بو عشق سلطاندر — معامله عشق بازارنه جاندر
عشق اردیکنه جانه قلمه کلبرو — کنج قوبو برانه قلمه کلبرو
کوزنکه آج بو کیم ده سین حکمتی — الده ایکن بیله ویرمه فرصتی
جرخ فلک دون کون کورکدونی — کوستریر هردم بر آیروقسمی هنر
کیمنی دولت آتنه بندوروب — کیمنی تختدن آشاغه ایندیریر
کیمنکه ایلین طوتر التون منزله — کیمنکه ایشنی صالمن مشکله
عشقی ایکن کیمنی ایلر فقیر — کیمنی نوجوان ایدر کیمنی پیر
کیمنی طیراغه دوشسه قالدیریر — کیمنه طبل ملامت جالدیریر
کیمین عاقل ایکن ایلر دیوانه — کیمی بو محنت اوقون نشانه

فلکلر کردوشیدیر دونوروز کیمی قالدیریر کیمینی اندحوروز
کیم کلورلیش کون جهانی افکنور کیمی خواجه درکیمی بکلنور
کیمی آیدر کیم بنمدیر ملک مال کیمی بوغفلت ایچنده بایه مال 535
کیمی قلچی طوتوبدور دونیایی پیشورر هردم بویکلش سودایی
کیمی بیلدی کیم جهانی هیچ دور کیمی قلمز آغولو آشنی دور
کیمیوکن عمری بهیچ یره اولدی تلف کیمی بوکبروکبی دن سنه صاف
کیمیی یکیله کلدی میدانه خوش کلورکندوی جندوجهانه
کیمینه شیرین کلوبدور بوجهان کیمه دیکندیر کینه کلستان 540
کیمیی نرك ایلمندیر وارلیغی برلقمه برخرقه قلمز دیرلکی
بوجهان باقی دکلدیر پایدار صورتا نقش خیالدیر سربسر
سن بوحوالدن خبردارا ولکره اویوکن غفلتدن بیدارا ولکن
بلمدکن کیم بونی حکمندیر نه حال نه ایچن اورتاده دونن ماه سال
سناده کوکلوده نیجون سیرایدر بوکونش قندن کلور قنده کیدر 545
دونکون بوروز بوصولار سودیمی یانیجون دونرفکلر طوردمدیمی
دیانکه دائم ندندیر جنبشی نه ایچن مقصودفکلر کردوشی
اول آخر اورتاده وارلق ندیر اصل فرع یارلق اغیارلق ندیر
ظاهروباطن دیمیوکن مقصودی نه ایچن سویلیکم دنیانی سودی
ایکی ایکن برلیکه یتمك ندیر خاموش اولمق دیمك اسمك نیدر 550
نیجه سوزدرآقرارواز کاردیمك یاردیمك نه ایچن اغیاردیمك

پرده کوکده جمله جسم جاندیر آشکاره نه واردیکم پنهان دیر
صاحبی کیمدیر بو جمله برکالک یاسنوکه ندیر آخرکی آوه لیک
سن نسنین شویله مجرد سویم کل نقطه لیکوندن بیزه شرح ایله کل
سن همان اودیر طیراق صوسین داخی نسنکه وارمی همان بوسین
سن نسنین کندو اوزین سن غافل غفلت اونوسندن اویان بر آیل
کوزکی آچ بن کیم کونش طوغدی کون سر ازل عیان اولدی سویله فاش
برلك ایکده بولندی جانه بول حقیقت کلی نور اولدی صاغ صول
سایه قلمدی کونش طولدی جهان بر وجود اولدی جه غنی جه فقیر
ایکیلك قلمدی کلی اولدی بر بر وجود اولدی جسم جان سرسر
ذره ایکنده کورونمدی آفتاب آشکار اولدی کونش کندی حجاب
کلی توحید اولدی سوزین هو ولکن تسبحی انا الحق اولدی بلبلکن
کل کل اولدی ودیکی قالمدی دوشن اولدی سنه پنهان قالمدی
نقش صورت کندی عینا اولدجان کنج اجلدی کلی قطره اولدی ویان
نور ظلمت برلکه بیندی تمام برلك ایکده بر اولدی خاص عام
داخی بهیچ جرانن غیری قالمدی ایکیلك بر اولدی آیری قالمدی
تن وجان برلکده ایلدی قرار برلکی قلدی قموشی اختیار
اصل فرعی برشی اولدی کائنات جمله سی بر اولدی عرب نرا ذات
جونکه مجلس تمام اولدی بیله طور کلی نور اولدی تن جان کلی بوز
سائی سلطان اولدی بیله جان قاله بو غفلت ایکده براویان

برنظر ایله اخی بن درت یکنا بونی غفلتدن طوتشمشدر سکا
سنی یولندن جیقاردم بردم اولا لدر نقصی ولیکن عقلی کم
قول ایدمش سنی دون کون اغزدن بتمدن براغش برینه باشلادی
کندوزینه سنی قول ایتمش تمام اغلدیر کندوسنی والسلام
بونیونه دوشمنی بوغفلت اوزنی سنی قوماز کیم کورمش سن سلطانی
کندی کاریان طوردیرلوندن قالمغل فکری قویمش خیالی طاله غل
کون یاغمر مرکبک قیه یول ایراق قرنک آج طونک یوقه دیمه یاق
قرنک آج ایسه اوطانمه کیمسه نه ایسه حالکی اعلام ایله کل
اشکین جامورده باتمسون صقین انمکی بیکل صقین کل طوز صقین
یاره قردانه خیانت اوله غل ایلک این نه بی منت اوله غل
کورمدیکک یره زنهار آتمه طاش اولولاده سرکش اوله کیمسه باش
کیمسک بولنه قویمز فاز مغل بولونکوزله بولندی آز مغل
کم طعلق ایله کل جان ایسک حیوان اوله برکل انسان ایسک
برلسانون ایکی درلو سویله یاراسک یاره بخیللق ایله
کمسنک عیبن کوردیسن قله فاش بولی آرید زنهار بویله دوکه طاش
برکوکلده ایکی سوکو صغمیه ایکی دللودن صفالو طوغمیه
لطله برسوزدرم سکا سویلیکم انلمکیم نه ایشارت ایلدیم
تورکیه بیلورسن برکل برچاغر اولنه ایدیکم اراده اولدی سر
اولنه برزدرکم کورن حیوان اولور اولنه سوزدیرکم ایشیدن جان اولا

590 اولذ دکر درکم دوکوش عالمی اولذ ستر درکم کیمسه بدور آده مي
اولذ سلطان درکم دائم بافدیر کیمدیر اول اونماده هردم سافدیر
اولذ کونش کیم زوالم ایرمدی اولذ حالدیر کمسه نشان ویرمدی
بونذ مجلس دیر فور ولموش شاهان طلوردر جمله بیاله بیما نه
بونذ بارکاه سایه باندیر عجب بونذ لشکر درکم بی حد بی حساب
595 بونذ عشق درکم عالم اولدی اسیر بونذ شاهدیر نذ جوان اولدی نذ پیر
بونذ کلشندیر کم هرکز صولمدی بونذ ماه دیر کیم کدیلب طولمدی
بونذ صیدانذر کم باشدر اونماز بونذ ظلمتدیر کم عیان اولدی نور
کیمسه باشدن باشا نور اولدی جهان غیری نذ واردیر دیکل کیم ای فلان
طاغ طاشی جمله انا الحق سویلدی سوز داغی اولدر حق سویلدی
600 علمیله طولدیجه بو کونکل خزینی جان عیان قلدی بوجان آینه سی
ظاهر و باطن بکلی اولدی حق جه جای این و است و زین و زرق
حقیقت اولدیکم سلطان بونذ دیر نذ کیم وار عالمده یکسان بونذ دیر
کوز کبی روشن کورندی کزدیکر ایکیلک کندی آرادن قالدی بر
بر لک اولدی ال امین نوره دز بر لک اهلی طوردی برلکده تمز
605 نور کورندی کندی ظلمت جراغی نوریله آراسنه اولدی جدا باغی
برسر اولدی طالب مطلب همان هرشیی بندی حیات جاودان
جاودان اولدی ابد جون جمله کیمی جونکم موجود درتمرده بیله حی
جاودان اولدی ابد جون جمله کیمی جونکم موجود درتمرده بیله حی

بو سدا ولدي اول و آخرنه كه وار ‌ انا الحق قالدي نه منصورنه وار
شيطانكن قالدي صندي فتنه سي كندي براولدي ايكيلك غوغاسي
كفر و اسلام واحد اولدي بريره كندي باطل حقدن اولدي آشكار
يده كوكه طولدي بو بولكك نوري بر وجود اولدي مندن باش تا قوري
صوره ‌ بقسكن هزاران درلو حال معني ‌ كسك خيالدير اول خيال
رنك رنكدن دونن صورت شكليدر صفاتي بكلي نوردر كلي نور
كيدرو الدانمه نفس و خيالله قالمه بولذت سكر و بالله
كج قو بو دونيا آخرت غوغاسين ستر آيدسنده درسن قنده سين
باش كوزله كورمك اولن سلطاني جان كوزيله بن كم كوره سين آني
بو رغانكن قدر اوزتكل آياغين سوز اينت صاغرد كلسه قولاغين
كيم كم نظر ايله باقه سن كوكلوكي سن ايله طوز امتحان
كل بر واي كم عقلتوني خبر كوزكن آج قلمه فنا راندر فشار
آدوغكن دوز ياغين ايله تمام بوحتم كل بوعشق بولدن اولمه خام
بولونه بن آياغين طاشدن صفين ستر بنوسود بكون فرداسندن صفين
كوردون هر شعله اولمه بروانه عشقله كل كلور بسكن ميدانه
هر جيجكين قوقوسو مشكبن دكل هر كشي بولونه اهل دين دكل
دكمه طاش لؤلؤ شهوار اولميه عفيون خربار كوهر اولميه
هر كشي شاه ايله اولماز همنشين دوشمه اصحاب لذ دوست آشين
نجه بوعلت غفلتده اسير طوتلوب قالدكن بولندن سن آخر

ای غافل سن بو جهانه دائم بوت ابدیوب طبوسین ذروسم
بت پرست برکن بو مسلمان اولمیه بونه طیان اهلی ایمان اولمیه
ظاهرا اولکم بونه طیان کشی صوره نابت دوزمیوش النون کومیوش
دونوکون طیرا کا منعبود دیبو قالدیغم یره الومی طوت دیبو
کوراسن النون کومیوش طیدیغی سجده قیلوب آیاغین اوپر کبی
اهل ایمان بونه هرکز طیمیه باشنی ویره بولندف ضیمیه
سن اکر محمد یسکن کل برو بت پرست اولمه کسه کورزیاری
نمرود اولمه ابراهیم اول ابراهیم رنجور اولمیل حاکم اول حاکم
محنت اولمه یول ایچنده اراول ابوجهل اولمه ذنهار حیدر اول
جمله بر کمال سنکجون ایشده دیر حکمتلی هربری کردوشنده دیر
قمر وار لقدن مراد انسانلدیر قمر سی صورتدیر انسان جاندیر
انسان ایدیکم سجود قلدی ملك قیمتی انسان اوله هرخارخس
دکمه کشی ایچه بزن بیمانه هرجنا واری قومز لرکلشنه
دکمه کوتکدن بو حکمت بیمیه هرکشی ارمغزینه یتمیه
بت صیوب هرکشی ذوتار کیمیه لعل جواهر اولامی هرقیما
دکمه مقدنه بیلوز توحیدی چونکه جان دکل بویولده مقصودی
هرکوکدن معرفت کشف اولمیه هرکشی عرفن لذتی بولمیه
هرهاوسنان تازه کل بتمیه هنر اهلنه پراشور هنر
هرپادشاه عدول الصفه تیمیه هرقوشکن کوکلی هما اولمیه

هر کشی وزیر اولامی سلطانه هر بلی هنر کیمه بلن میدانه
هر کشیه صورمه توحیددن خبر انکله کل عقلکی وار اخی اول قدر
هر ویرانی اسمه کل کنجی سن معرفت سویلیو بلمز هر لسان
هر کشی یولن جاندن کچمه هر خسیس حقی باطلدن سچمه
دنیا برکوشه دوباطدر هیچ هیچ هیچ اولورسن هیچه فالمه کچ کچ
سن نسین ندر دیلکون باق باق نیچه بو طبل و نقاره طاق طاق
نیچه بو عشرت ننم هوی هایی سیل کیدر برزن قالوجوی جایی
نیچه برکوشک سرای ملک مال نیچه بوس وبن بن قیل و قال
نیچه بو نقل شراب تنقم نیچه بو حکمت شریعت ای حکیم
نیچه بو صاول و یورتوهای هوی نیچه بو دلبر محبوب خوب روی
نیچه بو فکری فساد خام خیال نیچه برکردوش دوران ماه سال
نیچه بو مطرب قوال و هنکامه جست اغن برای چه بو دایر همه
آنکه بود اندسرای لامکان همان اوست اول آخر جاودان
اولنه میدرکیم خمار اولمازکسی اولنه اشیادرکم بو قدر وجنبشی
برآدمکه مقداری بللو اولا بو بابانسبز بحر ایچنده نه بولا
اولنه دکزدرکم جوشم کلمدی اولنه وحدتدرکم کثرت اولمدی
اولنه سردرکم نشانی یوقدر اولنه سوزدرآنی سویلر هر لسان
اولنه شهباندیر شکار ایلر جهانی اولنه سلطاندیر کولکدن سیوانی
اولنه اودردوست اولبدر مهانی اولنه دوستدیر عالمکه جمله جانی

اولنه کوکلدر

اولان کونکلدر کم دائم فکری حق حلقه بر لکده دائم اتفاق
اولان بنهاندر کم کوندن اشکاره اولان حکمتدر کم صفحه دفتره
اولان حسن وزیبا کتاندر حوری ملك حسنه حیران دور
اولان معداندر کم انده جان بلر رنجه شفا دیلیه درمان بلر

اولان دلبر دل آرامدر عجب
جمالنه کورمك صواب اندر صواب

آنی کوردی یوقلیغه صیدی وارین قیلمی صندیردی صالدی دفترك
جهدنکه بر لك کونشی طوغدی تمام آشکاره روشن کوردی هر مقام
هر مقامده نکم واردر آشکاره عیان اولدی پرده آچلدی زره
سرطانی کوکل ایجنده بولدیلر ولیکن کوکل جین ده بولدیلر
کونشکه یوزنی قالدی بولوت ابراهیم اشکاره اولدی صندیغ
جان باغنده کلشن اولدی جان جانکر کل جنته اولدی بقین

تن کتوردی جان یوزندن پرده
جانانکه برجنده طوغدی جان آی

تن وجان جانانه بر لك اولدیلر بر لك ایجنده جانه یول بولدیلر
ایکیلك ملکنی عشق قلدی خراب جان وتن جانان براولسه عجب
جون کونش طوغدی مهر تابان مثال عیان اولدی حسنی زیبا خط وخال
دلبرکه یوزندن آچدی نقاب جان کوزنی قالدی هرکز حجاب
جان کوزی کوردیکه جانان قنده در بلدی بی نشانی نشان قنده در

کندوزینه کلدی فاریغ اولدی جان — جان تن ایچنده اولدی بی نشان
آشکاره تن دیرکورینن جان دیر — تن براودب اوده کی مهماندیر
آج کوزینو یرت بوغفلت برده سین — تاکم سنده بولنه اسلام دین
دکمه بیل اوکنجه بر واز اوره غیل — اوزینو بلنزه خبر صور صغیل
امانت صنق باپی صاتمه کمسه — سرمایکن وارسه کل کل اورتایه
کمنکن عیبن کورسکن بفمه غیل — غلط آدیبرسن ادبدن جقه غیل
اولك اولدوشنکن طوت الین — بیله هرایشکن آخرکن اوکلکن
کندوعینی بیلنز اولدی اد — نه بیلور اهل هنری نی خبر
طاش طوفنماسون صقین قندیله — هرایشی اکسکن اشکله کل
لعنا هندن هنر اوکرن هنر — تاکیم اولاسین بوبولن معتبر
کندوزندن کمسنه بوله وارمدی — بول بیلنه بولداشن اولاز مدی
بول بلندیر کندو مالك الملین — بول بیلنه حال عیان آندر عیان
بول بیلن فتنه سوبلدهر سوزین — تاکم سوزی صنمیه اولا بوزن
بولسیزه سوبلمکل بولدن خبر — بلنه سن کل خلج اینمه کوهر
هرشاعین آیتی بیلور فهمکن — زیره بهاسین بیلور الدی صنون
کوزنش اوکنده دلیل الزمنال — ارصلان اوکنده جنوکه نه محال
زره کوزنه نسبت ایلمه — کوهره بوبخوف بهاسین سوبلمه
اولولردن نصیحت ایله قبول — تاکم مخفلده اولاسین براوصول
کل صناعکیمادن صورمه خبر — هیچ بره نسنه جکرسین دردسر

ترجمه نکن سکر

قوغه سنگ سکرد کلدی لقمه سی هر بلنین قچی براولور غوغاسی
باوط اغاجنده خرما بتمیه سرچه شهباز کن سنگارین طوتمیه
آدم اولدرنوری ظلمتدن سچه جان اولان بولنفس یه کزن کچه
قطره نی کلبه سنکره قاتمیه کیمیای خرده فروش صاتمیه 705
سرینی کونکلی ایچینه صغدیره حددن اشمیه اده بین بکلیه
کبری ترک این تکبر اولمیه غفلت اوتقوسنده رنجور اولمیه
کوکل بونا موس شیدسنه سنی اورمیه تاکه النه سین بو عشق سعی باشمه
عشقیدیرت کل بو اوزکن بردن بیلمه سین بو عشق نه ایمش سین
کلبه وقلمه بود ونیا نقشینه تاکیم ایراقدن کلمه سین یقینه 710
بنیه ایچینه قچن کز لنه اودن عشق براودیر بنیه یکز وجودن
هر کوکلده عشق قچان طوتدی مکان قلمز بنهان این کنچی هرویران
هر مقامکه برعجب منزلی وار هر حالکه یاندره برمنکلی وار
هر کشینک مرتبه سی بردکل هر ویرانه کنجلمه معمور دکل
هر کوکلده حق قچن طوتدی قرار خصلتیده الا محبت نور نار 715
هر جانکه منزلی جانان اولمیه هر دیکنده کلمی خندان اولمیه
جمله اشیا برکونشدن الدی نور عالمه هر قنده طورسه اولدی طور
هر کوکلده درد وحدت بتمدی حکمت اونکه هر قولغ ایشتمدی
هر کوکلده سری وحدت شوردکل دکمه برجان عشقیدم معمور دکل
ایکی جهان عشقیدم طوتدی قرار عشقدم اسیر بنم کبی صدهزار 720

جمله مقصود عشقیدم اولدی حاصل عشق چیرا غندن اویاندی هردم لیل
جمله مقصود عشقیدم طوتدی قرار چرخ زار اغلر عشق الندن زار زار
عشقیدم اسیر اولدی جمله انس جان جانکه اصل مقصودی عشقدیر هان
کندو حالندن واقف اولغل واقف بو حالا ایجنده کچرسین زحیف
سن اوزینوی بیلورسین سن سین 725 تن وجان سن کلسی بکسیز سین
دائما کوکلکده خیال اندر خیال کوزین آچ قلمه بو ملاقیل وقال
سن بزی جننه دعوت ایله افسانه قصه حکایت ایلمه
کربیلوسکه حق نه در بدر بانا
تاکه جان قربان ایدم بن سکا

بکا سویلمکه نه ایمش حق باطل نه طریق حق باطلی ایلمکدر اصل
هر کیشیکم مرتبه سی بردکیل 730 هر بیرانه کنجله معمور دکیل
هر کوکلده حق فحص طوتدی قرار خاصلیقده الدی نور و نار
کلبر والتونه قیمتیل باقر عفدیتله جان یوزین ایلمه کیر
وقت بکله فرصتی ویرمه یله تابو زنجره اولایین سلسله
کندو حالکدن غافل اولمه غافل تاکه سکا روشن اولا حق باطل
اویانه جان ظلمت ایچنده جیفه 735 روشن اوله انکار ده حی البقا
فتح اوله آکا بود ولت کنوزی کان اوله کوکلده معنی دفنزی
جمع اوله ان مکان لامکان کل اولا آنوکن فتنده هر دیکان
جسم قالمیه بکا جان اولا قطره ایکن ناکهان عمان اوله
حینئذ الکا اولا جمله

جنت اولا آنکا جمله کائنات — کونکلی ایچنده یازیله هر صفات
ملك وحدتنه اوله سلطان — کلی تنی جان جانه جانان
جوهری اولان بیلیر جوهری — فرق ایده بیله عقیقدن کوهری
دکمه بر نانشی وه سرین اجمیله — نه کم حق فرمان ایدر قاجمیله
اونیاده عشق میدانند باشنی — عقلده پندیره ایچینی طاشنی
هر سوزی بیشوره اندن سویله — اول نشانکه بی نشاندن سویله
بیله کیم جانانه ایچی جان ندیر — اورته پرده کوریلن نشان ندیر
ترك ایدن کلی بودونیا ملکنی — ایمانیله معمور ایلیه دینی
قطره سین عمان ایچنده غرق ایده — اوزینی جمله عالمدن فرق ایده
جان اولا بکلی تنی قالمیه — بی نشان اولا نشانی قالمیه
ذره سی کون کبی اولا بخشلو — عیسی نفسلو اولا احمد خولو
کلی سری محزن اسرار اوله — جانی وحدت علمنه دفتر اوله
هر بر بیشه صبر ایده ایوب کبی — کوزلری یاشلو اولا یعقوب کبی
خلقی محمد کبی شیرین اوله — هر نه کیم سویلر سوزی چین اوله
بر نفس بیکن عبادت ایلیه — هر سوزی میزانه طرتوب سویله
حکمتله باقه هر بیه ه باقه — جیرا غندن حکمت چراغندن بقه
ظالیم ایچنده باطنی نور اوله — جسمی ویران کندوسی معمور اوله
بو نشانی کیمده کورسکز سن یقین — اولدور بر طوت اتکن اوب لین
باشنی قورباغی طبرا غنه — جانکی یاندرکل عشقین طاغنه

نه کیم اول سویلدی سوز اولدر همان غافل اولمه آکا غافل ایی قلان
جمله عالم جسم صورت جاندر اول جان ایچنده کوهری روشن دراول
کون کبی بللو جهانده اول کشی آشکار ایلر آنی هر کز دکشی
بو جهان خلقی ایچنده سر دراول صد هزار آدم ایچنده بر دراول
هر کشی نه بیله کیمسه دار کشی ار قچن اولا جهانده هر کشی
ار بیلور کیمسه بو جهانده اولیا هم آکا لکه سی دکلدر هر سایه
اولیا کوکلنده حق اولدی نهان اولیادر طالبه مطلب همان
هر کیمه کیم اولیا اولسه دلیل دونیاده آخرتده اولماز ذلیل
ایمانه نوری تجلی ایلیه سویلیسه هر سوزی حکمت سویلیه

نور کوزینه جونکه ظلمتدن جیقه
شکر منت ایلیه هر دم حقه

قالبه کوکلنده هر کز غیری حق بر چراغندن او یانه یکدی چراق
سعادت ملکینه یتمه دولتی لا خوف علیهم ولا آیتی
جانی عشق نوری ایله معمور اوله هم نه یرده طور سه آنکا طور اوله
معنی دفتری جانده جمع اوله او یانه بو عشق چراغی شمع اوله
قالبه کوکلنده آیروق یاد خیال آیرمیه بیر لرزه آنی ملک مال
حق قاله کندی کیمسه اورتادن دیر شوره کوکلنی یاد سوداسندن
ایکیلکدن بر لیکه یقین اوله نفسی مظلوم کندو اهلدن اوله
یوزینه آچیله جمله کلستان کل قدنلی قالبه هر کز دیکن

جمله سنلکن

جمله شنگ جانی اولا اول جهانی کون کی آشکاره اولا سلطانی
اول اولله جمله عالمین مقصودی کوره لر آنوکی یوزین معبودی
هر نفسی بنگه عیسی جان اوله بنگ مسیح سرین سرکردان اوله
حکمتده مات اوله بنگه فلاطون سر ایجنده بیلنه کاف نون
بیری کوک اولدی سرکردان اوله دکمه برقطره سی بنگه عمان اوله
ای کونش نظرین شمع اوله ظاهر و باطن قتنده جمع اوله
اول صفدر انسانی کورنگه حبیب قربان اولکیم دردونگه اولدر طبیب
جانکی اندن دیرلیغ ایلمه کل آنی سویه دائمی سوزسویلمه کل
آنی سویله کیم همان اولدور مراد وار اقرار قیل آنوکله درجسم جان
قوسلطانلرونگه اولدور سلطانی اول کشیدر کیم کیو بدور زمانی
اولدر اخی اصلی فرعی بیلنگه غفلته قیلن ایجنده هرجا بنگه
عالمکه مقصودی اولدر بن همان اولدر اخی اول بی نشانده بنشان
سعادت مکنده مالک اولدر حسن عشق عاشق و معشوق اولدور
سن آنی بیلمک دیلرسنگ کل بری سن نیجون سویله کزرکن سرسری
هیچ بیه عمرونگ تلف ایتمه تلف سویله صاندکن بوجهانی سن کزاف
سن نیجون سویلیم غافلسین ای عجب نیچه بو غفلت ایجنده خوروزار
نیچه بو جرخله سرکردان کوکل انسان ایسکه اولمغل حیران کوکل
نیچه بو غفلت عقل بی قرار قلمدکه هرکز جهانی اختیار
دونیا لذه تندن ایله کل حذر برخیر در ایتسه یرکه مختصر

795 دونیا بر هیچ سنه دیر فالمه غل جانکی محنت اودینه صالمه غل
عاقل ایسکن ترک ایدر کورنسائ کل بر وجکمه بیهوده سورای
اویومه غفلت ایچنده طورا ویانه نه یتورسکن جونکه کجدی کاربان
بر طوری کل عقلونکی دیرسور برا الدانوب قلمه پولونرن بیجاره
دونیا جوق سنکن کبی الدای لقبی قالمامش یا لنجه یرآدی
800 قیمی شوکلکم دونیاده سلطان ایدی جمله عالم حکمنده فرمان بر ایدی
یدی اقلیمی قمو طوتمش ایدی هب مراد کی دونیادن اومش ایدی
دونیا آخر اندره کورنلدی کیندی انلر اودنادن قالدی آدی
دونیا رباط اهل دونیا کاربان کیمکه قوندی کوچ آخر همان
دونیا بر کورکی اویدی بر نظر دونیایه کلن بیله قلدی کوزر
805 هب بیلورلر دونیانکن حالکه ایار دونیا هیچ کیمسه قلمدی قرار
کوردی هرکیم بر نظرده اکلدی نه ایمش دونیا دیمکه مرادی
دونیا دیمکدن مراد دونیا میدر یوخسه اخی بر آبروفنسم میدر
بر دخی عقلونو دیرسور باشونه بر نظر ایله ایچونه طاشونه
دونیایه کلمکدن مراد مال دکل سن سن وبن بن قیل وقال دکل
810 مراد اولدرکیم بیله کیمسن حق نذیر هر نفسده دم انا الحق نذیر
دکمه بر آسیاده برجان اولدینی هرکولکه یاندم دیکن اولدینی
هر صدف ایچنده بر دور لوکوهر هرکهر موزون خوب معتبر
دکمه بر زره ایچنده بر کونش نقش ایچنده آشکار اولدی نقاش

قوه نکن

نوطره نیک ایجنده دکز اولدی دکمه بر جزره ده بر یوز اولدی
دکمه بر وجوده بر در لو صورت هر صورت ایچنده بر در لو صفات
هر صفت ایچنده یوز نیک در لو حال هر حال ایچنده عقلله بایمال
صد هزاران عقل بر کمال جسم جان بونلرك ایچنده او لرك بی نشان
بو دکز موجنده محو اولدی عالم عرش کرسی بیله ولوح قلم
بونلرك دن کسه نشان ویرمدی کمسنه عقلی بوسره ایرمدی

انبیا اولیا بونلرك اولدی مات
دکمه بر صورت ایچنده بیك صفات

هر صفاتك دخی بر او ذکر خیال هر خیال ایچنده یوز نیک در لو حال
بر لیسبی هر کز بر نیه بکزه مز نیچه فکر ایله سین جوهر آنی
جون صورت نقشنده بودر حالتی معنیه قجن ایرشه بیلمز
جونکم بو نقش آراده اولدی حجاب نقاشی قجن کورور بر عجب
بو حال ایچنده قهر انبیا تمام بیله مز لرمات اولدی خاص عام
کمسنه بلمز بو عجب بر کمال ندیر عجب بو صنعتك صانعی قدر دیر
قهر عالم جسته وجود ایله ولی بونرخالدر کمسنك ایرمز الی
مات اولدی روحش طیر عقل جان بو صفاتی سویلیو بلمز لسان

دنك بویلك اولدی جمله کل
ندیر اولکم بر ایله اولدی دکل
جمله عالم بر دن اولدی پیدا بش خیر وشر بر کلمه بندی جدا بش

برآدمك مقداري بلمو اوله بو بابانسيز بحاجتدن رفاله
كل برودعواي كزاف ايلمه قدرنجه سويمه آدمق سويلمه
واجب اولدركيم بيكدين مقدار كن قدرنجه سويمه آدمق سويلمه
واجب اولدركيم بيله سين مقدارك قدرنجه سويمه سين خبرك
دوكانك كوركم سرمايه نوار
سرمايك مقداري اين سين بازار

معني سيز سوز سويلكدن حاصل معنسز دعواي ترك ايتماي غافل
بر سوزي سويله اصلي جين اوله بول ايجدن منزعي يقين اوله
كلمه ايتمكن حاصل ايم بوكون سن بوكون يارن دينجه كجدي كون
سن ابوسكن كوجدي عمر كرباني سنوكله بيله كلنر فني
فني شوندركيم جهانك وارايدي عقل ايجدن تربيي ديارايدي
جهاني طوتمو سندايدي سرسر
بكا ديكم فنجي واردي برلار
اول بادشاهر فني كيم لشكري فنج ايدوب المشدايدي كشوري
انلري كوركيم اخر نتدي يار برنفس دونيايه فونكتدي يار
آني آسه كيم اكا بوقدر زوال نيله كردي زر وفر زينت ملال
اول آيوكه بدرينه زوال ايرمز ناقص اولان هيچ كمالي كورمدي
قاني اولمقدن منزه اول قديم اولكريمدر اول رحيمدر اول حليم

اول آخر هو

اول آخر همان اولدر پادشاه آنکا نه لشکر کولدی سپاه
اندن آرتق کم واری دنیاده کوزیکی سیل بر نیه بقای ده ده
ملک ایکنده طمطراق عفور ایوکونتی داغی اندن الکنور
بو فلکلر دوندوکی اولدر سبب اولدور اجی جمیعه علم ادب
هم بو پرلر آنوکیلدی پر معیم قیمتی اندن بولیدر زر سیم
عرش کرسی لوح قلم هر صفات آنوقته قایم اولمش کائنات
هان اولدر جمله کیده دیرلر فکر ایدن هر لسانه سویلین
کیمکه بدی کندوزن صورت آنکا بونتاندن اولسکا ویره نشان
کندوزن بیلن بلور کیمدر حقی بودکزه اولدوندوریدوزوری
اول کشیدر بولا یکنده خوشنام جمله عالمه آنکا حکمدار اس
صورتا شکل آدمدر کندوزی حقی کورر اجلو بر ور جان کوزی
شریعتده کلی النبی بر کمال طریقتده اولکشیدر اهل حال
حقیقتده کلی حقدر بس همان معرفتی کندوده بونتان
اهل قبله سجده آنکا قیلور جمله بوشوکن صفاتکن اولبلور
اول بلورکیم قهر اینکن اصلیدن نم کشیدر سویلین سویلدن
کاف نوندن عالمی وار ایلین کوکلری سویله نی وار ایلین
پرلری دبحدین قایم طوتان صوندین الی بو جمله بتن
ایتمه التوب کیمه کتورن سر ایچنده بوخه النشه تورن
هر کوکلده قیناتوب حکمت اولان حکمتندن جمله عالم مات اولدی

حسیله شیدین کورونن فرهاده اولدراغی حمله وارلق اورتاده
لیلی سنکن یوزنی حسن خوبجمله مجنون عشق حکایت قیل وقال
شیطانکه طاغنی هیچ یلدی احمد حبیب دیوین سویلدی
خلیلی نمرود اودنی صقلدی یوسفی بالق ایچنده لکیلدی
یحیی دونیاده هردم اغلدی ایوب دردیله ینوب طفلدی
موسی شوریده مجنون ایلدی جرجیسی حاتین دیکوب ایلدی
زره کون کبی تابنده قیلدی بنهانی کنج کبی ویرانده قیلدی
جمله بوحکمنکه اصلی اولصبور اصلی فرعی نقش خیال نادنور
اولکم کورنزی بوجمله کوزله آکاکیم عقل ایرمز کلدی سوزله
درت طبعت الی حرث هرعالم بونی کالدی آراده صبح شام
ذینت دونیا قوماش النوب مال ات وشحمت آشی ایمک باغ یال
بوخیولرکیم آراده سویلنور بوخیالکه دائم فکر ایلنور
قوبولرنقش صورت برنقاشی زره یرایچنده هان برکونشی
اولکونشدیجمله روشن قیلدی بوطلیسمکه آدمی انسان قیلدی
انسان اولدرکیم بیله کندوزنی حقله صاله هرانسکه طوزنی
اولولرقتنده طوزایلمیه بیهوده سوزصاتوب سویلمه
صابمه طوغرویولونوکوزلیه اولولوارلغی ایزی ایزلیه
هرانسکه اصلین بیلوب آشکلیه قدرنجه کمالکه اورتاله
یارایلیه یارا اولا اغیار آولمیه صورتا آدم اوزی خدا ولمیه

هر کیم اول استریسه حقی بوله ‌ نه کیم کلسه یولوغ حقدن بیله
نیله کیم بقسه حقی انی کوره ‌ غیری ترک ایدم دیمین اوره
بیلیه حقیله ناشی اولیه ‌ آشنا قتنده وحشی اولیه
اولیه هر بر ناشیله همنشین ‌ حقی دائم اورنادہ کوره یقین
آنی کیم بولمدی دائم استیه ‌ آنی کیم بولدی دائم استیه
کیمکه یاوه ذوقی ایدوسه ایلک آیت ‌ یول اریسکه یولم کوزلم بولجم کیت
صوفی ایسکه ذکر و تسبیح ایدکل ‌ زاهد ایسکه اوه حضور کن بکلم کل
عاشق ایسکه فریاد آه اتسکه ‌ درویش ایسکه اریولوغ کتسکه
بلبل ایسکه سکا کلشا کرک ‌ طاووس ایسکه سیران بوستان کرک
شهباز ایسکه مردار نکدر سنکه ‌ کرکسی ایسکه اوسنه قوه مردار کن
طوطی ایسکه لا لایقین سکر اولم ‌ قرغه ایسکه مقصود کن مردار اولم
عاریفسکه دفنی ل هر اینکه ‌ جاهل ایسکه نه کرک کردنکه
عاقل ایسکه بکلیسین ترتیبی ‌ دلوا ایسکه بیاض صال مکتوبی
بکلم کلکه بری دکلدر کلستان ‌ بیله کل دکدی بایقوش ویران
قجی اوه صفصفان بلبل کبی ‌ دکمه جیحک هیچ قومری کل کبی
هر طرف کیمیا دکلدر ای عاقل ‌ بو مثلدر کیم خطا قلمز اصل
آب حیوان قجی اولدر دکمه صو ‌ اوبه اولور کرمیه سین جو بجو
هر صدفدن اسمه کل انجوبی ‌ سرمایکه قدر کوزنکل اصلی
دکمه دمور اولمز بو لاد و ‌ یولوبرنه یراشور هر عدد

885
890
895
900

کرکسنک شهبازه یوقدر نسبتی همله نسبت عقللر صاحبتی
قوش دکل نوله اوجرسه کلبتک آت ایکم قیمی بر اولیسه اشتک
طاووسنک زه سی بکزر قوزغون جنگ ایدرسه لکم صونمز برخون
جانی صودیغی صودی آیرسه بالوغ دیمیه اولادمی قیاس ایت ای عاقل
اونادیرس جوللکی اورمه طاشه صاغه صنسکه آنی صاغ بولدانه
برایکم صویون حقیقی بیلن خوبدر خوکم دیرلر حقیقت مطلق بودر
آینکه مصطفا ایله ای صفا کر اومادسکه یولنی احمددن وفا
کندو اصلندن بتوبدوردیغی برایشاره اوله همان انسانه
حیوانکه نه سینه کرک بوخصر حیوانه بکزسکه بوسوزدن برفشار
حیوانکه مقصودی زیرلجان دکل جانی نسون جون کامیل انسان دکل
انسان ایسکه کلمی بردرهمان حیوان ایسکه اوطون اوطه ای فرزند
حرامیسکه یولنی کربان کوزلکل امین ایسکه اوزیولونی بزمه کل
آبدال ایسکه دنیاسنی ترک ایمه کل سویلیه حکمت سویله کل
بالیاغ اولورسه صوغلمزدن حلال حلوا کبی نسنه می وار ای عاقل
آبی سموز اولیجق بیل کشکه کبن نه دادی وار یمکه دکلمه کل
هویه خوشدر یمکه طوکه حق اوستونه بالوزه دم طنلو حق
صاری بلدرکه جوق اولسه صحه سی بوغداسنکه قدری اولسه قیمتلکن
طوغرو سنی خوشدر برانی یمکه هرکسه براولورسه دیمکه
صقله غیلی هربناشیدن بریانی انون ایتمکه جانی وار دیرجانی

طوغرا مادار وجود اکن ایرانله ایراندن یکدیر بالله قیغاز
تی کماز وبر یخنی ایله یارمه عره بنکه اوکنه دوکلمز هرمایی
اصلنی بیلورسن اکله هرایشکن تاکه صکره حکمه برسین تشویشکن
صالی ورمه کل دوه بی ساز صغری نجون قویرسین هرماز
هربرایشکن اصلنی اکلیه سین فرق این جانکن همان سایه سین
نه دیمکدر کیمکه بلدی بوسوزی کیدوزینی بلمش اولمه کیدوزی
آکا صمد کیم اولدیغنی ویرمکا بایجق کوره بیله سین هربکا
نه دیمکدر خالق و مخلوق دیمک یقین ایراق واربوق آزهوق دیمک
کل دیمکدن مقصودی سویلمک بیلمک حالکه حکایت ایلمک
نه دیمکدر صدق اکوه دیمک یوم محشر صراط سنجوه دیمک
عشق دیمکدن مقصودی نذر عجب عاشق معشوق دیمک نه سبب
نیچه سوز دیر قطره عمان دیمک باغ دیمک نه ایمش باغبان دیمک
خیر وشر دنیا آخرت نه ایمش صنعت شاکرد اوستاد نه ایمش
نه ایمش مقصود جهاندن سویلمک هم بو صورت جسم جاندن سویلمک
نه دیمکدر وحدت کثرت دیمک بر وجوده ایکی درلو آد دیمک
کونشی بولوط انجده کزلمک التونکه یونشه باقر یوزلمک
کیدوکبی حیوان انسان دیمک معنیسز اولمش کنه جان دیمک
عیاره ایدرمش اولور فقدنی ارانه ایلت دیمک اولور یقینی
اولطوز الکدیر بوروحدت میدانکه هیچ یره بوزمش درعمرکه بوتانکه

بو خیالی ایلمن انسان اولان دائما جانانی کوزلر جان اولان
بول اریجی دائم کوزه دیر متزیلین بول واران کشی صورار مشکلین
اول سبدن بول اریجی اولمشدر اول بول وارون متزیلین المشدر اول
945 اول بو لبدیر جان ایچنده مقصودی کندوزندیر کندوزینی بلدیجیون
انکله دی بلدیکه نه دیر کندوزی انکچون دلیل اولدی هر سوزی
برنفسدن هزاران جان بتر قطره سندن دریای عمان بتر
ذره سندن دونن اولور کائنات کندوزین بلمکدیر آصل هر صفات
صورتا جسم آدمدیر آشکاره معنسی طپطلو اولمش هویره
950 هویره کیم صونسه ایرلیشور الی اولیا طونمز سردیر اول ولی
آشکاره دونمش کورنیور اولکشی ولیکن اصلیله اشدر هرایشی
هرینکه اصلنی بیلور حال ندیر نقشی صورت نه ایمش برکال ندیر

اول بیلور نقاشی واجی صورتکا
بو صفاتدن اول نشان ویره سکا

فرایلدیکی سکا دلیل بولوزدیر کوستریر عقلونه یوزینکه درلو یوز در
955 حقدن اوصلة التور جانوکی قایم ایلر عنصر ایما نوکی
بنور کوکلنده درلو حکمتی کیده رر قومز بو غیری عقتی
عیان ایلر سنی شویله کون کبی صافی ایلر ایشوکی التون کبی
کیده دیر بوده سنین آجوکوزیکی درمان ایلر درلو هر سوزیکی
سنی التوبیلش ایکی سلطانله کفرونوکسوب دکشور ایمانه

صورتکه آینه

صوره تك آينه ايلر جمله كوسترر سني بو جمله اشيايه
ناكهان سلطان اولور قوزغتر قزل التون اولور بول ايكن
جان اولورسين جمله اشيايه تمام آشكاره سني تانر خاص عام
نفسوندن كوهره معدن بيلتر نظر وندن معمور اولور خلق تمر
استريسك بو نجلين بر نصيب حقي سون كيشيلرله اولجب
دونيا قل خاكيانه كوزونه اولكي ديو بر بوركن كندوزونه
نجه برحيوان كزرسين دونيا ده كوزين آچ حق رحمتندن اجدي باب
جمله ايرشدي حقين رحمتي عالمي غرق ايتدي نوميد نعمتي
هرشبه نوحيدون ايردي فائض پديدار معنيي خونوندن مائض
عالمي طوتدي بوكونك شعله سي هر باشه طبطاو اولدي سودا سي
هركوكل ايجنده كز لندي بوسر هرشيه رهبر و مرشيد دستكير
هركيشيه يولداش اولدر بيله قصه و دستان اولدر هر دله
خيال سودا اولديو هر باشه هرابشه داغي براوزكه قرقاشه
سعادت كنجي طوبلديو هر ويران هر ويران كوكل ايجنده تنديكان
اولها بوكز كورندي آشكاره دولتي كوركه سي دوشدي هر بره
جاودان دولته ايردي هر فقير بادشاه جمجه اولدي دستكير
بركونشدن روشن اولدي هر ديار عيان اولدي آشكار هرشه كه وار
مثلدر اولدي جمله كائنات بر لك ايرشدي ايكيلك اولدي مات
آشكار آجدي بر لك پرده سي عالمه طبطاو اولدي غوغاسي

بر یقادن باش جفردی جمله شیی اصل فرخ برلك اولدی قدر نی
عالمك یونی یونر لدی بر یکا برلك اولدی جمله وارلری یوقا
جمله بو جسیم صوره تمکن جانی بر پرده کوکن جمله نکن سلطانی بر
بر دکز در عالمی غرق ایلمش جمله جمله بر لکدن حکایت سولیمش
هر آغاجکه فرخی اصلندن بتر اصلنی بیلنه یوقدر دردسر
عالمك مقصودی بر دیر بر همان توحید اولدی برلك اهل نشان
جمله عالم بر دن اولدی پر ویرش خیر و شر بر لکدن بتدی جمله ایش
بر دن آرتوق دانی نه وار سویله کل ایکیلیك اهلی دکلسکه برلم کل
پرده کوکن دانی نه وار غیری حق کوزلرین دکلسه کور طوغری باق
پرده کوکن دانی نه وار غیری حق کوزلرین دکلسه کور طوغری باق
فنی شو حکیم بر لیکه انکار ایدر آسان اولمویش اشنی دوشوار ایدر
جهلیله صرف ایلمشدر عمر بنو بری کلدین بری بر کلشو آنی
سویله سین کیم بو عجب برکال ندر آره پرده بو نه قیل و قال ندر
نه دیمکدر تکری دیمك سویلسون احمدکن حالك حکایت ایلسون
یاخود بزه ولیدن ویرسون نشان اوتانکدر سوزدکلدر امتحان
اصلی ندر نه دیمکدر بو خبر بزه دیسون بلورسه اول اختیار
بو خبری بزه بیان ایلسون نه ایلسه سرینی عیان ایلسون
بلسه کجسون بو سوزدن اول آنلادن دیو شورسین طاسین طاغین اورتادن
اجکلین اول عجبی کیم بیهج اورنمز اول یوکو کوترسون کم طغرنمز

اغزینه صغر کلاجی سویلسون بیلدوکی قدر حکایت ایلسون
تورز ایلامسون عالمقدر میدانن یوخسه دیسون نه ایمش برهانن
جمله اشیانک اوکنده برجراق برلك اودنا سنده صغر زیق زاق
برلك اهندن بولندی بونشان برلکه برکدی جمله جسم جان
برکونشدن روشن اولبدر عالم برلك اولدی جنس وکم بخته خام
برجراق نورینه جمله برواله صلادیر فمو کلسونلر بوخوانه
برپادشاهدیر کورینن برسرای کاه بدرکاه هرایدیر بوآی
برجود اولدی بوجمله کائنات برلکه دلیل اولبدر هرصفات
جمله عالم برصدف دیر برکوهر برلك اولدی برکورای صاحب زمان
برکلشن درهزاران درلو کل بریوزه کلدی برکدی جمله بول
برلکی سویلر برکوب جمله دیل هرکوکلده تبدی برلکدن حاصل
اول کیشیکم بوخبری شویلمش برعجب وصف حکایت ایلمش

قینغوسز آبدال دیشلر برفقیر
قولاق طوت بردم سوزیمی دکلدیر

روم ایلنده بکراشیدیر اول عاشق آبدال اولموش جمله عالمدن فارغ
اویله اولدی دلیل برهانی انسان کامله کوردی سلطانی
مغلطه دیمش بونی خوش سویلمش برنجه سوزلر بیانکه ایلمش
اوقیانلر خیرله یاد ایلسون هودیوب وحکه شاد ایلسون
سوزبودرکیم سویلدیم ختم کلام ویردوستلکن روحنه یوزبکه سلام